

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KUTATÓHELYEINEK
2011. ÉVI TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEI

III.

Társadalomtudományok

Budapest
2012

A Magyar Tudományos Akadémia társadalomtudományi kutatóhelyeinek
beszámolóí alapján – az intézmények vezetőinek aktív közreműködésével –
szerkesztették az MTA Titkársága
Kutatóintézeti Főosztályának, valamint a
Támogatott Kutatócsoportok Irodájának munkatársai

Szarka László főosztályvezető

Horányi Krisztina
Markó Béla
Tóth Katalin
Véber János

Idei Miklós

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
A táblázatokkal kapcsolatos megjegyzések	7
<i>Társadalomtudományi kutatóintézetek</i>	
Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet	11
Filozófiai Kutatóintézet	22
Irodalomtudományi Intézet	27
Jogtudományi Intézet	38
Közgazdaságtudományi Intézet	49
Művészettörténeti Kutatóintézet	59
Néprajzi Kutatóintézet	69
Nyelvtudományi Intézet	80
Politikatudományi Intézet	96
Pszichológiai Kutatóintézet	104
Regionális Kutatások Központja	115
Régészeti Intézet	128
Szociológiai Kutatóintézet	140
Társadalomkutató Központ	151
Történettudományi Intézet	159
Világgazdasági Kutatóintézet	172
Zenetudományi Intézet	181
<i>Társadalomtudományi támogatott kutatócsoportok</i>	
BCE Demográfiai Kutatócsoport	191
BME Kognitív Tudományi Kutatócsoport	195
DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport	199
DE Néprajzi Kutatócsoport	203
DE PTE SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport	208

ELTE Atelier, Európai Historiográfia és Társadalomtudományok Kutatócsoport	212
ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport	216
ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport	220
ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport	224
ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport	228
ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport	232
ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport	237
ELTE Közép-ázsiai Kutatócsoport	241
ELTE Nyelvfilozófiai Kutatócsoport	245
ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus Kutatócsoport	250
ELTE PPKE Ókortudományi Kutatócsoport	254
ELTE Történeti Ruszisztikai Kutatócsoport	258
ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport	262
OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport	266
PE Regionális Innovációs és Fejlesztési Hálózati Kutatócsoport	270
PTE Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport	274
SZTE Képességkutató Kutatócsoport	278
SZTE MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport	282
SZTE Turkológiai Kutatócsoport	286

ELŐSZÓ

E kötet egyike a 2012. május 7-8-i közgyűlés „Beszámoló a Magyar Tudományos Akadémia kutatóhelyeinek 2011. évi tevékenységéről” c. előterjesztés mellékleteinek: a három kötet tudományterületek (matematika és természettudományok, élettudományok, humán és társadalomtudományok) szerint foglalja össze a kutatóintézeti és támogatott kutatócsoporti beszámolókat.

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény értelmében az MTA kutatóhelyei évente beszámolnak tevékenységükről. A 2011-ről (az intézethálózat-átalakulás évről) szóló tudományos beszámolóhoz az adatszolgáltatás a 2011. évi intézethálózati szerkezetben történt.

40 költségvetési intézmény: 9 élettudományi kutatóintézet és az SZBK (intézetei szerint részletezve), 13 matematikai és természettudományi intézmény (12 kutatóintézet és a Kémiai Kutatóközpont, intézetek szerint részletezve) és 17 társadalomtudományi kutatóintézet, valamint 79 támogatott kutatócsoport (amelyek közül 37 a beszámolási év végével megszűnt, 42 pedig 2012. január 1-jei időponttal újjáalakult) nyújtott be 2011-ről éves beszámolót.

A kutatóintézet-hálózat pénzügyi és személyi feltételeit, tudományos és egyéb eredményeinek összefoglaló adatait a korábbi évekhez hasonlóan elemeztük. A tudományos teljesítményre vonatkozó adatok és tendenciák (így a hivatkozások és impaktfaktorok, de maguk a publikációk alakulása is) a kutatóintézet-hálózat átszervezése előtti állapotokra vonatkoznak. A pénzügyi és személyi feltételek alakulása már tükrözi a változó 2011-es feltételeket. 2011-ről összefoglalóan megállapítható, hogy „dinamikus” év volt.

E beszámolókötetek mérföldkövet jelentenek az akadémia eredményeinek bemutatásában. Az Akadémia ugyanis 2011-ben végrehajtotta a kutatóintézet-hálózat szerkezeti keretének megújítását, és 2012-től már új szervezeti formában – új kutatóközpontok és megújult intézetek keretei között – folyik a kutatómunka. A szerkezetükben megújult több száz fős kutatóközpontokban létrejött az a kritikus tömeg, amely a nemzetközi pályázati térben is versenyképes kutatócsoportok számára biztosítja az együttműködésekhez szükséges tudáskomponenseket, erősíti az intézményhálózat konzorciumalkotó-képességét és a pályázati eredményességet. A versenyképesség növelésére irányuló törekvések egyik legfontosabb eszköze, hogy a megújult intézményi struktúrában a kutatásfinanszírozási rendszer jelentős részben az iskolateremtő egyéni kiválóságokon keresztül valósul meg. A szakmai megújulás másik fontos eszköze, hogy a stratégiai fejlesztési irányok összehangolását követően az intézethálózatban olyan teljesítménykövetelmények érvényesíthetők, amelyek teljesítésének értékelését nemzetközi testületek végezhetik.

Kutatóintézeteink és támogatott kutatócsoportjaink 2011. évi beszámolóinak gyűjteményes kötete teljes képet ad az MTA kutatóhálózatának számos kiemelkedő eredményt is felmutató tevékenységéről.

Budapest, 2012. április

Németh Tamás
főtitkár

A TÁBLÁZATOKKAL KAPCSOLATOS MEGJEGYZÉSEK

A táblázatban szereplő adatok többségét az intézetek, illetve a támogatott kutatócsoportok adták meg, az intézetek pénzügyi és létszámadatait a Költségvetési és Pénzügyi Főosztály szolgáltatta a pénzügyi beszámolók alapján. Többéves pályázatoknál mindig az adott évre eső összeg került feltüntetésre forintban.

A beszámolók táblázataiban indexszel megjelölt számok jelentései:

¹ Az éves gazdasági beszámolóban szereplő átlagos statisztikai állományi létszám.

² A kutatói besorolásban lévő közalkalmazottak 2011. évi tényleges átlagléttszáma. Az átlagléttszámba beletartoznak a részmunkaidőben foglalkoztatottak is. Ezekben az esetekben a részmunkaidősök létszáma a ledolgozott órák alapján lett teljes munkaidős létszámmá átszámítva.

³ Itt külön megadtuk tájékoztatásul azoknak az akadémikusoknak a tényleges számát, akik az intézettel munkaviszonyban nem állnak, de tudományos tevékenységük kapcsolatban áll az intézet tevékenységével.

⁴ Akadémiai fiatal kutatói álláshelyen és egyéb álláshelyen levő 35 év alattiak együtt.

⁵ A publikációk közé soroltuk mindazon tudományos és tudományos ismeretterjesztő publikációkat, amelyeket a kutatóhely statisztikai állományi létszámába besorolt munkatársai jelentettek meg a beszámolási évben, és a publikáción szerepel a kutatóhely neve. Az egyes publikációtípusok meghatározásánál az MTMT definícióit vettük alapul.

⁶ Tudományos publikációk alatt értjük azokat az új tudományos eredményeket vagy meglévő eredményeket tudományos igénnyel feldolgozó írásműveket, amelyek ellenőrzött formában hozzáférhetővé váltak a tudományos közösség számára az adott tudományterület írott és íratlan normáinak megfelelő színvonalon és kivitelben tartós adathordozón (pl. nyomtatott forma, nem magánjelleggel létrehozott weblap).

⁷ Új kutatási eredményeket vagy kísérleteket leíró tudományos dolgozat, amely a) eredeti elméleti vagy empirikus kutatási eredményről számol be, az adott tudományterület elfogadott módszereit használja, a tudományos közösségnek szól; b) a vizsgált tudományterület eredményeinek összefoglalását, szintézisét nyújtja és új kutatási területeket, irányokat jelöl ki; c) a szakirodalomban való eligazodást, tartalomfeltárást szolgálja; d) ide számítjuk a térképeket is.

⁸ Általában 48 oldal terjedelmet meghaladó, szöveget, illusztrációt tartalmazó, önálló kiadványszerű megjelentetett tudományos mű. Idetartoznak a monográfiák, egy-egy témát összefoglaló jelleggel bemutató kötetek. Dokumentumhordozó tekintetében lehet nyomtatott papíralapú (ekkor ISBN-számmal rendelkezik) vagy elektronikus formátumú, amely nem magánjelleggel létrehozott honlapon, internetes elérhetőséggel rendelkezik. A meg nem jelentetett, csak a doktori eljárás által előírt példányszámban készült disszertáció nem tartozik ide. A monográfia önálló, egy tudományos kérdést, lehetőség szerint minden szempontból kimerítően feldolgozó, nagyobb terjedelmű szakkönyv.

⁹ Könyvrész, könyvfejezet (tanulmánykötetben megjelent tanulmány): egységes tematikájú könyv vagy tanulmánykötet részeként megjelenő, szerzővel, címmel, meghatározható terjedelemmel rendelkező, illetve önálló, kisebb egységként leírható (rész, fejezet) publikációs forma.

¹⁰ A kutatóhely állományában lévő kutatók 2011-ben kapott hivatkozásainak száma az MTMT számára leadott listák alapján. A bibliográfiai adatként szereplő művek száma itt nem szerepel.

¹¹ A tárgyévben kiállított oklevelek alapján.

¹² Azokat az előadásokat is ideszámítottuk, amelyek konferencia-kiadványban nem jelentek meg, de dokumentálhatók.

¹³ Ilyenek pl. a nagyközönség számára szervezett rendezvények a tudomány éjszakáján, vagy a közoktatásban dolgozók és a tanulók számára rendezett nyílt napok stb.

¹⁴ Például szakmai kiállítások, koncert, szakmai beszélgetéssel egybekötött szerzői est, könyvbemutató.

¹⁵ Ide csak a kormány szintű vagy az ezzel ekvivalens országos és nemzetközi, nem megbízási díjért végzett szakpolitikai tanácsadó tevékenység, bizottsági részvétel számít.

¹⁶ Mindazon személyek száma, akik hazai felsőoktatási intézményben rendszeresen (nem feltétlen heti rendszerességgel), tantervi keretek között oktatnak. A külföldi egyetem számára végzett oktatási tevékenységet, a felkérésre tartott előadásokat és a szakdolgozat, diplomamunka, PhD-téma vezetését a beszámoló III., illetve IV. pontjában találjuk. Az adatok a 2010/2011-es tanév második és a 2011/2012-es tanév első szemeszterére vonatkoznak.

¹⁷ A 2011. évben a kutatóhely részére a Magyar Államkincstár által kiutalt összes költségvetési támogatást csökkentettük a következő tételekkel:

- központi beruházási támogatás,
 - felújítási támogatás,
 - más tárcától bármilyen céllal átadott támogatás,
 - pályázati programok támogatása
- összegével.

¹⁸ 2011-ben az MTA-keretből a kutatóhely rendelkezésére álló fiatal kutatói álláshelyek száma.

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
KUTATÓINTÉZETEK

ETNIKAI–NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf.: 20.

telefon: 1-224 6700/472, fax: 1-224 6793

e-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az intézet 2011–2015 közötti középtávú intézetfejlesztési tervében megjelölt kutatási prioritásoknak megfelelően folytatódott a magyarországi cigányság társadalmi integrációjának külső és belső tényezőit vizsgáló kutatás. Az első szakaszban a külső tényezők integráló szerepének meghatározására nagymintás társadalomszerkezeti elemzéssel, településsoros komplex mutatók kialakításával és az azok közötti relációk meghatározásával került sor. Sikeresen folytatódott az Identitások és modernitások összefüggései Európában című FP 7-es kutatási program, amely az identitáskonstrukciókat hét országban, nemzetközi összehasonlításban vizsgálja. A külhoni magyar közösségek legújabb-kori történetéhez kapcsolódóan több kutatási eredmény is finalizálódott. Elkészült *A kisebbségi magyar közösségek a 20. században* című a korábbi magyar nyelvű kiadáshoz képest jelentősen átdolgozott, új kutatási eredményekkel is kiegészített angol nyelvű kötet, *Minority Hungarian Communities in the Twentieth Century* címmel, az Atlantic Research and Publications gondozásában. Megjelent a *Magyarok a Vajdaságban 1944–1954* című, a vajdasági magyarság 1945 utáni történelméhez kapcsolódó, hiánypótló kronológia-kötet is. A kisebbségek jogi helyzetéhez és önszerveződési formáihoz kapcsolódóan sikeresen folytatódott a Kormányzat és kisebbségi pártképviselő Közép- és Kelet-Európában című összehasonlító etnikai pártkutatás, illetve jelentősen kibővült a Kárpát-medencei kisebbségi jogi státusokat ugyancsak komparatív keretek között vizsgáló adatbázis állománya, amelynek bázisán megkezdődhetett az elemző munka is. A korábbiaknál részletesebb és mélyebb tudást eredményezett, s ezáltal fontos információkkal szolgált a szakpolitika alakítói részére a bevándorlók honosítási és integrációs stratégiáit vizsgáló kutatás.

Az intézet 2011-ben is eredményesen ellátta a Domus Hungarica és a Határon Túli Magyar Tudományosságért Ösztöndíjprogram működtetését, lebonyolítását.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Roma tárgyú kutatási eredmények

A magyarországi cigányság integrációjának kérdései. A külső tényezők körében vizsgálandó demográfiai, gazdasági, politikai és kulturális tényezők körében a kiválasztott 514 településre vonatkozóan létrehozott adatbázisban, a településekhez nagyszámú (60–80) jellemzőt rendeltünk. Ezek alapján került meghatározásra a cigányság külső integráltságának települési foka, amely a négy – demográfiai, politikai, gazdasági, kulturális – integrációs tényezőcsoportba sorolható indikátorok súlyozott alkalmazásával keletkezett. Elemzésre került a cigányság munkaerő-piaci helyzete, foglalkoztatottsági és végzettségi arányainak korrelációja alapján integráltságának területi különbségei, a kompetencia mérés adatai alapján az oktatás területi, települési különbségei, a civilszervezetek szerepe az integrációban, vagy az egyházak pasztorációs tevékenysége a romák körében.

A kisebbségek jogi, politikai helyzetére vonatkozó kutatási eredmények

A Kisebbségi pártok közpolitikai szerepe Kelet- és Közép-Európában című, 2010–2012 közötti, egy-egy bulgáriai, szerbiai, romániai és szlovákiai kisebbségi pártot magában foglaló OTKA-kutatás keretében megtörtént az elkészítendő országtanulmányok összehasonlító szempontrendszerének véglegesítése, amelyben az egyes pártszervezetek vertikális és horizontális komplexitása, a tagság megszerzése, a központi és a helyi vezetés választásának módja, a jelöltállítás folyamata, a belső ideológiai pluralizmus, valamint a pártvezetés és a parlamenti képviselőcsoport viszonya lett kiemelve.

A *Kárpát-medencei kisebbségek jogi helyzetének összehasonlító vizsgálata* című projekt keretében, a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek 1945 utáni jogi helyzetére vonatkozó folyamatos adatgyűjtésen és elemzésen túl, elkészült az 1945 utáni Ausztria szövetségi és tartományi szintű, (Cseh)Szlovákia, az 1990–1991 utáni Horvátország és Szlovénia, valamint a 2008 utáni Ukrajna kisebbségi joganyagának összegyűjtése. Az év során – a Bethlen Gábor Alap támogatásával, a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézettel együttműködésben – összegyűjtésre került a romániai kisebbségi joganyag. Megkezdődött egy online bibliográfiai adatbázis kialakítása, és Magyarország mellett további országokra vonatkozóan az elemző munka is.

Alkotmányos reform Olaszországban: regionalizmus és kisebbségi autonómiák. A kutatás azt vizsgálta, hogy az olasz alkotmányos reform milyen hatást gyakorol a kisebbségi autonómiával is rendelkező régiók, elsősorban a francia többségű, különleges jogállású Valle d'Aosta alkotmányjogi státuszára és kisebbségvédelmi szabályaira. A kutatás rámutatott arra, hogy a decentralizáció, az erősödő alkotmányos regionalizmus egyrészt nem automatikusan segíti a kisebbségek területi önkormányzati igényeit, másfelől pedig a meglévő etnikai/nyelvi alapú területi autonómiák közjogi helyzetét sem feltétlenül kedvezően befolyásolja.

A többszintű kormányzás elmélete és a kisebbségi önkormányzatiság gyakorlata Közép- és Kelet-Európában című 2009–2012 között folyó kutatás az évben a kisebbségi önkormányzatiság és a területi autonómia problémáira összpontosított két – olaszországi és koszovói – esettanulmány példáján keresztül. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy a területi alapú, etnikai/nyelvi közösségek közötti hatalommegosztás, vagy akár a területi autonómia szerepe a kisebbségek képviseletében és identitásának megőrzésében – az alkotmányos garanciák ellenére – jelentős mértékben a politikai elit értelmezésétől és a jogalkalmazástól függ.

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekre, illetve migránsokra vonatkozó kutatási eredmények

A *Magyarországi nemzeti kisebbségek 20. századi történetének forrásfeltárása* című, 2011-ben indult intézeti projekt célja, hogy az 1920 és 1989 közötti időszakra vonatkozó releváns primer és szekunder források összegyűjtésével és feldolgozásával – a kronológia, forrásfeldolgozás, monográfia hármasságának jegyében – elkészüljenek a magyarországi kisebbségek legújabb kori történetéhez kapcsolódó hiánypótló munkák. A Magyar Országos Levéltárban elkezdett kutatás mellett a Német Külügyminisztérium Levéltárában a Politikai Osztály anyagainak, valamint a budapesti követség jelentéseinek részleges forrásfeltárása is megtörtént. Emellett elkezdődött a magyarországi németek két világháború közötti hetilapjának, a *Sonntagsblatt*-nak a feldolgozása is.

Etnicitás, helyi társadalom és hatalom egy magyarországi német településen, Harta 1920–1989. Az 1920–1989 közötti, nemzetiségi kérdés szempontjából releváns események rekonstruálása mellett a kutatás fő célja az volt, hogy tisztázza: a magyarországi nemzetiségi politika és a német nemzetiségi törekvések kölcsönhatása hogyan határozta meg egy német faluközösség sorsát a 20. században. A hartai társadalom, közélet, helyi hatalom, valamint a közösség identitásának korszakonkénti elemzésével azt az ívet igyekezett megrajzolni, amelynek kezdőpontján egy *német*, a paraszti közösségekre többnyire jellemző apolitikus, munkaközpontú helyi társadalom, végpontján pedig egy jelentős mértékben asszimilálódott, identitás szerkezetében jelentős változásokon átesett, (részben) német származású közösség áll. A kutatás 2011-ben lezárult, az eredményeként publikált *Németek, helyi társadalom és Hatalom, Harta 1920–1989* című monográfia az év decemberében jelent meg.

Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái. Az Európai Integrációs Alap és az IRM által támogatott, 2010–2011 között folyó projekt a jogszabályi és szakpolitikai háttér feltérképezésével, illetve szakértői és migráns interjúk segítségével azt vizsgálta, hogy milyen szerepet játszik a harmadik országbeli állampolgárok beilleszkedési stratégiáiban a honosítás, illetve az egyes csoportok között megállapíthatók-e e tekintetben szignifikáns eltérések. A kutatás az év közepén zárókonferenciával és tanulmánykötet megjelentetésével sikeresen lezárult.

Immigrant Citizen Survey. A brüsszeli King Baudouin Alapítvány által vezetett, 2011–2012 között folyó nemzetközi kutatás egy reprezentatív összehasonlító adatbázis kialakításával arra keresi a választ, hogy az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott integrációs szakpolitikák, jogszabályok, intézményi működési mechanizmusok milyen hatást gyakorolnak a bevándorló egyének és közösségek életére. A projekt első évében lezajlott a módszertani előkészítés, és ennek nyomán a kérdőíves adatfelvétel.

A Migráns szervezetek Magyarországon című, 2011–2012 között zajló, az Európai Integrációs Alap és a BM által támogatott kutatás célja a Magyarországon élő harmadik országbeli állampolgárok által alapított és működtetett társadalmi szervezetek számának, földrajzi elhelyezkedésének, kapcsolatrendszerének, és tevékenységi struktúrájának megismerése. A kutatás pontosabb képet kíván adni e szervezetek társadalmi beilleszkedésben játszott szerepéről, valamint azokról a problémákról és lehetőségekről, amelyek befolyásolásával a szakpolitika a jelenleginél hatékonyabban tudja bevonni és ösztönözni ezeket a szervezeteket. A projektnek az év végéig tartó fázisában elkészült a Magyarországon működő migráns szervezetek – mintegy kétszázötven – regisztere.

A kisebbségi magyar közösségekre vonatkozó kutatási eredmények

Otthon és haza. A kutatás a romániai magyarság két világháború közötti történetének a súlyponti kérdéseinek feldolgozását tűzte ki célul tanulmányok formájában. A projekt egyfelől a magyar kisebbségi közösség történelmi kihívásokkal kapcsolatos útkereséseit, politikai stratégiáit, másfelől a magyar kormányzatok támogatáspolitikáját vizsgálja magyarországi és romániai levéltári források bevonásával. Emellett kiemelt figyelmet szentel a romániai magyar elit generációs csoportjai integrációs viszonyrendszerének. A kilenc fejezetre tervezett munka kézírata 2012-ben készül el.

A népszolgálat fogalomtörténete című kutatás azt az impériumváltás utáni adottságot vizsgálta a romániai magyar közösség történelmében, amelynek fő jellemzője ugyan a kisebbségi közösség nyelvi, kulturális alapon való szerveződése volt, de ebben kulcsszerepet kapott a helyben maradt értelmiség szolgáltatása, amit a „szolgáló közigazgatás” és a „szolgálat

teológia” még háború előtti csíráival teoretizáltak. A kisebbségi sajtó és az egyházi központok ezt tovább ideologizálták, és gyorsan normaelvárássá is tették. 1945 után mindez erodálódott a helyi közösségi alapok elvesztésével. A projekt keretében a kolozsvári Hungarológiai Kongresszuson külön blokk foglalkozott a kérdéssel. A 2012-re tervezett tanulmánykötetbe várt 15 tanulmányból az év végéig 10 készült el. A historiográfiai előzményekhez kapcsolódóan elkészült két digitális szövegtár: *A népszolgálat és eszmetörténeti háttére Erdélyben 1945-ig* és a *Digitális szövegtár az erdélyi magyar humán és társadalomtudományi kutatások történetének tanulmányozásához* címmel.

Virág György naplója 1988–2004. A kutatás az év során lezárult, és az annotált kiadvány meg is jelent. Ez az első 1989 utáni összefüggő romániai kisebbségpolitikai napló, amely megjelent és belülről mutatja be az RMDSZ lokális fejlődéstörténetét.

A vajdasági magyarság történeti kronológiája és dokumentumai 1945–1990. A kutatás a határon túli magyar kisebbségi közösségek 20. századi történetéhez kapcsolódó intézeti keretprogram egyik projektje. A kutatás három kérdésre fókuszált: a vajdasági magyarság, mint közösség, mint „entitás” meghatározására; mint nemzeti közösség „határainak” definiálására; illetve a sorsát befolyásoló körülmények körére. A kutatás eredményeként megjelent a *Magyarok a Vajdaságban 1944–1954* című kronológia.

Kárpátalja magyarság történeti kronológiája és dokumentumai. Szovjet időszak, 1944–1991. A kutatás Kárpátalja szovjet időszaki kronológiájának és dokumentumainak összeállítására vállalkozik. Középpontban a magyarságtörténet áll, köztörténeti keretben elhelyezve. A szakirodalom, a korabeli sajtó, és mindenekelőtt a levéltári források vizsgálata lehetővé teszi a téma újraértelmezését, eddigi szűk keresztmetszetének kibővítését, az alapvetően önreflexiókra építő magyar szakirodalom átértelmezését. 2011-ben elkezdődött a Magyar Országos Levéltárban őrzött releváns források számbavétele és feltárása. A *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra* című, magyar és ukrán nyelvű kötetben realizálódó kutatás hozadékaként elkészült egy kétnyelvű kronológia, amely Kárpátalja 1867 és 2010 közötti eseményeit tárgyalja az oktatásban felhasználható formában.

A Romániai etnikai kisebbségek idősoros, demográfiai elemzése 1977–2002 című, 2009–2012 közötti kutatás a romániai kisebbségek összehasonlító szociodemográfiai jellemzőinek vizsgálatára összpontosít. 2011-ben a kialakított modernizációs és más indexek birtokában összehasonlító elemzés készült, amelynek különös aktualitást adott az évben lebonyolított romániai népszámlálás. A kutatás megállapította, hogy a romániai kisebbségek számbeli különbségeiken kívül társadalmi, demográfiai pozícióik tekintetében is jelentősen eltérnek. A társadalmi pozíciót mérő modernizációs index szerint az egyes nemzeti kisebbségi csoportok mondhatni hierarchikusan egymásra szerveződnek.

A Romániai magyar érettségizettek utánkövetése című, a romániai magyar középiskolai végzősök tényleges továbbtanulási preferenciáit, stratégiáit, illetve a területi jellemzők ezekre gyakorolt hatását feltáró kutatás eredményeként, a projekt zárásaként egy gyorsjelentés és egy összehasonlító elemzés készült. A kutatás fő hozadéka, hogy kimutatta, hogyan alakulnak a romániai magyar kisebbségi tanulási útvonalak. A magyar nyelvű felsőoktatás rendszerváltás utáni eltömegesedése ellenére a jelenlegi végzős, érettségiző kohorsz mintegy fele továbbra is román nyelven tanul a felsőoktatásban. E tény egyaránt jelzi a magyar nyelvű szakkínálat szűköségét, illetve a kisebbségi fiatalok szakválasztásának praktikus megalapozását.

A határon túli német kisebbségek helye a magyar kormányzatok és a magyar kisebbségek politikai törekvéseiben (1920–1944). A 2009–2012 között zajló kutatás második évében folytatódott a forrásfeltárás. A budapesti levéltári kutatások mellett feltárássra kerültek a Német Külügyminisztérium Levéltárában őrzött releváns források is, amelyek a két világháború közötti német-magyar kisebbségek együttműködésével kapcsolatban keletkeztek.

Az európai, nemzeti és lokális identitásokra vonatkozó kutatási eredmények

IME. Identities and Modernities in Europe: European and National Identity Construction Programmes and Politics, Culture, History and Religion című FP 7-es kutatás kilenc országban kutatja az európai identitások sokszínűségét. Az év folyamán megjelent az első eredményeket bemutató nemzetközi publikáció, valamint elkészült három összegző tanulmány kézírata is – jelentős részben összpontosítva aktuális magyarországi szakmai kérdésekre. Ez utóbbiak mélyinterjúk alapján azt tárják fel komparatív módon, hogy miként jelenik meg az Európai Unió és a modernitás koncepciója hétköznapi (diákok, tanárok, szülők), valamint állami, civil társadalmi szereplők, és magánszemélyek diskurzusában amennyiben oktatási ügyekről van szó.

Az Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben című 2009–2012 közötti OTKA-kutatás egy-egy erdélyi és felvidéki (Tövishát, Zobor-vidék), valamint két máshol fekvő kontrolltelepülés komplex etnoszociológiai, történeti, kulturális és vizuális vizsgálatát célozza meg. 2011-ben a települések egyházi életével, a magyar nyelvű pasztoráció helyi gyakorlataival, a képviselőházi és helyhatósági választásokkal, a lokális politikai megosztottsággal, valamint a vegyes házasságokkal kapcsolatos interjúk és egyéb forrásanyagok feldolgozása és elemzése történt meg. A kutatás eredményeiről a résztvevők számos konferencián számoltak be.

A jugoszláviai svábok 1944–1950 közötti története című projekt egyik törekvése a második világháború végén Bácskából Magyarországra menekülő németekkel szemben alkalmazott magyar állami politika feltárása, másrészt pedig két menekült német nő naplójának elemzése révén az egyéni sorsok közönség elé tárásával a nagypolitika hétköznapiakra gyakorolt hatásának bemutatása. 2011-ben az anyaggyűjtés mellett elkészültek a naplók átiratai, fordításai, és németországi együttműködéssel megkezdődött a szövegek annotálása is.

A Reformátusok és magyarságtudat egy testvérgyülekezeti kapcsolatháló tükrében című négyéves projekt (2011–2014) célja, hogy néprajzi-kulturális antropológiai módszerekkel dokumentálja és elemezze az egymás között számos hasonlóságot és különbséget egyaránt felvonultató Budapest-Fasor egyházközség, az erdélyi Lupény és a bánsági Torontálvásárhely református gyülekezetei között létrejött kapcsolatháló alakulásának folyamatait, a magyar és felekezeti identitások jellemzőinek értelmezését.

Judaisztikai tárgyú kutatási eredmények

Héber kódex-töredékek magyarországi közgyűjteményekben. A 2010-ben elkezdett, OTKA által finanszírozott, 4 évre (2010–2013) tervezett kutatás célja az, hogy hiánypótló jelleggel feltárja, dokumentálja, és majdan megjelentesse azokat a középkori héber kézirat-töredékeket, amelyek hozzájárulhatnak a magyarországi zsidóság középkori kultúrájának, művelődésének megismeréséhez. A tárgyévben a kutatás az OTKA-nak benyújtott ütemezésnek megfelelően haladt.

A jiddis kultúra története Magyarországon. A kutatási projekt célja a jiddis nyelv mindennapos használatának jellegét feltárni a történelmi Magyarország területén, művelődéstörténeti és történeti szociolingvisztikai szempontból. A kutatás eddigi eredményei hazai és nemzetközi konferenciákon kerültek bemutatásra.

A Magyarországi zsidó temetők és héber nyelvű felirati anyagok című kutatás tárgya néhány 18. századig visszanyúló héber felirati anyagot tartalmazó temető felirati anyagának vizsgálata. A dokumentációk a nyelvhasználati kérdések, névtani, szociológiai, helytörténeti kutatások alapjául szolgálnak. 2011-ben elkészült a *lovasberényi zsidó temetőről* készített kézirat, a Csörsz utcai orthodox temető vizsgálata pedig folytatódott.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet nagy súlyt fektet tevékenységének megismertetésére, a létrehozott tudás szélesebb társadalmi közegben való megjelenítésére konferenciák, kéziratviták és a kiadott köteteink bemutatóinak megszervezésével, az elektronikus média különböző műsoraiban való részvétellel. A munkatársak előadásokat tartanak – főként tanárok, kisebbségi önkormányzatok – tagjai számára szervezett továbbképzéseken.

Az intézet ebben az évben két alkalommal – 2011. február 24-én és szeptember 6-án – rendezte meg legújabb kiadványainak összevont bemutatóját a Közép-európai Kulturális Intézetben. Mindkét rendezvényen, nagy érdeklődés mellett, felkért szakértők mutatták be az intézet hét-hét új kötetét.

Az év során szervezett fontosabb konferenciák:

2011. március 10. Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái. Az ICCR-Budapest Alapítvánnyal közösen.

2011. április 21. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövisvár, Zobor-vidék). Műhelykonferencia a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével közösen.

2011. május 24. Nemzeti, regionális és kisebbségi közösségek Közép-Európában. Az intézet nagy érdeklődést kiváltó éves konferenciája.

2011. május 26. Tanácskozás a magyarországi zsidó temetők kutatásáról. Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoporttal közösen.

2011. november 15. Integrációs politikák és változó hálózatok. Az intézetnek a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából rendezett konferenciája.

2011. november 24. Löw Lipót emlékkonferencia.

Az év során szervezett egyéb könyvbemutatók:

2011. február 11. Budapest: *Aranykorszak? A Ceaușescu-rendszer magyarságpolitikája I. (1965–1974)* című kötet, a Politikatörténeti Intézettel közösen.

2011. március 29. Budapest: *Elitek a válság korában. Magyarországi elitek, kisebbségi magyar elitek* című kötet, az MTA Politikatudományi Intézetével közösen.

2011. március 29. Budapest: *Kárpátalja 1919–2009 – Закарпаття 1919–2009 років.* Ikerkötet könyvbemutatója, a Magyar Történelmi Társulattal és az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságával közösen.

2011. június 27. Budapest: *Magyarrá válni – Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái* című kötet.

2011. október 5. Budapest: új, angol nyelvű kötetek sorában a *Hungarian Minority Communities in the 20th Century* kötet az Akadémián.

Médiamegjelenés:

A magyar kisebbségi közösségekkel kapcsolatban megjelent kiadványokról, aktuális helyzetükről, a magyarországi kisebbségek integrációjáról, illetve a német kisebbség történeti kutatásának legújabb eredményeiről az intézet munkatársai több ízben is interjút adtak különböző rádióadók számára, miként több intézeti rendezvényről és kutatási eredményről is jelent meg az év során írott vagy elektronikus sajtóbeszámoló.

A tudományos eredmények jobb hozzáférhetőségének lehetővé tételére az internet kiváló lehetőségeket nyújt, amivel az intézet munkatársai 2011-ben éltek is.

Elkezdődött az adatbank.ro Romániai Magyar Lexikonának 50 társadalomtudományi szócikkese továbbfejlesztése, amelyből 2011-ben 10 készült el az intézet munkatársainak közreműködésével.

Az intézetben 2008-ban elkészült a *Kisebbségi magyar közösség a 20. században* című, ma már alapműnek számító, a szélesebb közönséget megcélzó kötet digitalizált, tárgy és névmutatóval ellátott, kereshető internetes verziója, amely előre láthatólag 2012-ben válik hozzáférhetővé az érdeklődő közönség számára.

Továbbképzés:

A Judaisztikai Kutatócsoport projektjeihez kapcsolódóan több olyan rendezvényt is tartott, amely felhívta a figyelmet adott kutatásnak a lokális vonatkozásaira, ezáltal előmozdította a helyi értelmiség és érdeklődő közönség aktivitását. Tanácskozássra került sor a magyarországi zsidó temetők kutatásáról, amelyre a hazai résztvevők mellett Szlovákiából, Szerbiából és Romániából is érkeztek érdeklődők. Emellett a környező országokban megtartott megbeszéléseken a helyi kutatásaikat módszertani tanácsokkal segítették.

Az intézet közreműködött a magyarországi német nemzetiségű iskolákban történelmet tanító tanárok továbbképzése tartalmi kialakításánál, konkrét témában előadás tartásával.

Egyéb tevékenységek:

Szeptember 27-én az Országgyűlési Könyvtár szervezésében, a Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése című nemzetközi ösztöndíjprogram keretében külföldi magyar könyvtárosok látogattak el az intézetbe, és kaptak tájékoztatást annak munkájáról.

Október 5-én a dániai Struer Statsgymnasium 27 fős gimnazista, szakmai csoportja látogatott el az intézetbe és betekintést nyert a magyarországi romák történelmébe, aktuális helyzetébe, és az integrációs törekvésekbe.

Az intézet munkatársai nagyszámú ismeretterjesztő előadást tartottak Magyarországon, Nyugat-Európában (Németország) és a szomszéd országokban (Románia, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna) is. Ezeknek az előadásoknak nagy szerepe van abban, hogy a tudományos kutatási programok eredményei minél előbb, és közvetlenül eljuthasson az érdeklődő laikus közönséghez is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az intézet az akadémiai intézetek közül a Néprajzi, a Politikatudományi, a Jogtudományi, a Szociológiai, a Nyelvtudományi, a Földrajztudományi, az Irodalomtudományi, valamint a Történettudományi Kutatóintézettel folytat közös kutatómunkát. Az egyetemi kutatóhelyek közül a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével, az ELTE Interkulturális Pedagógia és Pszichológia Tanszékével működött együtt.

2011-ben az intézet két munkatársa volt valamely doktori iskola törzstagja, továbbá öt kutató oktatóként vett részt doktori iskolák munkájában. 14 munkatárs különböző egyetemeken 35

elméleti és 25 gyakorlati kurzust tartott, 26 MsC-hallgató diplomamunkáját segítette és 13 PhD-hallgató disszertációjának készítését irányította.

Az év folyamán összesen 17 egyetemi hallgató töltötte a szakmai gyakorlatát az intézetben, túlnyomórészt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karával és a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetével kötött megállapodások révén. A hallgatók döntően az intézet roma tárgyú és a kisebbségi elitekre vonatkozó kutatásaiban, valamint a kisebbségtörténeti forrásfeltárásban működtek közre.

Az intézet munkatársai közül többen, a Népszolgálat fogalomtörténetéről, illetve a Kárpátaljáról szóló panelek szervezőiként és résztvevőként jelen voltak a Kolozsváron megrendezett VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson.

Az egyéb hazai műhelyek közül különböző projektek keretében együttműködés alakult ki a Külügyi Intézettel, a Közép-európai Kulturális Intézettel, valamint a Terra Recognita Alapítvánnyal.

A munkatársak több hazai és külföldi szakmai folyóirat – így a *Pro Minoritate*, a *Kisebbségkutatás*, a *Magyar Kisebbség*, az *Educatio*, a *Politikatudományi Szemle*, a *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, a *Kultúra és Közösség*, a *Memory and Narrative*, az *East European Jewish Studies* – szerkesztőségének munkájában is részt vettek.

2011-ben az intézet a toruni Mikołaja Kopernika Egyetem Politikatudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Tanszékével írt alá szándéknyilatkozatot *A Közép-Európa a 21. században – Politika, társadalom, identitás* című kutatási programban való részvételről. A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelem és Filozófia Karával aláírt intézetközi megállapodás előadások tartását, gyakornokok fogadását, kutatási együttműködést, és közös rendezvények szervezését foglalja magában. A folyó együttműködések sorában az oldenburgi Bundesinstitut für Kultur- und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa-val kialakított megállapodás egy-egy forrásgyűjtemény és monográfia kiadását célozza meg. A tübingeni Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde-val létrejött együttműködés pedig dokumentumkötet kiadását, közös pályázást és konferencia megrendezését irányozza elő. A 20. századi Kárpátalja kronológiájáról szóló kötet az Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézetével való együttműködés terméke. Folytatódik a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel való együttműködés is, amely a vajdasági magyar közösség történetéhez kapcsolódó kutatás eredményeinek közzétételére, illetve konferenciák tartásában nyilvánul meg/ölt testet.

A külföldi partnerek közül folyamatos az együttműködés az alábbi intézményekkel: a bécsi székhelyű Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, a brüsszeli Migration Policy Group, a flensburgi European Centre for Minority Issues, a freiburgi Künzig Institut, a marburgi Herder Institut, a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, a ljubljanaei Kisebbségkutató Intézet, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet.

Egy munkatárs egy hónapot kutatott a Consiglio Nazionale delle Ricerche föderalizmussal és autonómiákkal foglalkozó római kutatóintézetében. 2011 folyamán két romániai, kettő szlovákiai, egy szlovéniai és egy csehországi vendégkutató a Domus Hungarica, az év őszén pedig egy oroszországi vendégkutató a MÖB támogatásával folytatott posztdoktori kutatásokat az intézetben.

Az intézet működtette a határon túli magyar kutatók számára a Domus Hungarica, illetve az MTA Határon Túli Magyar Tudományosság ösztöndíj-programokat.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézetnek 2011-ben az előző évhez képest kevesebb forrást sikerült megszereznie. Ennek egyrészt a hazai pályázatok „befagyasztása” volt az oka, másrészt a korábban elnyert nemzetközi pályázatok, illetve támogatások lekötötték a kutatói kapacitásokat. A szakmai munkát ebben az évben is alapvetően a pályázati forrásokból tudtuk finanszírozni.

Az Európai Integrációs Alap és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium a magyarországi migráns szervezetek tevékenységét vizsgáló kutatást finanszírozza a 2011. augusztus – 2012. április közötti időszakban. Az Európai Bizottság Bel- és Igazságügyi Főigazgatósága által meghirdetett, *Integration Fund Community Actions* pályázati alapról támogatást nyertek a bevándorlók körében 7 uniós tagállamban lekérdezésre kerülő reprezentatív összehasonlító survey adatfelvétel megvalósítására. A kutatás 2011 januárja és 2012 júniusa között zajlik.

Az OTKA támogatásával három kutatás zajlik. Az *Identitások és modernitások Európában* című kutatást az Európai Unió finanszírozza.

A Bethlen Gábor Alap támogatásával jelent meg az intézet 2011. évi évkönyve.

Az NKA két monográfia – *A kisebbség joga*, illetve *Németek, helyi társadalom és hatalom: Harta, 1920–1989* – kiadását, valamint egy 2012. márciusi, az erdélyi szórványokról szóló konferencia megrendezését támogatja. A MAZSIHISZ pályázatával a *Yiddish Printing in Hungary: An Annotated Bibliography* című kötet megjelentetését támogatta.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Viktória Bányai; Szonja Ráhel Komoróczy (eds.): *Teshuvot U-Sheelot: Studies in Responsa Literature*. Budapest: MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 171 (MTA Judaisztikai Kutatócsoport Értesítő 18) (2011)
2. Bárdi Nándor; Fedinec Csilla; Szarka László (eds.): *Minority Hungarian communities in the twentieth century*. Boulder: Atlantic Research and Publications, 859 (East European monographs 774) (2011)
3. Bárdi Nándor; Tóth Ágnes (szerk.): *Asszimiláció, integráció, szegregáció: Párhuzamos értelmezések és modellek a kisebbségkutatásban*. Budapest: Argumentum Kiadó, 381. (Tér és terep; 8.) (2011)
4. Dobos Balázs: *A kisebbség joga. Kisebbségi törvénykezés Magyarországon (1988-2006)*. Budapest: Argumentum - MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 269 (2011)
5. Eiler Ferenc: *Németek, helyi társadalom és hatalom: Harta, 1920-1989*. Budapest: Argumentum - MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 221 (2011)
6. Rogers Brubaker; Feischmidt Margit; Jon Fox; Liana Grancea: *Nacionalista politika és mindennapi etnicitás egy erdélyi városban*. Budapest: L'Harmattan, 461 (2011)
7. Komoróczy Géza (szerk.); Koltai Kornélia: *Péchi Simon kiadatlan Biblia-fordítása (1634)*. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 287. (Hungaria Judaica 23) (2011)
8. Komoróczy Szonja Ráhel: *Yiddish Printing in Hungary: An Annotated Bibliography*. Budapest: MTA Judaisztikai Kutatóközpont, 368. (Hungaria Judaica 25.) (2011)
9. Kovács András; Anikó Horváth; Zsuzsa Vidra: *The Ferry-Country between East and West: Debates on Modernity and Europe in Hungary*. In: Atsuko Ichijo (szerk.): *Europe, Nations and Modernity*. London: Palgrave, Macmillan, 158-182 (2011)
10. Kovács András (szerk.): *Magyarrá válni: Bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái*. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 274 (2011)

11. Papp Z. Attila: Párhuzamos világok? Az erdélyi magyar gazdasági és kulturális elit szocio-demográfiai jellemzői. In: Kovách Imre (szerk.): Elitek a válság korában: magyarországi elitek, kisebbségi elitek. 532 p. Budapest: MTA Politikatudományi Intézete, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Argumentum Kiadó, 463-522 (2011)
12. László Szarka (ed.): A Multiethnic Region and Nation-State in East-Central Europe: Studies in the History of Upper Hungary and Slovakia from the 1600s to the Present (East European History) New York: Columbia University Press, 550 (East European Monographs) (2011)
13. Tóth Ágnes; Vékás János: Kisebbségi elitek és önkormányzatok. In: Kovách Imre (szerk.): Elitek a válság korában: magyarországi elitek, kisebbségi elitek. 532 p. Budapest: MTA Politikatudományi Intézete, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Argumentum Kiadó, 393-432 (2011)
14. Vékás János: Magyarok a Vajdaságban 1944-1954: Kronológia. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 382 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	30	Ebből kutató ² :	22
PhD, kandidátus:	14	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			7
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			7

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	158		
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	138		
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	12	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	4
recenzió, kritika magyarul:	4	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	7	idegen nyelven:	2
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	36	idegen nyelven:	45
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	6	idegen nyelven:	3
Sorozatszerkesztés magyarul:	3	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	555	Összes független hivatkozások száma:	533
Kapott recenzió, kritika:	29		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	48	hazai:	52
Nyilvános esemény ¹³ :	1	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	8	hazai:	8
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	5

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :				15
Témavezetések száma:	TDK munka:	3	Diplomamunka (BSc):	15
Diplomamunka (MSc):	26	PhD:		13

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	143 746	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 3	Teljes saját bevétel:	42 144 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		3
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	5489	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	1135	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	12 888	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	22 334	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	5787	EFt

FILOZÓFIAI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 53.

telefon/fax: 1-312 0243

e-mail: office@webmail.phil-inst.hu; honlap: www.phil-inst.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az intézetben folyamatos kutatási munka zajlik, melynek során törekszünk a más intézményekkel való együttműködésre. A kutatók hétfőnként intézeti szemináriumokon mutatják be kutatási eredményeiket. Az eredmények publikációkban, előadásokban, szerkesztett összeállításokban manifesztálódtak.

A munka az intézet kutatási tervezetének megfelelően folyt, vázlatosan a következő témakörök szerint:

Igazság, Tudás, Tudomány

Az igazság fogalma: középponti kérdés vagy primitívum?

A tudományos igazság fogalma: a tudomány igazságot keres?

Tudomány / áltudomány; a tudomány társadalmi konstrukciója; tudományos realizmus

Az analitikus filozófia teljesítménye és határai

Fenomenológia, Heidegger, dekonstrukció: releváns irányzatok-e a tudomány számára?

A tudományfilozófia lehetőségei és határai

Tudásegész és tudásfragmentálódás: A szubdiszciplínák tudományfilozófiája

Modern tudományfilozófia a hagyományos ismeretelmélet alapjain?

A nyelvfilozófia öröksége és meghaladása

Multimodalitás és tudományos kutatás; vizualitás és interdiszciplinaritás

A tudományfilozófia új szövetségese: kognitív filozófia

Etika és tudomány

A társadalomtudományok filozófiájának mai kihívásai

Kultúra és modern racionalitás

Történettudomány és irodalomtudomány a digitális korban

Magyar eszmetörténet nemzetközi perspektívában

A teológia tudományelmélete

Tudomány és demokrácia

Érdekek fogságában: Racionalitás és politikai diskurzus

Az egyenlőség csapdája: Tudományos elit és demokratikus kommunikáció

Tudományetika (nem azonos az „etika és tudomány” programmal), tudmánypolitika és a kutatás szabadsága

Az év során szerény informatikai fejlesztésekre is módunk nyílt, melynek során néhány munkatársat el tudtunk látni könyvtári-archívumi munkavégzéshez szükséges lappal. Az év végén az intézet az újonnan megalakult Bölcsészettudományi Kutatóközpont része lett. Az átalakulás során az Alapító okirattal az intézetben a kutatási profil fókuszálására került sor, melynek eredményeként a meglévő erőforrások hatékonyabb felhasználására nyílik remény a 2012-es év során.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az intézet egy munkatársa monográfiát adott ki a demokrácia és a szabadság kapcsolatáról. Kötete egy több évtizede folyó kutatómunka eredménye, több korábbi kötet mellett. Munkájának fő súlypontja annak vizsgálata, hogy mik a feltételei a demokrácia jó működésének és stabilizálódásának. Ugyanez a kutató DAAD támogatással az év folyamán Németországban folytatott kutatásokat Immanuel Kant filozófiájáról.

Az intézet egyik munkatársa társszerzővel, a *Biology and Philosophy* c. folyóiratban közölt tanulmányában a mechanisztikus magyarázatok elkötelezettségeire összpontosít, s úgy érvel, hogy az ilyen magyarázatok inherens módon elkötelezettek a magasabb szinteken zajló oksági folyamatok alacsonyabb szintű folyamatokkal történő azonosítása iránt. A mechanisztikus megközelítés akkor járhat sikerrel, ha a mechanizmus egésze ugyanúgy működik, amint annak adott módon egységgé szervezett részei. A mechanisztikus megközelítésnek ugyancsak támaszkodnia kell áthidaló elvekre, amelyek különböző elméleti szótárak oksági terminusait kapcsolják össze, mivel ezek teszik transzparenssé az oksági kapcsolatok identitását. Ezeket az általános elkötelezettségeket a mechanisztikus megközelítés két állításával szembesíti a cikk. William Bechtel gyakran úgy érvel, hogy mechanisztikus kereten belül lehet egyensúlyozni a magasabb szintek redukciója és autonómiájának fenntartása között, továbbá egy újabb tanulmányban Carver és Bechtel úgy érvelnek, hogy a mechanisztikus megközelítés érthetővé teheti a szintek között lefelé irányuló okozást. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy az azonossági állításokkal átítatott mechanisztikus megközelítés nem jobb jelölt a magasabb szintek lehorgonyzására alacsonyabbakhoz, mint a standard reduktív megközelítések, és hogy a mechanisztikus magyarázatok legfeljebb azt képesek megmutatni, hogy lefelé irányuló okozás nem létezik.

Az intézet egy másik kutatója részben a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj támogatásával hónapos kutatói munkát végzett a kölni egyetem Husserl-archívumában. Ennek egyik eredménye a mai fenomenológiát bemutató nemzetközi *Phenomenology 2010* gyűjteményes kötetben megjelent tanulmánya, a cambridge-i, a Kölni és a Sussex-i Egyetemek konferenciáin tartott referált előadásai, az ELTE BTK summa cum laude megvédett doktori értekezése és az idén megjelent *Új Husserl* kötet, melynek az illető kutató társszerkesztője és fordítója. A fent említett tanulmányban a szerző Husserl Lotze-kritikájának nem publikált aspektusait vizsgálja abban a tekintetben, hogy azok mennyiben mennek túl Lotze Husserlre gyakorolt, már ismert hatásain. Noha Lotze ismeretelméleti problémái Husserl negatívan értékeli, a probléma maga mégis újra és újra felmerül Husserl göttingeni periódusában. A szerző megvizsgálja Husserl 1912-es Lotzéről tartott szemináriumát, s ennek alapján törekszik feltárni Lotze ismeretelméleti problémájának mélyebb dimenzióit és probléma husserli elutasítását. Ennek eredményeként jut arra a következtetésre, hogy a szeminárium jelentősége a fenomenológia ismeretelméleti funkciójának megvilágításában áll.

Az intézet egy másik kutatója monográfiát jelentetett meg *A szociologizáló hagyomány: a magyar filozófia főárama a XX. században*. A kötet kísérel arra, hogy egy a XX. századi magyar eszme- és filozófiatörténetre nyitott perspektívát plauzibilissé tegyen. Azt kívánja illusztrálni, hogy azonosíthatóvá a magyar filozófiai gondolkodásnak egy olyan jellegzetessége, amelynek szempontjából az egyébként gyökértelennek és izoláltnak tűnő teljesítmények egységes eszmetörténeti narratívába rendezhetők. Ez a jellegzetesség a *szociologizáló szemléletmód* érvényesülése – vagy legalábbis jelentős befolyása, ami nem jelenti azt, hogy a magyar filozófia történetében kizárólag a szociologizáló megközelítés

játszott volna szerepet – hogy ez nem így van, az világos napjaink magyar filozófiatörténeti vizsgálódásaiból. Azt azonban jelenti, hogy úgyszólván mindaz, ami számottevő „magyar hozzájárulásként” értékelhető az egyetemes filozófiatörténetben, szorosan és organikusan kötődik ehhez a szemléletmódhoz. A magyar filozófia eredeti, maradandó és valódi hatást kifejtő teljesítményei jellemzően ennek a „szociologizáló kötöttségnek” a jegyeit viselik magukon, vagy legalábbis ehhez képest pozícionálhatók, s ezzel összehasonlítva a magyar filozófiatörténet egyéb fejezetei jórészt másodlagosak.

Az intézet két kutatója szerepelt konferenciák meghívott előadójaként Berlinben és Rómában. Ezen túl az intézet munkatársai kiterjedt hazai publikációs tevékenységet folytatnak, és résztvevői számos, jórészt hazai konferenciának.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézetben folyó munka társadalmi hasznossága a kutatómunka eredményeinek minél szélesebb körű, lehetőség szerint ingyenes hozzáférhetővé tételében nyilvánul meg. Az egyik erre irányuló tevékenység a filozófia klasszikusainak és jelenkori szerzőinek hozzáférhetővé tétele magyarul, fordítások és magyarázatok formájában, számos ismeretterjesztő előadáson és íráson keresztül. Ez a tevékenység a beszámolási évben az eddigi szinten folyt. Amennyire a jogi környezet lehetővé teszi, az intézet kutatási eredményeit, munkatársainak publikációit igyekszik honlapján közzétenni szervezett formában, évek óta működő internetes szabadegyetemén keresztül, melynek mobilizálására az intézet vezetése lépéseket tett. A nyitott egyetem révén a szövegekhez háttérszolgáltatások is rendelkezésre állnak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az intézet gyakorlatilag minden olyan hazai és környező országokban lévő egyetemmel együttműködik, ahol filozófia tanszék van. Az intézet 2011-ben állományban lévő kutatói oktatnak a Debreceni Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Pécsi Egyetem, az ELTE, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem doktori iskoláiban, továbbá részt vesznek ugyanezen intézmények, valamint számos más felsőoktatási intézmény alapképzésében is. Az intézet egyik munkatársa az OTDT mestertanár kitüntetését kapta.

Az intézet több munkatársa végez tudományszervező munkát. Az intézet munkatársai számos magyar és néhány nemzetközi folyóirat szerkesztésében vesznek részt mint szerkesztők, vendégszerkesztők, szerkesztőbizottsági tagok, referensek. Hasonlóképpen szerepet vállalnak nemzetközi konferenciák szervezésében. 2011 szeptemberében került sor a *Purposes of Natural Inquiry* c. konferencia megszervezésére rangos nemzetközi és kisebb részben hazai előadógárdával. Ez a konferencia folytatása a 2009 decemberében a berlini tudománytörténeti Max Planck Intézetben megrendezésre került konferenciának. Az intézet egy munkatársa megszervezte a hazai fiatal kutatók konferenciáját, továbbá szervezett egy hazai ismeretelméleti konferenciát is.

Az intézet egyik kutatója *A magyar tudomány ünnepe* rendezvénysorozat keretében a *Nyelvek között. Interdiszciplináris dialógus* c. konferenciát szervezett az MTA II. Osztálya Filozófiai Bizottságának megbízásából.

A fentieken túl az intézet munkatársai számos hazai és nemzetközi konferencián szerepeltek előadóként. Az intézet nemzetközi kapcsolatainak másik iránya a fontosabb filozófiai

központok felé mutat. A kutatók hosszabb tanulmányi útjainak, ösztöndíjainak jellemző célja a beszámolási évben Németország és Nagy-Britannia volt.

Az intézeti kutatók igyekeznek bekapcsolódni a nemzetközi konferenciák munkájába, ám ennek anyagi korlátai némelykor igen magasak. Az adatokból látszik az intézet ama törekvése, hogy fokozottan vegye ki részét a nemzetközi tudományos életből. Bizottsági tagságok, szervezetekben való aktív tevékenység is ezt a tendenciát tükrözik.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A beszámolási évben adminisztratív szempontból az intézetben nyilvántartott pályázat az OTKA PD 79193 sz. pályázata, mely David Hume filozófiáját vizsgálja a korabeli természetfilozófia kontextusában. Noha a pályázat támogatási összege igen alacsony, a pályázat keretében mégis számos rangos nemzetközi folyóiratban illetve kötetben megjelent és megjelenésre elfogadott tanulmány készült, és megjelenőben van több monográfia is.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Monográfiák, tanulmánykötetek, szerkesztett kötetek

1. Boros János: Demokrácia és szabadság, Budapest: Gondolat, 211 (2011)
2. Demeter Tamás, A szociologizáló hagyomány: A magyar filozófia főárama a XX. században, Budapest: Századvég, 214 (2011)
3. Varga Péter András – Zuh Deodáth (eds.): Az új Husserl. Szemelvények az életmű ismeretlen fejezeteiből, Budapest: L'Harmattan, 220 (2011)

Idegen nyelven megjelent tanulmányok

1. Demeter Tamás: A Touch of the Dramatic in Josef Steiff (ed), Sherlock Holmes and Philosophy, Chicago: Open Court, 197-208 (2011)
2. Fazekas Péter; Kertész Gergely: Causation at different levels: Tracking the commitments of mechanistic explanations”, Biology and Philosophy, 26, 365-383 (2011)
3. Kovács Gábor: The myth of the wicked city in the cultural criticism of O. Spengler”, Limes 4, 2011/1, 64-74 (2011)
4. Mester Béla: Philosophers in the Public Sphere of the Cities – the Birth of the National Philosophies from the Spirit of the Editorial Offices and Saloons in the 19th Century”, Limes 4, 2011/1, 7–20 (2011)
5. Varga Péter András: The Architectonic and History of Phenomenology: Distinguishing between Fink's and Husserl's Notion of Phenomenological Philosophy”, Phenomenology 2010, Volume 4: Selected Essays from Northern Europe (Dermot Moran – Hans Rainer Sepp, szerk., Bucharest: Zeta Books), 87-114 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Filozófiai Kutatóintézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	24	Ebből kutató ² :	22
PhD, kandidátus:	12	MTA doktora:	3
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			81
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			78
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	13	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	5
recenzió, kritika magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	4	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	18	idegen nyelven:	14
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	79	Összes független hivatkozások száma:	64
Kapott recenzió, kritika:	7		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	37	hazai:	36
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			3
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	5
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	3	hazai:	7

6. A HAZAI FELSORÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			7
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	4
Diplomamunka (MSc):	7	PhD:	5

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	148 403	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 3	Teljes saját bevétel:	12 043 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	3829	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	8214	EFt

IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET

1118 Budapest, Ménesi út 11-13.
telefon: 1-279 2776, 1-279 2760; fax: 1-385 3876
e-mail: iti@iti.mta.hu; honlap: www.iti.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az intézet fennállásának 55 éve alatt végig meghatározó szerepet játszott a magyarországi irodalomtudományban, s ezen várhatóan a 2012. januárban bekövetkezett összevonás sem változtat. Az intézet ma is több száz hazai és külföldi kutatóval dolgozik összehangoltan, közös projektek kezdeményezőjeként; munkatársai részt vesznek az egyetemi graduális és doktori képzésben, valamint a tudományos minősítésben. Kézikönyvei, könyvsorozatai, saját folyóiratai és internetes fóruma, a *rec.iti* segítségével állandó lehetőséget biztosít az új kutatási eredmények közreadására és megvitatására. Rendszeresen szervez közös szakmai rendezvényeket a más kutatási ágakat (történettudomány, művészettörténet, zenetudomány, néprajz, nyelvtudomány stb.) művelő akadémiai kutatóintézetekkel, a hazai és határon túli magyar egyetemi tanszékekkel, valamint a közgyűjteményekkel. Fontos feladatokat lát el a magyar kulturális életben a kutatók ismeretterjesztő előadásai, médiaszereplései, valamint aktív szépirodalmi, műfordítói és kritikai munkássága révén.

Az intézet legfontosabb szakterülete a *textológia*. Több évtizede készülő és újonnan megindított sorozatai *kritikai kiadásban*, az adott szakterület mai filológiai tudásának legteljesebb összegzésével (szöveg- és tárgytörténet, recepció, életrajz stb.) adják közre a klasszikus magyar írói életműveket a középkortól a modern irodalomig. A művelődéstörténet és a társtudományok írott forrásmunkái, ritka nyomtatványok és kéziratok gyakran hasonló kiadásban, illetve jegyzetelt szövegkiadásként látnak napvilágot.

A *kritikatörténet* (az angolszász terminológiában: *literary criticism*) kutatói egyaránt vizsgálják az irodalomfogalom és -értelmezés koronkénti eltéréseit, a különböző nyelvű irodalmak kapcsolatait (komparatiztika), az irodalmi intézményrendszer és a befogadás történetét, a retorika, poétika, eszmetörténet, verstan történetét, korai korszakoknál az iskolatörténetet, a grammatikát és részben a filozófiát és a teológiát is ide értve.

Az *irodalomelméleti* kutatások fő témái: a *műfaj- és fordításelmélet*, a *narratológia*, *tropológia*, *literalitás*, *irodalmisság*, valamint az irodalomtörténet-írás és az irodalomtudomány *módszertani kérdései* és új irányzatai. A készülő intézeti irodalomtörténettel kapcsolatban olyan kérdéseket is vizsgálnak a munkatársak, mint az irodalmi modernség jelentésváltozásai, a paratextusok problémája vagy az elit- és a tömegkultúra viszonyának átalakulása korunkban. Az Irodalomelméleti Osztály tagjai szerkesztik a *Literatura* és a *Neohelicon* című elméleti folyóiratokat, valamint az *OPUS. Irodalomelméleti tanulmányok* könyvsorozatot.

A *magyarországi irodalmak története* munkacímű háromkötetes kézikönyv a magyar irodalomtudomány egyik legnagyobb szabású vállalkozása az utóbbi évtizedekben. A magyar nyelvű irodalom különböző korszakain túl bemutatná a középkori és újkori latin irodalom hazai emlékeit, a Kárpát-medence más népeinek kapcsolódó irodalmát, valamint a fordítás- és befogadástörténeti kapcsolatokat. A kötetek szerkesztőbizottságainak módszertani vitáiban 2010-re készre csiszolódott a kötetek koncepciója és tartalomjegyzéke. 2011-ben a régi magyar irodalom kutatói részletes műhelyvitára bocsátották az I. kötet koncepcióját, a II. kötet alapvetése pedig az *Irodalomtörténet* hasábjain látott napvilágot. Külső szerzők

alkalmazására azonban jelenleg sincs támogatás, így a szakmai előkészítés és rajtképesség a finanszírozhatatlansággal néz farkasszemet. Az elutasított pályázatok és az intézetet sújtó nagyarányú elvonások 2011-ben tovább késleltették a közös munkát.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A textológia terén 2011-ben – a kiadók nehéz anyagi helyzete és a pályázati struktúrák kedvezőtlen átalakulásai ellenére – jelentős újdonságokat publikáltak az intézeti kutatók. A Mikes Kelemen-émlékév egyik kiemelkedő kiadványa volt a *Törökországi levelek* Egerben őrzött autográf kéziratának hasonmás kiadása. A kötet különleges képfeldolgozó eljárásokkal készült, s nemcsak Mikes kézzel írt szövegeire enged betekintést a mai olvasó számára, hanem a kísérő tanulmányok révén írói műhelyébe, sőt a kézirat kalandos sorsába is. Hasonlóan fontos, nemzetközi súlyú újdonság a *Leveleskönyv* első teljes francia műfordítása, amely magyar és francia kutatók együttműködésével készült. A frankofón olvasóközönség most először döbbenhet rá, hogy az ismeretlenségből előlépő magyar emigráns író mennyire méltó kortársa a francia felvilágosodás íróinak, s hogy a levélregény sajátos magyar változata mennyi stílári és mentalitásbeli újdonságot tartogat. Az egykorú hazai líra kritikai sorozata, a *Régi magyar költők tára (XVIII. század)* a 12. kötethez érkezett Virág Benedek, az iskolateremtő tabáni papköltő verseinek kritikai kiadásával. Kora tavasszal hagyta el a nyomdát *Berzsenyi Dániel* életműsorozatának első kötete, amelyben a költő prózai munkáit, köztük nagy jelentőségű esztétikai tanulmányait olvashatjuk. A *Kölcsey Ferenc* kritikai kiadás két új kötettel büszkélkedhet: a *Levelezés* III. kötete és az *Országgyűlési dokumentumok* egyaránt bőséges kortörténeti jegyzetanyaggal segíti a további kutatásokat. A XX. századi magyar írók életművét három új forrásmunka gazdagította. *Babits Mihály életrajzi kronológiájának* 1. kötete segítségével az író-költő-szerkesztő életét napról napra nyomon követhetjük 1883 és 1908 között. Az OTKA keretében zajló nagyformátumú kutatás, Kosztolányi Dezső műveinek kritikai kiadása két új kötetten bővült: az *Esti Kornél*, illetve a *Spanyol műfordítások* gazdagon jegyzetelt, recepciótörténeti áttekintést is adó szinoptikus kiadásával. Előbbit a *litera.hu* irodalmi portál az év könyvének választotta. Az Irodalomtudományi Intézet archívumának (tudománytörténeti és közéleti szempontból is jelentős) dokumentumaiból önálló összeállítás jelent meg *A Nagyboldogasszony úttól a Ménesi útig* címmel. Pilinszky János levelezésének kiadatlan darabjait egy kutató három sorozatban publikálta a *Tiszatáj*, az *Új Forrás* és a *Vigilia* hasábjain.

A jegyzetelt szövegkiadások száma is gyarapodott. A régi irodalmi *florilegiumok* vagy *füveskönyvek* hagyományát idézi fel egy tematikus idézetgyűjtemény Mikes Kelemen leveleiből és prózai írásaiból (*Az vagyok, aki voltam, és az leszek, aki vagyok*). Krúdy Gyula életműkiadása a 22. kötethez érkezett: az év során két új kötet látott napvilágot (*Elbeszélések* 6, illetve a *Királyregények*). A Joyce-munkaközösség vezetője a *Talentum Műelemzések* sorozatban középiskolai tanárok és diákok számára adta közre *Ulysses*-elemzését. Több intézeti kutató vett részt a nagyközönséghez szóló egyéb kiadványok, például kortárs irodalmi művek gondozásában; többeknek a szak- és műfordítói munkássága is jelentős (ógörög történetírók, Petrarca, Certeau, Joyce).

A kritikátörténet kutatói is fontos új köteteket publikáltak. A *Humanizmus és reformáció* című patinás sorozat új köteteként látott napvilágot a reneszánsz kori csillagászati irodalom recepciójának eddigi legteljesebb magyar áttekintése (*Régi könyvek, új csillagok*). Kézikönyv értékű összefoglalás született *Kölcsey Ferenc* életéről a kritikai kiadás sorozatszerkesztőjének tollából (*Magyarok emlékezete*). Mikszáth Kálmán elbeszélő művészetének rejtjelmeit kutatja

A kis formák mestere (meg a nagyoké) című tanulmánykötet, melyet a kritikai kiadás főszerkesztője gondozott. A *Petelei István és az irodalom sajtóközege* című monográfia a XIX. század végi magyar kispróza és újságírás egyik újrafelfedezésre váró mesterének műhelyébe kalauzol, s ugyanezt a korszakot vizsgálja az *Elbeszélés a 19. és 20. század fordulóján* c. tanulmánygyűjtemény. A XX. századi magyar katolikus irodalomról szóló kismonográfiának (*A szavak sokféleségétől a Szó egységéig*) az *Irodalomtörténeti Füzetek* sorozata adott otthont, míg *A kommunista aszketizmus esztétikája* című kötet az *OPUS. Irodalomelméleti Tanulmányok* új köteteként került az olvasók kezébe. Az intézet igazgatójának új tanulmánykötete (*Petrarca Budapesten*) több korszak irodalmát érinti. Önálló portrémonográfiák kerülhettek az olvasók kezébe a modern emigráns irodalom egyik kulcsfigurájáról, *Karátson Endréről*, a „reneszánsz lelkiútú” erdélyi papról, *Hirschler Józsefről*, illetve az erdélyi heraldika nagy alakjáról, *Köpeczi Sebestyén Józsefről*.

Az intézet egyik legnépszerűbb, tudományos együttműködéssel készülő, gazdagon illusztrált kézikönyvsorozata, a *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon: Középkor és kora újkor* 2011-ben két új kötetrel örvendeztette meg olvasóit és előfizetőit (XI–XII.), ráadásképp a szerzők rendhagyó pótkötettel köszöntötték a főszerkesztőt 60. születésnapján: ez a lexikon a kezdetektől egészen a XX. századig kalandozik a magyar művelődéstörténetben. Több kutató hozzájárult a művészettörténet, esztétika, történettudomány, néprajz, zenetudomány, nyelvészet és filozófiatörténet szakirodalmához is.

2011-ben is több olyan tanulmánykötet hagyta el a sajtót, amelyekben intézeti (társ)szervezésű konferenciák előadásai láttak napvilágot. 2007-ben Csurgón több felekezet és irodalomtörténeti szakterület kutatói tartottak közös tanácskozást; munkájuk írott gyümölcse *A zsoldár a régi magyar irodalomban* című kötet. A XVIII–XIX. század fordulóján élt költő, író, természettudós, énekgyűjtő, szabadkőműves és református előljáró, Pálóczi Horváth Ádám emlékére rendezett budapesti műhelykonferencia anyaga *Magyar Arión* címmel, hálózati kiadásban jelent meg. Méltatlanul elfeledett életműve egyaránt tartogat újdonságokat az esztétikátörténet, a pszichológia, a filozófia, a közköltészet és a népzene kutatóinak. Az olasz–magyar kulturális kapcsolatokat feltáró CINI-konferenciasorozatok 2009. évi római tanácskozásának előadásait adja közre a *L’eredità classica nella cultura italiana e ungherese nell’Ottocento dal Neoclassicismo alle Avanguardie* című tanulmánykötet. A tematikus folyóiratszámok közül kiemelkednek a *Helikon* különszámai (*Meghekkelt valóságok; Testírás; Az új gazdasági kritika*), amelyek az irodalomtudomány izgalmas határterületeit kutatják. A *Tiszatáj* tematikus számát (*A Mikszáth-befogadás irányai*) ugyancsak intézeti kutató szerkesztette. Az újvidéki kollégákkal közösen rendezett 2010. évi *Irodalom és intimitás*-konferencia anyagát az *Alföld*, illetve a *Hungarológiai Közlemények* adta közre.

A *Humanizmus és Reneszánsz Nemzetközi Bibliográfiájának (BIHR)* Genfben megjelent, elektronikus változatban is elérhető új kötete a 2007. év szakirodalmát rendszerezi. A vállalkozásnak, amelyben egy intézeti kutató több éve részt vesz, egyik fő célja, hogy felhívja a nyugat-európai kutatók figyelmét a magyarországi és erdélyi témákra, illetve kutatási eredményekre. A XVIII. századi Osztály vezetőjének szakmai irányítása mellett készült el a *Mikes-bibliográfia*, amely a forrásoktól a kultusztörténetig több szempont szerint mutatja be Mikes Kelemen szellemi hagyatékát. Az újonnan megalakult Turkológiai Kutatócsoport (korábban a Nyelvtudományi Intézethez tartozott) tagjai részt vettek a Bécsben megjelenő orientalisztikai szakbibliográfia, a *Turkologische Anzeiger* 2011. évi kötetének szerkesztésében.

2011 során súlyos veszteségek érték az intézet közösségét. Tavasszal elhunyt Langner János gondnokságvezető, ősszel pedig Stoll Béla, az intézet nyugalmazott főmunkatársa, textológus, a régi magyar irodalom és a József Attila-filológia nemzetközi hírű szakértője. A drámaian váratlanul jött őszi elvonások következtében minden előkészítés nélkül, szakmailag teljesen indokolhatatlanul két részmunkaidős kutató szerződését kellett felbontani, akik a Modern Magyar Irodalomtörténeti Osztály termunkáinak kulcsszereplői, egyben a kézikönyv leendő szerzői voltak. Egy főmunkatársat ugyanekkor 40 év munkaviszony után kényszerűen nyugdíjazni kellett.

Januárban a régi magyar irodalom kutatói megemlékeztek az intézet egykori munkatársa, Varjas Béla születésének 100. évfordulójáról, márciusban a 2008-ban elhunyt Kerényi Ferencről; áprilisban emlékülést rendeztek a színházkutatók Erdődy Edit halálának 1. évfordulóján, novemberben pedig a 10 éve elhunyt Melczer Tibor tiszteletére tartott közös előadássorozatot az intézet és az OSZK.

Az intézet 2011-ben is átadta saját alapítású, rangos tudományos díjait: a régi magyar irodalom kutatásáért járó *Klaniczay Tibor-díjat*, a XVIII. századi kutatásokért adható *Faludi Ferenc Alkotói Díjat* (a Magyar Jezsuita Rendtartománnyal közösen), a XIX. századi szaktanulmányokat honoráló *Martinkó András-díjat*, valamint a 2007-ben alapított *Tarnai Andor-díjat*, mely a kritikátörténet kiemelkedő kutatóit értékeli. Az intézet igazgatója *Széchenyi-díjban* részesült, más kutatók munkáját pedig a *Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjével*, *Klaniczay-díjjal*, *Tarnai Andor-díjjal*, a Magyar Írók Szövetségének *Bertha Bulcsú-díjával* és a Szépiírók Társaságának *Szépiírói Díjával* ismerték el. A XIX. századi Osztály vezetője 2011 februárjában tartotta nagy sikerű akadémiai székfoglalóját Arany János *Keveháza* című művéről.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A tudományos eredmények népszerűsítésében az intézet 2011-ben is jelentős részt vállalt. A kutatók tekintélyes mennyiségű ismeretterjesztő írást publikáltak (cikkek, interjúk, emlékbeszédek, nekrológok), s szerencsére a média nyilvánossága előtt is sokszor beszámolhattak a legújabb kutatási eredményekről, különösen a Mikes-emlékév nyilvános rendezvényei kapcsán. A kutatók nagyszámú előadást tartottak a nagyközönségnek (könyvbemutatók, kerekasztalok), TV- és rádióinterjúkat adtak, s az internetes híryanagban is egyre gyakrabban bukkantak fel. Egy munkatárs rendszeresen részt vesz az erdélyi vonatkozású építészet- és egyháztörténeti kutatásban, illetve ismeretterjesztésben is.

Az intézet 2011-ben is együttműködött a közgyűjteményekkel: könyvtárakkal, múzeumokkal, levéltárakkal. Az *ismeretlen Mikes* címmel több hónapig nyitva tartó, párhuzamos kiállítást rendezett az ELTE Egyetemi Könyvtára és az egri Főegyházmegyei Könyvtár; kétnyelvű katalógusa a külföldi kutatók figyelmét is ráirányíthatta az életmű eddig rejtve maradt forrásaira. Hasonlóképp jó szolgálatokat tehet az egri Eszterházy Károly Főiskolával közösen létrehozott *Mikes-honlap*. Egy intézeti főmunkatárs állította össze a Petőfi Irodalmi Múzeum 2010–2011-ben látogatható Mikszáth-kiállításának keretprogramjait. TÁMOP és egyéb pályázatok keretében többen tartottak múzeumpedagógiai programokat. Az aktív irodalommal való kapcsolatok hagyományosan fontosak: az intézeti kutatók állandó szerzői az irodalmi lapok kritikarovatának, író-olvasó találkozókat és irodalmi esteket szerveznek és vezetnek. Több kutató foglalkozik előadóművészetrel is, pl. az intézet egyik főmunkatársa egyúttal a *Musica Historica* együttes vezetője, több CD zenei szerkesztője és kiadója is. Az együttes októberben részt vett az *Hommage à Mikes* koncerten, amelynek első részében az író saját

korának nyugati és keleti zenéje csendült fel, a második részben pedig a *Törökországi levelek* szövegrészleteitől ihletett kortárs zeneművek (Kurtág, Farkas, Petrovics) a *Budapesti Vonósok* és énekes szólisták előadásában. A Petőfi Irodalmi Múzeumban önálló irodalmi estet is rendezett a XVIII. századi Osztály Mikes levélrészleteiből, illetve róla szóló versekből-prózákából (Szabó András). Egy kutató a performance-művészet nemzetközi szinten ismert alakja, aki gyakran publikál filmelméleti tárgyú cikkeket, s egy *Helikon*-különszám szerkesztése is a nevéhez fűződik.

2011-ben is jelentős volt az intézet részvétele az internetes tartalomszolgáltatásban. Az intézeti honlap (www.iti.mta.hu) folyamatosan tudósít az eseményekről, a kutatók munkásságáról, az osztályok és szerkesztőségek feladatairól, s fényképgalériája is bővült. A hálózati recenziós fórum és kiadó, a *REC.ITI* (<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>) nemzetközi olvasóköre tovább növekedett, s a portál – a külön finanszírozás hiánya ellenére – intenzíven hozzájárult a magyar szakirodalom megvitatásához, nemzetközi megismertetéséhez, egyben hivatkozásaihoz. Hálózati könyvkiadóként 2011-ben itt jelent meg a Pálóczi Horváth Ádám-konferencia említett kötete, illetve két ünnepi tanulmánykötet, ugyancsak intézeti szerkesztők és szerzők munkájaképp (*Septempunctata* és *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon LX. Minden kor* címmel) kis példányszámban kinyomtatva, illetve ingyenes hozzáféréssel pdf-ben. A kiadók támogatásával évek óta elérhető a *Literatura* néhány fontosabb lapszáma, illetve az *Irodalomtörténeti Közlemények* archívuma.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A Reneszánsz Osztály a hazai és külföldi egyetemi műhelyekkel közösen nemzetközi nagykonferenciát tartott Miskolcon *Filológia és textológia a régi magyar irodalomban* címmel. A rendezvény egyidejűleg hívta fel a figyelmet a nyugat-európai textológiai eredmények integrálására, a magyar kutatási szempontok specifikus vonásaira és a humanista tradíció kora újkori változataira. Mikes Kelemen halálának 250. évfordulójára emlékezve a XVIII. századi Osztály *Literaturtransfer und Interkulturalität im Exil: Das Werk von Kelemen Mikes im Kontext der Europäischen Aufklärung* címmel szervezett nemzetközi konferenciát, magyar, német, angol, francia, svájci, török és olasz előadók részvételével. A tanácskozás első ízben tett kísérletet arra, hogy Mikes életművét elhelyezze a felvilágosodás kori irodalom nemzetközi összefüggésrendszerében, s hogy ebbe az értelmezői párbeszédbe bevonja a nyugat-európai levélregény és moralizáló próza külföldi kutatóit, mintegy felfedeztetve velük a rodostói emigráns író művészi erényeit. Rómában a *Rivista di Studi Ungheresi* hungarológiai folyóirat 25 éves fennállása alkalmából ugyancsak nemzetközi ülészakot rendeztek magyarországi és olasz professzorok részvételével.

Az Illyés Gyula Archívum és Műhely fő feladata 2011-ben is az Illyés-hagyaték gondozása, katalógizálása és elektronikus archiválása volt, amelyet példászerű gondossággal látott el. Díszterme számos szakmai rendezvény helyszíne volt: a Mikes-konferencián túl itt rendezték meg a szeptemberi *Szatíra*-műhelykonferenciát, a *Faludi*- és *Tarnai-díj* átadó ünnepségét, az *Erdődy Edit*-emlékülést, illetve számos könyvbemutatót. *Hagyományfrissítés* címmel új, évenként megrendezendő szimpozionsorozat kezdődött ugyanitt a XIX. századi magyar irodalom kiemelkedő alkotásainak új szempontú vizsgálatára: az első vizsgált mű Kölcsey Ferenc *Nemzeti hagyományok* című tanulmánya volt. Az intézet egyik (azóta sajnos kényszerűen elbocsátott) munkatársa a KRE kutatóival közösen *Recycling* címmel színháztudományi konferenciát rendezett, *Alkotás, archiválás* címmel pedig a Színház- és Filmművészeti Egyetemmel társulva szervezett szimpozion.

Az Akadémiának elemi érdeke, hogy a magyarországi tudományos eredményeket nemzetközi fórumokon is megismerhessék. Több intézeti kutató tagja a kora újkori kultúrakutatás egyik legjelentősebb műhelyének, a *Cultures of Knowledge* nevű nemzetközi projektnek (vezetője Howard Hotson, Oxford). Ugyancsak képviselteti magát az intézet a CEU *The Intellectual History of Patriotism and the Legacy of Composite States in East-Central Europe* projektjében, valamint a nemzetközi Shakespeare-kutatók Advisory Committee-jében. Az intézet egyik (2011-ben kényszernyugdíjazott) főtanácsadója Rómában volt egyetemi professzor, egyben a hungarológiai kutatóközpont vezetője. További kutatók képviselik az intézetet az AILC (ICLA), a *Grimmelshausen-Gesellschaft*, az IANLS, a *Görres Gesellschaft*, valamint az *Osztrák–Magyar Akadémiai Vegyesbizottság* és a *Collegium Budapest Academic Advisory Board* munkájában is.

A határon túli magyar kutatóhelyekkel állandó az együttműködés; az intézet rendszeres befogadóként segíti a Domus-ösztöndíjasok budapesti kutatásait. A világ hungarológiai műhelyeinek (tanszékek, kutatóintézetek) munkáját összekapcsoló *Nemzetközi Magyarástudományi Társaságban* több intézeti munkatárs vezető tisztséget tölt be. A Modern Magyar Irodalomtörténeti Osztály több mint három évtizede szervez közös szimpozionokat az Újvidéki Egyetem magyar tanszékével (a konferenciasorozat és együttműködés nemcsak az intézet történetében, de alighanem az egész magyar tudományos életben is különlegesnek számít). 2011-ben Budapesten rendezték meg a soron következő tanácskozást *Irodalom és tudományos diskurzus* címmel. Az intézet több kutatója részt vett a Kolozsváron rendezett Hungarológiai Kongresszus előkészítésében, illetve előadásokat is tartottak. A Visegrádi Alap támogatásával került sor novemberben Budapesten az intézet Közép-európai és Irodalomelméleti Osztályának konferenciájára *The Diaspora Literature in Regional Languages of Central Europe: Közép-európai zsidó irodalmak* címmel, cseh, szlovák és lengyel vendégelőadókkal. Ősszel látogatást tett az intézetben a vietnami társadalomtudományi intézetek küldöttsége, egy intézeti kutató pedig az azerbajdzsáni partnerekkel folyó együttműködéshez járult hozzá új publikációval.

Az intézet kutatói összesen 86 előadást tartottak nemzetközi közönség előtt, például Bordeaux-ban, Sassoferatóban, Rómában, Bolognában (az egységes Olaszország centenáriumán rendezett konferencián), Oslóban, Kolozsváron (a Hungarológiai Kongresszuson), Prágában, Sanghajban és Ljubjanában. Többen vettek részt külföldi tanulmány- vagy kutatóutakon, például Párizsban, Berlinben, Rómában, Pozsonyban, Varsóban, Oxfordban, Birminghamban, Maynouth-ben (Írország), Pekingben és Tbilisziben, továbbá a hazai helyszíneken rendezett nemzetközi tanácskozásokon. Az intézet képviseltette magát egykori főmunkatársa, a Mikes-kutatásokat megalapozó Hopp Lajos rodostói emléktáblájának felavatásán.

2011-ben 22 kutató tanított a magyarországi felsőoktatásban (ELTE, SZTE, PTE, PPKE, KGRE, ME, DTE, Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, Zsigmond király Főiskola), illetve külföldön (Zágráb, Bécs, Róma). Többen tanszékvezetői tisztséget látnak el; doktori programon tizenketten tanítanak. A kutatók 35 opponensi véleményt írtak PhD-, illetve akadémiai doktori pályázatokhoz (ebből háromat külföldre), és 31 PhD-disszertáció témavezetői voltak. Sokan tagjai az akadémiai szakbizottságoknak (*Irodalomtudományi Bizottság, Textológiai Bizottság, Sajtótörténeti Bizottság, Informatikai Irodalomtudomány Munkabizottság, AKT*) és más tudományos testületeknek (*MAB Társadalomtudományi Szakbizottsága, Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, Magyar XVIII. Század-kutató Társaság, Hungaria Latina – Magyar Neolatin Egyesület, OTKA MIF zsűri, Magyarországi Dante Társaság* stb.), illetve több egyetem kari

és doktori tanácsának. Többen töltenek be elnöki vagy elnökségi tisztséget más szakmai szervezetekben (*Mészöly Miklós-egyesület, Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, Ókortudományi Társaság, Musica Historica Kulturális Egyesület*), illetve további művészeti egyesületek, például a *Magyar Írószövetség, a Magyar Szépirodók Társasága, a Magyar Műfordítók Egyesülete, a József Attila Kör, a Furtwängler Társaság és a Lesznai Anna Társaság* tagjai. Több kiadói és közgyűjteményi alapítvány, továbbá a *Sziveri János-díj, a Márai-díj és a Márai Program* kuratóriumában is dolgoznak intézeti munkatársak.

2011-ben is megjelentek az intézeti folyóiratok teljes évfolyamai (*Irodalomtörténeti Közlemények, Literatura, Helikon, Magyar Könyvszemle*); ezek szerkesztésében főként intézeti munkatársak vesznek részt. Mindennemű támogatás híján, a szerzők és szerkesztők felajánlásából működött az intézet hálózati fóruma, a *REC.ITI* (<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>). Az intézet kutatói más tudományos és szépirodalmi folyóiratok szerkesztőségének is tagjai (pl. *Lymbus, Irodalomtörténet, Alföld, Budapesti Könyvszemle, 2000, Jelenkor, Új Forrás, Vigilia, Aspecto, Kaleidoscope, Élet és Tudomány* stb.). A nemzetközi folyóiratok közül intézeti szerkesztők közreműködésével készül a *Neohelicon*, illetve a *Camoenae Hungaricae* (a 2010. évi kötet 2011-ben jelent meg). A *Hungarian Studies, a Revue d'Études Françaises, a Hungarian Journal of English and American Studies, a Rivista di Studi Ungheresi, a Linguistica e Letteratura, a Deutsche Shakespeare Jahrbuch, a World Literature Studies* (Pozsony), a zárgábi *Kronika* és az újvidéki *Hungarológiai Közlemények* szerkesztőségében ugyancsak dolgoznak intézeti kutatók.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A bizonytalan pénzügyi háttér és a sorozatos (formai okokkal indokolt) elutasítások következtében az intézet egyre kevesebb OTKA-pályázatnak adhat otthont. A pályázatok ennek ellenére számos témakört érintenek.

Az intézet 2011-ben összesen 20 pályázatnak biztosított háttérrel, 56 M Ft összértékben. Ebből az OTKA-pályázatok száma 14, összértékük 33,5 M Ft; 4 egyéb pályázat (NKA, Szülőföld) 15,6 M Ft értékben. Nemzetközi forrásból (Humboldt Alapítvány, Visegrádi Alap) 2 pályázat futott; összesen 6,9 M Ft.

A 2010-ben már-már a megvalósíthatóság szélére sodródott kézikönyv 2011-es további nehézségei, a kutatók romló egzisztenciális lehetőségei szorosan összefüggnek a kutatási körülmények romlásával. Az MTA támogatását továbbra sem nélkülözhetik az egyre nagyobb anyagi nehézségekkel küszködő országos vitaülések és konferenciák, s a folyóiratok. Az akadémiai műszertámogatás gyorssegélynek minősült, s nagy hasznát vettük néhány eloregedett számítógép cseréjében, de az intézet informatikai eszköztárának elavultsága évek óta súlyos gondokat jelent a tudományos és koordinációs munkában.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Könyvek, tematikus folyóiratszámok

1. Ács Pál et al. (eds.): *Bibliographie Internationale de l'Humanisme et de la Renaissance*, 43(2007). Genève: Librairie DROZ S. A., 2011.
2. Bezecsky Gábor (szerk., sorozatszerk.): *Krúdy Gyula Összegyűjtött Művei 21. Elbeszélések 6.; 22. Királyregények*; mts. Jeney Éva. Pozsony: Kalligram, 2011.

3. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla (szerk.): *Magyar Arión: Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről.* Budapest: rec.iti, 2011.
<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti/Members/szerk/pha/magyar-arion>
4. Fórizs Gergely: *Berzsenyi Dániel prózai munkái,* Budapest: Editio Princeps, 2011. (Berzsenyi Dániel összes munkái)
5. Kertész Imre: *Mentés másként. Feljegyzések 2001–2003.* Szerk., jegyz. Hafner Zoltán, Budapest: Magvető, 2011.
6. Hajdú Péter (szerk.): *A kis formák mestere (meg a nagyoké). Elemzések Mikszáth Kálmán novelláiról.* Veszprém: Mikszáth Kálmán Társaság, 2011.
7. Hites Sándor: *Karátson Endre.* Pozsony: Kalligram, 2011.
8. Jákfalvi Magdolna: *A XX. századi magyar színháztörténeti kánon alakulása.* Budapest: Balassi Kiadó, 2011.
9. Kölcsey Ferenc Minden Munkái, *Kölcsey Ferenc levelezése III. (1832–1833),* szerk.: Szabó G. Zoltán. Budapest: Balassi Kiadó, 2011.; *Kölcsey Ferenc: Országgyűlési dokumentumok.* Szerk.: Völgyesi Orsolya; Budapest: Universitas, 2011.
10. Kőszeghy Péter (főszerk.): *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor.* XI. (*Széchenyi – teuton lovagrend*); XII. (*Deutsch – vízjel*). Budapest: Balassi, 2011.
11. Róna Judit: *Nap nap után: Babits Mihály életének kronológiája 1883–1908.* Budapest: Balassi, 2011.
12. Sárközy Péter, Beatrice Alfonzetti (szerk.): *L’eredità classica nella cultura italiana e ungherese nell’Ottocento dal Neoclassicismo alle Avanguardie.* Roma: Casa Editrice La Sapienza, 2011.
13. Sas Péter: *A heraldikus, Köpeczi Sebestyén József élete és munkássága I–II.* Csíkszereda: Pallas-Akadémia, 2011.
14. Simon Zsuzsanna (szerk.): *A Nagyboldogasszony úttól a Ménesi útig – történetek és dokumentumok az MTA Irodalomtudományi Intézet életéből.* Budapest: Nap Kiadó, 2011.
15. Szabó Zoltán: *Kölcsey Ferenc (1790–1838).* Pozsony: Kalligram, 2011. (Magyarok emlékezete)
16. Szénási Zoltán: *A szavak sokféleségétől a Szó egységéig. Tanulmányok a 20. századi magyar katolikus irodalom témaköréből.* Budapest: Argumentum, 2011 (Irodalomtörténeti füzetek, 170.)
17. Szolláth Dávid: *A kommunista aszketizmus esztétikája. A huszadik századi magyar irodalom néhány munkásmozgalom-történeti vonatkozása.* Budapest: Balassi Kiadó, 2011. (OPUS. Irodalomelméleti tanulmányok. Új sorozat, 13.)
18. Szörényi László: *Petrarca Budapesten, Esszék, tanulmányok,* Budapest, Nap Kiadó, 2011. (Magyar Esszék)
19. Török Zsuzsa: *Petelei István és az irodalom sajtóközege (Média- és társadalomtörténeti elemzés).* Budapest: Ráció, 2011. (Ligatura)
20. Tüskés Gábor: *Mikes Kelemen: Constantinápolyban gróf P... E... írott leveli M... K... (Törökországi levelek). Az autográf kézirat hasonmás kiadása. A hasonmás kiadás szövegét gondozta Tüskés Gábor. Hopp Lajos és Tüskés Gábor tanulmányával.* Budapest – Eger: MTA Irodalomtudományi Intézet – Líceum Kiadó, 2011.
21. Veres András: *Kosztolányi Dezső: Esti Kornél.* Pozsony: Kalligram, 2011.

Tanulmányok folyóiratokban és tanulmánykötetekben

1. Angyalosi Gergely: „Fellebbenteni a nyelv fátylát...” (Bergson és Esterházy). *Alföld*, 62(2011), június, 41–46.
2. Bartók István: *A Contribution to the History of English–Hungarian Cultural Relationships: The Linacre-edition of Gergely Molnár in Kolozsvár.* *Camoenae Hungaricae*, 7(2010)[2011], 75–88.

3. Békés Enikő: *Scientia sexualis and Ducal Cultural Politics. The Lessons of a Text Publication*, *Camoenae Hungaricae*, 7(2010)[2011], 29–44.
4. Bene Sándor: *Rimay Múzsája*, *Irodalomtörténeti Közlemények*, 115(2011), 271–339.
5. Berkes Tamás: *Romantismus a biedermeier: směry komplementární či disjunktivní?* *Bohemistika*, XI/2011/3, 159–166.
6. Császtvay Tünde: *A tintakuli ára: A korai dualizmus irodalmának pénzgazdasága*, *Helikon*, 57(2011)/4 (*Új gazdasági kritika* különszám), 592–614.
7. Dávidházi Péter: „Harmadnap”. *Arany János és a feltámadás költészete*, *Holmi*, 23(2011)/6, 708–728.
8. Deczki Sarolta: *Az akarat mítosza és éthosza*. In: Laczkó Sándor (szerk.): *Az akarat. Lábjegyzetek Platónhoz 9*. Szeged: Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság, 2011, 357–364.
9. F. Molnár Mónika: *Ottoman Buildings of Buda in a Turkish Drawing of 1684*. In: *Proceedings on Ottoman Art. 16-17th Century Ottoman Art and Architecture in Hungary and in the Centre of the Empire*, ed. by Erika Hancz and Ferenc Fazekas. Pécs, 2011.
10. Földes Györgyi: *Szövegek, testek, szövegtestek. A testírás-elmélet irányai*, *Helikon*, 57(2011)/1–2, 3–49.
11. Kecskeméti, Gábor: *The Reception of Ramist Rhetoric in Hungary and Transylvania: Possibilities and Achievements*. In: *Ramus, Pedagogy and the Liberal Arts. Ramism in Britain and the Wider World*, eds. Steven J. Reid, Emma Annette Wilson, Farnham, Ashgate, 2011, 205–225.
12. Hafner Zoltán: *Levelek Pilinszkynek*. [36 levél]. *Új Forrás*, 43(2011), április, 3–31.
13. Hajdú Péter, *Digital editions of canonic texts: do such projects affect the canon?* *Texts Digital (Brazilia)* 6(2010)/2, 85–95.
14. Hegedüs Béla: *The Ideas of György Kalmár – Theory Behind his Universal Language Plan*, *Hungarian Studies*, 25(2011)/1, 61–70.
15. Hites Sándor: *A magyarországi irodalmak műfaj története a 19. században (módszertani javaslat)*, *Irodalomtörténet*, 42(2011)/2, 131–149.
16. Ilona Dorogi, György Hazai: *Zum Werk von Ebū Bekr b. Bahram Dimişki über die Geschichte und den Zustand des Osmanischen Reiches*, *Archivum Ottomanicum* 28.2011, 49–94.
17. Jankovics József: *Instrukció Draskovics Ádám és Erdődy Sándor gráci, és Draskovics Pál nagyszombati diákok számára*. In: *Septempuncta. Tanulmányok Petrőczy Éva hatvanadik születésnapjára*, szerk. Péntes Tibor Szabolcs, Budapest: rec.iti, 2011, 51–60.
18. Jeney Éva: *Biblioterápia és irodalomelmélet*, *Literatura*, 37(2011), 389–393.
19. Kalavszky Zsófia: *Равнодушная природа как пушкинский мотив в романе Сергея Довлатова «Заповедник»*, *Studia Slavica Hung.*, 56(2011), 391–407.
20. Kálmán C. György, *Bródy kegyetlen és szánakozó humora (Az adótisztne albuma, 1893)*. In: Hajdu Péter, Kroó Katalin (szerk.): *Elbeszélés a 19. és 20. század fordulóján. Narratív párbeszéd*. Budapest: L'Harmattan, 2011, 47–54.
21. Kappanyos András: *The reception of Futurism in Nyugat and the Kassák Circle of Activist*. In: *International Yearbook of Futurism Studies*, Volume 1, Ed. Günter Berghaus, Berlin: De Gruyter, 2011, 109–130.
22. Kecskeméti Gábor: *Die konstitutive Philologie in der Frühen Neuzeit. Disziplinäre Institutionalisierung, genustheoretische Interpretation und funktionelle Paradigmenbildung*. In: *Kulturtechnik Philologie. Zur Theorie des Umgangs mit Texten*, Hrsgg. Pál Kelemen, Ernő Kulcsár Szabó, Ábel Tamás, Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2011 (Bibliothek der klassischen Altertumswissenschaften: Neue Folge, 2. Reihe, 131), 291–300.

23. Kiss Margit – Tüskés Gábor: *A Mikes-szótár. Kutatási beszámoló*, Magyar Nyelvőr, 135(2011), 313–323.
24. Korompay H. János: *Arany, Reviczky és a költői beavatást kérő levelek*, Irodalomtörténeti Közlemények, 115(2011), 389–411.
25. Lengyel Réka: *Francesco Petrarca e la dolcezza della musica*, Camoenae Hungaricae, 7(2010), 13–20.
26. Rákai, Orsolya: *The Fat Margin and the Canon: Modern and Late-Modern Aesthetics and Canonized Women Writers in the History of 20th Century Hungarian Literary Criticism*. In: *Gender Perspectives on Hungarian and Finnish Culture (Proceedings of the Workshop Gender Issues in Contemporary Finno-Ugric Cultures at the University of Groningen, June 3–4, 2010)*, ed. Hanneke Boede, Edit Zsadányi, Maastricht, Shaker Publishing, 2011. (Studia Fenno-Ugrica Groningana 6), 33-40.
27. Z. Varga Zoltán: *Mots grossiers : agression verbale et traductibilité dans Notes d'idées librement surgies d'Attila József*, Psychologie clinique, 32(2011)/2, 50–60.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Irodalomtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	72	Ebből kutató ² :	54
PhD, kandidátus:	29	MTA doktora:	11
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			10

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			478
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			435
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	76	idegen nyelven:	5
külföldi folyóiratban magyarul:	6	idegen nyelven:	14
recenzió, kritika magyarul:	70	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	13	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet magyarul:	3	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	59	idegen nyelven:	21
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	22	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés magyarul:	12	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	510	Összes független hivatkozások száma:	500
Kapott recenzió, kritika:	61		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	86	hazai:	81
Nyilvános esemény ¹³ :	8	kulturális rendezvények ¹⁴ :	8
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			5
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	14	hazai:	16
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	13	hazai:	16

6. A HAZAI FELSZŐKÖTTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			20
Témavezetések száma: TDK munka:	8	Diplomamunka (BSc):	33
Diplomamunka (MSc):	45	PhD:	31

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	291 080	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 4	Teljes saját bevétel: 37604	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		14
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	33 536	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	29 555	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	6849	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

JOGTUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf.: 25.

telefon: 1-355 7384; fax: 1-375 7858

e-mail: lamm@jog.mta.hu; honlap: www.mta-jti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az MTA Jogtudományi Intézetének legfontosabb közfeladata az alapkutatások végzése és az állami szervek jogalkotási és jogalkalmazási munkájának segítése. A kutatóhely a 2011. évben is igyekezett eleget tenni feladatainak.

A beszámolási évben kiemelkedő volt az intézet kutatóinak jogalkotást segítő tevékenysége. E körben említhető, hogy a munkatársak aktívan közreműködtek a Polgári Törvénykönyv és a Büntető Törvénykönyv előkészítő munkálataiban. Több rendezvényen foglalkoztak az új Alaptörvénnyel, melyről – és a hozzá kapcsolódó sarkalatos törvényekről – különböző publikációk készültek. A gyakorlatot segítették továbbá azok a kiadványok is, melyek különböző jogszabályok kommentárjaként jelentek meg. Az intézet fontos feladata továbbá nagy kollektív munkák létrehozása. Ezen a téren is jelentős előrehaladás történt, miután az emberi jogi enciklopédiához már egy kötetnyi anyag elkészült.

A kutatók a jogági alapkutatási eredményeket több mint kétszáz tanulmányban és könyvben adták közre.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az *alkotmányjogi* kutatások első nagy egységét az új Alaptörvény és a tárgyévben elfogadott sarkalatos törvényekkel foglalkozó vizsgálódások képezték. Ezek kitértek az Alaptörvény elfogadásának kérdéseire, a preambulumra, az alapjogok védelmére, az államszervezet főbb kérdéseire, valamint a hatalmi ágak alkotmányos helyére és szerepére. Mindemellett – általánosabb témaként – a kelet- és a közép-európai államok 1989 utáni alkotmányos fejlődésével és az alkotmányok elméleti aspektusaival, benne az alkotmányfogalom és az alkotmány primátusának analitikus elméleti körüljárásával is foglalkoztak a munkatársak. A sarkalatos törvények közül kiemelt figyelmet kapott az egyházi törvény, melyről – elsősorban a regisztráció és az állam világnézeti semlegessége kérdéseire fókuszálva – több publikáció is született.

A második nagy kutatási témakör a migráció és az állampolgárság volt. A migránsok politikai integrációja és az állampolgárság összefüggéseit vizsgáló – egy, a tárgyévben megjelent monográfia témájául szolgáló – nemzetközi kutatás mellett alapkutatás szintjén vizsgálták az állampolgárság belső jogi és nemzetközi jogi fogalmát. A magyar állampolgárságról szóló törvény legutóbbi módosítása miatt a beszámolási időszakban sor került a határon túli magyarok kedvezményes honosításának nemzetközi jogi vizsgálatára is.

A harmadik kutatási témakörbe sorolható, emberi jogi tárgyú kutatások közül kiemelendő az emberi jogi enciklopédia összeállításának előkészítése és az érdemi alkotómunka elkezdése. Az enciklopédia eddig elkészült szócikkei mintegy húsz szerzői ívet tesznek ki. Emellett folytatódott az európai ombudsman és az Európai Parlament közötti viszony vizsgálata, a környezetvédelmi jog harmadik generációs emberi jogi felfogását célzó kutatás, és a

rendészeti jog egyes kérdéseinek, így a büntető igazságszolgáltatási rendszerben tetten érhető hátrányos megkülönböztetés és a gyűlölet-bűncselekmények problémáinak elemzése. Folytatódott az esélyegyenlőségi szabályozás kritikai vizsgálata is, melyet – a népszámlás aktualitására tekintettel – az etnikai adatkezelésre és az új kisebbségi törvény által megújított hazai kisebbségpolitikai modellre fókuszáló kutatások egészítettek ki. Végezetül befejeződött az alapvető jogok magánjogi jogviszonyokban való érvényesülésének dogmatikai vizsgálata, melynek eredményeit egy könyv formájában is megjelent doktori értekezés foglalta össze. Két kutató sikeresen zárta le Bolyai kutatási ösztöndíját, egyiküket az Akadémia Bolyai-plakettal is kitüntette.

Közreműködő kutatók száma: 7 fő.

A *büntetőjog* területén folytatódtak a gazdasági és a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények egyes kriminológiai és büntetőjogi kérdéseivel kapcsolatos kutatások. Ezek közül kiemelendők a költségvetést károsító bűncselekmények megelőzésével és az okozott kár megtérítésével összefüggő vizsgálódások. E kutatások különös fontosságát az adja, hogy a jogalkotás általában csak némi fáziskéséssel követi azokat az új jelenségeket, amelyek a gazdasági bűnözés egyes kategóriáinak átértékelését, igénylik. A kérdéskörrel kapcsolatban magyar és angol nyelvű tanulmányok kerültek publikálásra, illetve 2012 első felében várható a megjelenése annak a szakkönyvnek, mely – az elméleti alapok mellett – hatékony és kézzelfogható segítséget tud nyújtani a gyakorló jogászok, bírák, ügyészek, ügyvédek és nyomozók mindennapos munkájához.

Az emberkereskedelem bűncselekménye kapcsán végzett kutatások összegzéseként átfogó monográfia készült az „Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai” címmel. A munka a HVG-ORAC Kiadónál megjelenés alatt van. A monográfia az egyes büntetőjogi tényállásokat azon nemzetközi (európai uniós) egyezmények és más instrumentumok kontextusában ábrázolja, melyek hatására a jogalkotó az emberkereskedelmet 1998-ban önálló bűncselekményként szabályozta, majd 2001-ben a tényállást átalakította. Kitekint azokra a nagy múltú külföldi – német, osztrák, svájci és angol – szabályozásokra, amelyek kifinomult megoldásaikkal sok esetben eligazítást nyújthatnak a hazai jogunkban újdonságnak számító jogintézmény alkalmazásakor. Az elemzés a büntetőjogi szabályozás határait kutatva minden esetben tekintettel van arra is, hogy az emberkereskedelem tényállása nemcsak alapjogot véd, hanem egyben számos alkotmányosan és nemzetközi jog által védett alapjogot (pl. önrendelkezési jog) korlátoz.

Az egy évtizede folyó büntetőjogi kodifikáció a befejezéséhez közeledik. Az új Büntető Törvénykönyv tervezetének előkészítésében és megvitatásában az intézet kutatói is részt vettek. Tanulmányaik, publikációik *de lege ferenda* javaslatokat is megfogalmaztak, például a befolyással üzérkedés bűncselekménye, vagy a nemi szabadság elleni bűncselekmények jogi tárgyát illetően, ezen kívül különféle tudományos rendezvényeken adtak hangot az új törvény egyes intézményei kapcsán megfogalmazott egyetértésüknek, vagy kritikáiknak.

Közreműködő kutatók száma: 4 fő.

A *civiljogi* kutatások vonatkozásában a tárgyévben kiemelt feladatként az új Polgári Törvénykönyv jogi személyekkel foglalkozó részével – a törvénytervezet szerint: könyvével – kapcsolatos kutatások említhetők. Az egy kötetet kitevő anyag egyrészt a Kodifikációs Főbizottság, másrészt a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium részére került átadásra.

Az új Alaptörvénnyel függ össze a gazdasági alkotmányosság költségvetési és közpénzügyi aspektusainak vizsgálata, melyekről önálló tanulmány készült.

Lezáródtak a csődjogi kutatások, melyekről egy összefoglaló tanulmány, illetve ezt megelőzően három cikk jelent meg. A téma aktualitása miatt azonban ez a kérdéskör a gazdasági szervezetek dinamikájával összefüggő vizsgálódások keretében továbbra is napirenden marad.

A választottbíráskodás témakörében a közrend (*ordre public, public policy*) kérdésében folytatódtak a már megkezdett kutatások, lévén a globalizáció és a „*big business*” igényei miatt az egyes választottbíróági ítéletek érvénytelenítése közrendi alapon jelentős problémának minősül a kereskedelmi vitarendezésben. A tárgyévben kutatások folytak továbbá a választottbíróági klauzulák egyes kérdései kapcsán, különös tekintettel az IBA által elfogadott új irányelvekre. E témáról tanulmányok jelentek meg.

A szellemi tulajdon köréből, jelesül az építészeti alkotásokkal összefüggő szellemi tulajdonnal kapcsolatos kérdésekről, interdiszciplináris megközelítésben monográfia készült, melyet társszerzőként az egyik intézeti kutató jegyez. A mű a szellemi alkotások területének egy olyan speciális szegmensét tárgyalja, mely – a védelem tárgyának különleges megvalósulási formáiból és összetettségéből fakadóan – nemcsak szerzői jogi, hanem iparjogvédelmi aspektusokat is érint, és elsődlegesen az építészeti alkotások felhasználási lehetőségeinek, valamint a felhasználás jogi kereteinek bemutatására koncentrálna.

Folytatódtak a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos kutatások is. A tárgyévben a vizsgálódások az alábbi témákat érintették: a hibás teljesítéssel összefüggő helytállási kötelezettség (szavatosság, jótállás), elektronikus kereskedelemmel – ezen belül távollévők között kötött szerződésekkel – kapcsolatos európai fogyasztóvédelmi szabályok. A kérdéskörrel összefüggésben több publikáció látott napvilágot. Tanulmányok készültek továbbá a zálogjogban jelentkező járulékoságról, a kezességi szerződésről, valamint a fogyasztói hitelszerződésekről. A járulékosággal foglalkozó írás rámutat arra, hogy a járulékoság polgári jogunk egyik alapelve, mely egy jogtechnikai egyszerűsítés, ugyanakkor fontos funkciója a járulékos jog kötelezettjének a védelme. Mindezek ellenére a hatályos Polgári Törvénykönyv nem határozza meg a járulékoság fogalmát – sőt ezt a kifejezést nem is használja –, a járulékoságra azonban a zálogjogi szabályok között több rendelkezés utal.

Szintén folytatódtak az orvosi jogi kutatások, amely kérdéskörből több publikáció látott napvilágot. Ezek közül kiemelendő az „Összehasonlító egészségügyi jog” című monográfia, mely az orvosetikai kérdések jogi szemmel történő elemzését – alcímként nevesített – célként fogalmazza meg. A kiadvány alapvető célkitűzése a magyar jogi környezet bemutatása és az európai szabályozási irányok feltárása, összehasonlítása a vizsgált egészségügyi jogi területeken.

Közreműködő kutatók száma: 9 fő.

2011-ben az *európai joggal* foglalkozó kutatások elsősorban az EU-jog és a magyar jog általános összefüggéseire, egyes uniós közjogi kérdésekre, illetve az uniós magánjogi és gazdasági jogi jogalkotás hatásaira koncentráltak. Az EU-jog és a magyar jog összefüggéseinek vizsgálata nyomán megállapításra került, hogy az uniós jog alapvetően két csatornán keresztül hat a magyar jogrendszerre, és ennek nyomán a magyar jogban a normák sora jelenik meg, amelyek vagy a jogharmonizációs kötelezettségből adódó – különösen végrehajtási jellegű – szabályok, vagy az irányelvek átültetéséből adódó normakomplexumok. Minthogy a magyar államot terhelő, az uniós jogon alapuló jogalkotási kötelezettségek teljesítéséről van szó, az irányelvek elfogadásánál fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy az irányelv átültetésének milyen következménye van az érintett magyar jogszabályok belső –

koncepcionális – szerkezetére, tartalmára, értelmezhetőségére és alkalmazhatóságára. E kutatás szintézisét tartalmazó írás megjelenés alatt van.

Az uniós közjogi kutatások kiterjedtek az uniós külkapcsolatok terén bevezetett közös alapelvei rendelkezésekre, az alapelvek és uniós célkitűzések körére és a lehetséges célkonfliktusok hatásainak elemzésére is. E konfliktusok feldoldásának kulcsa a külkapcsolati célkitűzések és elvek hierarchiájának kialakítása lehet. A kérdésről a tárgyévben tanulmány készült. E körben említhetők még a személyek szabad mozgásának uniós közjogi feltételeit érintő vizsgálatok, melynek egy az ukrán-magyar határforgalommal összefüggő bírósági ítélet adott aktualitást. Ennek kapcsán egy tanulmány készült, mely a külső határforgalom, ezen belül is a kishatárforgalom uniós szabályozásának gyakorlati kérdéseit elemezte.

Az uniós magánjogi és gazdasági jogi kutatások keretében a tárgyévben folytatódott az Európai Unió belüli nemzetközi magánjogi és anyagi jogegységesítésre vonatkozó szabályok hátterének feltárása. Ennek keretében az irányelvi szabályozás rendszeréről és az uniós jog fragmentációjának magyar jogon belüli hatásairól két angol nyelvű tanulmány készült, melyek publikációja folyamatban van. A magánjogi kutatásokba illeszkedik egy a tárgyévben megvédett PhD-disszertáció is, mely a nemzetközi kollíziós magánjogi szabályozás rendszerének egy speciális szegmensét, az Európai Unió jogrendjének részét képező családjogi kollíziós szabályokat elemezte. Szintén az uniós magánjogi kutatások körében említhetők az alapszerződési reform uniós magánjogi összefüggéseire irányuló vizsgálódások. Mindezekén túl, a tárgyévi vizsgálat kiterjedt a közös kereskedelempolitika Lisszaboni Szerződés utáni hatásköri rendszerére is. Az ennek eredményeként megszületett két tanulmány publikációja folyamatban van.

Közreműködő kutatók száma: 4 fő.

A *közigazgatási jogi* tárgyú kutatások jelentős részét a beszámolási évben az Európai Unió tagállamainak közigazgatását bemutató kollektív munka befejezése képezte. Az eredetileg 2010-ben záruló projektet a témavezető halála miatt meg kellett hosszabbítani, szükségessé vált továbbá az egyes országtanulmányok aktualizálása, így a 2011. évre maradt a szintetizáló tanulmányok elkészítése. A háromévi előkészítő munka eredményeként összeállított, közel ezer oldal terjedelmű tanulmánykötet 2011 decemberében látott napvilágot a CompLex Wolters Kluwer gondozásában. A mű megírása és megjelentetése egyedülálló vállalkozás, hiszen ilyen kutatás még a legfejlettebb közigazgatásokat tömörítő OECD és IIAS keretei között sem folyt az elmúlt két évtizedben. A könyv közreadásával a kutatók arra vállalkoztak, hogy az Európai Unió valamennyi tagállama közigazgatási rendszerének leglényegesebb jellemzőit egy kötetbe foglalják össze, feltárva kormányzati rendszereiket, központi és helyi igazgatásukat, speciális és a közigazgatási rendszer működése szempontjából garanciális jelentőségű szerveiket és intézményeiket. A munka a közigazgatási szakemberképzésben is kiválóan hasznosítható.

A közszolgálat és a közigazgatás személyi állományával is foglalkoztak a munkatársak, amely a témakörből egy PhD-disszertáció megvédésére is sor került. Ez a munka az általános elméleti keretek tisztázása mellett áttekinti a közszolgálati rendszerek meghatározó alrendszerait: a kiválasztási, az előmeneteli, az illetmény- és az értékelési rendszereket, valamint a jogviszony megszűnésének kérdéseit. A hazai szakirodalomban is új kutatásoknak minősülnek azok a vizsgálódások, amelyek a közszolgálati döntések meghozatalára feljogosítottak posztjának elemzésére irányulnak – főleg abból a szempontból, hogy ezek a státuszok mennyire tekinthetők átpolitizáltaknak, és ekként mennyire forrásai a döntéshozók a

személyzeti rendszer és a személyi állomány érzékelhető és általában negatívan értékelt átpolitizáltságának.

Szintén a közigazgatási kutatásokhoz kapcsolódik „A nemzetközi migráció és a közigazgatás” címet viselő mű. Ezt a könyvet jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetem, illetve jogutódja, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Közigazgatás-tudományi Karán tankönyvként is használják. Közreműködő kutatók száma: 4 fő.

A beszámolási évben folytatódtak a *nemzetközi jogi* alapkutatások, melyek eredményei több magyar és angol nyelvű tanulmány formájában kerültek közreadásra. Így tanulmány készült az általános jogelvek nemzetközi jogi jogforrási jellegéről, a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményezési eljárásának jellegzetességeiről, valamint az egyik legsúlyosabb emberiség elleni bűncselekmény, a genocídium bizonyos elméleti vonatkozásairól.

2011-ben új lendületet vettek a nukleáris jogi kutatások, aminek különös aktualitását egyfelől a Japánt sújtó szökőár által előidézett nukleáris katasztrófa, másfelől pedig az iráni nukleáris program feléledése adta. A témakörből előkészület alatt van egy, a nukleáris jog különféle részterületeit feldolgozó többszerzős tanulmánykötet, amely a nagy nukleáris leszerelési szerződésekkel, a nukleáris kárfelelősségi kérdésekkel, továbbá a nukleáris energia békés célú hasznosításának egyéb nemzetközi jogi vetületeivel foglalkozik.

A nemzetközi jogi kutatások eredményeként említhető, hogy a tárgyévben doktori értekezés készült a környezeti kárfelelősség nemzetközi jogi vonatkozásairól. A mintegy huszonöt szerzői ív terjedelmű munka feltárja a környezeti kár fogalmának jelentésváltozatait, a kárfelelősség alapvető kérdéseit és a vonatkozó nemzetközi bírósági esetjog releváns vetületeit. A dolgozat uniós és magyar kitekintéssel is rendelkezik, összességében pedig a környezeti károkért való felelősség elméleti és gyakorlati kérdéseit elemzi. Külföldön jelent meg az a tanulmány, amely a polgári jogi felelősséggel foglalkozó nemzetközi szerződések fejlődéstörténetét tekinti át.

A tárgyévben a vízhez való jog nemzetközi jogi aspektusairól írott tanulmányával ismét az intézet egyik kutatója nyerte el az MTA elnöke által alapított Környezetvédelmi Tudományos Ifjúsági Pályadíjat.

Közreműködő kutatók száma: 4 fő.

A *jogelméleti* kutatások körébe sorolhatók azok a vizsgálódások, amelyek a jogösszehasonlítás elméletétörténetének új megközelítésű elemzésére irányultak. Ez a kutatás rámutatott, hogy az elmúlt másfél évszázadban a modern jogösszehasonlításnak három nagy paradigmája volt, melyek alapjaiban határozták meg a korszak összehasonlító irányultságú szakjogi kutatásait. A témában önálló monográfia és számos tanulmány látott napvilágot.

A beszámolási évben folytatódtak az alkotmányok preambulumaival foglalkozó, alapvetően a gyakorlati jogelmélet keretei közé tartozó kutatások. Ezek keretében az intézet egyik munkatársa részletesen vizsgálta, hogy lehet-e összefüggés a preambulók vitatott normativitása és a preambulumban található performatív aktusok nyelvfilozófiai jellemzői között. Megállapítható, hogy ha az alkotmányozó performatív aktusok formájában morális elemeket illeszt az alkotmány preambulumba, akkor ez kiváló kiindulópontja lehet későbbi, akár a kifejezett szándékával ellentétben álló alkotmányértelmezéseknek is.

Közérdeklődésre tarthatnak számot azon vizsgálódások is, amelyek a jogállamiság egyes dilemmáinak, jogfogalmunk folyamatos változásának, az elévülés alkotmányjogi aspektusainak, a jogállami átmenet jogállamiság-fogalmának, a jogtudomány összehasonlító jellegű vizsgálatának problematikájára, illetve az európai jog jogfilozófiai alapjaira fókuszáltak. E kutatási eredmények többsége angol, francia és orosz nyelven jelent meg hazánkban és külföldön.

A bírósági eljárások, a bírói jogalkotás, valamint a kodifikáció jogintézményének különböző aspektusairól több angol nyelvű publikáció látott napvilágot.

Közreműködő kutatók száma: 2 fő

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet kutatóinak tevékenysége több területen is hozzájárult a társadalmat foglalkoztató kérdések megválaszolásához és a tudományos ismeretek terjesztéséhez. Ezek közül első helyen kell megemlíteni a Magyarország Alaptörvényével kapcsolatos kutatásokat, melyek főként az alkotmányozási folyamat egyik legnagyobb érdeklődést kiváltó mozzanatára, a preambulum megfogalmazására koncentráltak. A média figyelmét is felkeltő elemzések egy előző évi konferencia eredményeit összegző tanulmánykötetben jelentek meg. Szintén az Alaptörvénnyel összefüggésben került sor a rendszerváltás néhány lezáratlan kérdésének, köztük a felelősségre vonás és az igazságtétel területét érintő jogalkotási tevékenységnek a jogelméleti jellegű áttekintésére és értékelésére.

Hasonlóan kiemelt jelentőséggel bírt a beszámolási időszakban a hazai európai uniós elnökség tudományos igényű vizsgálata, és az esemény háttérének közérthető formában történő bemutatása. Az elnökségből fakadó feladatok ellátásában közreműködő gyakorlati szakemberek és a közvélemény tájékoztatását egy előző évben megindult kutatási program folytatása tette lehetővé, mely átfogó jelleggel vizsgálta az európai uniós elnökség történetét és intézményét.

A hazai jogalkotási tevékenység több iránya és eredménye is élénken foglalkoztatta a társadalmat. Ide sorolható például az új Büntető Törvénykönyv előkészítése, melynek kapcsán különböző anyagi és eljárási jogi kérdések elemzésére és értékelésére került sor. Ebben a programban különös hangsúlyt kaptak a gazdasági bűncselekmények, valamint a büntetőeljárás újonnan bevezetni kívánt, élénk szakmai és társadalmi vitát kiváltó egyes intézményei.

A magánjog területéről az egészségügyi jogi kutatások tarthattak leginkább számot a közvélemény érdeklődésére. A gyakorlat részéről megfogalmazott igényekre válaszul, a beszámolási időszakban végzett kutatások eredményeként megjelent egy a vállalkozó orvosok tevékenységének elősegítését célzó kötet. E körben említendő meg továbbá a közvéleményt régóta foglalkoztató olyan kérdések vizsgálata, mint az életvégi döntések jogi és etikai aspektusai, valamint az egészségügyi szolgáltatók kártérítési felelőssége.

A tudomány és a társadalom közötti párbeszéd többféle formát öltött. A közvélemény tájékoztatásának fő eszközeként a nyomtatott, az audiovizuális és az elektronikus sajtóban nagy számban megjelent interjúk és publicisztikák tekinthetők. A jogi ismeretek disszeminációjában azonban jelentős szerepet játszott az intézmény „Jogi Iránytű” című elektronikus folyóirata is, mely könnyen hozzáférhető és közérthető formában tárgyal aktuális jogi kérdéseket, problémákat. Emellett az intézethez rendszeresen érkeznek megkeresések

egyénektől és társadalmi szervezetektől, melyben általános jogi problémák vagy egyedi ügyek kapcsán kéri a kutatóhely segítségét. A kutatók a lehetőségekhez mérten igyekeznek a megkeresésekre megfelelő válasszal szolgálni. A párbeszéd kölcsönösségét jelzi, hogy egyes megkeresések további tudományos kutatásokra sarkallják az intézet munkatársait.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A tárgyévben a kutatók többsége számos hazai és nemzetközi tudományos társaság vagy tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának tagjaként vett részt a tudományos közéletben. A munkatársak összesen huszonhét hazai és tizenkilenc nemzetközi tudományos társaságnak, továbbá öt nemzetközi tudományos társaság magyar tagozatának a munkájában működtek közre. Három hazai társaságban az elnöki, egy nemzetközi társaságban a tiszteletbeli elnöki, két nemzetközi társaságban az alelnöki, egy nemzetközi társaságban a főtítkári, továbbá egy nemzetközi társaság magyar tagozatában a főtítkári tisztséget is betöltötték. A kutatók emellett huszonnégy hazai és hét külföldi tudományos folyóirat szerkesztőbizottságában foglaltak helyet, és hat hazai folyóirat esetében a főszerkesztői vagy felelős szerkesztői feladatokat is ellátták.

Az intézet 2011-ben egy sor hazai és nemzetközi tudományos konferencia szervezője vagy társszervezője volt. Jelentőségére és kedvező fogadtatására figyelemmel, ezek közül kiemelendő a „A magyar sztrájkjog jelene és jövője”; a „Migration in the European Union”, a „Citizens and Denizens: The State and Immigration and Asylum Policy” (társszervező: Cseh Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete); a „Combating Discrimination, Racism and Xenophobia” (társszervező: Olasz Nemzeti Kutatási Tanács – CNR); a „La question prioritaire de constitutionnalité: les incidences d'une procédure nouvelle sur la structuration de l'ordre juridique” (társszervező: Magyar Alkotmányjogászok Egyesülete); a „Magyarország új Alkotmánya és annak hatása a közigazgatásra”; a „Gazdasági alkotmányosság az új alaptörvény után”, a „Kodifikációs dilemmák – demokratikus válaszok a terrorizmus kihívásaira” című tudományos konferencia. Az intézeti kutatók szinte valamennyi, a tárgyévben megjelent monográfiájának bemutatója a kutatóhely szervezésében, illetve társszervezésében történt.

A munkatársak többsége jelentős oktatási tevékenységet végez a következő intézmények alapszakán, mesterszakán vagy doktori képzésében: Általános Vállalkozási Főiskola, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Károli Gáspár Református Egyetem, Közép-európai Egyetem, Miskolci Egyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Semmelweis Egyetem, Széchenyi István Egyetem, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Három kutató külföldi egyetemen (Csehország, Németország, USA) is tartott előadást.

A magas szintű oktatási tevékenység és a minőség bizonyítékeként hozható fel százhuszonhárom elméleti kurzus és hetvenhárom gyakorlati kurzus, valamint az a huszonegy TDK-dolgozat és százharminckét diplomamunka, amelyek megtartását, illetve témavezetését az intézeti kutatók vállalták a tárgyév során.

A tárgyévben az intézet egy kutatója vezetett doktori iskolát, tizenkét kutató oktatott doktori iskolában, nyolc kutató pedig törzstagként működött közre egyes doktori iskolák vezetésében. Egy munkatárs előadások tartásával részt vett egy külföldi egyetemen folyó doktori

képzésében is. Az intézeti kutatók összesen huszonhárom PhD-dolgozat témavezetését látták el a tárgyév során.

Az MTA és a vele intézményesített kapcsolatban lévő tudományos akadémiák, illetve kutatási központok közötti megállapodások jó alapot biztosítottak az intézet külkapcsolatainak ápolásához és a közös kutatások végzéséhez.

Az intézet kutatói folytatták a CNR Nemzetközi Jogi Intézettel a rasszizmus és xenofóbia elleni küzdelemmel kapcsolatos témában a közös kutatásokat, melyek keretében több angol nyelvű tanulmány készült és nemzetközi konferencia került megrendezésre.

Az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Koreckij Állam- és Jogtudományi Intézetével évek óta szoros tudományos kapcsolatokat ápol az intézet. Az elmúlt években rendszeresen folytatott közös kutatások eredményeként a tárgyévben elkészült egy közös, ukrán-magyar kétnyelvű tanulmánykötet, amely várhatóan 2012-ben, Kijevben jelenik meg.

A beszámolási évben folytatódott az együttműködés a cseh jogtudományi intézettel. Prágában, a két intézet közös szervezésében került sor egy migrációs és állampolgársági kérdésekről szóló workshopra, melynek anyagát a cseh kollégák fogják megjelentetni, miután az előző évi rendezvény anyagát a magyar fél publikálta. A fentieken túlmenően több munkatárs részt vett az Európai Alapjogi Ügynökség alapjogi kutatócsoportjának munkájában.

Öt intézeti kutató volt több hónapos külföldi ösztöndíjas tanulmányúton, és az intézet több külföldi kutatót fogadott. Az utóbbiak részben könyvtári kutatásokat folytattak, részben konzultációs célból keresték fel az intézet munkatársait.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az OTKA PD 73641 (2008. április 1. – 2011. március 31.) „Az emberkereskedelem elleni nemzeti büntetőjogi fellépés nemzetközi jogi alapjai és alapjogi korlátai” című projekt (posztdoktori ösztöndíj) keretében a jogállami büntetőjog egyes alapelvei érvényesülésének vizsgálata történt. A kutatás eredményeit összefoglaló monográfia elkészült, megjelenése 2012 első felében várható.

Résztvevők száma: 1 fő. Támogatás összege a tárgyévben: 0 HUF.

Az OTKA T/76488 (2009. április 1. – 2012. április 30.) „A Lisszaboni Szerződés hatása a magyar jogrendszerre” című projekt égisze alatt 2011-ben elsősorban az uniós külkapcsolatok terén a Lisszaboni Szerződéssel bevezetett közös alapvető rendelkezésekre, a kollíziós jog kapcsán történt módosulásokra, valamint a közös kereskedelempolitika egyes megváltozott aspektusaira, ezen belül a megújult hatásköri rendszerre fókuszáltak. A vizsgálódások eredményeit közreadó kötet publikációjára 2012 első felében kerül sor.

Résztvevők száma: 6 fő, ebből 2 fő külső munkatárs. Támogatás összege a tárgyévben: 1 717 000 HUF.

Az OTKA K78.537 (2009. június 1. – 2012. május 31.) „Lex Baiuvariorum - Jogfelfogás és társadalomkép a kora középkorban” című projekt keretében elkészült egy 266 oldalas monográfia. A kötet két nagy részből épül fel: szövegközlésből és fordításból, valamint a kísérőtanulmányból. E témához kapcsolódóan a tárgyévben publikálásra került öt kora középkori jogtörténetet feldolgozó tanulmány.

Résztvevők száma: 1 fő. A támogatás összege a tárgyévben: 2 352 000 HUF.

Az OTKA K76.308 (2008. október 1. – 2011. szeptember 30.) „Az EU tagállamainak közigazgatási rendszere” című projekt 27 uniós tagállam közigazgatási rendszerének feldolgozását tűzte ki célul. Államonként mintegy másfél ív terjedelmű, strukturált tematikájú tanulmányokat és a szintetizáló írásokat tartalmazó közel 1000 oldal terjedelmű kötet 2011 decemberében jelent meg.

Résztvevők száma: 15 fő ebből 10 fő külső munkatárs. Támogatás összege: a 2010-es évből áthozott pénzmaradvánnyal történt a gazdálkodás a tárgyévben. 2009-es és 2010-es évre együttesen: 7 129 000 HUF.

A „Rasszizmust és idegenellenességet monitorozó program (EUMC RAXEN) 2007. február 1. – 2011. február 1.” című nemzetközi projekt keretében az Európai Alapjogi Ügynökség Rasszizmust és Idegenellenességet Megfigyelő Európai Információs Hálózatának és Alapjogi Információs Hálózatának égisze alatt országjelentések készültek a rasszista indítékú bűncselekmények és a vonatkozó jogi szabályozás magyarországi helyzetéről, valamint tematikus tanulmányok kerültek publikálásra a rasszizmus, az idegenellenesség és a diszkrimináció hazai megnyilvánulási formáiról.

Résztvevők száma: 7 fő, ebből 5 fő külső munkatárs. Támogatás összege a tárgyévben: a 2010-es évből áthozott pénzmaradvánnyal történt a gazdálkodás a tárgyévben.

Az intézet kutatóinak szakértői tevékenysége rendkívül széles körű, ezek közül – közérdeklődésre számot tartó jellegük okán – kiemelt figyelmet érdemel, hogy a tárgyév során számos intézeti kutató működött közre a készülő új Polgári Törvénykönyv és Büntető Törvénykönyv, valamint a kapcsolódó jogszabályok elméleti megalapozásához szükséges szakértői tevékenységben.

Az intézet egyik kutatója szakértői tevékenységet végzett a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (INLEX) és az Európai Bizottság részére a fukushimai baleset jogi következményeivel összefüggésben. Egy kutató az Egészségügyi Tudományos Tanács Tudományos és Kutatásetikai Bizottságának állandó szakértőjeként tevékenykedett. Két kutató uniós pályázatok felhasználásáról adott szakvéleményt.

Egy kutató a Rasszizmus és idegenellenesség, magyarországi szakértői munkacsoportjának (RAXEN), illetve az Európai Unió Alapjogi Ügynökség alapjogi kutatócsoportjának (FRALEX) tagjaként publikált szakvéleményeket a kérdéses területek hazai vonatkozásairól. Az intézeti kutatók a tárgyévben jelentős tanácsadói tevékenységet folytattak. E körben 18 opponensi (ebből egy külföldön, idegen nyelven), 38 egyéb szakértői (ebből 22 külföldön, idegen nyelven), valamint 4 szaklektori (ebből egy külföldön, idegen nyelven) véleményt készítettek.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Könyv

1. Balázs István: A közigazgatás változásai Magyarországon és Európában a rendszerváltástól napjainkig. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2011. 203 p.
2. Dósa Ágnes: Összehasonlító egészségügyi jog. Complex, Budapest, 2011. 244 p.
3. Fekete Balázs: A modern jogösszehasonlítás paradigmái. Kísérlet a jogösszehasonlítás történetének új értelmezésére. Gondolat, Budapest, 2011. 246 p.
4. Gárdos Orosz Fruzsina: Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2011. 215 p.
5. Halász Iván: A nemzetközi migráció és a közigazgatás. BCE KIK, Budapest, 2011. 257 p.

6. [Bakos Kitti] – Nótári Tamás: Szellemi tulajdon – építészeti alkotás. Lectum, Szeged, 2011. 174 p.
7. Schweitzer Gábor: A katedrán innen és túl. Tanulmányok a jogi felsőoktatás múltjából. Publikon Kiadó, Pécs, 2011. 212 p.
8. Varga Csaba: Válaszúton – húsz év múltán. Viták jogunk alapjairól és céljairól. Kráter, Pomáz, 2011. 256 p.
9. Balázs István – Gajduschek György– Koi Gyula – Szamel Katalin /szerk./: Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása. Complex, Budapest, 2011. 970 p.
10. Lamm Vanda – Majtényi Balázs – Pap András László /szerk./: Preambulum az Alkotmányokban. Complex, Budapest, 2011. 127 p.

Könyvfejezet, tanulmány

1. Bodzási Balázs: A bankgarancia. 785-815. p. In: Osztovits András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény magyarázata 2011, 1. kötet, Opten Kiadó, Budapest, 2011.
2. Czigler Dezső Tamás – Horváthy Balázs: A szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség jogforrásainak feltárása. Jog, Állam, Politika, Vol.3. 2011. No.2. 3-25 p.
3. Ganczer Mónika: A határon túli magyarok kettős állampolgárságának nemzetközi jogi és belső aspektusai: a kollektív elvesztéstől a könnyített megszerzésig. Jog, Állam, Politika, Vol.3. 2011. No.3. 45-61.p.
4. Hollán Miklós: A cselekmény tényállásszerűsége (a büntetőtörvényi tényállások). 75-105 p. In: Kis Norbert /szerk./: Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2011.
5. Kecskés Gábor: A környezetvédelem és a kapcsolódó környezeti kérdések megjelenése a nemzetközi bírói fórumok gyakorlatában. Kül-Világ, Vol.8. 2011. No. 1-2. 102-116 p.
6. Sulyok Gábor: General principles of law as a source of international law. 151-186 p. In: Kovács Péter /ed./: International law – a quiet strength. (Miscellanea in memoriam Géza Herczegh). Pázmány Press, Budapest, 2011.
7. Tóth Mihály: Utak, ösvények és „csapások” a visszaesés büntetőjogi szabályozásában. 177-192 p. In: Belovics Ervin – Tamási Erzsébet - Varga Zoltán /szerk./: Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. PPKE JÁK, Budapest, 2011.
8. Török Gábor: A fizetéseképtelenség modern joga kialakulásának lehetőségei – csőd, felszámolás. Állam- és Jogtudomány, Vol.52. 2011. No.4. 477-496 p.
9. Vörös Imre: A modern magyar versenyjog kezdetei. 11-21 p. In: Tóth Tihamér – Szilágyi Pál: A magyar versenyjog múltja és jövője. Jubileumi kötet a magyar versenyjog 20 éves fennállására. PPKE JÁK, Budapest, 2011.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Jogtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	54	Ebből kutató ² :	39
PhD, kandidátus:	24	MTA doktora:	3
		Rendes tag és levelező tag:	2
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			2
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			18

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			372
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			371
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	97	idegen nyelven:	13
külföldi folyóiratban magyarul:	3	idegen nyelven:	25
recenzió, kritika magyarul:	20	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	12	idegen nyelven:	3
tanulmánykötet magyarul:	45	idegen nyelven:	14
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	58	idegen nyelven:	15
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	16	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	4	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	957	Összes független hivatkozások száma:	957
Kapott recenzió, kritika:	5		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	3	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	58	hazai:	81
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			15
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	26	hazai:	47
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	13	hazai:	45

6. A HAZAI FELSOROKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			32
Témavezetések száma: TDK munka:	21	Diplomamunka (BSc):	42
Diplomamunka (MSc):	90	PhD:	23

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	189 767	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 6	Teljes saját bevétel:	10 976 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	4069	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		5
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	9822	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	1154	EFt

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI INTÉZET

1112 Budapest, Budaörsi út 45.

telefon: 1-309 2652; fax: 1-309 2650

e-mail: fazekas@econ.core.hu; honlap: <http://econ.core.hu>

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A KTI 2011-ben a 2008–2012 évekre kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai a Verseny és szabályozás, valamint a Munkaerőpiaci Tükör 2011. évi kötetének összeállítása, az Európai Bizottság 6. és 7. keretprogramja által támogatott kutatási projektek időarányos teljesítése, a munkapiaci keresleti és kínálati előrejelző rendszer megvalósítása, valamint az MTA Lendület program keretében működő játékelméleti kutatócsoport kutatási tervének időarányos teljesítése voltak.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Piac- és Vállalatelméleti és Empirikus Kutatások

A kutatócsoport tevékenységében jelentős szerepet töltött be a *Verseny és szabályozás* című évkönyvek létrehozása, szerkesztése, tanulmányainak elkészítése. A 2011. májusában bemutatott Verseny és szabályozás 2010 címet viselő negyedik évkönyv középpontjában az internet és a médiaszabályozás kérdései álltak. A szerzői jogról szóló írás bemutatta, hogy az érdekek egyensúlyozása a szerzői jogok milyen korlátozásai révén valósul meg. A médiaszabályozás nemzetközi tendenciáit elemezve megállapították, hogy a hagyományos médiajogi eszközöket fokozatosan háttérbe szorítják a kisebb beavatkozást és erősebb ösztönzést jelentő hírközlési, illetve versenyjogi módszerek és a hálózati semlegesség ügyében sincs szükség szabályozói beavatkozásra. Az év során a finanszírozási nehézségek átmeneti megoldása eredményeként megkezdődött a Verseny és szabályozás tervezett ötödik évkönyvének előkészítése, amely a pénzügyi szektor újraszabályozásának problémáit helyezi a középpontba.

A kutatócsoport jelentős eredményének számít, hogy *A kockázattőke-finanszírozás fejlődésének nemzetközi és hazai tendenciái* című, több éve folyó kutatás eredményei összefoglalásra kerültek és ennek alapján könyv készült. A kutatás a rendszerváltást követő két évtized során regionális összehasonlításban vizsgálta Magyarországon a fejlett kockázati tőkeágazat létrejöttét. Megállapította, hogy a magyarországi kockázati tőkepiac perspektívájára a világgazdasági recesszió utóhatása és a magyar piac kelet-közép-európai régió belüli pozíciója egyaránt rányomja bélyegét. A potenciális befektetők szemében az ország kisebb mérete, a privatizációs lehetőségek kimerülése, a tőzsde alacsony likviditása, a nagyfokú eladósodás, a belföldi kereslet és a GDP lassú növekedése és a gazdaságpolitika terén érzékelt bizonytalanság egyaránt kedvezőtlen jelenség. A gazdasági növekedés lelassulása és az üzleti környezet kiszámíthatóságának romlása a nemzetközi befektetők távolmaradását eredményezheti, amit az állami szerepvállalás korábban bizonyítottan eredménytelen módszereinek ismételt felelevenítése sem fog tudni kompenzálni.

Makrogazdaságtan és Növekedés

A vállalatok különbözőségének szerepe a hatékonyság és a külkereskedelmi teljesítmény alakulásában kutatás keretében a versenyszféra termelékenység-növekedésének és a vállalati

dinamika viszonyának összefüggéseit vizsgálták vállalati adatok felhasználásával 1992 és 2006 között. A vállalati heterogenitást hangsúlyozó elméletek rámutatnak arra, hogy az iparági termelékenység-növekedés az egyes vállalatok hatékonyságnövekedése mellett a vállalatok súlyának átrendeződéséből, a teremtő rombolásból is származhat. A nemzetközi szakirodalomban használt módszerek alkalmazásával megmutatták, hogy Magyarországon az iparágak termelékenység-növekedése elsősorban a folyamatosan működő vállalatok hatékonyság-javulásának köszönhető, ugyanakkor a teremtő rombolás is jelentős szerepet játszott ebben az időszakban.

Európai vállalatok a globális gazdaságban: országon belüli szakpolitikák a külső versenyképességért kutatás keretében készült elemzés bemutatta azt, hogy a vállalatok országonként és az egyes országokon belül is nagyon különbözőképpen reagáltak a nagy visszaesésre. Az EFIGE-felmérése szerint az exportálók visszaesése nagyobb volt, mint a csak hazai piacra értékesítőké, az importálók, akik képesek voltak termelésük egy részt külföldön alvállalkozóval vagy leányvállalattal végeztetni, kevésbé estek vissza a válság alatt. Az export-növelő stratégia javítja a versenyképességet, de ezzel egyidejűleg növeli a külpiaai válságnak való kitettségét. A termelés külföldre telepítése válság esetén stabilizáló hatást fejt ki. A technológiai hierarchiában, külkereskedelmi és tulajdonosi hálózatokban domináns vállalatokra kevesebb alkalmazkodási teher rakódik válság idején. Azok a vállalatok, amelyek külső finanszírozásra szorultak vagy növekedésük pénzügyi korlátokba ütközött, nagyobb visszaesést voltak kénytelenek elszenvedni.

Buborékok és válságok 1637–1914. Államadósság, válság és közgazdasági elmélet c. kutatás bemutatta, hogyan jött létre a korai modernitásban az államadósság modern rendszere, milyen módon értékelték azt a korabeli szerzők, hogyan vezetett az adósságcsere az első tőzdebuborékok kialakulásához, milyen vélemények és szabályozási reakciók születtek erre válaszul.

Munkakereslet és munkahelyáramlás kutatás megállapította, hogy a válság alatt, 2007 és 2010 között az aggregált foglalkoztatás jelentősen csökkent Magyarországon. Ennek fő oka azonban nem a munkahelyrombolás volt: a kormány a válságra munkahelymegtartó programmal reagált, és ebben nagyon sok vállalat is partner volt, akár még a kormánytól kapott szubvenció nélkül is, mivel a vállalatoknak sem jó, ha egy átmenetinek remélt visszaesés során elbocsátják kipróbált, jól képzett szakembereiket. Így a foglalkoztatás intenzitása ugyan csökkent, de a munkahelyrombolás intenzitása nem volt lényegesen nagyobb, mint korábban: továbbra is 250 000-nél alig több munkahely veszett el egy évben. A foglalkoztatás csökkenését a korábbinál sokkal gyengébb munkahelyteremtés okozta: a válság alatt a korábbinál kevesebb új vállalat alakult, és csak kevés vállalat volt képes növelni a foglalkoztatást.

Magyar gazellák: gyors növekedésű vállalatok jellemzői és kialakulásuk elemzése Magyarországon kutatás célja a gyorsan növekvő magyar vállalatok – más néven gazellák – jellemzőinek vizsgálata volt a 2000 és 2008 közötti vállalati mérlegbeszámolók alapján. Az eredmények azt mutatják, hogy a vállalatok néhány százaléka felelős a munkahelyteremtés jelentős részéért: 2002 és 2005 között a dolgozói számát leggyorsabban növelő 5 százaléknyi vállalat 45,8; a leggyorsabban növekvő 1 százalék pedig 20 százalékban járult hozzá a munkahelyteremtéshez. A gazellák minden típusú iparágban és az ország minden régiójában hasonló arányban találhatók meg. A jobb finanszírozási helyzetben lévő, fiatal, képzett munkavállalót alkalmazó, és korábban is gyorsabban növekvő vállalatok válnak legnagyobb valószínűséggel gazellává.

Globalizáció, EU-integráció és felzárkózás

A 2000 utáni években a visegrádi országokban már nem csak a működőtőke behozatal, hanem a kifelé irányuló befektetési tevékenység is jelentős tényezővé vált. A külföldi közvetlen

befektetésekben a legjelentősebb szerepet a visegrádi országok feltörekvő multinacionális cégei játsszák. Ezek között igen aktívak a nemzetközi cégek visegrádi országokban működő leányvállalatai, melyeket az anyavállalat használ harmadik országba irányuló befektetésekhez. A visegrádi országok saját vállalatai közül fontos befektetési tevékenységet végeznek az energiaszektorban, olajiparban és a telekommunikáció területén működő volt állami tulajdonú nagyvállalatok, valamint az 1990 után alakított magánvállalatok. A visegrádi országok vállalatainak a külföldi piacokra való belépését eddig az egyesülések-felvásárlások, azon belül is a kelet-európai privatizációkhoz kapcsolódók dominálták. Ezek a lehetőségek azonban, mivel a privatizáció folyamata lezárulóban van, már szűkülnek, ezért ma már új módon kell a külső piacokra behatolni.

Az eurózónához való csatlakozás Magyarország számára ugyan folyamatosan napirenden tartandó feladat, azonban a világgazdasági válság, az euro-zóna válságjelenségei és a magyar gazdaság egyensúlyi és növekedési problémái fényében ma különösen fontos ezt a kérdést újraértékelni. Az eurózóna tagság hátrányait a közelmúltban megmutató turbulenciák legfőbb tanulsága a magyar gazdaság számára az, hogy elengedhetetlen azon intézmények és mechanizmusok megteremtése és megbízható működtetése, amelyek elháríthatják az árak és a bérek túlzott emelkedésének veszélyét. A termelékenységhez képest túl gyors béremelkedés versenyképességi problémákat okoz, melyeket a valutaunióban utólag rendkívül nehéz korrigálni. A fejlett országokét számottevően meghaladó infláció és a közös nominális kamat együttesen pedig a gazdaság kondíciói által indokoltnál alacsonyabb reálkamathoz vezethet, amely ugyancsak makrogazdasági instabilitási forrás lehet.

Oktatásgazdaságtan

A roma tanulók iskolai lemaradásainak okát vizsgáló kutatás a nemzetközi szakirodalomban először számolt be nagy mintán alapuló, statisztikailag megbízható mérések révén a roma és nem roma fiatalok közti iskolai teljesítménykülönbségek mértékéről. Az adatok tanúsága szerint a 8. évfolyamos roma tanulók lemaradása, a kompetenciamérések szövegértési és matematikai teszteredményeiben igen tekintélyes. Éppen akkora, mint amekkora a hasonló korú fehér és fekete bőrű diákok közti különbség volt az Egyesült Államokban az 1980-as évek elején (ami azóta jelentősen csökkent). E jelentős lemaradás nagymértékben magyarázza a roma fiatalok későbbi munkapiaci sikertelenségét és a roma kisebbség hátrányainak generációk közötti továbbörökítését. A roma fiatalok lemaradása szinte teljes mértékben a szegénységre, a szülők iskolázatlanságára és a munkapiacról történt kiszorulására, valamint az ebből fakadó hátrányokra vezethető vissza. A lemaradások újratermelődésében leginkább három közvetítő mechanizmusnak van szerepe: a készségek fejlődését segítő környezethez való hátrányos hozzáférés kisgyermekkorban és iskoláskorban; a rosszabb születéskori és gyermekkorú egészségi állapot és a hátrányosabb iskolai környezet.

Az oktatási eredményesség és esélyegyenlőség közötti összefüggés nemzetközi összehasonlító elemzése megmutatta, hogy a két tényező között nincs átváltás, nem igaz, hogy az egyik csak a másik rovására javítható. Ráadásul a két tényező közötti összefüggés nem ugyanolyan módon érvényesül a „jó” és „gyenge” tanulókat tekintve. Az eredmények azt mutatják, hogy a gyengén teljesítőket tekintve nincs egyértelmű összefüggés, míg a megoszlás tetején jobb esélyegyenlőség magasabb átlagos tesztpontszámmal jár együtt. Vagyis azok az országok teljesítenek jobban átlagosan a PISA méréseken, ahol kisebb a legjobban teljesítő hátrányos helyzetű és kedvező családi háttérű diákok közötti különbség.

A tanári jellemzők hatásának első átfogó európai elemzése azt mutatja, hogy az alacsony gyakorlati idő (pályakezdők) és a nem megfelelő képzettség negatívan hat a diákok teljesítményére, de csak az országok kisebb részében. Ez az országok közötti heterogenitás arra utal, hogy a megfelelő képzettség és a kezdő tanárok esetében a tapasztalatok hiánya nem törvényszerűen jelent kevésbé eredményes tanári munkát. Úgy tűnik, hogy az egyes

országokban az oktatáspolitikai különböző mértékben tudja csökkenteni, ill. ellensúlyozni ezeket a hátrányokat. Magyarországra vonatkozóan sem az alacsony gyakorlati idő, sem a megfelelő képzettség hiányának hatása nem robusztus.

Munkapiaci Kutatások

Béregyenlőtlenség a magyar üzleti szférában, 1986–2008 kutatás a reálkeresetek egyenlőtlenségének alakulását vizsgálta az elmúlt két évtizedben Magyarországon a versenyszférában működő vállalatok körében. Az egyenlőtlenség legmagasabb szintjének évében, 2000-ben, az OECD tagállamok között Magyarország a legmagasabb kereseti szórással rendelkező három ország közé tartozott. Az egyenlőtlenség növekedésének fontos magyarázó tényezője a dolgozók iskolai végzettség szerinti eloszlásának radikális változása, mely három irányból is hatott a keresetek szóródására: a magasabb végzettségűek arányának emelkedésén keresztül, a magasan képzettek csoporton belüli átlagbérenek és béregyenlőtlenségének relatív növekedésén keresztül. Az 1992 és 2000 közötti időszakban, a külföldi tulajdonú vállalatoknál foglalkoztatottak arányának 5 százalékról 40 százalékra növekedése csak a magas béreknél növelte az egyenlőtlenséget.

Felsőoktatási diploma kínálata, termelékenység átterjedés és a diplomások foglalkozási allokációja közép-európai országokban kutatás a diplomás munkavállalók optimális szintjét vizsgálta három közép-európai ország adatain annak segítségével, hogy a diplomások hányadrésze dolgozott „diplomás” foglalkozásokban. A foglalkozásokat a diplomások bérprémiuma szerint csoportosították, majd a telephelyekre vonatkozó adatok alapján becsülték meg a diplomások aránya és a diplomás foglalkozásokban dolgozó diplomás munkavállalók aránya közötti összefüggést. Az eredmények mindhárom országban pozitív kapcsolatot mutatnak ki, ami a diplomások száma és a diplomások iránti kereslet közötti endogén hatás jelenlétét támasztja alá.

A külföldi vállalatfelvásárlások hatása a bérekre a magyar üzleti szférában kutatás fő kérdése, hogy vajon a külföldi tulajdonban lévő vállalatok ugyanazon munkáért magasabb bért fizetnek-e mint a belföldi vállalatok. A kutatás eredményei szerint a külföldi akvizíció bérekre gyakorolt hatása a cégszintű mintában több mint 20 százalékos, míg a Bértarifa mintában 12 százalék. Minden dolgozói csoportnak emelkedik a bére, de a magasan képzetteké valamivel jobban, mint a kevésbé képzetteké. Mivel a felvásárlást követően egy idő után újra belföldi tulajdonba kerülő vállalatokban a bérek csökkennek, valószínűsíthető, hogy nem pusztán akvizíciós hatás, hanem valós külföldi hatás identifikálható. A bérkülönbség legvalószínűbb oka az, hogy a felvásárolt vállalatok a külföldi akvizíció után termelékenyebbé válnak. A felvásárlás előtt felvett, és azután is megtartott dolgozók keresete is emelkedik, amely kizárja azt, hogy az átlagos bérprémiumot pusztán összetételhatás magyarázná. A termelékenység-központú magyarázatot támasztja alá az is, hogy a fejlettebb országokból érkező befektetők esetén a bérhatás magasabb; illetve az, hogy az alacsonyabb termelékenységű felvásárlási célpontok esetén is nagyobb növekmény mérhető az átlagos keresetben.

Közösségi Gazdaságtan és Közpolitikák

A budapesti futárpiacon a szereplők adózási magatartásának az egyik meghatározó szereplő által elindított „kifehéredés” nyomán bekövetkezett változását alapvetően követéses interjúkra építve vizsgáló kutatás eredményei azt mutatták, hogy a „kifehéredő” piaci szereplő kiárazódik a piacról, s végül kénytelen beszüntetni működését. Alapvetően azért, mert a vevők nem hajlandók megfizetni a „fehéredés” miatt megemelkedett szolgáltatási díjakat és a többi piaci szereplő nem követi e szereplőt a „fehéredésben”, így az első szereplő relatív árai romlani fognak. Az alkalmazott szimulációs modell eredményei is ezt valószínűsítették, az új

terepmunka eredményei szerint viszont a „fehéredő” piaci szereplő képes volt megtartani, sőt növelni piaci részesedését, a vevők elfogadták az áthárított költségnövekedést, amely a be nem jelentett munka melletti foglalkoztatás bejelentett foglalkoztatássá változtatásához kapcsolódott és több piaci szereplő is a „fehéredés útjára lépett”.

Foglalkoztatottság, egészségi állapot és szubjektív jóllét c. kutatás a szubjektív jóllét magyarázó tényezőit kutatja. Eredményei szerint mind az étellel való elégedettség, mind az egészségi állapot szorosan függ az iskolai végzettségtől. Az életkori, jövedelmi és aktivitási hatások kiszűrése után az tapasztalható, hogy az alapfokú végzettségűek és a szakmunkások egészségi állapota nem különbözik egymástól, viszont sokkal rosszabb, mint az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűeké. Ugyanakkor, a felsőfokú végzettség még az egészségi állapot hatásán kívül is eredményez többletelégedettséget. A munkanélküliségnek is negatív hatásai vannak a szubjektív jóllétre. Az a tény, hogy a munkanélküliek elégedetlenebbek életükkel, mint a többiek, korábban is ismert volt. A kutatás azt is kimutatta, hogy a munkanélküliség hatása ebben a vonatkozásban hosszan tartó, a korábbi munkanélküliség negatívan hat a szubjektív jóllétre még akkor is, ha időközben sikerül elhelyezkedni. Végül a bizonytalanság mind az egészségi állapotot, mind a szubjektív jóllétet súlyosan rontó tényező.

Agrárgazdaságtan és Vidékfejlesztés

A Közép-Magyarország régióban vizsgálták a kis- és közepes vállalkozások szerződéses kapcsolatait az élelmiszerlánc egyes szintjein. Számításaik szerint a szerződések tartalmi elemeinek kulcsszerepe van a szerződések teljesülésében. Továbbá a menedzseri képességek, a vállalati és tranzakciós jellemzők szintén jelentős hatást gyakoroltak a szerződések teljesülésére. Az ágazatspecifikus jellemzőknek csak korlátozott szerepük van a szerződések teljesülésének magyarázatában.

A hatékonyság és a beruházások vizsgálata az Európai országok mezőgazdaságában kutatás szerint a mezőgazdaság versenyképessége számos tagállamban csökkent, mind a gabona, mind a tejszektorban. Az üzemek hatvan százaléka nem tudott javítani hatékonysági pozícióján, míg 20 százaléka rontott, és 20 százaléka javított relatív helyzetén. A támogatások hatása a hatékonyságra inkább negatív volt. A farmok nagysága ugyanakkor szignifikánsan javította a hatékonyságot, amely a növekvő volumenhozadék jelenlétére utal.

Az élelmiszer-gazdasági termelők szervezeteinek interdiszciplináris elemzése, különös tekintettel az emberi tényezőre kutatás szerint a szervezetek sikerességének legfontosabb feltételei: a valódi gazdasági igény megléte; az együttműködési-szövetkezési képesség fejlesztése; a mentális/pszichológiai akadályok lebontása; a potenciális tagok megszűrése; a beszállított termékekre vonatkozó szigorú minőségi és mennyiségi követelmények előírása; a beszállítási kötelezettségek következetes betartatása; a bizalom a tagok és a szövetkezet vezetése között; a hatékony és többirányú kommunikáció; valamint az óvatos, a szervezet hosszabb távú pénzügyi lehetőségeivel összhangban álló fejlesztések. A magyarországi termelők kezdeményezések túlnyomórészt gyengék, alig néhány, viszonylag erősebb szervezet szolgálja a tagok érdekeit. Nehezíti a helyzetüket az állandóan változó makrogazdasági környezet, a magas ÁFA, illetve az ezzel összefüggő feketekereskedelem.

Játékelmélet

Stabil kifizetés-konfigurációk egy hálózat felett játszott játékban kutatás a nagyfeszültségű villamos hálózatok üzemeltetése során az egyes generátorok és a fogyasztók sem mérnöki, sem gazdasági szempontból sem egyszerű szabályozásával foglalkozott. Az egyszerűbb kezelhetőség végett az egyes elektromos művek, vagy cégcsoportok ún. mérlegköröket alkotnak: egy mérlegkörön belül a termelés-fogyasztás kiegyenlíti egymást. A mérlegkörök egy koalíció-struktúrát alkotnak a hálózat felett. Mivel a mérlegkörök létrejötte, vagy

átalakulása széles körű externáliákat generál, a probléma partíciós függvény alakú átváltható hasznosságú kooperatív játékokkal modellezhető. A modell vizsgálata a természetes negatív externáliák mellett meglepő pozitív externáliákat is talált, sőt, bizonyos esetekben a játék nem bizonyult szuperadditívnak.

Párosítások csatolt jelentkezésekkel kutatás példája szerint az Egyesült Államokban az orvosi rezidensképzésre való jelentkezéskor a végzett orvosok leadhatják jelentkezésüket a NRMP-nél (National Resident Matching Programme), vagy fordulhatnak közvetlenül a kórházakhoz. Néhány éve a NRMP lehetővé teszi a – házaspárok számára fontos – csatolt jelentkezéseket, melyekben képzési hely párok kerülnek rangsorolásra. Sajnos ez az új elem sokat árt a mechanizmus tulajdonságainak, egyebek mellett a kiszámíthatóságának. Az erre vonatkozó kutatás egy új algoritmust javasolt, ami lényegesen jobban teljesít, mint az NRMP-é. Megjegyzendő, hogy a problémának van magyar vonatkozása is, hiszen a középiskolai és egyetemi felvételi is ilyen párosítási feladat, ilyen párosító mechanizmusokat használ és a tanárképzésekre való jelentkezéskor szakpárokat kell megnevezni, ami matematikailag ekvivalens a házaspárok jelentkezésével.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet kutatási portfóliójában az alapkutatások mellett ebben az évben helyet kaptak aktuális gazdaságpolitikai, jóléti, nemzeti kérdések. Az intézet arra is különös hangsúlyt fektet, hogy a társadalom számára hasznosítható kutatási eredményeket megfelelő fórumokon nyilvánosságra hozza, kiadványaikat nyilvános bemutatókon ismertesse, és honlapján bárki számára hozzáférhetővé tegye.

A *Munkaerőpiaci Tükör* évkönyvsorozat, a Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával immár 11. éve szolgálja a munkapiaci döntéshozók információval való ellátását, a munkapiac iránt érdeklődők tudásvágyának kielégítését és a felsőoktatási hallgatók képzését. A magyar és angol nyelven azonos szerkezetben megjelenő kötetek bevezető fejezetei áttekintést adnak a magyarországi munkapiaci folyamatokról. Az idei kötetben érthető módon különös hangsúlyt fektettek a gazdasági válság munkapiaci következményeinek bemutatására és elemzésére.

A több intézmény – köztük a Gazdasági Versenyhivatal – támogatásával készülő *Verseny és Szabályozás* című kiadvánnyal a tudományos eredmények és a szakpolitika egymásra találását kívánják elősegíteni, a verseny- és ágazati szabályozás gazdasági elemzésekkel való alátámasztásával. Ennek célközönsége elsősorban az ezzel a témával foglalkozó felsőoktatási intézmények, a verseny- és ágazati szabályozó hatóságok, az államigazgatás, a bírói kar versenyjogi, szabályozási kérdésekben eljáró tagjai, a tanácsadó cégek, a fogyasztók szervezetei és az ágazati szabályozás, versenyhatósági eljárás által érintett vállalkozások.

Az intézet a jogi előírások által szabott keretek között nyilvános *Adatbankot* működtet. Számos olyan adatbázist gyűjtöttek össze, melyek segítségével az emberek munkavállalással, fogyasztással, tanulással és életmóddal kapcsolatos adatai, valamint a háztartások, a települések, kistérségek és a vállalatok adatai követhetők és vizsgálhatók. Az adatbank alapvetően kutatási célra áll rendelkezésre, egyes részei közvetlenül is hozzáférhetőek.

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal támogatásával fejlesztett on-line Erőforrástérkép egyedülálló adatbázis, melynek segítségével minden magyar település közel 500 társadalmi és gazdasági mutatójának adatai érhetőek el magyarul és angolul. A felhasználók az általuk keresett adatokat táblázatos formában letölthetik és grafikonon, valamint térképeken ábrázolhatják. Az Erőforrástérkép 325 ezer féle térkép megrajzolására ad lehetőséget és interneten bárki számára elérhető.

Az intézetben született vagy születő félben lévő kutatási eredmények, szakmapolitikai vélemények, valamint az aktuális gazdasági, közéleti és társadalom-politikai kérdések vitafóruma-

ként 2010-ben az intézet megnyitotta *szakmai blogját*, ahol munkatársai rendszeresen közlik véleményüket, írásaikat, lehetővé téve a társadalmi interakciót.

A munkatársak sajtószereléseit az intézet honlapján kialakított *sajtószemle* rovatban gyűjtik és tárják az érdeklődő közönség elé. Angol és magyar nyelvű honlapjukon rendszeresen frissített tájékoztatást nyújtanak a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, a szakmai rendezvényekről, szemináriumokról és a fontosabb kutatási projektekről. Az intézet kommunikációs stratégiájának fontos eleme a honlap látogatottsági adatainak rendszeres értékelése.

A BCE Emberi Erőforrások Tanszékével közös Budapesti Munkagazdasági Füzetek című kiadványsorozatában 11 tanulmány jelent meg az évben. A publikálás előtt álló kutatási termékeiket megjelentető Műhelytanulmányok sorozat 44 tanulmánnyal gazdagodott.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az intézet kutatói számos hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben oktatnak. (CEU, BCE, ELTE, DE, PTE stb.) Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a veszprémi Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen folyó doktori képzést. Kutatói számos külföldi egyetemen tanítanak. Továbbra is szoros együttműködésben folytatja munkapiaci kutatásait a BCE Emberi Erőforrások Tanszékével.

Éves sziráki munkatudományi konferenciájukat az „Egészség és munkaerőpiac” címmel rendezték. Tizenegyedik alkalommal rendezték meg a Nyári Műhelyt, mellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló fiatal közgazdászok számára nyújt fórumot.

Sikeresen lezajlott a második kínai-magyar konferencia, ezúttal Budapesten. A konferencia a pekingi School of Economics and Business Administration (SEBA) of Beijing Normal University-vel korábban kötött hosszú távú keretmegállapodás értelmében évente, váltakozó helyszínen kerül megrendezésre. A két napos konferencián 23 előadás hangzott el. A BNU SEBA előadóhoz a szintén kooperációs partner pekingi Közgazdaságtudományi Intézet is csatlakozott. Az előadások tematikája négy nagy területet fedett le: a munkagazdaságtant, az oktatás gazdaságtant, a globális válságot és az euro övezet bővítésének kérdéseit.

Az intézet a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karával, az MTA Munkatudományi Bizottságával és az MTA MAB Közgazdaságtudományi Szakbizottságával együttműködve szervezte meg „A válság regionális munkaerőpiaci hatásai” című konferenciát.

Az intézet munkatársa tagként vesz részt a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának munkájában, szakmai véleményt készített a Világbank által kiadandó *Financial inclusion of Roma in Eastern Europe: The road to (self-)employment?* című kötetéről. Másik munkatársa részt vett az 'European Evaluation Network' által az EU vidékfejlesztési politikáinak féléves értékeléséhez készített módszertani útmutató elkészítésében, meghívást kapott és részt vett az Európai Vidéki Hálózat és az Európai Bizottság által szervezett három LEADER fókusz-csoport munkájában. Kutatója szakértőként részt vett a Európai Bizottság által finanszírozott „Support for farmer's cooperatives” című projektben. Másik kutatója készítette el a European Economy Advisory Group 2012. éves jelentésének magyar fejezetét. Egyik munkatársa rövid munkaerő-piaci elemzéseket készített az EU Employment Observatory elnevezésű szakértői hálózata számára, tagja a CEDEFOP szakértői hálózatának. Egyik kutatója közreműködött a Litván Felsőoktatási Előrettekintési Program módszertanának kidolgozásában, véleményezte a program zárójelentését. Egy munkatárs oktatóként vett részt a CEU Summer University felkérésére a Regionalisation, Globalisation and Privatisation of Education Programmban, illetve előadást tartott „Understanding educational accountability – the economist approach” címmel.

Kutatói vendégkutatóként jártak San Diegoban az UCSD Közgazdaságtudományi Tanszékén, a UK Open University Systems Department-en, az Universidad de Valencia, Departamento de Geografía tanszékén.

Az intézet egyik kutatója szakmai közreműködő volt a *Nemzeti Innovációs Hivatal* felkérésére a magyar EUREKA elnökség szakmai programjának kialakításában végzendő szakértői munka keretében az „Innováció-finanszírozás” című prioritás kidolgozásában, a *Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület* (MKME) megbízásából magyar és angol nyelvű tanulmányt készített a magyarországi kockázati- és magántőkeipar húsz éves fejlődéséről, ugyancsak az MKME felkérésére, együttműködve az Európai Kockázati és Magántőke Egyesülettel (EVCA), felmérést készített a magyarországi kockázati- és magántőkepiac 2010. évi forrásellátottságáról, a magyarországi székhelyű cégekbe történt befektetésekről és kiszállásokról. Másik kutatója résztvevője volt a Nemzetgazdasági Minisztérium által szervezett Rugalmas foglalkoztatási kerekasztalnak. Egyik munkatársa részt vett az *Új Magyarország Vidékfejlesztési Program* félidős értékelésében, és az Unió Magyar Elnökség keretében az EU-s tagországok agrárminisztériumaiban dolgozó vidékfejlesztési igazgatók részére szervezett nemzetközi munkaértekezleten közreműködőként, részt vett továbbá a 2004-2006 EU LEADER+ Program európai szintű ex-post értékelésében. Egyik kutatójuk javaslatokat tett a Nemzetgazdasági Minisztériumtól az Európa 2020 Nemzeti Intézkedési Terv társadalmi egyeztetése keretében érkezett kérdőív intézeti kitöltésének módjára és tartalmára. Másik kutatójuk az NMHH felkérésére, az Infrapont Kft.-vel együtt elvégezte a Vezetékes telefon hozzáférési rugalmasságának empirikus vizsgálatát. Munkatársaik a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium Klíma- és Energiaügyért Felelős Államtitkárság felkérésére részt vett a „Nemzeti Energiastratégia 2030” című anyag gazdasági hatásvizsgálatának elvégzésében. Egyik munkatársuk a Magyar Marketing Szövetség tagjaként piacelemző tanulmányokat ír és értékel.

Számos kutatójuk alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek és a Magyar Közgazdasági Társaságnak.

IV. 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Új kutatási projektjei közül kiemelkedő fontosságú az Európai Bizottság FP7 Growth – Innovation – Competitiveness: Fostering Cohesion in Central and Eastern Europe (GRINCOH). A projektben 10 EU-tagországból 12 kutatóintézet kutatói vesznek részt. A GRINCOH projekt két, a kelet- közép-európai gazdaságok fejlődését meghatározó folyamattal foglalkozik: egyrészt azzal az ellentmondással, ami a termelékenység gyors növekedése és a hosszabb távú, fenntartható növekedést biztosító innovatív kapacitások lassú kiépítése között mutatkozik, másrészt a gyors növekedés eredményeként kialakult jelentős aránytalanságokkal, amelyek gazdasági, szociális, területi és környezeti téren jelentkeznek.

Két további EU FP7-es kutatásai: 'Agricultural Knowledge Systems in Transition: Towards a more effective and efficient support of Learning and Innovation Networks for Sustainable Agriculture (SOLINSA)', 'Transparency of food pricing (TRANSFOP)'. A TRANSFOP projektben 10 országból 13 kutatóintézet, a SOLINSA projektben 9 országból 10 kutatóintézet vesz részt.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központja által kiírt pályázatokon támogatást nyertek a Verseny és szabályozás következő évi kötete és két kutatási projekt megvalósítására.

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány ebben az évben is támogatta a Munkaerőpiaci Tükör című évkönyvet. Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány finanszírozta továbbá a Foglalkoztatáspolitikai két évtizede című kutatást.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

1. Békés G., Muraközy B., Harasztosi P.: Firms and products in international trade: Evidence from Hungary. *Economic Systems* 35. No. 1.4-24 (2011)
2. Biró P., Irving, R. W., Schlotter I.: Stable matching with couples : An empirical study. *ACM Journal of Experimental Algorithmics* Vol. 16. 2011. p. 90-117.
3. Csóka P., Herings, P. J-J., Kóczy Á. L.: Balancedness conditions for exact games. *Mathematical Methods of Operations Research* Vol. 74. No. 1. 2011. p. 41-52.
4. Fazekas K., Kézdi G. (szerk.): Munkaerőpiaci tükrő, 2011: Közelkép: Foglalkoztatáspolitikai programok hatásvizsgálata. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet; Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, 2011. 359 p.
5. Fertő I.: Is there a consensus among Hungarian agricultural economists? *Post-Communist Economies* Vol. 23. No. 3. 2011. p. 399-413.
6. Habis H., Herings, P. J-J.: Core concepts for incomplete market economies. *Journal of Mathematical Economics* Vol. 47. No. 4-5. 2011. p. 595-609.
7. Habis H., Herings, P. J-J.: Transferable utility games with uncertainty. *Journal of Economic Theory* Vol. 146. No. 5. 2011. p. 2126-2139.
8. Hudomiet P., Kézdi G., Willis, R. J.: Stock market crash and expectations of American households. *Journal of Applied Econometrics* Vol. 26. No. 3. 2011. p. 393-415.
9. Kertesi G., Kézdi G.: Roma employment in Hungary after the post-communist transition. *Economics of Transition* Vol. 19. No. 3. 2011. p. 563-610.
10. Kertesi G., Kézdi G.: The Roma/non-Roma test score gap in Hungary. *American Economic Review* Vol. 101. No. 3. 2011. p. 519-525.
11. Lackó M.: The poor health status of the Hungarians : Comparative macro-analysis of the likely explanatory factors on Hungarian and Austrian data, 1960-2004. *DANUBE : Law and Economics Review* No. 3. 2011. p. 1-21.
12. Madarász A.: Buborékok és legendák : Válságok és válságmagyarázatok - II/1. rész : A Déltengeri Társaság. *Közgazdasági Szemle* 58. évf. 11. sz. 2011. p. 909-948. II/2. rész 58. évf. 12. sz. 2011. p. 1001-1028.
13. Simonovits A.: The mandatory private pension pillar in Hungary : An obituary. *International Social Security Review* Vol. 64. No. 3. 2011. p. 81-98.
14. Simonovits A.: When are voluntary pensions indifferent? *Economics Letters* Vol. 111. No. 2. 2011. p. 155-157.
15. Somogyi R., Vincze J.: Price rigidity and strategic uncertainty: An agent-based approach. *International Journal of Agent Technologies and Systems* Vol. 3. No. 4. 2011. pp. 57-69.
16. Szabó G. G.: Szövetkezetek az élelmiszer-gazdaságban : Gondolatok az ún. előmozdító típusú szövetkezés gazdasági lényegéről és integrációs jelentőségéről. Budapest : Agroinform Kiadó, 2011. 255 p.
17. Valentiny P., Kiss F. L., Nagy Cs. I. (szerk.): Verseny és szabályozás, 2010. Budapest : MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2011. 402 p.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Közgazdaságtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	76	Ebből kutató ² :	48
PhD, kandidátus:	37	MTA doktora:	8
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			10

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			213
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			194
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	30	idegen nyelven:	6
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	31
recenzió, kritika magyarul:	4	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	5	idegen nyelven:	4
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	18	idegen nyelven:	25
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	2	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés magyarul:	1	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	529	Összes független hivatkozások száma:	529
Kapott recenzió, kritika:	9		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	2
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	135	hazain:	58
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			11
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	41	hazai:	54
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	27

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			42
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	77	PhD:	25

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	310 754	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 3	Teljes saját bevétel:	771 640 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		20
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	60 584	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		11
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	128 701	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		10
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	616 935	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	7883	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	16 400	EFt

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49.; 1250 Budapest 1. Pf.: 27.
telefon/fax: 1-375 0493; fax: 1-356 1849
e-mail: arthist@arthist.mta.hu; honlap: www.arthist.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az intézet alapfeladata a magyarországi és magyar művészet (képzőművészet, építészet, iparművészet, dizájn, fotó, vizuális kultúra) történetének kutatása, feltárása és értelmezése a kezdetektől napjainkig, egyetemes, különösen közép-európai összefüggéseinek figyelembevételével és kontextusában. Alapadatai közé tartozik az erre vonatkozó, a nemzeti kulturális örökség részét képező források és dokumentumok gyűjtése, szakszerű archiválása és publikálása, valamint tudományos adattárainak és archívumainak – a Magyar Művészek Lexikonának, az Adattárnak, a Fotótárnak, a Levéltári Gyűjteménynek, a Pecsétgyűjteménynek és az intézeti könyvtárnak – fenntartása és működtetése.

Speciális közfeladatai közé tartozik az MTA Pszichiátriai Művészeti Gyűjtemény (Psy-Art Collection) működtetése és az MTA Művészeti Gyűjtemény tudományos irányítása.

Az intézet koordináló és közvetítő szerepet tölt be a diszciplína egyéb, múzeumi és egyetemi kutatóhelyei között, kutatási projekteket és tudományos kiállításokat kezdeményez, és tevékenyen részt vesz azok megvalósításában. Szorgalmazza a szakma nemzetközi kapcsolatainak bővítését, a korszerű metodikai módszerek alkalmazását.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

2011-ben az intézet kutatásszervezésében – a későbbi szervezeti átalakulástól függetlenül – alapvető strukturális változtatásokat hajtott végre. Az esetenként divergáló és szétaprózódott kutatói potenciál jobb hasznosítása érdekében az intézet kissé formális, osztályokra tagozódó szerkezete helyett rugalmasabb, a nemzetközi tudományos életben is relevánsnak számító, az interdiszciplinaritás lehetőségeit is felhasználó munkacsoportok és egyes témákra specializálódó kutatócsoportok jöttek létre.

Bár az átalakítás még nem fejeződött be, az intézet tudományos eredményei javarészt az új struktúrához köthetők:

Reprezentációs és kultusztörténeti munkacsoport

A nemzetközi szempontból különösen kurrensnek minősíthető udvari és főúri reprezentáció kutatásában kiemelkedő eredményeket hoztak a Károly Róbert és Mátyás szerepét feltáró kodikológiai kutatások, illetve a 16–17. századi bécsi udvari rendezvényekkel s azok magyarországi vonatkozásaival foglalkozó kutatások, melyek elsősorban eddig ismeretlen, külföldi archívumokban (Firenze, Róma, Bécs, Los Angeles) őrzött dokumentumok feldolgozásán alapulnak. A királyi, királynéi, püspöki székhelyek építészeti reprezentációjának kutatása terén új eredmények születtek többek között az egri székesegyház és az óbudai királyi palota vonatkozásában.

Speciális kutatási témát jelent a kisebbségek, mindenekelőtt a roma kisebbség művészeti reprezentációja – e témában az intézet vezető pozíciót szerzett Európában.

Tovább szélesedett az intézetben tradicionálisan erős kultusztörténeti kutatások spektruma. A magyar szentek kultuszával foglalkozó publikációkon és előadásokon túl új eredmények születtek a magyarországi Mária-kultusz, s egyes segítőszentek (pl. Szent Ágota) kultuszának feltérképezésében.

Műgyűjtéstörténet, mecenatúra munkacsoport

A 16–18. századi főúri mecenatúra tárgykörében született eddigi publikációkon túl, OTKA-támogatással megkezdődött a javarészt külföldi levéltárakban őrzött inventáriumok adatbázisának kiépítése, s forráskiadásra való előkészítése.

Az Antiquitas Hungarica kutatási program keretében folytatódott az első tudományos érvényességű kollekció, a Fejérváry-Pulszky-gyűjtemény anyagának azonosítása és feldolgozása, valamint – társintézményekkel való együttműködésben - a Szépművészeti Múzeum egykori gipszmásolat-gyűjteményének rekonstrukciója.

19. század – építészet és mentalitás munkacsoport

Az építészetnek (s részben a képzőművészetnek) a társadalomban betöltött szerepét, hatásmechanizmusait feltáró kutatás kiemelten foglalkozik a kor kastélyépítészetével, az építészet modernizációs hatásaival, valamint a kertművészettel. Az építészképzést vizsgáló, az építészdinasztiák szerepének felmérését végző nemzetközi együttműködés keretében megjelent a Vigyázó-kiállítás tudományos katalógusa.

Fontos részpublikációk jelentek meg a folyóirat-illusztrációk művelődéstörténeti jelentőségéről. Elkészült az egyik legjelentősebb rézmetsző, Blaschke János monográfiája, és a Budapesti Történeti Múzeummal közösen előkészület alatt áll az illusztrációkkal foglalkozó tudományos kiállítás. Kisebb tematikus kiállításokat rendeztek Barabás Miklós és Székely Bertalan eddig gyakorlatilag ismeretlen műveiből.

Kiemelkedő eredmény, hogy – egyes festészeti és szobrászati fejezetek kivételével – elkészült a korszak művészetének kézikönyvszintű feldolgozása, illetve kézírata.

Szimbolizmus és korai modernizmus kutatócsoport

A legfontosabb, országos jelentőségű eredmény a *Nyolcak* retrospektív kiállításának megrendezése volt a Szépművészeti Múzeumban, valamint a kiállítás angol nyelvű tudományos katalógusának megjelentetése, s az ehhez kapcsolódó tudományos konferencia megszervezése. A szakmai és közönségsikeren, a paradigmaticus tudományos eredményeken túl ki kell emelni a kiállítás és a katalógus nemzetközi tudományos visszhangját: a már szerződésben rögzített külföldi kiállítási terveken (Londoni Royal Academy, Tallinn) túl komoly érdeklődés mutatkozik a századforduló magyar modernizmusának új szemléletű bemutatására (Berlin, New York, Prága). Ehhez kapcsolódva fontos forrásközlések (Kernstok Károly, Ferenczy Béni) is megjelentek.

A szimbolizmus kutatásának kapcsán elsősorban az orientalizmussal foglalkozó kutatásokat kell kiemelnünk, így a japonizmusról szóló, ill. a buddhizmus magyar művészeti recepciójával foglalkozó elkészült és megjelent tanulmányokat. Az intézet közreműködésével jelent meg Telcs Ede szobrász naplója.

Fotó- és mozdulatművészeti (performativitás) kutatócsoport

Különösen az OTKA- és NKA-támogatottsággal folyó mozdulatművészeti kutatásokban születtek új eredmények, elsősorban Madzsar Alice koreográfiái és Palasovszky Ödön Lényegretörő Színházának kapcsán. További kutatások folytak Dienes Valéria és az intézet Adattárába került Szentpál Olga-hagyaték kapcsán, melynek elkezdődött a feldolgozása.

Folyik egy 2012 elején az Iparművészeti Múzeumban megrendezésre kerülő tudományos kiállítás előkészítése.

Komoly szakmai visszhangot keltett az a tanulmány, mely Nádas Péter fotóival, a szociofotóhoz való kötődésével s írásainak a vizualitással való kapcsolatával foglalkozik.

„Hosszú hatvanas évek” kutatócsoport

Az intézet elsőként megalakult munkacsoportja a magyar művészet 1956–72 közti időszakának új megközelítésű kutatását tűzte ki célul. Sikeresen lezárult az NKA-támogatással folyó, interdiszciplináris jellegű, a vizualitás és a művészet társadalmi recepcióját vizsgáló kutatás első szakasza: az *Ars Hungaricában* megjelent tanulmányok többek között a szürnaturalizmussal, a korabeli médiák által sugallt gender-képpel, a nonfigurativitás recepciójával, a plakátok és az építészet vizuális toposzaival, a művészetoktatással foglalkoznak, és sor került több fontos forrás közlésére. Elkezdődött a Ludwig Múzeummal közösen a korszakot átfogó nemzetközi kiállítássorozat (Poznan, Bukarest, Riga, Tallinn) előkészítése.

Tudománytörténeti munkacsoport

Új lendületet kaptak, s részben nemzetközi kontextusba kerültek a fontos területnek számító tudománytörténeti kutatások. Fontos eredményeket hozott Tolnay Károly életművének és hagyatékának feldolgozása (a firenzei egyetemmel közösen). Publikálásra várnak Hauser Arnold eddig ismeretlen tanulmányai, valamint Mezei Ottó tanulmánykötete. Folytatódott Bogyay Tamás és Genthon István hagyatékának feldolgozása. További fontos hagyatékok (Rabinovszky Máriusz, Horváth Béla) kerültek archiválásra. Az *Ars Hungaricában* publikálásra kész a két világháború közti korszak művészettörténetét tárgyaló tanulmányisorozat.

Pszichiátria és művészet munkacsoport

Fontos nemzetközi konferenciát rendeztek „A szubkultúrától a gyűjteményig” címmel a művészet és pszichiátria kapcsolódási pontjairól, előadással mutatkoztak be a II. Művészetterápiás Világkongresszuson, a Gentben és Fontainebleau-ban rendezett szakkonferenciákon. Megjelent a modern művészet percepciójának kutatásában úttörő szerepet játszó François Molnár válogatott tanulmányainak kötete.

Művészetelméleti (Kritikai teóriák) munkacsoport

Ki kell emelni a „visual culture” legfontosabb elméleti problémáit innovatív módon tárgyaló monográfiát, melynek fontosságát jelzi, hogy külön tanácskozást szerveztek az általa felvetett kérdésekről. Egyéb fontos publikációk születtek a „képi fordulatról”, a posztkolonializmusról, a médiaelmélet új problémáiról. Az ide kötődő kérdéseket tükröző több kiállítás (Riga, Debrecen), ill. workshop (New York, Williamstown, Bukarest, Brünn, Velence) megvalósításában vettek részt. Megjelent az intézet közreműködésével a Bécsben élő Csutak Magda könyve, mely a tudomány és művészet határhelyzeteivel foglalkozik.

GYŰJTEMÉNYEK, ADATTÁRAK

MTA Művészeti Gyűjtemény

A Művészeti Gyűjtemény munkatársai és a 2011-ben alakult Gyűjteményi Tanács tagjai megteremtették a gyűjtemény országos közgyűjteménnyé nyilvánításának jogi és muzeológiai feltételeit. Elkészítették a Füst Milán Alapítvány gyűjteményi letétjével kapcsolatos dokumentációt. Tematikus kamarakiállítás-sorozatot rendeztek Barabás Miklós és Székely Bertalan műveiből, és elkészült az állandó kiállítás vezetője.

MTA Pszichiátriai Művészeti Gyűjtemény (Psy-Art Collection)

Nemzetközi tudományos konferenciát rendeztek a gyűjtemény által felvetett kérdésekről. Elkészült a gyűjtemény önálló weblapja, és feltöltés alatt áll kizárólag kutatók által használható adatbázisa. Több fontos művet sikerült restaurálni. Felajánlásként komoly könyvtári egységekkel, illetve a nemzetközi jelentőségű Jakab Irén-hagyatékkal gyarapodott az állomány. Társszervezőként több külföldi projekt (Gent, Pozsony, Varsó) előkészítésén dolgoznak.

Intézetben belüli adattárak: Magyar Művészek Lexikona, Adattár, Fotótár, Levéltári Gyűjtemény és Pecsétgyűjtemény

Folytatódott az évente több száz kutatót fogadó, nemzetközi viszonylatban is unikális, több mint 1 millió dokumentumot tartalmazó Magyar Művészek Lexikona anyagának célzott jellegű digitalizálása.

Elkezdődött a folyamatosan gyarapodó Adattár szakmai revíziója. A magyar művészettörténet e legnagyobb archívumát más társintézmények munkatársai is rendszeresen használják, dokumentumait gyakran kölcsönzik kiállításokra (most pl. a Magyar Nemzeti Galéria Ferenczy-kiállítására).

Immár digitális formában is hozzáférhető a Fotótár anyagának döntő hányada.

A Levéltári Gyűjteményben megkezdődött a Képzőművészeti Társulat 1956-ban megsemmisült, a gyűjteményben csak regesztákban fennmaradt anyagának digitalizálása.

A Pecsétárral kapcsolatos, hogy gyakorlatilag kiadásra kész a magyar uralkodói pecsétek korpusza.

Intézeti folyóirat

NKA-támogatással megújult, s tematikus számokkal újraindult az intézet tudományos folyóirata, az *Ars Hungarica*, évi négy számmal. A 2011/1. szám az intézet 40 éves évfordulójára rendezett konferencia szövegét és kapcsolódó anyagokat tartalmazza, amely így áttekintést ad teljes múltbéli működéséről.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet és munkatársai kiemelt fontosságot tulajdonítanak tudományos eredményeik minél szélesebb körben való népszerűsítésének, a társadalommal folytatott dialógusnak. Kiemelkedő példa erre az az erőfeszítés, mely arra irányult, hogy a *Nyolcak* kiállítás, megőrizve tudományos érvényességét, minél inkább közönségbarát formában valósuljon meg. Ezt a célt szolgálta az interjúkon, szakmai vezetéseken túl a *Nyolcakat* eredeti dokumentumok alapján bemutató film/DVD, melynek forgatókönyve az intézetben született.

Az intézet munkatársai számos más témában (szentkultusz, kastélyépítészet, pszichiátria és művészet, nőkérdés stb.) népszerűsítő cikkeket írtak, szabadegyetemi előadásokat tartottak, rádió- és televízióinterjúkat adtak.

A munkatársak részt vettek a nemzeti évfordulókat előkészítő bizottság munkájában, különböző tanácsadó testületekben. Kiállításokat rendeztek és nyitottak meg, minden lehetséges formában igyekeztek a diszciplína és a művészet fejleményeit közelebb hozni a társadalomhoz.

Minősítések és fokozatok

2011-ben az intézetből 1 munkatárs egyetemi tanári kinevezést kapott, 1 munkatárs habilitált, 1 kutató PhD-t szerzett.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

a) hazai kapcsolatok

Az intézet – integratív szerepkörénél fogva – szoros tudományos kapcsolatokat tart fenn a szakma egyéb intézményeivel, kutatóhelyeivel.

Kiemelkedő fontosságúak e tekintetben a múzeumok. Intézeti közreműködéssel (rendezés, katalógus, szervezés, tanácsadás) megvalósult kiállítások: *Nyolcak* (Szépművészeti Múzeum), *Ferenczy Károly* (Magyar Nemzeti Galéria), *Európa szövete* (Iparművészeti Múzeum), *Ködlövágok* (Petőfi Irodalmi Múzeum), *...és a zsidók?* (Magyar Zsidó Múzeum), *Csók István, Böröcz András* (Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár), *Szalézi Szent Ferenc* (Veszprémi Egyházművészeti Múzeum). Kiállítási intézményekben, galériákban megvalósult fontosabb kiállítások: *Hibriditás a Kárpátok között* (MODEM, Debrecen), *Nehéz ipar* (Kortárs Művészeti Intézet, Dunaújváros), *Új média a kezünkben* (Műcsarnok), *Ember alkotta művek, Csontó Lajos* (Paksi Képtár). Az intézet – lehetőségei szerint – részt vesz az akadémiai társintézetek kutatásaiban és programjaiban, így a Történettudományi Intézet Lendület program pályázatában, a Zenetudományi Intézet *Liszt and the arts* c. konferenciáján. Az intézet munkatársai fontos szerepet töltenek be szakmai szervezetekben (MTA Művészettörténeti Tudományos Bizottság, OTKA, Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat), szakbizottságokban (NEFMI, NKÖH szakkuratóriumai).

Ugyancsak fontosak és intenzívek a felsőoktatási kapcsolatok, a graduális és a PhD-, ill. a DLA-képzésben egyaránt. A legszorosabb a kapcsolat az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetével (az oktatáson túl közös kutatási programok, közösen szervezett Nyolcak-konferencia). Emellett az intézet munkatársai a következő intézményekben tanítanak: Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti Intézet, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Moholy-Nagy László Művészeti Egyetem, Corvinus Egyetem, Színház- és Filmművészeti Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Wesley János Lelkészképző Főiskola, VISART Művészeti Akadémia.

A munkatársak az oktatáson túl témavezetői, opponensi, konzultánsi feladatokat is ellátnak.

b) nemzetközi kapcsolatok

Az intézet szoros kapcsolatokat ápol a diszciplína két legjelentősebb nemzetközi szervezetével, a CIHA-val (Művészettörténészek Nemzetközi Bizottsága) és RIHA-val (Művészettörténeti Intézetek Nemzetközi Szövetsége). Részt vesz ez utóbbi vállalkozásában, egy nemzetközi online szakfolyóirat megvalósításában.

Az egykor döntő fontosságú társintézeti kapcsolatok közül a legintenzívebb a Szlovák TA Művészettörténeti Intézetével kialakított együttműködés (kölsönös tudományos tanácsi tagságok, intenzív kutatócsere, publikációs együttműködés). Az intézet részt vett a Cseh TA Művészettörténeti Intézetének nemzetközi pályázatában, és folyik egy közös kiállítási projekt előkészítése.

A berlini Technische Universitätal közösen folyik a 19. századi építészet kutatása. Az intézet és munkatársai több fontos kutatási program résztvevői: The Clark Institute Research and Academic Program (Williamstown, Mass.), East-Central Europe Initiative, és az intézetben dolgozták ki az Európai Roma Keretstratégia kulturális programját. Több külföldi kiállítás valósult meg az intézet közreműködésével: *Bódy Gábor* (Berlin, Akademie der Künste), *Other Revolutionary Traditions* (Riga, Art Space), *Hungarian Roma Contemporary Art* (Passau), *Ivan Galeta* (Zágráb, Kortárs Művészeti Múzeum). Vendégelőadóként Triesztben, Bukarestben és Zágrábban oktattak, számos nemzetközi tudományos fórumon, illetve konferencián tartottak előadást (New York, Bukarest, Velence, Vilnius, Krakkó, Schwerin, Gent, Kiel, Heidelberg, Berlin, Cáceres, Ljubljana, Bécs). Többen kutattak ösztöndíjjal külföldön: Firenze (TÁMOP, Klebersberg), Bécs (Ernst Mach-Stipendium, MÖB, Bader), New York (OTKA), Stanford (TÁMOP), Los Angeles (Bader), Róma (MÖB). A munkatársak több nemzetközi folyóirat szerkesztőségének tagjai (Centropa, Artmargins, Springerin, Ars, Transit, Perspective), valamint tudományos testületek és nemzetközi intézmények tanácsadói (Romanian National Development and Innovation Council, European Roma Cultural Foundation, Academia Scientiae et Artium Europaea, Fundația Anastasia).

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

NKA-pályázatok:

- „Hosszú hatvanas évek” (2 000 000 Ft): közös témacsoportban folytatott kutatás az 1956–72 közötti évek magyar művészetének új típusú megközelítésére. Eredmény: tanulmányok az *Ars Hungarica* 2011/3. számában.
- *Ars Hungarica* (3 000 000 Ft): Az intézeti szakmai folyóirat új folyamának megjelentetésére (Új formátum, tipográfia, tematikus számok vendégszerkesztőkkel, postai terjesztés). Eredmény: az addigi évi 2 helyett 4 megjelent szám.
- Test, mozdulat, tánc (500 000 Ft): témacsoportban folytatott kutatás a két világháború közötti magyar mozdulatművészet interdiszciplináris megközelítésére. Eredmény: új dokumentumok, hagyatékok feltárása, 2012-es kiállítás előkészítése (Iparművészeti Múzeum).
- Monográfia a Dydimus Corvináról (420 000 Ft). A művészi és művelődéstörténeti szempontból is kiemelkedő Corvina tudományos feldolgozása. Eredmény: A kötet 2012-ben megjelenik.
- „Ez világ mint egy kert” c. Galavics Géza akadémikus 70. születésnapjára 2010-ben kiadott Festschrift (400 000 Ft). A 61 tanulmányt tartalmazó 830 oldalas kötet nyomdai munkálataira. Eredmény: A kötet utófinanszírozása, pénzügyi lezárása.

OTKA-pályázat:

- Blaschke János-monográfia (2 477 000 Ft): A 19. század legjelentősebb magyar rézmetszőjének monográfiája. Eredmény: A kötet 2012-re várható megjelentetése.

Bader Kutatási Ösztöndíj:

- A 16–17. századi Habsburg udvari kultúra magyar vonatkozásainak kutatása (782 000 Ft). Eredmény: levéltári források feltárása (Bécs, Los Angeles, Szlovákia).

TÁMOP-támogatás:

- Tolnay Károly hagyatékának feldolgozása (200 000 Ft + 350 Euro). Eredmény: a hagyaték s más magyar vonatkozású dokumentumok (Vedres Márk) feltárása.

Klebersberg-ösztöndíj:

- A Mátyás-kori udvari művészet egyes aspektusai (240 + 300 000 Ft). Eredmény: Kutatások és forrásfeltárások Firenzében és Rómában.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Könyvek

1. Faludy Judit: A tekintet szintaxisa. François Molnar válogatott írásai a kortárs művészet tükrében (Szerk., bev. tan.: Faludy Judit), Budapest: MTA Művészettörténeti Kutatóintézet – Gondolat Kiadó, 2011, 244.
2. Hornyik Sándor: Idegenek egy bűnös városban. Művészettörténetek és vizuális kultúrák. Budapest: MTA Művészettörténeti Kutatóintézet – L'Harmattan, 2011, 302. ill.
3. Papp Gábor György (szerk.): A Podmaniczky–Vigyázó család és a Magyar Tudományos Akadémia. Tanulmányok. Budapest: MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 2011.
4. Pataki Gábor: Stefanovits Péter. Budapest: Hungart, 2011, 100 ill. (angolul is)

Tanulmányok

1. András Edit: A kávédarálótól a szputnyikig. Tárgykultúra és nő az ideológia szolgálatában. *Ars Hungarica* (37) 2011/3. 38–61.
2. András Edit: Nationalism claiming the public space. In Giuliana Carbi (szerk.): *Continental breakfast. Place of Encounter. Fifth CEI Venice Froum for Contemporary Art Curators*. Trieste: Contemporanea, 2011. 12–21.
3. András Edit: Köztéri emlékművek a történelmi múlt (és jövő) konstruálásában. In Györgyjakab Izabella, Kukla Krisztián (szerk.): *Centrum és periféria. Határmenti perspektívák. Kulturális regionalizmus. Kortárs vizuális kultúra*. Debrecen: Cepevit, Modem, 2011, 123–150. (Román nyelven: *Monumente publice în Construirea (și prezentului) istoric*. 123–149.)
4. András Gábor: Mérges gaz a művészet rónáján. Régi és új absztrakció Magyarországon 1957–1968, *Ars Hungarica* (37) 2011/3. 20–27.
5. Faludy Judit: La collection psychiatrique de l'Académie hongroise des Sciences. In: *Art brut : une avant-garde en moins ? Études réunies par Savine Faupin et Christophe Boulanger*, Paris: Ed. L'Improviste, 2011, 125–137.
6. Havasi Krisztina: Sárvármonostor 11. századi kőfaragványainak katalógusa elé. In Kollár Tibor (szerk.): *Középkori egyházi építészet Szatmárban. Középkori templomok útja Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben*. Nyíregyháza, 2011, 26–59.

7. Hornyik Sándor: Imaginary Iconology. On the path to utopia, anti-utopia, and dystopia. In: Hajnalka Somogyi – Thomas D. Trummer (eds.): The Science of Imagination. Budapest: Ludwig Museum, 2011, 76–82.
8. Hornyik Sándor: „Other” Revolutionary Traditions. In Dóra Hegyi – Zsuzsa László (eds.): Parallel Chronologies. Budapest: Tranzit, 2011, 46–56.
9. Hornyik Sándor: Cultural Hibridity on 93,036 km²s. Post-colonialism instead of Socialism? In Krisztián Kukla (ed.): Hibridity in the Carpathians. The Irokez Collection and the Regime Change. Debrecen: MODEM, 2011, 9–63.
10. Gellér Katalin: „Buddha Nyugatra megy”. In Brunner Erzsébet. Nagykanizsa, Kulturális Központ, 2011, 38–45. „Buddha goes West”. In: Elisabeth Brunner ... I. f. 46–54.
11. Jerovetz György: Jövő a jelenben – a „korszerűség” reprezentációja az 1960-as évek vizuális kultúrájában. In Ars Hungarica (37) 2011/3. 62–77.
12. Junghaus Tímea: “The Unpredictable European Outcast”, In: M. Grizniz – Group for Writing Insurgent Genealogies (ed.), Vocabulary of Decoloniality. Vienna: Loecker, 2011.
13. Markója Csilla: A mérleg nyelve. Kép és regény. Nádas Péter párhuzamosai. Enigma(18) 2011. no. 67. 67–135.
14. Kernstok Károly emigrációban írt feljegyzései és önéletrajza. Közreadja Markója Csilla és Bardoly István. Enigma(18), 2011 no. 65. 13–64. (forrásközlés)
15. Csilla Markója: The Tact of The Painter. The Place of the Eight in the History of Hungarian Modernism. In Markója Csilla, Bardoly István (eds.): „The Eight”. MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Budapest – Janus Pannonius Múzeum, Pécs, 2011, 48–69.
16. Papp Júlia: A családi élet otthoni és közösségi terei a 19. század elején két könyvillusztráció-sorozat tükrében. Művészettörténeti Értesítő (60) 2011/1, 89–105.
17. Papp Júlia: Vicc vagy véletlen. Spermium a Tövises és virágokban. Irodalomtörténet (Új folyam 42) 2011/3, 404–414.
18. Papp Júlia: Gótikus építészeti elemek a XVIII–XIX. század fordulójának könyvillusztrációin. In Tóth Áron (szerk.): „És az oszlopok tetején liliumok formáltattak vala”. Tanulmányok Bibó István 70. születésnapjára. Budapest: CentrArt Egyesület, 2011, 167–172.
19. Papp Júlia: Az Egyetemi Könyvtár metszet- és könyvritkaságainak 19. századi hasonmásai. In Szögi László (szerk.): Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei (14–15.) Budapest: Egyetemi Könyvtár, 2011, 345–372.
20. Pataki Gábor: Az MTA MKI és a modern/kortárs művészet, Ars Hungarica (37) 2011/1. 61–66.

21. Pócs Dániel: „White Marble Sculptures from the Buda Castle. Reconsidering some facts about an antique statue and a fountain by Verrocchio. In Farbaký, Péter – Waldman, Louis A. (eds.): Italy and Hungary: Humanism and Art in the Early Renaissance. I Tatti Studies (Acts of the International Conference held at Villa I Tatti – The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies, 6-8. June 2007), Cambridge (Mass.): Harvard University Press, 2011, 553–608.
22. Sisa József: Adalékok a Bánság és a Partium késő barokk és klasszicista kastélyépítészetéhez. In Orbán János (szerk.): Stílusok, művek, mesterek. Erdély művészete 1690–1848 között. Tanulmányok B. Nagy Margit emlékére. Marosvásárhely – Kolozsvár: Maros Megyei Múzeum – Erdélyi Múzeum Egylet, 2011, 205–234.
23. Sisa József: Építészettörténeti kutatások és publikációk az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetben. *Ars Hungarica* (37) 2011/1, 51–60.
24. Sisa József: Az alsókorompai Brunswick-kastély és Charles Moreau. „És az oszlopok tetején liliomok formáltattak vala”. Tanulmányok Bibó István 70. születésnapjára. Budapest: CentrArt Egyesület, 2011, 175–183.
25. Szentesi Edit: Benkó Károly eperjesi tervei. In Tóth Áron (szerk.): „És az oszlopok tetején liliomok formáltattak vala”. Tanulmányok Bibó István 70. születésnapjára. Budapest: CentrArt Egyesület, 2011, 203–211.
26. Tatai Erzsébet: A „Kockától az aktig”. Művészképzés a hatvanas években. *Ars Hungarica* (37) 2011/3, 77–96.
27. Vincze Gabriella: Egész munkásságomban csak meggyőződésem szavára hallgattam. Telcs Ede szobrászati munkássága. In: Merk Zsuzsa (szerk.): Élttem és művész voltam. Telcs Ede visszaemlékezései és útinapló. Baja: Türr István Múzeum, 2011, 9–22.
28. Wehli Tünde: Károly Róbert ábrázolása a Képes Krónikában. In Kerny Terézia és Smohay András (szerk.): Károly Róbert és Székesfehérvár. (Magyar királyok és Székesfehérvár II.). Székesfehérvár: Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum, 2011, 111–126.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Művészettörténeti Kutatóintézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	35	Ebből kutató ² :	26
PhD, kandidátus:	13	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			5

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	253		
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	154		
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	21	idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	3	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	23	idegen nyelven:	18
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	6	idegen nyelven:	3
Sorozatszerkesztés magyarul:	3	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	412	Összes független hivatkozások száma:	412
Kapott recenzió, kritika:	6		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	25	hazai:	36
Nyilvános esemény ¹³ :	3	kulturális rendezvények ¹⁴ :	37
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			10
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	7	hazai:	14
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	5

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :				10
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):		0
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:		24

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	150 753	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 4	Teljes saját bevétel:	19 614 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2477	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	7822	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		3
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	11 792	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

NÉPRAJZI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30. 1250 Budapest, Pf.: 29.
telefon: 1-224 6781; fax: 1-356 8058
e-mail: etnologia@etnologia.mta.hu; honlap: www.etnologia.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

- A néprajztudomány kézikönyveinek szerkesztése, megjelentetése: *A Magyar Néprajz* sorozatot lezáró, I.1. kötete, *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture, Magyar Népköltészeti Lexikon*
- ETNOFOLK Európai Unió pályázati projekt – Digitalizált népi kulturális örökség
- *Hármas határok vizsgálata Magyarország délnyugati, délkeleti és északkeleti térségében*
- OTKA-támogatással
- Eredmények a népi műveltség történeti kutatásában (kiadványok az intézet sorozataiban; további publikációk; a 2012-es *Visual Encounters with Alterity* nemzetközi konferencia előkészítése
- Társadalomnéprajzi változásvizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben
- Elméleti és módszertani kérdések a mai folklorisztikában
- Modernizáció és kulturális ideológiák. Modernizációs törekvések és ezekre adott lokális kulturális válaszok etnológiai vizsgálata Szibériában, Mongóliában és Délkelet-Ázsiában

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A néprajztudomány kézikönyveinek szerkesztése, megjelentetése

A Magyar Néprajz sorozatot lezáró, I.1. kötete

Az MTA Néprajzi Kutatóintézete, a hazai néprajztudomány vezető intézményeként, ahol a legnagyobb létszámban dolgoznak minősített néprajzkutatók, központi feladatvállalásának tekinti, hogy égisze alatt szülessenek meg a tudományok összefoglaló munkái. 2011 decemberében megjelent az intézet kiemelt célkitűzéseként a nyolckötetes *Magyar Néprajz* zárókötet az intézmény akadémikus professzora főszerkesztésében. A kötet elkészítésében, fejezeteinek megírásában, a képek és a mutatók szerkesztésében az intézet összesen 11 munkatársa vett részt. A magyar népi műveltség táji, történeti tagolódását, korszakait, a néprajztudomány tárgyát, időszemléletét, módszereit, kutatástörténetét összegző kötet lezárása egy egyedülálló tudományos szintézisnek, amely a különböző társadalomtudományok akadémiai intézetei által irányított összefoglaló kézikönyvsorozatok közül egyedülként készült el teljes egészében, a tervezetteknek megfelelően. A *Magyar Néprajz* megkerülhetetlen igazodási pontot jelent a további néprajzi kutatási irányok kijelöléséhez.

A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture

Az intézet az elmúlt években komoly előkészületeket tett egy újabb kézikönyvsorozat kiadására. *A Magyar Népi Kultúra Enciklopédiája / Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* angol nyelven, gazdagon illusztrálva jelenik meg a tervek szerint. A reprezentatív mű lesz az első kézikönyv, amely összefoglaló jelleggel mutatja be a magyar néprajztudomány, folklorisztika és antropológia legfrissebb kutatási eredményeit a külföld szakmai és laikus közönségének. Az elmúlt évtizedek gazdasági, társadalmi változásai szükségessé teszik a

tudományszak olyan alapfogalmainak újragondolását és értelmezését, mint: népi kultúra, populáris kultúra, tömegkultúra, hagyomány, folklór, autenticitás. A széles szakmai összefogással készülő kézikönyv főszerkesztői az intézet igazgatója és igazgatóhelyettese, szerkesztőinek többsége intézeti munkatárs. 2011-ben elkészült a 12 témacsoportot felölelő, 5 kötetesre tervezett (I. Alapvetés, Település, építkezés; II. Gazdálkodás, Kézművesség, Szállítás, közlekedés; III. Társadalom, Életmód; IV. Szövegfolklór; Vallás, szokások; V. Népzene, Néptánc, Népművészet) vállalkozás II. kötetének (gazdálkodás, kézművesség, szállítás, közlekedés témakörben) fordítása és szerkesztése. Az első kötet szerkesztési elveinek kialakítása, illusztrációinak kiválasztása különösen nagy körütekintést igényel, hiszen ez a kötet fog mintaként szolgálni a továbbiak számára is.

Magyar Népköltészeti Lexikon

Az MTA NKI Folklór osztályának kutatói 2010-ben fogtak hozzá a *Magyar Népköltészeti Lexikon* összeállításának előmunkálataihoz, amely az intézet folkloristáinak közös, középtávú feladatvállalása. A népköltészet témájában mind a szakmai, mind a laikus közönség számára irányítuként szolgáló két, alapvető kézikönyv – az egykor ugyancsak az MTA néprajzkutatói által összefogott *Magyar Néprajzi Lexikon* 1–5. (1977–82) népköltészeti szócikkeiben és a *Magyar Néprajz-sorozat Magyar Népköltészet* (1988) – folklór-értelmezésében, fogalomkészletében, számos terminológiai meghatározásában, struktúrájában, tematikus hangsúlyaiban revízióra szorul. A folklór egyrészt akár a nyelv, folyamatosan változik, bizonyos jelenségei eltűnnek, újak keletkeznek, másrészt pedig a tudományszak szemléletmódja alapvetően átalakult és számos kutatási eredménnyel gazdagodott az elmúlt években. A folklórkutatás fogalmi készletét és módszertanát újragondoló, megújító szándékú lexikon előmunkálataként a résztvevők áttekintették a korábbi, hagyományos műfaji struktúrában rendszerezett, ma már jórészt történeti anyagként kezelhető népköltészeti adattárak és kutatások azon forrásait és eredményeit, amelyek inspiratívak és beépíthetőek a tervezett alap kutatásba. Meghatározták azokat a területeket, amelyek forrásfeltárást, új szemléletű gyűjtést, új elméleti megközelítést igényelnek, nemzetközi párhuzamokat, kapcsolódási pontokat kerestek vállalkozásukhoz. A Folklór osztály munkatársai kétheti rendszerességgel tartott műhelyvitáikon összeállították a tervezett folklorisztikai kézikönyv cca. 2500 szócikkből álló gyűjteményét, amit három (hazai és határon túli), az intézettől független, jeles kutatóval lektoráltattak. A munkában az intézet Folklór osztályának 7 aktív és 2 nyugdíjas, szerződéssel alkalmazott kutatója, továbbá az Adattár vezetője és két korábbi munkatársa vesz részt. A projekten dolgozó kutatócsoport szakmai megbeszéléseit a közeljövőben szélesebb körben, az etnográfia, illetve a társ- és rokontudományok, a megvitatandó témában kompetens kutatóinak részvételével szakmai kerekasztal-megbeszéléssé, tanácskozássá bővítve kívánja megtartani. 2012-ben a kutatás költségeinek fedezésére a lexikon összeállításán dolgozó kutatók OTKA-pályázatot nyújtanak be.

ETNOFOLK Európai Unió pályázati projekt – Digitalizált népi kulturális örökség

A Cseh Tudományos Akadémia Etnológiai Intézete társulva a MTA BTK Néprajztudományi Intézetével, a Szlovák Tudományos Akadémia Etnológiai Intézetével, a Szlovén Akadémiai Kutatóközpont Etnológiai Intézetével, valamint a besztercebányai Bél Mátyás Egyetemen és az AiP Beroun számítástechnikai vállalattal sikeres konzorciális pályázatot nyújtott be az Európai Strukturális Alap Közép-Európai Transznacionális Programja keretében. A terv egy 2011 és 2014 között felépítendő, a népi kulturális örökségre vonatkozó egységes adatbázisrendszer és webfelület kialakítása. A projekt célja az, hogy a laikus és szakmai közönség számára elérhetővé tegye az egykori Osztrák–Magyar Monarchia közös kulturális örökségén belül a kelet-közép-európai népi kultúra hagyományait. Az együttműködés 2011

májusában indult és három évig tart. A projekt keretében az intézet digitalizálja az adattárban megtalálható kéziratokat, fotókat és diákat, filmeket, hangzóanyagokat, térképeket, s ezt a gyűjteményt kiegészíti az intézet keretein belül folyó recens gyűjtések dokumentációival is. A Prágában 2011. május 19-én megrendezett projektindító konferencia a vállalkozás adminisztrációjának és pénzügyi lebonyolításának koordinációjára koncentrált. A felmerülő technikai és szakmai kérdéseket a közös munka első szakaszának lezárásaként Ljubljanában október 12–13-án megrendezett találkozón vitatták meg a partnerek. Az eltelt időszakban egy egységes metaadatrendszert, tehát a digitalizált rekordokat kísérő adatlapok struktúráját is kidolgozták a résztvevő intézetek. A feltöltendő rekordoknak és egyéb tartalmaknak egy valamennyi érintett kultúrára adaptálható egységes rendszerben való elhelyezéséről, kategorizálásáról és leírásáról a ljubljanaai tárgyalások folytatásaként folyamatos egyeztetés zajlik a partnerek között. A stratégiaalkotásban és a kutatás megindításában az intézet vezetése (igazgató, igazgatóhelyettes, gazdasági vezető) és az intézet további 3 munkatársa vettek részt.

Hármas határok vizsgálata Magyarország délnyugati, délkeleti és északkeleti térségében

A kutatás OTKA-támogatással (2011–15) vizsgálja Magyarország hármashatárait: a határ menti régiókra és a határokon átnyúló kapcsolatokra összpontosít. Magyarország háromféle határral rendelkezik, és így háromféleképpen tart kapcsolatot szomszédjaival: Magyarország kapcsolódása a korábbi EU-hoz, az ún. Nyugat-Európához; Magyarország kapcsolódása az új EU-tagállamokhoz; Magyarország kapcsolódása nem EU-tagságú országokhoz. A történeti előzmény és a határ politikai jellege, amely ráadásul többször is változott az elmúlt évtizedekben, jelentős mértékben meghatározza a kapcsolatok típusát, rétegzettségét és intenzitását. A kutatás célkitűzése annak vizsgálata, hogy a szomszédos régiók hogyan hatnak egymásra: milyen elvek hozzák közelebb őket egymáshoz, és melyek távolító hatásúak, illetve milyen dinamikák mozgatják az egymásra hatásokat térben és időben. A kutatás a határ menti régiók kapcsolattartásának három dimenzióját elemzi: (1) kulturális dimenzió: identitás, hagyományörzés és -teremtés, oktatási intézmények, kulturális szervezetek, (2) társadalmi dimenzió: a határok jellegének változásai (1989-es vasfüggöny, schengeni határ, vízumliberalizáció) következtében átalakult/újraéledt/meglazult kapcsolatok, népességmozgások, új kapcsolatkeresési stratégiák, valamint új közösségek, (3) gazdasági dimenzió: határ menti kereskedelem (formális és informális gazdaság, feketekereskedelem). 2011-ben megtörtént a kérdőíves felmérés előkészítése, a kutatópontok kiválasztása, valamint adataiknak feltérképezése. A kutatócsoport előkészítette a következő három év kutatásának kérdőívét, áttekintve mindazon hazai és nemzetközi kérdőíveket, amelyeket határ menti kapcsolatok vizsgálatára eddig használtak, és összeállítottak egy olyan kérdéssort, amelyet adekvátnak tartanak a kiválasztott három hármashatár gazdasági, társadalmi és kulturális problémáinak feltárására. A kulcsfontosságú témakörök kiválasztásában helyi szakemberek véleményét is kikérték, kompetenciájukra a továbbiakban is építenek. Adatbázis készült a kiválasztott települések történeti adatairól (demográfiai, statisztikai, történeti leírások). Megkezdődött a terepmunka, szakértői interjúk készültek a határokon átnyúló gazdasági és a társadalmi kapcsolatok feltárására és értelmezésére, valamint mélyinterjúk a kapcsolatalakításban részt vevőkkel. A kutatást az intézet igazgatója vezeti, egy munkatársa koordinálja és a további 5 résztvevő közül egyikük az intézet kutatója.

Társadalomnéprajzi változásvizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben

Az intézet Társadalomnéprajzi osztályának kutatói különböző, földrajzilag és típusaiban eltérő helyi társadalmakban elemzik az egyén és a helyi közösség élet- és alkalmazkodási stratégiáit, a közösségszerveződés új formáit, a lokális és etnikai identitás kérdéseit, a helyi politika és a hatalom viszonyát. A 20–21. század fordulójának demográfiai folyamatai, a népesség korösszetételének változása, a várható életkor kitolódása, az időskorúak számának növekedése kiemelten szükségessé teszi a nemzedékek egymás közötti viszonyának, az öregek társadalomban elfoglalt helyének, kapcsolatrendszerének vizsgálatát, az idősgondozás családi és intézményes modelljeinek kutatását, többek között a migránsok szerepének feltárását az öregek szociális ellátórendszerében. A kutatást végző tudományos munkatárs, aki 2011-ben elnyerte a Magyar Néprajzi Társaság Jankó János-díját, összeveti a migránsok által az idősgondozásban nyújtott szolgáltatások jellegét az állami, a nonprofit, valamint a piaci szektorban a civil és az informális szférában meglévő szolgáltatásokkal és kiemelt figyelmet fordít az idősgondozásban részt vevő külföldiek interperszonális kapcsolataira a küldő, illetve a fogadó országban, a beilleszkedés sikeres és sikertelen formáira, az integráció típusaira. A kutatás kiemelt témaköre a kelet-európai nők háztartási iparba irányuló rövidebb vagy hosszabb ideig tartó migrációja.

A kutatóintézet fontosnak tartja a nagyvárosi életmód, a városi kultúra kutatását. Az intézet egyik munkatársa MTA Bolyai kutatási ösztöndíjasként gyűjti, elemzi a táplálkozáskultúra változásait az értékek és az értékrend tükrében mai nagyvárosi környezetben.

A Társadalomnéprajzi osztály egyik tudományos főmunkatársa a mindennapok szokásvilágát, az életmód, az identitástudat hétköznapi megnyilvánulásait kutatja. A testkultúra és tisztaság, fürdőkultúra témakörének komplex történeti, összehasonlító és jelenkori kutatását végzi. A beszámolási évben az akadémiai kétoldalú egyezmények (bolgár, török, észt, lengyel, orosz és ukrán) keretében külföldi kutatással, terepmunkával, konferenciárésztvételekkel a téma számos nemzetközi kapcsolódási pontját tárta föl.

Az intézet kiemelten fontos kutatási területnek tekinti a 20. század második felében a szocializmus gazdasági-társadalmi viszonyai között, majd a rendszerváltozás és az európai uniós csatlakozás nyomán lezajló folyamatok bemutatását, hatásuk értelmező elemzését. A Társadalomnéprajzi osztály egyik fiatal ösztöndíjasa a paraszti társadalom 1945 utáni életformaváltásának elemzését végzi választott terepén. A *Leninváros környéki falvak foglalkozási átrétegződése az ipartelepítés hatására* kutatási témában a házassági anyakönyvek vizsgálatával az éppen házasságot kötő, fiatal korosztály foglalkozási szerkezetváltásáról készített áttekintést. Interjúk készítésével pedig e folyamatnak a személyes emlékezetben való megjelenését ragadja meg, feltárva a különböző életpálya-alternatívákat, pályaválasztási terveket, az eltérő egyéni életutak mögött meghúzódó motivációkat.

Az osztály másik fiatal kutatói ösztöndíjasa – aki egyik szervezője volt a Magyarországon megrendezett *2nd Eastern European Ethnobiology Workshop. Methodology and Methods* című nemzetközi tanácskozásnak – a népi vegetációdinamikai ismereteket vizsgálja Gyimesben, a kutatás által felvetett kérdések értékelésében fontos szerepet játszik a természetvédelem.

Tárgyi kultúra, etnikai identitás és a különbség politikája az erdélyi gábor romák között című OTKA posztdoktori kutatási pályázat keretében magyar és angol nyelvű kéziratok,

publikációk készültek, további előmunkálatok történtek az erdélyi Gábor román presztízstárgy-gazdaságát vizsgáló PhD-dolgozat könyvvé formálásban, illetve MÖB-támogatással féléves antropológiai terepmunkára kerülhetett sor a kutatási témában.

Az intézet igazgatóhelyettese évek óta végzi a magyar népi kultúra régióinak számítógépes vizsgálatát, kutatja a néprajzi atlaszok számítógépes feldolgozásának lehetőségeit. A tárgyévben napvilágot látott könyvvé formált nagydoktori disszertációja. A szerző a magyar népi kultúra térbeli tagoltságát bemutató kilenc kötetes Magyar Néprajzi Atlasz adatait számítógépes klaszteranalízis segítségével dolgozta fel. A számítógépes technika segítségével az egyes térképlapokat egymásra vetítette, és a több mint 600 néprajzi jelenséget együtt láttatja. Módszere lehetőséget ad a kultúra térbeli szerveződése egzakt képének felvázolására, képes a magyar nyelvterület nagy, közepes és kis kulturális régióinak körülhatárolására, mikrorégiók meghatározására. A kétkötetes munka olyan kézikönyv, amely a magyarságot jellemző rendkívül gazdag táji, műveltségbeli tagoltságról szerzett korábbi ismereteket igazolja, cáfolja, pontosítja.

Az MTA egy másik kutatóhelyének *Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék)* című OTKA-projektjének résztvevőjeként az intézet egyik kutatója a Zobor-vidék mint referenciális státuszú magyar néprajzi tájegység megkonstruálásának folyamatát elemzi.

Eredmények a népi műveltség történeti kutatásában

Az intézet kutatóinak szerkesztésében és *Documentatio Ethnographica* sorozatában jelent meg Belényesy Márta tanulmányainak gyűjteménye *Fejezetek a középkori anyagi kultúra történetéből*. I. (Budapest: L'Harmattan – MTA Néprajzi Kutatóintézet, 2011. 201 pp. *Documentatio Ethnographica*, 26.) címen. A szerző által többségében az 1960-as években publikált tanulmányok gyűjteményes újrakiadását egyrészt az indokolta, hogy több közülük ma már nehezen hozzáférhető, másrészt a történészek által is nagy érdeklődéssel olvasott és hivatkozott írások így összefűzve még inspiratívabbak a történeti és a néprajzi kutatások számára.

A Történeti néprajzi osztály vezetője, aki 2011 szeptemberétől a New York-i Magyar Kulturális Központ igazgatója, az osztály két munkatársával és az intézet egyik főmunkatársával előkészítette a Lengyel Akadémia Régészeti és Néprajzi Intézete által 2012-ben közösen megrendezendő *Visual Encounters with Alterity*, elsősorban a Visegrádi országok részvételével tervezett nemzetközi konferenciát.

Az intézethez 2011-ben OTKA posztdoktori ösztöndíjjal került fiatal kutató *Öltözködés a 17–18. századi Erdélyben a ruharendeletek tükrében* témában kutat, és azt vizsgálja, hogy a normatív források miként hatottak a korabeli öltözködési gyakorlatra: az érintettek hogyan próbálták elkerülni a rendelkezéseket, a hatóságok hogyan igyekeztek betartatni azokat. A kutatás egyrészt írott (morális értekezések és prédikációk, korabeli leírások), másrészt képi (elsősorban viseletsorozatok és portrék) és tárgyi forrásokra (fennmaradt ruhadarabok) épül.

A Történeti néprajzi osztály fiatal kutató ösztöndíjasa levéltári források és recens gyűjtések alapján elemzi a kerékgyártó céhek, ipartársulatok és -testületek működését, vizsgálja a kerékgyártó mesterség eszközkészletét, termékeit és ezek változását a 19–20. században. 20. századi források és interjúk alapján a kerékgyártó és a bádigos mesterségek átalakulásának, megszűnésének folyamatát vázolja föl.

A református felekezeti identitás és közösségi emlékezet tematikában ketten is végeznek jelentős publikációt eredményező kutatásokat. Az intézet *Néprajzi tanulmányok* sorozatában megjelent a Történeti néprajzi osztály munkatársának PhD-disszertációja.

A Társadalomnéprajzi osztály egyik kutatójának célja pedig, hogy a néprajz, a kulturális antropológia és a szociológia módszereivel végzett empirikus kutatások segítségével körvonalazza a mai református identitás elemeit és működését. Készülő PhD-disszertációjának középpontjában a „Református egység napja” néven létrehozott új egyházi ünnep körül szerveződő diskurzusok állnak, ezeken keresztül vizsgálja a református felekezeti identitás újrakonstruálásának folyamatait.

Az egyháztörténeti forrásokat feltáró, közreadó és elemző kutatások keretében folytatódott a 18. századi vizitációs anyagok levéltári feltárása, valamint a burgenlandi szakrális emlékek gyűjtése.

Az intézet szerződéssel foglalkoztatott akadémiai nagydoktora az 1990-es évek óta az alföldi mezővárosokról írt, részben történeti forrásokon, részben recens gyűjtéseken alapuló és periodikákban, alkalmi kiadványokban megjelent dolgozataiból *A mezőváros és a paraszti kultúra – Történeti-néprajzi dolgozatok az alföldi mezővárosokról* címmel mintegy 20 íves kötetet állított össze. *Emléklapok Ceglédre – Tanulmányok és cikkek a városról és a Kossuth Múzeumról – régmúltamból* címmel pedig mintegy 5 íves kötetet készített elő publikálásra. Az intézet Folklór Archivum sorozatában jelent meg *Finesszel köll élni – A háború és a hadifogság a szóbeliségben* folklór szöveggyűjtése jegyzetekkel.

Elméleti és módszertani kérdések a mai folklórisztikában. Folklórszövegek (mesék, mondák, proverbiumok, szokások) gyűjtése, archívumaik bővítése, digitalizálása, elemzése

Megjelent az intézet kiadásában a 2009-ben rendezett interdiszciplináris Benedek Elek-konferencia előadásainak anyaga tanulmánykötetté formálva, az intézet kutatójának szerkesztésében és többek között 6 munkatársának tanulmányával. Benedek Elek munkássága jobbra kiszorult az irodalmi kánonból és a folklórisztikai kutatások által is kevésbé feltárt, ugyanakkor a kiadási statisztikák alapján máig az egyik legnépszerűbb szerző. A tanulmányok Benedek Eleknek az irodalmi és folklór műfajokból, műfordításokból, történeti ismereteket terjesztő, olvasó- és tankönyvi anyagából, ponyvákából és kalendáriumokból álló, eddig kellően fel nem tárt hagyatékából merítették témájukat, és mutattak rá egészen új szempontokra Benedek Elek életművében.

Az intézet folklóristái a folklórszövegek gyűjtése, rendszerezése, digitalizálása, az intézeti archívumok bővítése mellett elsősorban a tervezett *Magyar Népköltészeti Lexikon* szócikkein dolgoztak.

Modernizáció és kulturális ideológiák. Modernizációs törekvések és ezekre adott lokális kulturális válaszok etnológiai vizsgálata Szibériában, Mongóliában, Kínában és Délkelet-Ázsiában

Az intézet etnológusai azokat a válaszokat vizsgálták meg, amelyek globalizálódó világunk életvitelt és gondolkodásmódot érintő modernizációs kihívásaira születtek lokálisan vagy regionálisan a világ különböző részein korábbi hagyományokra vagy iskolarendszerben tanult ideológiákra támaszkodva. Szibériában, Mongóliában és Délkelet-Ázsiában végzett terepmunkáik, az Egyesült Államokban és Kelet-Afrikában gyűjtött tapasztalataik voltak a kiindulópontok. Figyelmet kap a képzetrendszerek formálódása Szibéria (evenkik, jakutok, szamojédok), Közép-Ázsia (kirgizek) és Mongólia népei körében, a sámánizmus újjáéledése mellett a pánindian öntudat megerősödése, továbbá a nemzetté formálódás afrikai

konfliktusai, a kis népek túlélési stratégiáinak érvényesülése a konfliktusokkal teli 20. századi vietnami történelem során. Ezekhez a kutatásokhoz jól illeszkedett *Az evenkik földjén* elnevezésű OTKA posztdoktori projekt (2009–2012), amelynek részeként megjelent *Az evenkik földjén. Kulturális kontaktusok a Bajkál-vidéken c. könyv.*

Nagyhatalmi rivalizálás Belső-Ázsiában. A szomszédos nagyhatalmak és a buddhista egyház szerepe a mongol állam kialakulásának folyamatában címmel PhD-disszertáció készült.

Az Uráli Mitológiai Enciklopédia kézikönyvsorozat – amely a nyelvrokon népek hitvilágának többkötetesre tervezett szótárszerű feldolgozása – részeként elkészült a mordvin mitológia angolra fordított, lektorált, kiadásra előkészített, szerkesztett kötete. Az Etnológiai osztály vezetője, aki 2011-ben megkapta a Magyar Néprajzi Társaság Györffy István-émlékérmét, áttekintő tanulmányt készített a magyar néprajz és kulturális antropológia viszonyáról, tekintettel a kutatási irányokra, intézmények alakulására a tárgykört meghatározó politikai keretek függvényében.

A 16–19. századi antropológiai gondolkodás története (Magyarország – Európa) kutatási témában magyar és idegen nyelvű konferencia-előadások és tanulmányok készültek.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet kutatói tárgyévben is számos (lásd mutatók) könyvbemutatót, tudományos ismeretterjesztő előadást tartottak, nyilatkozatokat adtak szakmai kérdésekben a sajtónak, rendeztek és megnyitottak kiállításokat.

Az intézet tudományos tanácsadó etnológusa *Istenek, ősök és sámánok. Egy vietnami hegyi törzs, a brúk vallása* címmel nagysikerű kiállítássorozatot rendezett terepfotóiból, amelynek első állomása a mezőkövesdi Matyó Múzeum volt. A kiállítás 2011-ben további öt helyszínen volt látható (Soproni Múzeum, Mátészalka – Szatmári Múzeum, Budapest – MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus terem, Pécs – Janus Pannonius Múzeum, Nagyatád – Városi Múzeum). A 75 terepfotó mellett a kiállítás több helyszínen tárgyakkal egészült ki. A fényképek Vietnám egyik kisebbsége, a brú törzs körében az 1985–1989 között összesen 18 hónap időtartamú, résztvevő-megfigyeléses néprajzi, kulturális antropológiai terepmunkáról és 2007-ben egy másik, áttelepített brú közösségnél végzett újabb 6 hónapos kutatásról adnak képet három fő témakörben. A kiállításához kapcsolódóan színes fotókkal illusztrált, igényes kiállítású, kétnyelvű katalógus készült. A brúk körében terepmunkát végző kutató a kiállításához kapcsolódóan több előadás tartott az érdeklődő nagyközönségnek.

Az intézet igazgatója és egyik vezető kutatója évek óta végez terepmunkát Kalotaszeg falvaiban. Terepfotóikból *Kalotaszeg rejtőzködő arcai* címmel nagy sikerű fotókiállítást rendeztek az MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus Termében.

Az intézet egyik munkatársának *Arcok, helyek, hangulatok* címmel volt fotókiállítása a 2011. évi Zempléni Fesztivál keretében.

Az Országos Táncháztalálkozón az intézet 2011-ben is információs pultot működtetett kiadványainak bemutatásával.

Az intézet egyik munkatársa a *Mindentudás egyeteme*-sorozatnak az öregedésről, időskorról szóló tudományos kerekasztal beszélgetésnek volt résztvevője.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az MTA NKI a hazai néprajzi kutatás meghatározó intézményeként arra törekszik, hogy összefogja a hazai etnográfiai vizsgálatokat.

2011-ben 10 kutató végzett oktatási tevékenységet a hazai felsőoktatásban az ELTE Tárgyi Néprajz, Folklore, Kulturális Antropológia, Belső-Ázsia Tanszékein és Távol-Keleti Intézetében, a pécsi TE Néprajz és Kulturális Antropológia és Modernkori Történeti

tanszékein, a Corvinus Egyetem International Study Programjában, a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetében, a Szegedi Tudományegyetem BTK, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékén, az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán, a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Karán, valamint a Sárospataki Református Teológián. Az intézet kutatói rendszeresen tartanak vendégelőadásokat külföldi egyetemeken, kutatóhelyeken, 2011-ben összesen 7-en.

Az intézet néhány munkatársa részt vett MTA doktora bírálóbizottsági eljárásokban, számosabban egyetemi doktori iskolák, programok munkájában kurzusok tartásával, témavezetéssel, illetőleg a szigorlati és bírálati eljárásokban.

Az intézet munkatársai a 2011-es évben összesen 266 napot töltöttek külföldi partnerintézményeknél, külföldi kollégák pedig összesen 104 napot töltöttek az intézetben. 4 külföldi vendég előadása hangzott el az Etnológiai Műhely keretében.

Az intézet igazgatója több, jelentős nemzetközi rendezvényre, konferenciára kapott meghívást, többek között előadást tartott a Szerb Tudományos Akadémia (Institute of Ethnography SASA) *Cultures and Borders* konferenciáján Versecen, valamint meghívott előadóként vett részt Kijevben a *Contemporary Artistic and Ethno-Cultural Processes of Polyethnic Surroundings in Ukraine* című tanácskozáson. Levezető elnöke volt a Temesváron tartott *Szórvány és nemzetépítés* című nemzetközi konferenciának.

A VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson, Kolozsváron az intézet népes küldöttséggel vett részt, összesen 8 kutatója adott elő.

Az intézet munkatársai 3 nemzetközi konferencia szervezésében vettek részt. Az intézet egyik tudományos tanácsadója a Magyar Vallástudományi Társaság elnökeként koordinálta az Európai Vallástudományi Társaság (EASR) X. konferenciáját *New Movements in Religion* címmel, az intézet egyik főmunkatársa volt a rendezvény főszervezője. Az intézet egyik munkatársa pályázati támogatással szervezte meg az *Etno-foto-gráfia 2. A digitális etnográfus. A digitális fotográfia problémái és lehetőségei a társadalomkutatásban* című konferenciát, amelynek egyik főelőadója és további 4 előadója az intézet kutatója.

Az intézet tudományos munkatársa szakértőként résztvevője volt az ERAB (European Research Area Board) Stakeholder Conference, European Commission (Brussels, Belgium) *Young Researchers Workshop*nak.

Többen résztvevői nemzetközi kutatási programoknak. Az intézet Délkelet-Ázsiában kutató etnológusa képviseli a Magyar Tudományos Akadémiát a francia kezdeményezésre 2007-ben alakult European Consortium of Asian Field Studies (ECAFS) nevű szervezetben. Az eredetileg 8 európai ország 30 Ázsia-kutató intézménye (akadémia, egyetem, kutatóintézet, múzeum, tudós társaság), illetve társult tagként további 11 ázsiai tudományos intézmény részvételével megalakult szervezet elsődleges célja az FP 7 EU-program szellemében az egységes európai kutatási infrastruktúra kialakítása az Ázsiában végzett kutatásokhoz.

Az intézet egyik fiatal kutatója résztvevője a *Hegyi kaszálók – a biológiai sokféleség és hagyományos kultúra találkozási pontjai* című nemzetközi programnak (UNDP GEF Kispályázatok Programja, Barbara Knowles Alap, Európai Természetvédelmi és Állattartási Fórum, Európai Bizottság 2009 szeptember – 2011 február).

2011-ben a bolgár szakfolyóirat a *Blgarski Folklor* magyar tematikus számában 5 intézeti kutató tanulmánya látott napvilágot. Az intézet kutatóinak legfrissebb kutatási eredményeivel, 14 tanulmánnyal jelent meg a beszámolási évben az intézeti évkönyv, az *Ethno-Lore* XXVIII. száma (2011-es évfolyam). A kötet jelentős tematikus fejezetét az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának a *Magyar néprajztudomány a 20. század derekán* című, 2010-ben Ortutay Gyula és Tálasi István emlékére rendezett centenáriumi konferenciáján elhangzott előadások tanulmánnyá bővített publikációi alkotják.

Az intézet könyvtárának könyv- és CD-állománya 2011-ben 348 tétellel gyarapodott és 125 tétel külföldi és magyar folyóirattal. A könyvtár állománya a beszámolási év végén 43.578

leltári egység (könyv, folyóirat, különnyomat, CD, térkép stb.) volt, a könyvtár cserepartnereinek száma 160. Cserébe, tiszteletpéldányként, ajándékként (konferenciákon, könyvgyűjtő akciók során) 285 saját kötetet adott az intézet saját kiadványaiból.

Az intézet Adattárának Kézirattárában, különösen a Magyar Néprajzi Atlasz anyagát kutatták határon innen és túlról. Folytatódott a hangzótár anyagának digitalizálása a Hagyományok Házával kötött megállapodás keretében.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

ETNOFOLK Európai Unió pályázati projekt – Digitalizált népi kulturális örökség. A Cseh Tudományos Akadémia Etnológiai Intézete társulva a MTA BTK Néprajztudományi Intézetével, a Szlovák Tudományos Akadémia Etnológiai Intézetével, a Szlovén Akadémiai Kutatóközpont Etnológiai Intézetével, valamint a beszercebányai Bél Mátyás Egyetemen, illetve a Prága melletti Beroun számítástechnikai vállalattal sikeres konzorciális pályázatot nyújtott be az Európai Strukturális Alap Közép-Európai Transznacionális Programja keretében. A cél egy 2011 és 2014 között felépítendő, a népi kulturális örökségre vonatkozó egységes adatbázisrendszer és webfelület kialakítása. A stratégiaalkotásban és a kutatás megindításában az intézet vezetése (igazgató, igazgatóhelyettes, gazdasági vezető) és az intézet további 3 munkatársa vettek részt.

Hármas határok vizsgálata Magyarország délnyugati, délkeleti és északkeleti térségében K84283 OTKA (2011–15) projekt, amelynek témavezetője az intézet igazgatója, koordinátora az egyik munkatársa és a további 5 résztvevő közül egyikük az intézet kutatója. A kutatás vizsgálja Magyarország hármashatárait: a határ menti régiókra és a határokon átnyúló kapcsolatokra összpontosít.

NKA 1808/267 számú pályázat az *Etno-foto-gráfia 2. A digitális etnográfus. A digitális fotográfia problémái és lehetőségei a társadalomkutatásban* című konferencia megszervezésére, amelynek egyik főelőadója és további 4 előadója az intézet kutatója.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Paládi-Kovács Attila (főszerk.), Flórián Mária (szerk.): *Magyar néprajz nyolc kötetben. I.1. Táj, nép, történelem.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011, 1080.
2. Balogh Balázs, Ispán Ágota Lídia, Magyar Zoltán: *Ethno-Lore. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének évkönyve XXVIII.* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézete, 2011, 284.
3. Borsos Balázs: *A magyar népi kultúra regionális struktúrája I-II.* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet, 2011, 563 + 354.
4. Borsos Balázs: *A magyar népi kultúra régiói I. Dunántúl, Kisalföld, Alföld.* Budapest: Mérték Kiadó, 2011, 406.
5. Magyar Zoltán: *A magyar népi kultúra régiói. II. Felföld, Erdély, Moldva.* Budapest: Mérték Kiadó, 2011, 424.
6. Kiss Réka: *Egyház és közösség a kora újkorban a Küüllői Református Egyházmegye 17-18. századi iratainak tükrében.* Budapest: Akadémiai Kiadó 2011, 297 /Néprajzi tanulmányok szerk. Szemerényi Ágnes/
7. Benedek Katalin (szerk.): *A népköltészet terített asztalánál.* Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézet, 2011, 312 + CD melléklet
8. Magyar Zoltán: *Erdélyi népmondák. I-II.* Marosvásárhely: Mentor Kiadó, 2011, 547 + 16 t. és 639 + 16 t.

9. Diószegi László, Juhász Katalin (szerk.): *Hagyomány - örökség - közkultúra: A magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 2011, 333.
10. Sántha István, Tatiana Safonova: *Az evenkik földjén. Kulturális kontaktusok a Bajkál-vidéken*. Budapest: Balassi Kiadó, 2011, 237 + fényképmelléklet, 10 eredeti térkép, DVD-appendix – Dzsirga – 2006 tavasza (23 perc film)
11. Szilágyi Miklós: *Finesszel köll élni – A háború és a hadifogság a szóbeliségben*. Budapest: MTA Néprajzi Kutatóintézete, 2011, 198 /Folklór Archívum, 22. – szerk. Szemerényi Ágnes/
12. Szilágyi Zsolt: *A teokratikus mongol állam*. ELTE, Belső-ázsiai Tanszék, Budapest 2011, 280.
13. Bati Anikó (szerk.): Belényesy Márta: *Fejezetek a középkori anyagi kultúra történetéből*. I. Budapest: L'Harmattan – MTA Néprajzi Kutatóintézet, 2011, 201 /Documentatio Ethnographica, 26./
14. Hoppál Mihály: *Folklór és emlékezet*. Budapest: Európai Folklór Intézet, 2011, 200.
15. Iancu Laura: *Jeles napok, ünnepi szokások a moldvai Magyarfaluban*. Budapest: Lucidus Kiadó, 2011, 154 /Kisebbségkutatás könyvek/.
16. Hoppál K. Bulcsú, Szilágyi Zsolt, Vassányi Miklós: *Áldozat és ima*. Budapest: Magyar Vallástudományi Társaság – L'Harmattan Kiadó, 2011, 228 /Vallástudományi Könyvtár 5./
17. *Blgarski Folklor*, XXXVII: 1. 2011. 48–127. öt intézeti kutató tanulmányával:
 - Balogh Balázs: Minalo, vzmožnosti i perspektivi v izsledovaneto na svremennosta. Iz rabotata i planovetena Instituta po etnologija pri Ungarkata akademija na naukite. *Blgarski Folklor*, XXXVII: 1. 2011, 48–56.
 - Borsos Balázs: Reki, blata u zemedelszki zemi. Izsledovatelszki perszpektivi za ekologicsnata isztorija na Ungarija csrez primeri ot Bodroghköz Szeveroizstocsna Ungarija. *Blgarski Folklor*, XXXVII: 1. 2011, 110–127.
 - Hoppál Mihály: Beležki brhu shamanizma. *Blgarski Folklor*, XXXVII: 1. 2011, 57–62.
 - Juhász Katalin: Ungarskata „fürdő”: mjasto za otdyx, razvlechenie, vzstahovnie i lechenie. Istoricheski pregled. *Blgarski Folklor* XXXVII: 1. 2011, 63–83.
 - Turai Tünde: Pensionny systemy i kulturny razbiraniya za starosta - otnosheniye mezdy ponyatiya na makro- i mikroravnishe. *Blgarski Folklor* XXXVII: 1. 2011, 84–101.
18. Bata Tímea, Szarvas Zsuzsa (eds.): *Past and Present Stereotypes. Ethnological, Anthropological Perspectives*. Budapest: Hungarian Ethnographical Society (Magyar Néprajzi Társaság) – Museum of Ethnography (Néprajzi Múzeum), 2010 [2011], 3 intézeti kutató tanulmányával
 - Balogh Balázs: Some remarks about the notion of fatherland of American Hungarians. 151–160.
 - Borsos Balázs: Stereotypes in the regional distribution of Hungarian folk culture. 63–73.
 - Paládi-Kovács Attila: Stereotype, community, mother tongue. 57–62.
19. Berta Péter: Constructing, Commodifying, and Consuming Invented Ethnic Provenance Among Romanian Roma. *Museum Anthropology*, 34:2. 2011, 128–141.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/muan.2011.34.issue-2/issuetoc>
20. Kristóf Ildikó: The Uses of Natural History. Georg C. Raff's *Naturgeschichte für Kinder* (1778) in its Multiple Translations and Multiple Receptions. In: Alison Adams and Philip Ford (ed.): *Le livre demeure. Studies in Book History in Honour of Alison Saunders*. Genève: Droz, 2011, 309–333.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Néprajzi Kutatóintézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám ¹ :	44	Ebből kutató ² :	32
PhD, kandidátus:	22	MTA doktora:	3
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			10

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			195
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			178
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 23	idegen nyelven:	3
külföldi folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven:	8
recenzió, kritika	magyarul: 3	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 14	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet	magyarul: 1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 78	idegen nyelven:	12
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 9	idegen nyelven:	3
Sorozatszerkesztés	magyarul: 5	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	370	Összes független hivatkozások száma:	370
Kapott recenzió, kritika:	13		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	33	hazai:	57
Nyilvános esemény ¹³ :	9	kulturális rendezvények ¹⁴ :	35
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			5
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	6	hazai:	38
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	10

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			10
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	13	PhD:	34

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	168 121	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 4	Teljes saját bevétel:	31 164 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	17 288	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	2485	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		1
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	24 054	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	4625	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévra vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET

1068 Budapest, Benczúr u. 33.; 1394 Budapest Pf.: 360.
telefon: 1-351 0413, 1-321 4830; fax: 1-322 9297
e-mail: linginst@nytud.mta.hu; honlap: www.nytud.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Alapkutatások

Elméleti nyelvészet: *A mai magyar nyelv átfogó grammatikája* leírásának előkészítése és megvitatása, OTKA-pályázat benyújtása. *A mai magyar nyelvre vonatkozó nyelvtanmodellek alkotása és kísérletes vizsgálata*, a nyelvi részrendszerek szabályrendszerei kölcsönhatásának elméleti modellezése. Analógiás nyelvtanelméleti modellek vizsgálata. **Finnugor nyelvészet:** Az Uralonet etimológiai adatbázis ellenőrzése és átalakítása. A hanti nyelv vizsgálatának folytatása, *Helyzetkép és tananyag a nyelvtörténet és a nyelvi kisebbségek oktatásához* címmel új projektum indítása. A Csernyecov-hagyaték közzététele, a manysi e-szótár elkészítése. **Nyelvtörténeti kutatások:** A magyar nyelvemlékek mondattani szempontú feldolgozásának folytatása, annotált adatbázis kiépítése, adatbázis-bővítések. **Orientalisztika:** Hettita és hattit tanulmányok. Egyiptomi etimológiai és kelet-csádi tanulmányok. Kínai mondattani vizsgálatok, a kínai nyelvi udvariasságot érintő kutatások folytatása.

Alkalmazott kutatások

Kísérletes nyelvészet: Tesztrendszerépítés és előtanulmányok a nyelvfejlődés és zavarainak vizsgálatában, valamint a szintaktikai rekurzió tanulmányozásában ép, afáziás és Alzheimer-kóros személyeknél. **Két- és többnyelvűségi vizsgálatok:** A kétnyelvűség, az oktatás és a nyelvmegőrzés összefüggéseinek elemzése. A kisebbségi oktatás programtípusai szerepének vizsgálata. A magyarországi siket közösség jelnyelvének és cigány gyermekek iskolai nyelvhasználatának vizsgálata. **Fonetika:** A nem tipikus beszéd akusztikai-fonetikai és percepció elemzése klinikai vizsgálatokkal. **Lexikológia-lexikográfia:** A magyar nyelv nagyszótára 3. és 4. kötetének kiadása, az 5. és 6. kötet szócikkeinek írása, valamint az *Új magyar etimológiai szótár* készítése. **Élőnyelvi kutatások:** Feltáró vizsgálat a magyarországi kisebbségi közösségek nyelvcserejéről. A BUSZI-3 és BUSZI-4 adatbázisok részleges újradigitalizálása, javítása, a BUSZI-2 anonimizálása. **Nyelvművelés, nyelvi tanácsadás:** A nyelvművelés, nyelvi normativitás, helyesírás, stilisztika, utónévtan egyes kérdéseinek további kutatása, a tanácsadói tevékenység technológiai megújítása.

Nyelvtudományi innováció és fejlesztés

Nyelvtechnológia: Folyamatos munka az európai kooperációs projektumokban (CESAR, AMICUS, CLARIN, iTranslate4.eu, EFNILEX). A Magyar Nemzeti Szövegtár bővített változatának megtervezése, nyelvtechnológiai eszközök kifejlesztése. Új technológiák kifejlesztése kulturális örökségi szövegekre. Ómagyar nyelvemlékek digitalizálásának és morfológiai elemzésének elkezdése. **Beszédtechnológia:** A BEA spontánbeszéd-adatbázis folyamatos fejlesztése. **Humán internetes hivatkozási adatbázis:** A humán- és társadalomtudományi hivatkozási adatbázis munkálatainak folytatása.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Alap kutatások

Elméleti nyelvészet

A *Magyar generatív történeti szintaxis* projektum munkálatai keretében nyelvelméletileg is releváns, empirikusan is újat hozó vizsgálatokat végeztek az ősmagyar és ómagyar mondat alapszerkezetét, a főnévi és névutós kifejezések szerkezetét, az alárendelést, a névmáshasználatot stb. illetően. A generatív keretet szinkrón vizsgálatokban is alkalmazták, így a mellérendelő szerkezetekkel való igei egyeztetést és a magyar módhasználatot elemezték. A mai magyar nyelvre vonatkozó nyelvtanmodellek alkotása és vizsgálata terén elvégezték a szintaktikai lokalitást tanulmányozó kutatási projekt eredményeinek szintetizálását, a témából angol nyelvű kötetet készítettek. Két további projektum (Lendület, OTKA) együttműködésének keretében megkezdődött a kvantorhatókör- és fókuszértelmezés területén a szintaxis, szemantika, pragmatika és a prozódia kölcsönhatásának elméleti nyelvészeti és kísérletes módszerekkel történő vizsgálata. A jelentéstan terén az ígét követő pozíciójú kvantorok hatóköri tulajdonságainak új, kísérletes vizsgálata olyan eredményeket hozott, melyek a korábbi elméletek segítségével nem voltak megjósolhatók. Elkészült egy diskurzuspartikula interpretációjának formális pragmatikai (SDRT) leírása. A magyar fókusz: operátor vagy predikátum? c. kutatásban elvégezték a magyar fókusz „függvényes” olvasataira adott elemzés pontosítását és általánosabbá tételét. Szemantikailag elemezték a tagmondatra utaló az kapcsolatát a fókusszal. Elvégezték az Átfogó magyar nyelvtan c., 8 munkacsoportot és 38 kutatót foglalkoztató projektum pályázati anyagának véglegesítését, mellyel sikerrel pályáztak az OTKA-hoz. Több tanulmányt és egy tanulmánykötetet készítettek a morfológia-fonológia kapcsolódási felületeiről és a hiátusfeloldási stratégiákról, illetve optimalitáselméleti keretben egyes magyar mássalhangzók viselkedéséről és a magánhangzó-semmi alternációk problémájáról. A magyar magánhangzó-illeszkedés analógiás, felszínelapú vizsgálatát végezték el a Szószablya webkorpusz segítségével. Részletes vizsgálatot végeztek a magyar magánhangzó-harmónia jelenségein, különös tekintettel az átlátszó magánhangzók, az antiharmonikus tövek és a variáció jelenségére analógiás elméleti keretben. Az angol szinkópát és szótagképző-mássalhangzóalkotást elemezték olyan elméleti keretben, amely képes megmagyarázni a hangsúlynak egyrészt a magánhangzók megoszlásához, másrészt a szinkópához való viszonyát. Az eredményeket beépítették a hangsúlyos magánhangzók mintázatának elemzésébe.

Finnugor nyelvészet

Kidolgozták a *Helyzetkép és tananyag a nyelvtörténet és a nyelvi kisebbségek oktatásához – közép- és felsőoktatás* elnevezésű program tervét, és elkezdték azokat az elemzéseket és vizsgálatokat, amelyek a nyelvhasználat, a nyelvrokonság, a nyelvi veszélyeztetettség és a nyelvi kisebbség fogalmainak bevezetését célozzák a közoktatásba. Folytatták annak az internetes anyagnak a kidolgozását az Uralonet-adatbázis felületén, amelyik a nyelvhasználat és a nyelvrokonság oktatását segíti mind a közoktatásban, mind a felsőoktatásban. A program kapcsolódik a négy ország részvételével folyó, INNET elnevezésű projektumhoz. Tanulmányt jelentettek meg az orosz jövevényszavaknak a komi-permjákban elfoglalt szerepéről. A megállapítások egy iskolai szótár anyagának elemzése során születtek, s kimutatták, hogy a szóanyag mintegy negyede orosz jövevény a komi-permjákban, holott ezeknek a harmada helyettesíthető lenne autentikus komi-permják kifejezéssel. Külső együttműködéssel a Csernyecov-archívum északi manysi anyagából elkészült összesen öt darab eredeti szöveg betűhív lejegyzése, IPA-átírása és magyar fordítása összesen 6533 manysi szónyi szövegre. A

hanti nyelvjárások dialektológiai kutatásának első lépéseként elkészült a kazimi hanti nyelvjárási változatok leírása abból a szempontból, vajon milyen helyet foglalnak el azok az északi hanti nyelvjárási kontinuumban. Megjelentették a *Schmidt Éva könyvtár* c. sorozat 5. kötetét *Medvekultusz* címmel, mely elérhetővé teszi Schmidt Évának a nyugat-szibériai medvekultusz tárgyában tudományos igénnyel megírt, illetve ismeretterjesztő munkáit egyaránt. Az uráli nyelvek fonológiai jelenségeinek tipológiai leírása keretében a jövevényszó-kölcsönzés fonológiai aspektusának leírására került sor (orosz jövevényszavak a szamojéd nyelvekben), valamint leírás készült a szamojéd szótag típusairól is. Az eredmények idegen nyelvű publikációkban kerültek összefoglalásra. Próbakutatás indult a veszélyeztetett szamojéd nyelveket beszélő őslakos népek etnolingvisztikai vitalitásának különbségeiről.

Nyelvtörténeti kutatások

Általános elméleti-módszertani téren folytatódtak az elemzések a 19. század végi, 20. század eleji, adatközlőktől lejegyzett és közzétett adatok érvényességének meghatározása tekintetében. A szakirodalom alapján megtörtént a nyelvi dokumentációra, szociolingvisztikai és dialektológiai terepmunkára vonatkozó, jelenleg érvényes módszertani lépések közül azok kiválasztása, amelyek egyáltalán összevethetők a korai gyűjtésekre jellemző módszerekkel. Mondattani kutatás keretében elvégezték több ómagyar kori kötőszó és diskurzusjelölő vizsgálatát.

A nyelvemlékkutatások részeként elkészült és közvetlenül megjelenés előtt áll a 100 tételből álló *Magyar nyelvű imádságok a XV–XVI. századból* c. munka, melynek révén a mai helyesírásra való átirással, továbbá értelmező jegyzetekkel ellátva az ómagyar szövegek a nagyközönség számára is elérhetővé válnak, segítve a kulturális örökség e területének megismerését.

Orientalisztika

A kínai udvariasság történetének feltérképezése és interkulturális elemzése terén sikerrel zárult le egy OTKA-projektum, monografikus feldolgozást eredményezve, valamint befejeződött a kínai nyelvészet közép- és kelet-európai történetét feldolgozó kutatás. Hettita, oszk és etruszk forrásfeldolgozások történtek egy ókori mágiáról szóló kézikönyv számára, és jelentős történeti-kultúrtörténeti vonatkozásokkal járó nyelvtörténeti felfedezések születtek az anatóliai és más indoeurópai nyelvek vizsgálatában. Megcáfolták az anatóliai jövevényszavak létének feltevését az etruszkban, elnyerve ezzel a Magyar Ókortudományi Társaság etruszkológiai pályadíját. Megjelent egy angol nyelvű monográfia az összehasonlító afroázsiai hangtanról, melyben a rekonstrukció egyes neuralgikus pontjait elemezték. Előkészítettek publikálásra egy tanulmányt a buddhista szakszavak mongol köznyelvbéli jelentésváltozásáról.

Alkalmazott kutatások

Kísérletes nyelvészet

Neurolingvisztikai téren *A nyelvi rekurzió neurolingvisztikai alapjait* vizsgáló projektum eredményei azt mutatták meg, hogy a rekurzív tudatelméleti műveletek disszociálódhatnak mind a mondattani, mind a számolási, mind pedig a lexikai rekurzív műveletektől non-fluens afáziásoknál és Alzheimer-kóros személyeknél. A következtetések szerint a műveleti rekurzivitás az emberi elme általános képessége, és ennek specifikus megjelenései találhatók meg a nyelv mondattanában, lexikonában, a számolásban és a tudatelméleti következtetésekben. Az SZTE AOK Alzheimer-kutatócsoporthal együtt kifejlesztették a nyelv- és emlékezetalapú, új teszteljárást, mely az enyhe kognitív zavart és a preklinikai Alzheimer-kórt hivatott diagnosztizálni. Pszicholingvisztikai kutatásokat indítottak annak vizsgálatára, hogy az óvodáskorú magyar gyerekek miképpen értelmezik a kvantifikált

mondatokat. A nyelvfejlődési zavar profilkutatása bizonyította, hogy az iskoláskorú nyelvfejlődési zavart mutató gyerekek a személyes és a visszaható névmás értelmezésében is elmaradnak a szókincsméretben illesztett kontrollcsoporttól. Az időt és aspektust jelző morféma használatának vizsgálata során kiderült, hogy a nyelvi zavart mutató gyerekek gyengébbek az aspektust jelző morféma használatában. Kialakítottak egy új eljárást a beszéd- és nyelvi zavarok szűrésére. *A magyar prozódia laboratóriumi fonológiai vizsgálata* terén kimutatták, hogy a prozódiai és szintaktikai határok percepciója spontán beszédben kevésbé esik egybe, mint felolvasott szövegben. Emellett kimutatták, hogy a magyarban az információs szerkezet és a hangsúlytalanodás összefüggése lazább, mint az indoeurópai nyelvekben. Pszicholingvisztikai kísérletek segítségével elemezték továbbá a zöngességi kontraszt fonetikai kódolását és észlelését, különös tekintettel a megnyilatkozásvégi helyzetre.

Két- és többnyelvűségi vizsgálatok

A Többnyelvűségi Kutatóközpont (TK) befejezte az *Identitás* című empirikus kutatást. A publikált kötetek és segédanyagok mellett létrejött az első magyarországi, folyamatosan bővülő *Siket Identitás Adatbázis (SLA)*, amely az érintett csoportok nyelvelsajátítási, nyelvi szocializációs és nyelvhasználati mintáit, a jelnyelv identitásában betöltött szerepét, továbbá a siket közösség valós kommunikációs igényeit térképezi fel. Elkészült a *Nyelv és oktatás kisebbségben – Kárpát-medencei körkép* című, hiánypótlónak számító tanulmánykötet a kisebbségi magyar nyelvű oktatás Kárpát-medencei helyzetéről, a Termini Kutatóhálózat részvételével. Márciusban nagyszabású nemzetközi konferenciát rendeztek *Többnyelvűség Európában: távlatok és gyakorlatok Kelet-Közép-Európában* címmel, mely jelentős szakmai, sajtóbeli és szakpolitikai visszhangot kapott regionális és uniós szinten is. Az eredmények beépültek a Mercator Hálózat, az EU Civil Társadalom Platformja, az EP Fogyatékkal Élőkkel és Kisebbségekkel Foglalkozó Csoportjának szakpolitikai munkáiba. Anyagából angol nyelvű tanulmánykötet készült válogatott tanulmányokkal. Lezárult a Mercator Hálózat tagjaként az öt országot magában foglaló nemzetközi projektum (*EACEA Lifelong Learning Programme*). A régióspecifikus eredmények és gyakorlatok feltárásával, a jelnyelvek, siket és roma közösségek bevonásával, konkrét EU-s szakpolitikai ajánlásokat tettek. A British Council irányításával az Európai Bizottság által társfinanszírozott *Többnyelvű Európa* nevű projekt keretében lezárult a terepmunka, megtörtént az adatgyűjtés a 30 országra egységesített, 200 indikátort tartalmazó kérdőív magyar változatával, elkészültek az első országelemzések, az *Európa Többnyelvűségi Politikáinak és Gyakorlatainak Mutatója* számára a magyar országprofil, valamint egy kritikai tanulmány az államnyelv és a kisebbségi és idegen nyelvek magyarországi nyelvpolitikai és gyakorlati vonatkozásairól. *A nyelvi ideológiák és társadalmi nem a roma közösségekben* c. kutatásban nyert adatokat feldolgozták. Az eredményeket tanulmányokban foglalták össze. Elkészült a *Kétnyelvűség: variabilitás és változás magyarországi közösségekben* című kézirat, mely a kétnyelvűség átfogó bemutatása után a magyarországi (ös)honos kétnyelvű közösségekről szól.

Fonetika

A spontán beszédben előforduló magánhangzók koartikulációs akusztikai-fonetikai elemzése elnagyoltabb ejtést igazolt az olvasott beszédhez képest. A mássalhangzók koartikulációjában a zöngesség és az obstruensképzés egyidejű fenntartásának ellentmondását vizsgálták, az eredmények szerint a zöngés rész alapján akusztikailag elkülöníthetők az egyes típusok, amelyek a fonetikai és a közlésbeli helyzet függvényében különféleképpen viselkednek. A spontán beszéd diszharmonias jelenségeinek fonetikai elemzése (sorozatmegakadások, ellentétes irányú sorrendiségi hibák, töltelékelemek) igazolta a tervezés és kivitelezés ok-okozati összefüggéseit, az önellenőrzés sajátos működését. Mintegy 26 órányi spontán beszéd alapján gyakorisági elemzéseket végeztek, meghatározták a fonéma- és trifónygyakoriságot, a

szavak hosszúságát, a tartalmas- és funkciószavak előfordulását. A beszédhangok fonetikai sajátosságainak elemzési eredményei, valamint a beszédtervezés és a kiejtés összefüggéseinek tényei leírhatóvá tették a spontán közlések folyamatait, és utalnak a szinkrón nyelvhasználati változásokra. Mindez felhasználható a beszéd mesterséges felismerésében és kriminalisztikai fonetikai vizsgálatokban. A klinikai fonetikai kutatások eredményei közvetlenül hasznosíthatók a gyógypedagógiai diagnosztikában és terápiában.

Lexikológia-lexikográfia

A nagyszótári munkálatok keretében megtörtént a 3. *B–bes* és 4. *Besz–by* kötet kiadási előkészítése, tördelése, korrektúrája és megjelentetése. Folyt az 5. (*C–dzs*) kötet szócikkeinek írása, szerkesztése. Folytatódott az *e–é* betűs címszólista összeállítása, elkezdődött az *e* és *é* betűs címszavak írása. Az etimológiai szótári munkálatokban részben megtörtént az etimológiai és szótörténeti irodalom feltárása, első változatban elkészült a címszójegyzék, megtörtént a szócikkstruktúra és az adatbázis-formátum kialakítása, és elkezdődött a szócikkek szótörténeti részének kidolgozása.

Élőnyelvi kutatások

Elkészült a BUSZI-2 adatbázis társalgási hangfelvételek és lejegyzésük anonimizálása, amely elhárítja az adatvédelmi akadályt a BUSZI-2 kutathatósága előtt. Ezzel 25 év kutatómunkája válik a szakma számára elérhetővé és kutathatóvá. A BUSZI-2 interjúk adatbázisa (a tételes, számmal kódolt nyelvi feladatok, valamint az irányított társalgási modulok) megfelelő regisztrációs eljárás után a tudományos kutatás számára teljes mértékben elérhetővé válik.

Nyelvművelés, nyelvi tanácsadás

Előadásokat tartottak és tanulmányokat készítettek a nyelvhelyességi minősítési rendszerek, a stilisztika, a szövegértés, az anyanyelvi nevelés, a retorika, a névtan és a helyesírás témaköreiben. A Nyelvi Tanácsadó Portál fejlesztése során elkészült az általános rendszerterv és megkezdődött az egyes kezelőmodulok programkódjának a kifejlesztése. Elindult a már működő célmodulok, szótárak tesztüzeme. Az intézet munkatársai részt vettek az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának a *Magyar Helyesírás Szabályai* 12. kiadást előkészítő munkájában.

Nyelvtudományi innováció és fejlesztés

Nyelvtechnológia

A EU által támogatott két nagy projekt közül az *iTranslate4.eu* projektben elkészült a gépi fordító portál (www.iTranslate4.eu), amely vezető európai gépi fordító-cégek szolgáltatásait integrálja innovatív módon. A *CESAR* projekt keretében (www.cesar-project.net) pedig elkészült és publikálásra került a közép- és délkelet-európai országok nyelvi erőforrásainak és eszközeinek első csomagja. Az *EFNILEX* projekt keretében egyszavas kifejezéseket tartalmazó, újfajta magyar-litván, litván-magyar, francia-holland, illetve holland-francia szótárak készültek, melyek az efnilex.efnil.org címen érhetők el. Folytatódott az ómagyar szövegemlékek digitalizálása: jelenleg 31 kódex betűhű szövege érhető el egységes adatbázisban. A *Morfológiai elemzett adatbázis a magánéleti nyelvhasználat köréből* c. kutatás részeként 15 kötet digitális változata készült el, készen áll hozzávetőleg 2 millió karakternyi szöveg normalizálása, ebből 600 ezer karakternyi szöveget kijavítottak, s erre első változatban elkészült a morfológiai elemzés is. Elemző jelleggel számba vették továbbá az elérhető magyar főnévcsoport-felismerőket. Az intézet munkatársainak közreműködésével létrejött a Debreceni Egyetemen egy itthon egyedülálló, többszintű annotációval ellátott multimodális spontánbeszéd-adatbázis.

Humán internetes hivatkozási adatbázis

Támogatás hiányában az adatbázis karbantartási munkálatai folytak. Az év végén ígéretes kapcsolatfelvétel történt az Egyetemi Könyvtárak Kollégiumával és az MTMT képviselőivel a munkálatok együttműködés keretében történő folytatásáról.

Beszédtechnológia

A nemzetközi tekintetben is jelentős *BEA* spontánbeszéd-adatbázis 70 adatközlő hangfelvételével bővült a kialakított protokoll szerint. Jelenleg összesen 245 adatközlő (142 nő és 103 férfi) beszédfelvétele készült el, az adatbázis teljes időtartama 222 óra. Valamennyi új felvétel lejegyezett formában is rendelkezésre áll. A *BEA* átírására új lejegyzési metodológiát dolgoztak ki, amiben beszédtechnológiai célokat is figyelembe vettek. A *BEA* hozzájárul a nemzeti kulturális örökség bővítéséhez, a budapesti felnőttek beszédének megőrzéséhez.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet önálló **szakmai információs központként** működik, ennek központi eszköze a honlap, melyet átlagosan havonta kb. 35 000 alkalommal kerestek fel. A honlapon számos, a szélesebb közönség érdeklődésére is számot tartó publikációt kínálnak nyilvános olvasásra, letöltésre, a *NyelvészInfo* elektronikus levelezőrendszer pedig mintegy 570 külső címre továbbít rendszeresen információkat tudományos programokról, konferenciákról, pályázatokról és más aktuális témákról. Az intézet gondozza a honlapjukhoz részlegesen kötődő, de önálló webhelyként üzemelő *Nyelvészeti Portált* is.

A könyvtár állománya 41 817 könyvtári egység, ami a tárgyévben 364 könyvvel gyarapodott. Elektronikus katalógusuk 2906 rekorddal bővült. Kurrens folyóirataik száma 97; az év során elektronikus úton 49 könyvtárközi kérést kaptak, 46 alkalommal küldtek. A tárgyév során 3002 online és 940 személyes látogatót regisztráltak, katalógusukban 9925 alkalommal kerestek. A könyvtár közreműködésével jelent meg 2011-ben a *Magyar Nyelv* és a *Magyar Nyelvtör* c. folyóiratok digitális kiadása.

Az intézet 2011-ben első alkalommal adta át az MTA keretén kívül működő hazai nyelvészeknek alapított "Herman József Fiatal Kutatói Díjat", egy debreceni és egy szegedi egyetemi oktatónak.

Az intézetben folyó kutatások eredményei **a társadalom számára számos módon válnak hasznosíthatóvá**. A neurolingvisztikai empirikus tesztek és módszerek jelentős diagnosztikus felhasználhatósággal rendelkeznek az afázia különböző típusainak, az agyi katasztrófák miatti nyelvi zavaroknak a megállapításában, diagnózisában, valamint a középsúlyos Alzheimer-kór jellemzésében és az orvosi gyakorlatban is alkalmazhatók. Kifejlesztésre került egy új szűrőeljárás az óvodai logopédiai ellátás számára, amely az esetleges nyelvfejlődési zavar megállapítását szolgálja. Elkészült egy ismeretterjesztő könyvfejezet a nyelvi fejlődésről és elmaradásairól: <http://www.biztoskezdet.hu/site/article/section/1/id/156>

Az *Identitás* projekt alap- és alkalmazott kutatási eredményeivel segíti a jelnyelvi törvény alkalmazását, a kétnyelvű oktatás 2017-es bevezetését. A tananyagfejlesztésben is jól használható adatbázis létrehozásával hozzájárul a magyar jelnyelv leírásához. A *Többnyelvűség Európában: távlatok és gyakorlatok Kelet-Közép-Európában* konferencia eredményei, az elkészült anyagok segítenek egy átgondolt Kárpát-medencei nyelvstratégia kialakításában, előmozdítva a különböző kisebbségi csoportokkal szembeni negatív attitűdök

és előítéletek lebontását. A rendezvény és az elkészült angol és magyar nyelvű tanulmánykötet elősegíti a jelenlegi európai, nemzeti és regionális szakpolitikák továbbgondolását. A roma gyermekek oktatásában és az egészségügyben a roma páciensekkel dolgozók számára jól hasznosíthatók azok a tanulmányok, amelyek kultúraspecifikus nyelvi jellemzőket, illetve a társadalmi nemi viszonyokkal kapcsolatos roma elképzeléseket és azok nyelvhasználatra gyakorolt hatását vizsgálják.

Számos intézeti **kiadvány** szól a **szélesebb nem szakmai közönséghez** is. *A nyelv és a nyelvek* hiánypótló ismeretterjesztő könyv átdolgozott és kibővített, 6. kiadása a nyelvtudomány egészéről ad tudományosan megalapozott, korszerű és közérthető áttekintést. A nyelvészet iránt érdeklődő közönség és a felsőoktatás számára is egyaránt kitűnően alkalmazható. *A magyar nyelv nagyszótára*, melynek 3. és 4. kötete jelent meg 2011-ben, szintén fontos kézikönyvként szolgál, nemcsak az oktatási és kulturális intézmények, hanem az anyanyelv iránt mélyebben érdeklődő magánemberek számára is. Ennek kiegészítéseképp elkészült a Nagyszótár honlapja, ahol a nagyközönség információkat kaphat a szótárról és a munkálatokról, és elérheti a szótáríráshoz is használt *Magyar történeti szövegtár* anyagát, illetve a szótárban feldolgozott művek forrásjegyzékét. Az etimológiai szótár készülő új kiadása is fontos lépés lesz a nagyközönség nyelvtörténeti műveltségének növelése terén.

Az intézet a **legkülönbözőbb módokon és csatornákon áll folyamatos kapcsolatban** a társadalom jelentős rétegeivel. *A magyar nyelv nagyszótára* új kötetének kiadásához kapcsolódva két könyvbemutatót szerveztek. Az egyik a sajtó munkatársainak mutatta be a nagyszótári munkálatokat, a Petőfi Irodalmi Múzeumban pedig írók beszéltek szótár és irodalom kapcsolatáról, szótárhasználati szokásaikról. Az intézeti munkatársak tevékenysége megjelent a médiában is: közreműködtek a *Mindentudás Egyeteme* nyelvtechnológiáról szóló adásának a megszervezésében, és részt vettek a Körösi Csoma Sándor tudományos eredményeiről készült 4 részes rádióműsor elkészítésében. Az intézet munkatársai folyamatos tudományos ismeretterjesztő munkát végeznek a www.nyest.hu portálon, egy internetes szakblog írásában-szerkesztésében, valamint szervezői és résztvevői voltak a nagyközönségnek szóló számos ismeretterjesztő programnak. A *Kutatók Éjszakája* keretében számot adtak a finnugrisztikában alkalmazott nyelvtechnológiai fejlesztésekről, hozzájárulva ezzel a közvélemény finnugor rokonsággal kapcsolatos aggályainak eloszlatásához, a fonológiai és morfológiai kutatásokban részt vevő munkatársak pedig a nyest.hu portállal közös szervezésben poszteres bemutatót tartottak kutatásaikról. Előadást tartottak a nyelvrokonság tanításának gyakori hibáiról a *Rokon Népek Napján* (a Reguly Társaság rendezvényén), valamint a középiskolai tanárok továbbképzésén a Deák Téri Evangélikus Gimnáziumban a nyelvrokonság oktatásának elvi és módszertani hibáiról. A gyermekek beszédmegértésének elmaradásáról és a következményes tanulási zavarokról kilenc ismeretterjesztő előadást tartottak a friss kutatási eredmények alapján.

Nyilvános elérésű adatbázisok, fordítórendszer

Az intézetben fejlesztett és készülő nyelvi adatbázisok, többek között az anyanyelv iránti általános érdeklődés következtében is, széles körű társadalmi figyelemre tartanak számot (például a *Magyar Nemzeti Szövegtár*nak 7387 regisztrált felhasználója van, akikről 2011-ben 33 339 lekérdezést regisztráltak), ezen adatbázisok az anyanyelvi kulturális örökség digitális formában őrzött részei, melyek referenciapontként szolgálnak nemcsak a tudományos kutatásban, hanem a közgondolkodásban, az anyanyelv iránt érdeklődők körében is. A teljes ómagyar nyelvemléki anyagot tartalmazó nyelvi adatbázis már mostani készültségi állapotában is egyedülállóan jelentős egységes erőforrás az ómagyar nyelvi örökség megőrzésében.

Az *Uralonet* olyan interneten elérhető etimológiai adatbázis, amely kutatási és oktatási célokat egyaránt szolgál, ugyanakkor az érdeklődő nagyközönség számára is használható kíván lenni. Nagy szerepe lehet a tudománytalan etimologizálás, dilettáns nyelvrokonsági elméletek elleni ismeretterjesztésben, hiszen a nemzetközi összehasonlító nyelvészetben kikristályosodott módszerekkel segít bizonyítani a magyar nyelv uráli eredetét.

Egyértelműen a nagyközönség, a lehető legszélesebb felhasználói kör számára készült az *iTranslate4.eu*-projekt fejlesztéseinek eredményeként 2011-ben megnyílt, az EU összes hivatalos nyelve között a lehető legjobb minőségű fordítást biztosító fordítórendszer-portál: www.itranslate4.hu.

Közhasznú tudományos szolgáltatások, közszolgáltatási munka

Alapvetően a tudomány és a társadalom közti párbeszédet szolgálja a Nyelvművelő és Nyelvi Tanácsadó Csoport tevékenységek: nyelvi tanácsadás, nyelvi ismeretterjesztés, a helyesírás gondozása, az utónév-szaktevéleményezés folyamata. A nyelvhasználat változásai, az új nyelvi jelenségek, új szavak, a normákban bekövetkező változások különösen érdeklik a laikusokat (pl. ikes ragozás, új szavak, szleng, nyelvi változatok, a média nyelve stb. témakörökben). Ezeken a területeken lehetőség volt az alapvető tudományos ismeretek átadására, a nyelvi babonák, sztereotípiák, a nyelvi stigmatizáció negatív hatásának csökkentésére.

A nyelvi tanácsadó szolgálat nagyszámú helyesírási, nyelvhasználati kérdésre adott választ. A szolgálat a Magyar Országgyűlés Hivatala felkérésére szaktevéleményezte a Magyarország Alaptörvényéről szóló törvényjavaslatot, az ehhez kapcsolódó módosító javaslatokat és az egységes javaslatot nyelvi, stilisztikai, nyelvhelyességi, helyesírási szempontból. A nyelvi tanácsadó szolgálat folyamatosan válaszolt az utónevekkel kapcsolatos kérdésekre, ezenkívül magyarigazolványok kiadásához készítettek a névátírásokról szóló szakértői véleményeket is. A NEFMI Kultúrpolitikai Államtitkársága megkeresésére részt vettek az országgyűlési határozathoz kapcsolódó magyar nyelvi helyzetkép és intézkedési terv összeállításában, a nyelvművelő mozgalmak, valamint az állam és a magyar nyelv témakörében.

Társadalmi felelősségvállalás

- Együttműködés a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségével (SINOSZ) a jelnyelvi törvény alkalmazása, a jelnyelvi sztenderdizáció és a bilingvális oktatás kérdéseiben a Bilingvális oktatási szakbizottság tagjaként.
- Résztétel a SINOSZ jelnyelvi oktatási és kutatási stratégia kidolgozásában.
- Szakmai tanácsadás és lobbitevékenység; résztétel a köznevelési és a felsőoktatási törvényhez benyújtott módosító indítványok kidolgozásában.
- Résztétel az Educatio Kht. *A tankönyvek nyelvezetének vizsgálata* című projektjében.
- A NEFMI felkérésére résztétel a NAT magyar nyelvi követelményeinek kidolgozásában, valamint a kerettanterv szakértői tanácsában.
- A NEFMI felkérésére résztétel az Országos Kazinczy Szépkiejtési Verseny zsűrijének munkájában.
- Résztétel a Földrajzinév-bizottság munkájában.

Kapcsolatok kulturális szervezetekkel: a Fővárosi Roma Oktatási és Kulturális Központtal, a Hodászi Tájház Egyesülettel, a Kalvi Jag iskolákkal (Kalocsa, Budapest), a Dr. Ámbédkar Iskolával és a Romaversitas-szal.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Hazai együttműködések

2011-ben a meglevő 8 együttműködés mellett a következő hazai intézményekkel jöttek létre új kapcsolatok:

- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (közös tudományos kutatás)
- Debreceni Egyetem Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke (TÁMOP 4.2.2.)
- SZTAI Nyelvtechnológiai Kutatócsoport (CESAR)
- SZTE Informatikai Tanszékcsoport (CESAR)
- KRE Magyar Nyelvtudományi Tanszéke (Nyelvtechnológia; a szaknyelv és a nyelvi normativitás kutatása)
- PPKE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszéke

Felsőoktatás

Az intézet immár 21. éve működteti folyamatosan (az ELTE-vel közösen) az ELTE-MTA Elméleti Nyelvészet (alap- és mester)szakot és doktori programot, gondoskodott a kurzusok megtartásáról, a tutorizálásról, szakdolgozati és doktori disszertáció témavezetéséről. Emellett számos felsőoktatási intézményben oktattak az intézet munkatársai: ELTE BTK – Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Fonetikai Tanszék, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Távol-keleti Intézet, Egyiptológia Tanszék, valamint a kar Nyelvtudományi Doktori Iskolája; ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara; ELTE TáTK: Közgazdaságtudományi Tanszék; PPKE BTK: Magyar Nyelvészeti Tanszék, Angol Intézet, valamint a PPKE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolája; SZTE BTK: Angol-Amerikai Intézet, Finnugor Nyelvtudományi Tanszék, Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék, valamint a SZTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolája, továbbá Uraliszika doktori programja; KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék; Miskolci Egyetem, BTK: Magyar Nyelvtudományi Tanszék. Doktori Iskolát, illetve programot vezetett 4 munkatárs, egy pedig tanszékvezetői teendőket látott el. Az intézet egy munkatársa az ELTE Tudományos Diákköre *Magyar nyelvtörténeti és névtani diákműhelyének* konzultáns tanára, egy másik pedig a SZTE-en a TÁMOP tehetséggondozási program vezetője.

Tudományos fokozat: Egy munkatárs megszerezte az MTA doktora címet, 6 munkatárs pedig a PhD-fokozatot.

Az intézet munkatársai tevékenyen részt vesznek a hazai tudományos közéletben: a kutatók 35 hazai konferencián és egyéb tudományos rendezvényen képviselték előadásaikkal az intézetet.

Nemzetközi együttműködések

Az intézet számos külföldi intézménnyel működik együtt, évek óta egyre több nemzetközi kapcsolatot létesítenek. A beszámolási évben a következő új együttműködések kötöttek:

A Mercator Network of Language Diversity Centers EACEA Lifelong Learning Programme – EAC/30/07) (2009–2012) pályázaton belül együttműködés jött létre a következő egyetemekkel: Fryske Akademy (Hollandia), CIEMEN (Spanyolország), Malerdalen University (Svédország); Aberyswyth University (Nagy-Britannia)

A Language Rich Europe (Lifelong Learning Programme/DG EAC/41/09) (2010–2013) projekten belül kapcsolatokat építettek ki a British Councilal és a Tilburgi Egyetemmel.

Kutatási kapcsolat született a Tromsøi Egyetem lektorátusával és Center for Advanced Study in Theoretical Linguistics intézetével

Közös kutatások kezdődtek a berlini Zentrum für Allgemeine Sprachwissenschafttal.

A CESAR-pályázat révén szoros kapcsolat alakult ki a németországi székhelyű META-NET szövetséggel, melynek az intézet tagja lett, egy kollégát a META-NET Vezetőségi Bizottságának tagjává választottak. Az intézet helyi szervezője volt a magyar EU-elnökség hivatalos programjaként Budapesten megrendezett META-FORUM 2011 konferenciának, amelynek 250 résztvevője között európai politikusok és az európai nyelvtechnológiai szakma élvonala képviseltette magát.

A Marylandi Egyetemmel (Center for Advanced Study of Language) az OTKA F 68139. számú projekten belül született együttműködés.

Az INNET-projekten belül az intézet közös kutatást folytat a következő intézményekkel: Universität zu Köln, Max Planck Institute for Psycholinguistics, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (Poznań).

Az AMICUS-projekt tematikájának kapcsán az intézet munkatársai közös kutatásokat folytattak a Boras-i Egyetemmel (Svédország) népmesei motívumok automatikus azonosításában.

Együttműködés a DFKI-val (Deutsche Forschungszentrum für Künstliche Intelligenz, Saarbrücken, Németország) és az Osztrák Tudományos Akadémia Korpusznyelvészeti és Szövegtechnológiai Intézetével (Institut für Corpuslinguistik und Texttechnologie, ICLTT) kulturális örökségi szövegek szemantikus feldolgozásában és reprezentációjában.

Az Amsterdam Center for Language and Communication és az intézet között az uráli essivus tipológiájának kutatására kezdődött közös munka.

Tudományos rendezvények szervezése

Az intézet által rendezett események

V. Alkalmazott Nyelvészeti Doktoranduszkonferencia (Budapest, február); *MERCATOR Workshop and Expert Seminar* (Budapest, március); *5th ACL-HLT Workshop on Language Technology for Cultural Heritage, Social Sciences, and Humanities (LaTeCH-2011)* (Portland, Oregon, június); *SinFonJA4 (4th Conference on Syntax, Phonology and Language Analysis)* (Budapest, szeptember); *2nd AMICUS Workshop* (Nijmegen, október); *Beszédkutatás 2011* (Budapest, október); *Magyar Tudomány Ünnepe: Beszédatadátbázisok a kutatásban és az alkalmazásban* (Budapest, november).

Az intézet közreműködésével szervezett rendezvények

Multilingualism in Europe: Prospects and Practices in East-Central Europe (Budapest, március, társszervezők: British Council, SINOSZ); *CLARA Thematic Training Course on Processing Morphologically Rich Languages* (Budapest, április, társszervező: Helsinki Egyetem); *Jeles Nap* (Budapest, május, társszervező: SINOSZ); *Discursive Pragmatics Symposium* (Sheffield, június, társszervező: Sheffield Hallam University); *META-FORUM 2011 – Solutions for Multilingual Europe* (Budapest, június, társszervező: META-NET, Németország); *6th International Conference of the Linguistic Politeness Research Group* (Ankara, július, társszervező: Middle East Technical University); *10th International*

Conference on the Structure of Hungarian (ICSH10) (Lund, augusztus, társszervező: Lundi Egyetem); *First Central European Conference in Linguistics for Graduate Students* (Piliscsaba, augusztus, társszervező: PPKE).

Az intézet munkatársai (**fő- vagy sorozat**)**szerkesztők**, illetve **szerkesztőbizottsági tagok** a következő folyóiratoknál, sorozatoknál: *Acta Linguistica Hungarica*, *Alkalmazott Nyelvtudomány*, *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, *Approaches to Hungarian*, *Beszéd kutatás*, *Comprehensive Grammar Resources*, *Édes Anyanyelvünk*, *Govor*, *Journal of the International Phonetic Association*, *Language and Computation*, *Lexikográfiai Füzetek*, *LingDok*, *The Linguistic Review*, *Magyar Nyelv*, *Magyar Nyelvőr*, *Magyartanítás*, *Mind and Language*, *Modern Nyelvoktatás*, *Natural Language and Linguistic Theory*, *Névtani Értesítő*, *Nyelvtudomány*, *Nyelvtudományi Közlemények*, *The Phonetician*, *Pragmatic Interfaces*, *Romano Dzaniben*, *Studia Uralo-Altaica*, *Studies in Applied Linguistics*, *Távol-Keleti Tanulmányok*, *Theoretical Linguistics*.

Vendégelőadók a Nyelvtudományi Intézetben: Az év során számos külföldi kutató látogatott el intézetünkbe, közülük előadást tartott Junichi Toyota (Lund University, SOL Centrum, Centre for Cognitive Semiotics/Linguistics): *Binarism and linguistic complexity: an evolutionary perspective*; Liu Danqing (Institute of Linguistics, Chinese Academy of Social Sciences): *Ideophonic Reduplication of Content Words in Mandarin Chinese. A category shift and its typological background*; Richard S. Kayne (New York University): *More on Relative Pronouns*; Steven M. Lulich (Department of Psychology, Washington University, Saint Louis, MO, and Department of Speech and Hearing Sciences, Indiana University, Bloomington, IN): *Recent Advances in Understanding Subglottal Acoustics During Phonation*; Bunta Ferenc (Department of Communication Sciences and Disorders, University of Houston, TX), *Phonological acquisition from a whole-word perspective*.

Az intézet munkatársai számos külföldi egyetemen és kutatóintézetben tartottak **meghívottként előadást**: a Grazi Egyetem Romanisztikai Intézetében, a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Nyelvi Intézetében; a Pekingi Idegennyelvi Egyetemen; a Tsuru Egyetemen (Japán), valamint ketten a müncheni egyetem Finnugor-Urali Intézetében.

A kutatók számos **nemzetközi konferencián, rendezvényen tartottak előadásokat**
február: *Таймырские чтения* (Noril'szk); **március:** *MERCATOR Workshop and Expert Seminar* (Budapest), *Többsnyelvűség Európában: távlatok és gyakorlatok Kelet-Közép-Európában* (Budapest), *Ob-Babel CRP Conference* (München), *XVI Международная научно-методическая конференция "Современный русский язык: функционирование и проблемы преподавания"* (Budapest), *Nostoi – Indigenous Culture, Migration & Integration in the Aegean Islands & Western Anatolia during the Late Bronze & Early Iron Age* (Isztambul); **április:** *Moscow Syntax and Semantics 2 (MOSS2)* (Moszkva), *GLOW 2011 Identity Workshop* (Bécs), *Journée contrastive* (Szeged), *Grammar and Context III* (Budapest), *Theoretical Pragmatics 2011* (Berlin), *Workshop on Spatial and Temporal Relations in LFG* (Debrecen), *Hungarológiai Műhely* (Poznań); **május:** *32nd Annual Meeting of the Department of Linguistics, Aristotle University, Greece* (Thesszaloniki), *4th ISCA Workshop on Experimental Linguistics* (Párizs), *19th Manchester Phonology Meeting* (Manchester), *International Symposium on Bilingualism (ISB8)* (Oslo), *Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului «Eugeniu Coșeriu»* (Chișinău – Suceava – Cernăuți) *Ediția a XI-a* (Chișinău), *Gradualness in change and its relation to synchronic variation and use* (Pavia), *8th Government Phonology Round Table (GPRT8)* (Bécs), *DUCOG III* (Dubrovnik), *EUCLDIS meeting* (Chalkidiki), *Advancing RTD through Gender-fair*

Recruitment and Retention Strategies (Bécs), *The Theoretical Fundamentals of Human-Computer Interaction Technologies* (Debrecen), 2011 *Language Education Conference*, Huan-chiu University (Yunlin, Tajvan), *History and Archaeology of Ancient Anatolia in the 2nd and 1st Millennium* (Isztambul); **június:** *DIGS XIII* (Philadelphia), *The 13th Annual Conference of the English Department of the University of Bucharest* (Bukarest), *NooJ konferencia 2011* (Dubrovnik), *IACL-19* (Tianjin, Kína), *Discursive Pragmatics Symposium*, Sheffield Hallam University (Sheffield), *14th Italian Meeting of Afro-Asiatic Linguistics* (Torino), *5th International Symposium on Finno-Ugric Languages: The Finno-Ugric contribution to international research on folklore, myth and cultural identity* (Groningen); **július:** 15. *LIPP-Symposium „Sprachwandel”* (München), *20th International Conference on Historical Linguistics* (Osaka), *International LFG Conference* (Hongkong), *12th Conference of the International Pragmatics Association* (Manchester), *Symposium “On Face”*, University of Huddersfield (Huddersfield, Nagy-Britannia), *5th International Symposium of the Linguistic Politeness Research Group (LPRG)* (Ankara); **augusztus:** *10th International Conference on the Structure of Hungarian (ICSH10)* (Lund), *International HPSG Conference-Workshop on Information Structure* (Seattle), *Explorations in Syntactic Government and Subcategorisation* (Cambridge), *First Central European Conference in Linguistics for Graduate Students (CECIL 1)* (Piliscsaba), *17th International Congress of Phonetic Sciences* (Hongkong), *Interspeech 2011* (Firenze); **szeptember:** *4th Conference on Syntax, Phonology and Language Analysis (SinFonJA4)* (Budapest), *New Trends in Experimental Psycholinguistics* (Madrid), *MERCATOR CONFERENCE ON LEGISLATION: The role of legislation in enhancing linguistic diversity: recent developments and trends* (Barcelona), *CSSP* (Párizs), *International workshop on Constraints in Discourse* (Agay les Roches, Franciaország), *EUROGr@amm Treffen* (Oslo), *Societas Linguistica Europaea 2011* (Logroño), *Jazyk a diskurz v kultúrnom a politickom kontexte* (Smolenice, Szlovákia), *„Schnittpunkt Levante”. Interkulturelle Kontakte während der Bronze- und Eisenzeit* (Berlin), *8th International Congress of Hittitology* (Varsó), *5th Biennial International Colloquium on the Chadic Languages* (Párizs), *XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences* (Barcelona); **október:** *Individual and Collective Bilingualism* (Ljubljana), *Konferenz Phonetik und Phonologie in Deutschland 7 (P&P7)* (Osnabrück), *INNET kick-out workshop* (Poznań), *Tudomány az oktatásért – oktatás a tudományért* (Nyitra), 15. *Deutscher Finnougristentag. Neue Methoden der Sprach- und Kulturvermittlung* (Berlin), *Hot and cold ethnicities in post-Soviet space* (Tallinn), *AMICUS Workshop* (Nijmegen), *1st International Symposium on the Interfaces of Grammar* (Peking); **november:** *Jubileumi konferencia az Uralisztikai Tanszék fennállásának 20. évfordulója alkalmából* (Szombathely), *Negation in Uralic Languages* (Stockholm), *Арктический образовательный форум* (Szalehard, Oroszország), *Экология древних и традиционных обществ. 4-й Всероссийская конференция* (Tyumeny), *Culture and Cognition* (Budapest).

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Hazai pályázatok

Az MTA *Lendület* programja keretében indult projektum (A nyelvi alrendszerek munkamegosztása a kvantorhatókör kifejezésében) a tágabb értelemben vett nyelvi alrendszerek interakcióját vizsgálja a kvantorhatókör kifejezésének területén, elsősorban prozódiai és pszicholingvisztikai kísérletes nyelvészeti módszerekkel. A teljes támogatás összege: 115,064 M Ft.

OTKA NF 84217: *Division of Labour in the Grammar of Scope: The interaction of syntax with semantics, information structure and prosody in the generation of scope effects*. A projektum keretében a hatóköri jelenségek előállításában részt vevő nyelvtani alrendszerek

munkamegosztásának elméleti modellezése történik meg. A teljes támogatás összege: 61,049 M Ft.

OTKA PD 101050: Az *A laboratory phonology approach to Hungarian prosody* című pályázat a természetes beszéden alapuló spontánbeszéd-adatbázis létrehozását, illetve a prozódiai és információs szerkezeti címkerendszer kialakítását, továbbá a hangsúlytípusok nyelvi relevanciájának kutatását célozza. A teljes támogatás összege: 20,966 M Ft.

OTKA PD 101752: *Antropológiai nyelvészeti vizsgálatok a romani nyelvről*. A 2011-ben elnyert támogatás jóvoltából 2012-ben kezdődő kutatás eredményeképpen hazai és nemzetközi folyóiratokban megjelenő cikkek, illetve a 3. évben monográfia várható. A teljes támogatás összege: 6,979 M Ft.

OTKA-MB08B 82438: *Marie Curie Mobilitás ösztöndíj*. A projekt során 20 beszélő morfofonológiai, akusztikai és percepciós adatainak feldolgozása, 1 folyóiratcikk, 2 egyéb cikk, továbbá 5 konferencia-előadás várható. A teljes támogatás összege: 19 M Ft.

OTKA PD 83284: „*Amikor a láb elnehezül...*” – *a tisztaság koncepciója a színjai hantiknál*. A pályázat célja a szennyezettség, illetőleg tisztaság vizsgálata a színjai hantiknál, különös tekintettel a női tisztátalanság/szennyezettség körülményeire (erre utal a pályázat címének idézete). A női tisztátalanság fogalma szorosan összefügg cselekvési és nyelvi tabukkal, amelyeknek már csak a felfedése sem egyszerű. A projektum ezeket az összefüggéseket célozza feldolgozni monográfia formájában. A teljes támogatás összege: 19,213 M Ft.

OTKA PUB-K 103287: *Testi-lelki rokonság. A színjai hantik rokonsági csoportjai c. monográfia megjelentetése* – Az elnyert pályázat a publikáció megjelentetését célozza. A teljes támogatás összege: 915 000 Ft.

OTKA K 83540: *Új magyar etimológiai szótár*. A projektum célja, hogy elkészüljön a magyar nyelv új, kétkötetes, mintegy 15 000 címszót tartalmazó etimológiai szótára. A teljes támogatás összege: 39,593 M Ft.

Bolyai János Kutatási Ösztöndíj BO/00539/11: *A magyar termékeny igei morfológia rendszere antilexikalista megközelítésben*. A kutatás során összegző monográfia készül a magyar termékeny igei morfológia morfoszintaktikai vonatkozásairól. A teljes támogatás összege: 4,482 M Ft.

Bolyai János Kutatási Ösztöndíj BO/00170/11: *A nyelvi udvariasság jelenségekőre Tajvanon*. A projektum Ázsia kultúráiban részletesen vizsgálja az udvariasság nyelvi etikettjét. A teljes támogatás összege: 4,482 M Ft.

Bolyai János Kutatási Ösztöndíj BO/00623/11: *A beszédtervezés és kivitelezés fejlődési mintázata gyermekkorban (6–9 éves kor között)*. A teljes támogatás összege: 4,482 M Ft.

Bolyai János Kutatási Ösztöndíj BO/00639/11: *József Attila teljes szókészletének lexikográfiai feldolgozása (József Attila-szótár)*. A projektum során elkészül József Attila írói szótára A–K-ig. A teljes támogatás összege: 4,482 M Ft.

Nemzetközi pályázatok

YGGDRASIL 211286 vendégkutatói ösztöndíj (Research Council of Norway). A támogatás egy meghívásos és két konferencia-előadás megtartását, valamint egy folyóiratcikk elkészültét, nem utolsósorban statisztikai és módszertani ismeretek bővítését teszi lehetővé. A teljes támogatás összege: 78 000 NOK.

Innovative Networking in Infrastructure for Endangered Languages (INNET) – FP7-284415. A pályázat célja a nyelvi kisebbség és veszélyeztetettség fogalmának bevezetése a közoktatásba; a nyelvi dokumentáció modern eszközeinek hasznosítása veszélyeztetett nyelvekre vonatkozóan. A kutatás konzorciumban folyik német, holland, lengyel és magyar résztvevőkkel. A teljes támogatás összege: 51 568 EUR.

Politeness in Taiwan (Chiang Ching-kuo Foundation, Tajvan), RG-125-P-10. Az ausztrál Griffith Egyetemmel közös projektum során a nyelvi udvariasság jelenségkörét kutatják Tajvan komplex nyelvi helyzetében. Az adatgyűjtés és -feldolgozás után közös publikációk fognak megjelenni a témában. A teljes támogatás összege: 19 000 USD.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bakró-Nagy M, Forgács T (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VI*. Szeged: SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék, 2011.
benne: Dömötör A: Egyes és többes számot váltakoztató jelzős szerkezetek a kései ómagyar és a középmagyar korban 7–17; É Kiss K: A Jókai-kódex tagadó szerkezetei 19–34; Egedi B: Az ómagyar határozott névelő kialakulásának grammatikai vonatkozásai 35–47; Haader L: Ómagyar megakadásjelenségek: Ráskay Lea tollbotlásainak típusai 79–97; Hegedűs V: Névutós kifejezések a Jókai-kódexben 95–103; Sipos M: Kontaktusjelenségek és etimológia 211–220.
2. Bánréti Z (szerk.): *Rekurzió a nyelvben II.: Neurolingvisztikai megközelítés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2011, 167.
benne: Bánréti Z, Mészáros É: A mondattani rekurzió afáziában. 11–62; Mészáros É, Bánréti Z: Az egyeztetés elve és a rekurzió: egy agrammatikus Broca-afáziás állapotjavulásának tanulságai. 87–106; Bánréti Z, Hoffmann I, Örley Z, Mészáros É: Kitekintés: rekurzív számolási képességek középsúlyos Alzheimer-kórban és agrammatikus afáziában. 158–187; Bánréti Z, Szűcs M, Mészáros É: Az összetett szavakat építő lexikai rekurzió afáziában és Alzheimer-kórban, 107–137; Hoffmann I, Bánréti Z, Szűcs M, Mészáros É: A mondattani rekurzió enyhe és középsúlyos Alzheimer-kórban. 71–100.
3. Bárkányi Zs: Gradient phonotactic acceptability: word-initial clusters in Slovak. *ACTA LINGUISTICA HUNGARICA* 58:(4) 2011, 353–390.
4. Bartha Cs, Hattyár H: *A magyarországi siket közösség és a magyarországi jelnyelv: Siketség, nyelvhasználat, identitás*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet Többnyelvűségi Kutatóközpont, 2011, 161.
5. Bartos H (szerk.): *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXIII: Új irányok és eredmények a mondattani kutatásban*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011, 439.
benne: Bánréti Z, Mészáros É: A szintaktikai rekurzivitás afáziában 191–226; Bródy M, Szendrői K: A kimerítő felsorolás értelmezésű fókusz válasz 265–280; É Kiss K: Szerkezetileg kódolt előfeltevés a magyar mondat szerkezetben 245–264; Olsvay Cs: A lokalitás szerepe a lehetséges operátor-hatókörök szintaktikai magyarázatában 374–414; Surányi B: A szintaktikailag jelöletlen fókusz pragmatikája 281–313.
6. Declerck T, Scheidel A, Lendvai P: Proppian Content Descriptors in an Integrated Annotation Schema for Fairy Tales. In: Sporleder Caroline, Bosch Antal van den,

- Zervanou Kalliopi (szerk.) *Language Technology for Cultural Heritage: Selected Papers from the LaTeCH Workshop Series*. Berlin: Springer Verlag, 2011, 155–169.
7. É Kiss K, Hegedűs A (szerk.): *Nyelvelmélet és diakrónia*. Piliscsaba; Budapest: PPKE BTK; Szt. István Társulat, 2011, 246.
 - benne: Bácskai-Atkári J: A komparatív operátor esete a mondatbevezetővel: Szintaktikai változások a magyar hasonlító mellékmondatokban 103–119; É Kiss K: Az ősmagyar SOV-től az ómagyar (T)(Q)(F)VX-ig, 85–102; Geröcs M: Aspektus és igekötő 153–170; Hegedűs V: Ómagyar anaforák, reflexivitás és kötéselmélet 179–190; Kálmán L, Rebrus P, Törkenczy M: Ingadozás és diakrónia. 191–203.
 8. Gábor B, Lukács Á: Early morphological productivity in Hungarian.: evidence from sentence repetition and elicited production. *Journal of Child Language* 38, 2011, 1–32.
 9. Gósy M, Gyarmathy D: A lateralizáció tipikus és atipikus nyelvfejlődésben. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 11, 2011, 65–89.
 10. Ittész N, Csengery K, Fiers M, Gyenese I, Kiss Cs, Mártonfi A (szerk.): *A magyar nyelv nagyszótára*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, 2011, 1039. 3., B-bes.
 11. Ittész N, Csengery K, Fiers M, Gyenese I, Györfly A, Kiss Cs, Mártonfi A (szerk.): *A magyar nyelv nagyszótára*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, 2011, 1020. 4., Besz-by.
 12. Kádár ZD, Mills S (szerk.): *Politeness in East Asia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 314.
 - benne: Kádár ZD, Mills S: An introduction 1–14; Kádár ZD, Mills S: Culture and politeness 21–44; Kádár ZD, Pan Y: Politeness in China 125–146.
 13. Kádár ZD, Pan Y: Contemporary vs. historical Chinese politeness. *Journal of Pragmatics* 43:(6), 2011, 1528–1539.
 14. Kas B, Lukács Á: Processing relative clauses by Hungarian typically developing children. *Language and Cognitive Processes* 17 Aug 2011: 1–39.
 15. Kenesei I, Vago R, Fenyvesi A: *Hungarian*. London: Routledge, 2011. xxxiv, 472. (Descriptive Grammars Series)
 16. Kiefer F, Komlósy A: On the order of word-class preserving derivational suffixes in the Hungarian verb. *Word Structure* 4:(2), 2011, 201–214.
 17. Laczkó T, Ringen CO, Kenesei I (szerk.): *Approaches to Hungarian 12: Papers from the 2009 Debrecen Conference*. Amsterdam: John Benjamins, 2011.
 - benne: Bartos H: Hungarian external causatives: Monoclausal but bi-eventive 1–38; É Kiss K: On a type of counterfactual construction 85–108; Ishihara S, Ürögdi B: The syntax-prosody interface and sentential complementation in Hungarian 63–84; Rebrus P, Törkenczy M: Paradigmatic Variation in Hungarian 135–161; Surányi B: An interface account of identificational focus movement 163–208.
 18. Leonard LB, Lukács Á, Kas B: Tense and aspect in childhood language impairment: Contributions from Hungarian. *Applied Psycholinguistics* 32, 2011, 1–24.
 19. Pan Y, Kádár ZD: Politeness in Historical and Contemporary Chinese. London: Continuum, 2011, 202.
 20. Simon Zs: When were the fortifications of the Upper City of Hattuša built? *ANATOLICA* 37, 2011, 239–249.
 21. Takács G: *Studies in Afro-Asiatic Comparative Phonology: Consonants*. Berlin: Dietrich Reimer Verlag, 2011, 258.
 22. Törkenczy M: Hungarian Vowel Harmony. In: Marc van Oostendorp, Colin J Ewen, Elizabeth Hume, Keren Rice (szerk.): *The Blackwell Companion to Phonology*. Oxford: Wiley-Blackwell Publishing Ltd., 2011, 2963–2990.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Nyelvtudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	110	Ebből kutató ² :	87
PhD, kandidátus:	44	MTA doktora:	7
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			2
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			32

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			281
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			215
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	30	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	24
recenzió, kritika magyarul:	1	idegen nyelven:	3
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	1	idegen nyelven:	5
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	58	idegen nyelven:	26
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	10	idegen nyelven:	4
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	1022	Összes független hivatkozások száma:	1020
Kapott recenzió, kritika:	11		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	6	MTA doktora:	1
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	97	hazai:	106
Nyilvános esemény ¹³ :	8	kulturális rendezvények ¹⁴ :	12
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	9	hazai:	43
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	21	hazai:	27

6. A HAZAI FELSZŐKATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			39
Témavezetések száma: TDK munka:	22	Diplomamunka (BSc):	57
Diplomamunka (MSc):	49	PhD:	58

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	418 518	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 6	Teljes saját bevétel:	185 865 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		12
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	81 768	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	45 680	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	21 388	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	83 660	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		5
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	29 834	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

POLITIKATUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1399 Budapest, Pf.: 694/115.

telefon: 1-224 6724; fax: 1-224 6727

e-mail: ig@mtapti.hu; honlap: www.mtapti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Három EU FP7-es, egy további nemzetközi, hat OTKA finanszírozású kutatási projekt, valamint számos hazai alap- és alkalmazott kutatás folyt az intézetben. Többek között a 2010-es választásokról, a pártrendszerről, az igazságszolgáltatási rendszerbe vetett állampolgári bizalomról, a politikai kommunikációról, a közigazgatás strukturális változásairól, a helyi szociális ellátórendszerekről folytak kutatások. Az intézet továbbá az előző évben meghatározta azokat a kutatási programokat, amelyek tudományos, gyakorlati és nemzetközi jelentőségüknél fogva középtávon kiemelt témáknak számítanak, és az intézeti kutatók többsége bekapcsolódik a megvalósításukba. Ezek közül már elindult, és eredményeket is produkált a Választási ígérek és kormányzati teljesülés kutatás. Új kutatók alkalmazásával ugyancsak elindult a Magyar közpolitikai folyamatot vizsgáló kutatási program.

Mindezek eredményeként 2011-ben az intézet munkatársai mintegy 237 magyar és idegen nyelvű publikációt, köztük 25 monográfiát és szerkesztett kötetet jelentettek meg.

Az intézet – a Szociológiai Kutatóintézettel közösen – vezeti a *European Social Survey – Európai Társadalomtudományi Elemzések* (ESS-EUTE) – összehasonlító európai vizsgálatának a hazai adatfelvételét, továbbá az intézet egyik kutatója vesz részt a nemzetközi projekt stratégiai és minőségbiztosítási döntéshozó testületében. Az ESS-EUTE a nemzetközi szakértők által a világon módszertanilag a legszigorúbbnak ítélt survey, az első és eddig az egyetlen társadalomtudományi projekt, melyet az Európai Bizottság Descartes-díjjal jutalmazott. Magyarország – az intézet révén – kezdettől részt vett benne. Az VI. adatfelvételi hullám tudományos és technikai előkészítése zajlott 2011-ben, maga a felvétel pedig 2012-ben lesz. Remélhetően az európai kormányok többségéhez hasonlóan a magyar kormány is nemsokára hosszú távú kötelezettséget vállal az ESS finanszírozására.

Az intézet kutatói több mint 100 hazai és nemzetközi konferencián, workshopon tartottak előadást, és több tucat tudományos rendezvényt szerveztek. Műhelyviták sorozatában dolgozták ki a *Trendek a magyar politikában* című intézeti tanulmánykötet fejezeteit. A kötet az intézetben folyó fontosabb kutatások eredményeit mutatja be, és várhatóan nem csupán a szakmabeliek, valamint az egyetemi oktatás számára lesz hasznos, hanem a szélesebb közönség érdeklődésére is számot tarthat, hiszen az elméleti kérdéseket az aktuális, hazai problémákra alkalmazza.

A Magyar Tudomány Napja alkalmából rendezett konferencia a társadalomtudomány és konkrétabban a politikatudomány nemzetközi kutatási infrastruktúráját mutatta be, valamint tudománymetriai szempontból elemezte a hazai társadalomtudomány teljesítményét.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Választási ígérek és kormányzati teljesülés az intézet kiemelt projektje, amelyben a kutatók mintegy harmada valamilyen formában részt vett. A kutatás célja a kampányígérek

jellegének és megvalósulásának mérése 1990 és 2014 között. A Magyarországon úttörő jellegű kutatás eredményeként új tudományos eredmények várhatók arról, hogy milyen a kapcsolat a pártok kampányígéretei és a tényleges kormánypolitika között, és – egy későbbi szakaszban – arról is, hogy a kormányok teljesítménye hogyan hat a szavazói viselkedésre. A kutatás eredményeképpen pontosabb képet kaphat a kormánypolitika kiszámíthatóságáról, a kormányzást végző politikai vezetők autonómiájáról, azaz arról, hogy tevékenységük mennyiben követi a választói akaratot és mennyire van kitéve a szavazópolgárok ellenőrzésének. E kérdések megválaszolása segít abban, hogy többet tudjunk meg a demokrácia, a mindenkori kormánypolitika és a közpolitika minőségéről. A projekt elsődleges célja annak megállapítása, hogy a magyarországi pártok mennyiben tesznek világos, számon kérhető ígéreteket, ezeket kormányra kerülve mennyire teljesítik, és milyen tényezők befolyásolják a választási ígérek egyértelműségét és végrehajtását. Az ígéretkutatási projekt 2010 őszén indult, a 2011-es évben a 2002-es választási kampánnyal kapcsolatos próbakutatást folytatott. Várható eredménye egy könyv és egy adatbázis lesz 2012 második felében. A projekt nyílt, arra törekszik, hogy az ígérekkel kapcsolatos egyéb kutatásokat is ösztönözzön. Mindennek hatása lehet a politika működésére, a kampányok és a kormánypolitikák minőségére is.

A politikai vezetés fogalma a demokrácia- és politikaelméletben. A vezetés fogalma meglehetősen ellentmondásos helyet tölt be a nemzetközi politikatudományban és a szűkebb értelemben vett politika- és demokráciaelméletben egyaránt. Az ellentmondás gyökere, hogy miközben a politikai vezetés a politikatörténet és a napi politikai elemzés mindennapos fogalma, a modern politikaelmélet, de különösen a demokráciaelmélet szinte teljesen negligálja. A politikatudományi irodalomban a vezetés problémájának háromféle megközelítése alakult ki. Az első a hatalom-központú vagy institucionalista, a második a vezetők és követők közti interaktív viszonyt hangsúlyozó behaviorista, a harmadik a művészet metaforára építő klasszikus, vagy másképpen „esztétikai” megközelítés. A vezetés az utóbbi esetben innovatív tevékenységet, a „politika művészetét” jelenti; az egyéni vezetői virtuozitást, cselekvést, alkotást, innovációt, a nagy tettek véghezvitelét. A kutatás mindhárom szakirodalmi megközelítés eredményeire támaszkodik, és egy új, szkeptikus demokráciaelmélet megalapozását tűzte célul. Az OTKA által támogatott kutatás 2008-ban indult, és 2011-ben zárult. A legfontosabb eredménye egy Londonban, New Yorkban és Delhiben (*Anthem Press*) 2012 januárjában megjelenő angol nyelvű kötet.

Szervezetek, intézmények, vezérek: a magyar pártrendszer, 1994–2010. A kutatás célja a „kétblokkrendszer” időszakának szisztematikus elemzése az útfüggőség (path dependency) elmélete alapján. Mint ezen elméletek általában, a kiindulópont itt is egy fordulópontnak tekinthető esemény (critical juncture). A fordulópont a pártrendszer megszilárdulására nem 1989–1990 (amikor háromosztatú tér jött létre), hanem az 1994-es parlamenti választás előtti és utáni időszak. Ez volt az a pillanat, amikor a pártvezetők mint politikai aktorok a strukturális kényszerektől viszonylag szabadon, hosszú távra kiható döntéseket hoztak. Strukturális tényezőkkel nem lenne könnyű konzisztens magyarázatot adni a pártok ekkori sorsdöntő választásaira. A pártvezetők a tág mozgástéren belül meglehetősen autonóm módon döntöttek. A rövid távú, gyakran egyedi körülmények között hozott döntések azonban olyan logikát hoztak létre, amely egyre inkább korlátozta az ágensek lehetőségeit, ill. a kialakult rezsím fenntartását ösztönözte. A kutatás ezt kíséri végig az 1994 és 2010 közötti periódusra vonatkozóan.

Kormányalakítás és koalíciós pártösszetétel Magyarországon, 1990–2010. A kutatás a rendszerváltás utáni koalíciókötések kimeneti oldalát, a kormányalakítás parlamenti szakaszát

és a koalíciók pártösszetételét vizsgálja. A koalíciós kutatás mainstream nemzetközi irodalmára támaszkodva – de azt több ponton továbbfejlesztve – azt teszteli, hogy a pártösszetételt mennyiben magyarázzák olyan tényezők, mint a kormányalakítási szabályok (különös tekintettel az államfő szerepére), a választói akarat, és a pártprogramok. Az eddigi eredmények mellett szólnak, hogy ezekkel szemben a legerősebb magyarázóereje a politikusi percepciónak van, amelyet a politikai verseny fő dimenzióját adó bal-jobb orientációs kód irányít.

A Magyar Választáskutatási Program – más intézményekkel konzorciumban együttműködve folytatott – 2011-ig záródó munkái a 2010-es választások eredményeit és annak mélyebb politikatudományi és szociológiai összefüggéseit tárták fel két fontos kötetben. Az egyik a 2010-es választásokkal a magyar politikában kialakult „új képletet” elemezte, a másik pedig általában mutatta be a politikai részvétel, a képviselő és a politikai változás mechanizmusait. A kutatási programban több kutató vett részt, egyikük a Magyar Választáskutatási Program egyik projektmenedzsere, s egyben mindkét kötet társszerkesztője.

A választások elemzéséhez tartozott az intézet kutatói által irányított *kampánykutatás*, mely a 2010-es választásokat megelőző korteskedést és a kampány médiatálalását tárta fel. A 2011-ben elkészült és meg is jelent tanulmánykötetből az olvasó képet kaphat az utóbb az Országgyűlésbe jutott pártok kampány-erőfeszítéseiről valamint arról, hogy a bulvársajtó, az ingyenes közéleti lapok, az online hírportálok és a reggeli televíziós magazinműsorok mit és hogyan mutattak be a kampány időszakában.

Az intézet kezdettől vezető szerepet játszik a hazai *ifjúságkutatásban*. 2011-ben készültek el azok az elemzések, amelyek az Ifjúság 2010 eredményeire valamint a korábbi hasonló adatfelvételek eredményeire támaszkodva mutatták be az ifjúság helyzetét, a magyar fiatalok politikai aktivitását, mobilizálhatóságát, politikai részvételének motivációit, a tiltakozásokhoz való viszonyát. Az adatok a magyar társadalom bezárkózó, a nyugat-európai trendektől merőben eltérő mintázatát jelzi, amelyek 2011 tavaszáig nemhogy javuló tendenciát mutattak volna, de 5 év átlagában inkább az aktivitás és részvétel visszaszorulásáról beszélhattünk.

A gyűlöletbeszéd fogalma a magyar politikai diskurzusban 1994–2004. A kutatás 2010 végére, illetve 2011 elejére jutott el abba a fázisba, hogy átfogó és szintetizáló jellegű megállapításokat tudjon tenni a kérdéskörre nézve. Eredményeinek társadalmi hasznát elsősorban azoknak az oktatásba való beépítése, egyetemi hallgatók és civil szervezetek önkéntesei számára való prezentálása jelenti, vagy jelentheti. Az átfogó megállapításokat prezentáló, 2011. elején megjelent tanulmány további társadalmi haszna lehet, hogy a gyűlöletbeszéd-viták közreműködőinek derékhatát képező szellemi elit, a szaktudományos és értelmiségi közeg számára értelmezési sémákat nyújt, igyekszik megadni a saját pozíció megértéséhez szükséges nyelvi önreflexió eszközrendszerét, segít megérteni, és talán közelebb hozni a másfajta álláspontokat.

Az igazságszolgáltatásba vetett bizalom indikátorai – EUROJUSTIS (EU FP7): a 2009 óta zajló kutatás 2011-ben zárult. Legfontosabb eredménye az a kérdőív, amely mérhetővé teszi a büntető-igazságszolgáltatásba vetett állampolgári bizalmat. A konzorcium nagy sikere, hogy sikerült ezt a kérdőívet az ESS – European Social Survey felméréshez kapcsolni, így mintegy 27 országból lesznek adatok. 2011-ben elkészült a projekt zárójelentése, amely összefoglalja a legfontosabb eredményeket. A kötetben a PTI munkacsoportja is publikált tanulmányt, amely a média és az igazságszolgáltatási rendszerbe vetett bizalom összefüggéseit elemzi. A témában írt másik tanulmány a rangos European Journal of Criminology-ban jelent meg.

A magyar központi közigazgatás szervezeteinek strukturális dinamikája. A kutatás a közigazgatás intézményi változását szervezeti nézőpontból, longitudinálisan elemző munka keretében vizsgálja. Európában ez az első olyan kutatás, amelynek keretében a közigazgatási szervezetek event history analysis módszerrel történő, populációs ökológiai irányultságú vizsgálatára sor került. Módszertani szempontból szintén újszerűnek tekinthető (legalábbis a hasonló, európai kutatások összefüggésében) a központi közigazgatási szervezetrendszer alakító tényezők kvantitatív és kvalitatív eszközökkel párhuzamosan történő vizsgálata (módszertani háromszögelés). A projekt a tudományos eredményeken túl alkalmas a kormányzat nem-minisztériumi jogállású központi szervekkel kapcsolatos adminisztratív politikájának orientálására is.

Helyi szociális ellátórendszerek alkalmazkodása Európa perem országaiban. A szociális ellátórendszer helyi szintjei különösen fontosak, mert az egyén az egész életére döntő hatást gyakorló első négy életévében, a családon kívül szinte kizárólag a helyi szociális ellátás intézményeivel, illetve a helyi társadalmi cselekvések hatásával találkozik. A LOSS (Local Organisation of Social Services) egy adott téregységben élő társadalmak tudásának újratermelését és közösségi oltalmának újra és újra felépülő rendszerét jelenti, amely nemzedékeken át immunitást és rezisztenciát fejleszt az ott élő társadalmakban. Amennyiben ez a rendszer adekvátan működik, képessé teszi a helyi társadalmakat a belső és külső krízisek elviselésére, átvészelésére, leküzdésére, illetve képes a krízis pozitív oldalát megragadva a társadalom megújítására, azaz innovatív folyamatok elindítására is. A kutatás feltevése szerint azonban a helyi szociális ellátórendszer hiánya, vagy annak elégtelen működése a társadalmakat védtelenné teszi a válságokkal szemben. Ilyen esetekben a válságok szétzilálhatják a helyi társadalmat, a közösséget, szélsőséges esetben kivándorlás indulhat meg (menekülés), vagy a helyi társadalom a radikális társadalmi mozgalmak játéktérévé válhat (tiltakozás). Ezzel ellentétben az erős ellátó rendszer a válságra hatékonyan tud válaszolni, illetve a társadalmak rezisztensebbek, gyorsabban reagálnak. A kutatás eredményeit egy 2011-ben megjelent angol nyelvű kötet foglalja össze. Több egyetemen tankönyvként fogják használni ezt az úttörő kötetet. Az intézet honlapján térítésmentesen elérhetővé fogják tenni a 2012. év folyamán.

A kelet-közép-európai államok szerepe a hidegháborúban, 1945–1991. A kutatás célja a kelet-közép-európai államok szerepének vizsgálata a szovjet blokk politikájának, illetve a kelet-nyugati viszony alakításában a hidegháború időszakában. A legújabb kutatások szerint a kelet-közép-európai államoknak a korábban feltételezettnél lényegesen jelentősebb szerepük volt mind a szovjet blokk politikájának, mind pedig a kelet-nyugati viszonyban az alakításában. Hasonlóképpen, a Moszkva és szövetségesei közötti, valamint a blokk országok egymás közötti viszonya is sokkal bonyolultabb képletet mutatott, mint amit erről legtöbbször ma is gondolnak keleten és nyugaton egyaránt. A kutatás szisztematikus forrásfeltáró munkával igyekszik igazolni a fenti tételt.

Az intézet 2011-ben az alábbi főbb rendezvények szervezője volt:

Az intézet rendezvénye a Magyar Tudomány Napja alkalmából (2011. november 8., Jakobinus terem):

Kutatási infrastruktúra, teljesítménymérés és a politikatudomány. A konferencia neves hazai előadókkal áttekintette a társadalomtudományi - azon belül a politikatudományi - kutatás szerveződését, fórumait, pályázatait hazai és nemzetközi kontextusban, továbbá bemutatta a tudományos teljesítmény méréseinek eljárásait, tudománymetriai szempontból elemezte a hazai társadalomtudományt, fókuszban a politikatudományt.

Egyéb fontosabb rendezvények:

2011. február 3. MTA PTI Tárgyaló: **A „valóságosan” létező demokráciák jövője.** Nyilvános műhelyvita az Értékkutató Műhely szervezésében.

2011. február 22. MTA Felolvasó terem: **A globalizáció politikai kihívásai.**

2011. március 29. MTA PTI Tárgyaló: **Eliték a válság korában.** Magyarországi elitek, kisebbségi magyar elitek. Könyvbemutató.

2011. május 5. MTA PTI Tárgyaló: **Választási ígéretek és kormányzati teljesülés.** Workshop és vita.

2011. június 28. MTA PTI Tárgyaló: **Trendek a magyar politikában.** Workshop és vita.

2011. november 3. MTA PTI Tárgyaló: **Trendek a magyar politikában.** Workshop és vita.

2011. december 5. MTA PTI Tárgyaló: **LOSS – Lokális szociális ellátórendszerek a válságban.** Könyvbemutató és konferencia.

2011. december 15. MTA Történettudományi Intézet Tárgyalója: **A bizonytalanság kora.** Konferencia előkészítő kerekasztal beszélgetés.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet kutatói több tucat ismeretterjesztő, tudománynépszerűsítő cikket jelentettek meg, és számos, a szélesebb közönségnek szóló rendezvényen tartottak előadást 2011 folyamán. Egyik könyvük kifejezetten ismeretterjesztő jelleggel, a szélesebb olvasóközönség számára mutatja be, illetve elemzi a Kádár-korszak világát a hétköznapiak perspektívájából. Az intézeti konferenciákat mindig meghirdetik a honlapukon, így gyakran előfordul, hogy a szűk kutatói világon kívülről is érkeznek érdeklődők.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az intézet az MTA nemzetközi együttműködései keretében 2011 júliusában a Kínai Társadalomtudományi Akadémiával szervezett közös konferenciát Pekingben a magyar EU Elnökség tapasztalatairól. A konferencián előadott az intézet két kutatója. A Kínai Társadalomtudományi Akadémiával való együttműködés 2012-ben is folytatódik, közös kutatási pályázatot terveznek beadni az Európai Bizottsághoz.

Az intézet folyamatos, élő kapcsolatot tart fenn az EU FP-7-es témái keretében a nyugat-európai partnerekkel és a visegrádi országok egyes kutatóintézeteivel. Egy új EU FP7-es kutatási pályázat beadására is elnyerésére is sor került az év folyamán. Az intézet három kutatója sikeresen kapcsolódott be egy, a COST program keretében folyó kutatói együttműködésbe.

Az intézet vezető kutatói összesen 52 előadást tartottak külföldi konferenciákon és tanácskozásokon Európában és az Egyesült Államokban. Az intézet egyik vezető kutatója vendégelőadóként a Columbia University-n oktatott és kutatott, egy másik kutató Frankfurt a.O.-ben a European University 'Viadrina' MBA programjában oktatott, és egy kutató két évig a Kínai Társadalomtudományi Akadémián kutat. Az EU Marie Curie programjának keretében egy vendégkutató folytat kutatást az intézet munkatársaként.

Az intézet a hazai tudományos műhelyekkel is kapcsolatot tart: a kutatók mintegy két tucat hazai kutatóhellyel, egyetemen működtek együtt különböző (kutatási, könyvkiadási stb.) projektek keretében. A munkatársak közül 21 kutató oktatott 2011-ben felsőoktatási intézményben, 7 pedig doktori iskolában. Az intézet ad helyt a Magyar Politikatudományi

Társaságnak, valamint kiadja a hazai politikatudomány egyetlen referált folyóiratát, a Politikatudományi Szemlét.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézet 2011-ben **OTKA** -pályázaton két témával pályázott eredményesen:

- Intézményi bizalom és a közpolitikák eredményessége Magyarországon.

A kutatás azt a hipotézist fogja tesztelni, hogy az intézményekbe vetett állampolgári bizalom javítja az állam működésének hatékonyságát, eredményességét. (12,5 M Ft)

- Választási ígérek és kormányzati teljesítmény Magyarországon.

A kutatás a témában már elindult intézeti projektet folytatja, kiterjesztve az adatgyűjtést más választási évekre is. (7 M Ft)

Nemzetközi támogatású kutatások

- FIDUCIA – New European Crimes and Trust Based Policy. EU FP7. A projekt a bizalom-alapú közpolitika működését vizsgálja a büntető-igazságszolgáltató rendszerrel kapcsolatban (147.000 EUR).
- Public Sector Pay and Social Dialogue during fiscal crisis. EC DG Employment, Social Affairs and Inclusion. A projekt az államigazgatásban dolgozók fizetésének alakulását, és az ezt befolyásoló intézményi alkuk működését tanulmányozza. (45.800 EUR).

Egyéb pályázatok

- NKA támogatás a Politikatudományi Szemle számára (1,8 M Ft)
- MTA támogatás a Politikatudományi Szemle számára (1,1 M Ft)
- MTA Nemzetközi Ifjúsági Konferencia pályázat (350 E Ft)

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Balázs Zoltán. *A jó vonzásában*. Budapest: Helikon, 2011.
2. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk.): *Arctalan (?) nemzedék. Ifjúság 2000–2010*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. 2011. 391 p.
3. Bíró Nagy András: „Party cohesion in the European Parliament after enlargement”. In: Arató K., Enyedi Zs., Lux Á. (szerk.): *Structures and Futures of Europe*. Ad Librum, Budapest, 2011. 115-128.
4. Boda Zsolt, Szabó Gabriella: “The media and attitudes towards crime and the justice system: a qualitative approach”, *European Journal of Criminology*, 8 (4), July 2011, 329-342.
5. Bódi Ferenc, Fábián Gergely (írta és szerk.): *Helyi szociális ellátórendszer Magyarországon*. Debreceni Egyetem Kiadó, Debrecen, 2011. 398 p.
6. Grajczár István, Tóth András: „Válság, radikalizálódás és az újjászületés ígérete: a Jobbik útja a parlamentbe”, megjelent: Enyedi Zsolt, Szabó Andrea és Tardos Róbert (szerk.): *Új képlet. Választások Magyarországon, 2010*. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 2011, 57-92.
7. Hajnal, György (2011): „Agencies and the politics of agencification in Hungary”. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, Special Issue, 74-92.
8. Körösenyi András: „A politika mint konstitutív. Carl Schmitt hozzájárulása a politika meghatározásához.” *Századvég, Új folyam*, 60 szám (2011. 2. szám) 3-24.
9. Pál Gábor: „Tereket nyitó kulcskategória. A gyűlöletbeszéd fogalma a magyar politikai diskurzusban 1994-2004”. *Politikatudományi Szemle*, 2011. 1. sz. 97–116.

10. Soós Gábor: "Hungary." In *The Second Tier of Local Government in Europe: Provinces, Counties, Départements and Landkreise in Comparison*, edited by Heinelt, Hubert and Xavier Bertrana, 146-163. London: Routledge, 2011.
11. Szabó Gabriella, Mihályffy Zsuzsanna, Kiss Balázs: *Kritikus kampány. A 2010-es országgyűlési választási kampány elemzése*. Budapest, L'Harmattan, 2011. 209. oldal.
12. Szigeti Péter: *Jogtani és Államtani Alapvonalak*. Harmadik, bővített kiadás, Rejtjel, 2011.
13. Szűcs Zoltán Gábor: „Burke és a magyar „protokonzervatívok”: Politikai diskurzustörténeti esettanulmány.” In: Horkay-Hörcher Ferenc, Szilágyi Márton (szerk.) *Edmund Burke esztétikája és az európai felvilágosodás*. Budapest: Ráció Kiadó, 2011. 248-270.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Politikatudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	51	Ebből kutató ² :	38
PhD, kandidátus:	14	MTA doktora:	8
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			23

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			255
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			237
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	64	idegen nyelven:	6
külföldi folyóiratban magyarul:	4	idegen nyelven:	6
recenzió, kritika magyarul:	34	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	7	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	6	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	67	idegen nyelven:	17
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	18	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés magyarul:	4	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	296	Összes független hivatkozások száma:	165
Kapott recenzió, kritika:	8		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	49	hazai:	53
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			13
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	9	hazai:	10
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	4	hazai:	17

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			23
Témavezetések száma: TDK munka:	15	Diplomamunka (BSc):	74
Diplomamunka (MSc):	66	PhD:	23

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	273 011	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 3	Teljes saját bevétel:	117 867 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		9
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	37 915	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		9
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	78 695	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		6
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	33 827	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

PSZICHOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET

1132 Budapest, Victor Hugo u. 18-22.; 1394 Budapest, Pf.: 398.
telefon: 1-354 2290; fax: 1-354 2416
e-mail: czigler.istvan@ttk.mta.hu; honlap: www.mtapi.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

- A vizuális észlelést megalapozó szenzoros emlékezet vizsgálata, az automatikus változás-detekció működési elveinek kutatása
- Figyelmi folyamatok, figyelemváltás tanulmányozása a hallásban, az akaratlagos és automatikus folyamatok kölcsönhatása
- Hangforrások elkülönítésének akusztikus jelzései, a szekvenciális szabályszerűségek és ezek megsértésének detekciója, mint az elkülönítés egyik meghatározó tényezője
- Az agykérgi funkcionális kapcsolatok elemzésére alkalmas eljárások kidolgozása és a neurális hálózat-elemzés alkalmazása memóriafolyamatok vizsgálatában
- Kognitív tréning hatása a teljesítményre és ennek idegrendszeri mutatóira idős- és fiatal korban
- Prozódiai sajátságok szerepének elemzése összetett mondatok feldolgozásában, pszichofiziológiai módszerekkel
- Epilepsziás betegeken kérgi oszcillációk téri kiterjedésének elemzése
- Csecsemőkori érzelmefelismerés vizsgálata, az alapérzelmek megkülönböztetésének lehetőségei
- Pszichés zavarok elemzésének szűrésre alkalmas módszerének kidolgozása kisgyermekkorban
- A társas ismeretátadás mechanizmusainak evolúciós, illetve összehasonlító etológiai elemzése
- A kötött és laza kultúrák és a társadalmi normák kapcsolata makrotársadalmi mutatókkal
- Versengés reprezentációjának kultúra-közi vizsgálata
- A nemzeti identitáshoz kapcsolódó nézetrendszerek narratív pszichológiai vizsgálata
- Izolált kiscsoportok kommunikációjának narratív pszichológiai elemzése
- A női szereppel kapcsolatos irodalompszichológiai vizsgálatok
- A magyarországi pszichoanalízis történeti szempontú elemzése

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az észlelés folyamatait a látás területén megalapozó emlékezeti folyamatok sajátosságait vizsgálták agyi elektromos jelenségek elemzését alkalmazva. Megállapították, hogy ez a nem-tudatos emlékezeti rendszer a vizuális esemény összetevőit együttesen, mint vizuális eseményeket veszi tekintetbe akkor, amikor a szokásostól eltérő vizuális sajátságokat észlelünk. Eredményeik szerint a vizuális emlékezet egy másik típusa a vizuális látvány észlelésekor szinte azonnal kiegészíti a látványt a szokványos környezet kiterjedtebb részével, és ez akár emlékezeti torzításokhoz is vezethet.

Megállapították, hogy a figyelemfelkeltő hangok miatti önkéntelen figyelemváltás két előkészületi folyamat révén ellensúlyozható: az elterelő hang megjelenéséről szóló információ egy általános figyelmi erőfeszítés révén segítheti az elterelődés ellensúlyozását, míg az elterelő hang pontos ismeretében ingerspecifikus előkészület tehető. Megállapították, hogy a hallási figyelmi pislogás jelenségében az eddig uralkodó elképzelésekkel szemben nem csak

akaratlagos figyelmi jelenségek, hanem a célhangok fizikai feltűnősége miatt kiváltott önkéntelen figyelemváltás is jelentős szerepet játszik.

Összefoglalták, és az új eredmények tükrében módosították a szabálysértő hangingerek detektálását kísérő agyi elektromos jelek hátterében álló információfeldolgozási folyamatokat értelmező „emlékezeti nyom” hipotézist. Új elméletet alkottak a párhuzamosan működő hangforrások által kibocsátott jelek szétválasztásának mechanizmusáról. E szerint az egyes hangforrások által kibocsátott hangsorokat az idegrendszer a szabálysértő hangok detektálásának alapjául szolgáló szabályosság reprezentációk közötti versengés segítségével választja szét a fülbe érkező összetett hangfolyamból. Az elmélet tesztelésére több vizsgálatot végeztek és elkészítettek egy komputációs modellt.

Bizonyították, hogy a ritka feladat-irreleváns ingerek nem feltétlenül váltják ki az orientációra jellemző agyi aktivitást (P3a EKP komponenst); a feladathoz kötődő és attól elterelő ingerek komplexitásviszonyainak is meghatározó szerepe van.

Megtörtént azon számítógépes algoritmusok adaptálása, melyek alapján lehetővé vált a funkcionális kapcsolatok dinamikájának elemzésére alkalmas fázisszinkronizáció és súlyozott gráfok számítása, a szinkronizációs valószínűség időbeli változásának követése, és a komplex hálózatelemzési elemzés újabb mutatóinak (modularitás) elemzése.

Érzelmi tartalmú szóingerekkel kiváltott potenciálok és az azokkal együttjáró szinkronizációs folyamatok elemzésének eredménye arra utal, hogy a válaszgátlásban fontos folyamatok az averzív hatású ingerekre aktiválódnak legnagyobb mértékben, mely hatás fiatalokban kifejezettebb. A kiváltó ingertől függetlenül magasabb szinkronizáció volt megfigyelhető a fiatal korcsoportban, mely magyarázható a fiatalokban kifejezettebb interneuronális kapcsolatokkal.

Kimutatták, hogy kognitív tréning (dual n-back feladat gyakorlása) hatására javult a rövidtávú emlékezet és a pszichomotoros gyorsaság, valamint az akusztikus és vizuális n-back feladatokban a viselkedéses teljesítmény. Változások voltak megfigyelhetők az eseményhez kötött kiváltott potenciálok jellemzőiben. A Figyelmi Hálózat Tesztben vizsgált komponensekre viszont a tréningnek nem volt kimutatható hatása. Az eredményekből arra következtettek, hogy az agy idős korban is megtartja plaszticitását, ám a transzferhatás az egyes feladatok között korlátozott.

Megállapították, hogy verbális vizuális emlékezeti feladat során az emlék-fenntartás fokozott szinkronizációval jár együtt, részint a frontális és parietális területeken belül, részint pedig e területek között. Olyan vizuális emlékezeti feladat kapcsán, mely verbális elemet nem tartalmazott, kimutatták, hogy a szinkronizáció mértéke a fenntartott információ mennyiségétől függően változik. Az idős személyekben csökkent szinkronizációt és az emlékezeti terhelés hatására a szinkronizáció-növekedés hiányát észlelték.

A nyelvi rekurzió interdiszciplináris vizsgálata során az elektrofiziológiai vizsgálatok azt mutatták, hogy az összetett mondatok feldolgozása során a szakaszhatárokat jelölő nyelvi és prozódiai jellemzőket az idegrendszer egymástól függetlenül dolgozza fel, és a határok eltérése a mondatszerkezet újraépítését indítja el. Ezeket a folyamatokat jól jelzik a specifikus eseményhez kötött agyi potenciálok (CPS, P600) megjelenése. A prozódiai hatások kapcsán megerősítést nyert, hogy azokat az emberi agy jelentés vagy nyelvtani struktúra nélküli is

feldolgozza, azaz a prozódia a szintaxisához hasonlóan egy önálló és hierarchikus szerkezettel rendelkező nyelvi reprezentáció.

Az „ultrahang alapú radar technológia” segítségével létrehozott tájékozódási eszköz viselkedéses tesztelése során megállapításra került, hogy az eszköz korlátozottan, de alkalmas arra, hogy a visszavert ultrahang jelek által hanginformációvá alakított téri jellemzők alapján a vizsgált személyek egyszerű tájékozódási feladatokat hajtsanak végre.

A szóhangsúllyal kapcsolatos vizsgálatok megállapították, hogy a beszéd szintetizátor segítségével létrehozott hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok esetében az egyes akusztikai paraméterek fokozatos változtatása (intenzitás, alaphfrekvencia, hossz) eltérő módon befolyásolta a szótagok címkézését: az intenzitás graduálisan, az alaphfrekvencia és hossz viszont kategoriálisan változtatja meg az észlelést.

Epilepsziás betegeken megállapították, hogy a mély alvás alatt kialakuló lassú kérgi elektromos oszcilláció térbeli terjedését az eddigi fejbőrrel elvezetett elektroencefalográfiás (EEG) vizsgálatok adataival ellentétben, bonyolultabb, több réttű mintázatok jellemzik. A megfigyelt téri terjedési mintázatokban jelen voltak az önmagába záródó pályán terjedő hullámok, valamint az ugrásokkal megvalósított hullámterjedés is. Eredményeik rámutatnak arra, hogy magas téri felbontású elvezetési módszerek szükségesek az emberi agykéreg helyi elektromos folyamatainak pontos feltárására.

Új módszert dolgoztak ki sok kontaktusú szilícium alapú neurális interfész megvalósítására. A jelenlegi eszköz 24 platina kontaktussal rendelkezik, melyek mérete 30 mikron x 30 mikron. Az elektród eléggé éles hegygel rendelkezik a kemény agyhártya átszúrásához állatokban. Állatkísérletes eredményeik szerint az eszköz igen jó elektrofiziológiai tulajdonságokkal rendelkezik, nagy pontossággal képes mérni a helyi mezőpotenciálokat valamint az egysejt- és többsejt-aktivitást.

A csecsemőkori érzelemfelismerés fejlődésével kapcsolatos vizsgálatok 4 és 9 hónapos csecsemők esetében feltárták, hogy az „öröm” érzelemre 9 hónapos korban nagyobb mértékű volt a habituáció; a lány csecsemők 9 hónapos korban jobban megkülönböztették a „félelem” kifejezést, mint 4 hónaposan. A „szomorú” és „öröm” kifejezéseket a csecsemők mindkét életkorban jobban megkülönböztették, ha előbb már láttak „félelem” arckifejezést.

Az anya-csecsemő kommunikáció és a csecsemők érzelemregulációjának vizsgálata kimutatta, hogy míg a 4 hónapos csecsemők főleg külső, anyai regulációra hagyatkoznak, a 9 hónapos csecsemők viselkedése változatosabb a megzavart kommunikáció okozta stresszel való megküzdésben.

Az elsőszülött gyerekeknél az óvodáskori kötődés mintázata eltérő aszerint, hogy időközben született-e testvérük. Nem több a bizonytalan kötődésű gyermek, de a testvérral rendelkező bizonytalan kötődésű gyermekek zömmel elkerülőek. Ezeknek az elkerülő gyermekeknek a 2/3-a csecsemőként biztonságos kötődésű volt. Lehetséges, hogy az anyák ezekben az esetekben a második gyermek megszületése után nem tudták fenntartani a szenzitív gondozás elegendő szintjét, s ez vezetett a korai biztonságos kötődés elkerülővé alakulásához. Ugyanakkor, ez a változás a kötődésben nem járt együtt az egyéves testvér iránti féltékenységgel. Sőt, az elsőszülött lányok több proszociális viselkedést mutattak kistestvéreik iránt.

Az SDQ a gyermekkori viselkedési és pszichés zavarok felmérésére és szűrésére alkalmas rövid, szülői és tanári, valamint 11 éves kortól önkitöltős változattal is rendelkező mérőeszköz. A skálák pszichometriai jellemzői, együttjárásai, és a nemek közötti különbségek összhangban vannak a korábbi magyar vizsgálattal és a nemzetközi tapasztalatokkal. Az értékelők közötti eltérések egyes skálákon felhívják a figyelmet a problematikus viselkedések szituációtól való függésére és a megfigyelők közötti eltérésekre, ezek potenciális fontosságára a kutatók és gyakorlati szakemberek számára.

A kulturális tudásátadás modellezésére kialakított kísérletekben kortárs tanulási láncok elemzését végezték el óvodás gyermekeken. Úgy találták, hogy az eredeti feltevésekkel ellentétben ilyen helyzetekben a gyerekek inkább a saját interpretatív mechanizmusaikra támaszkodva értelmezik a modell által bemutatott eszközselekvést és nem utánzásra érdemes kulturális tudásként.

A megfigyelt viselkedési elemek relevanciájának utánzásban betöltött szerepét vizsgálva sikerült kimutatni, hogy 14 hónaposok szelektív és racionális utánzási teljesítményét a bemutató személy pedagógiai szándéka, ezen belül is a kommunikáció releváns elemeinek kiemelése vezérli. A 2 éves gyerekek késleltetett utánzási helyzetben hajlamosak az eredetileg elsajátított viselkedést bemutatni még akkor is, ha az eredetileg releváns, elsajátított elem időközben irrelevánssá válik. Úgy tűnik, hogy a tudásátadási helyzet kulturális (tanító) jellege miatt „hűségesek” az eredeti stratégiához. Az eredmények a racionális utánzás modelljének újrafogalmazását teszik szükségessé.

A csecsemők már 10 hónapos korban képesek monitorozni mások tudattartalmát és képesek ezt az ismeretet mások viselkedésének jóslására használni. Ugyanakkor nem képesek ezt a két információt személyhez kapcsoltan integrálni. A korai tudatelméleti képességek, és a fejlett tudatelmélet között ez az információösszeépítés lehet a fejlődési kulcs.

A szemmozgáskövető technika alkalmazásával sikerült kimutatni, hogy a kutyák a csecsemőkhöz hasonlóan felismerik a felnőtt ember kommunikációs szándékát, és tekintetkövető viselkedésüket alapvetően befolyásolja, hogy partnerük megfelelő módon jeleníti-e meg az osztrénv-kommunikatív-referenciális jelzéseket.

A 8–10 éves gyerekek 1995-ös és 2005-ös tesztvizsgálati eredményeit összehasonlítva tíz év alatt a szekvenciális emlékezet gyengébb, az egyidejű emlékezet jobb lett. A számismétlés feladatban mind a számsor hosszában, mind a helyesen megjegyzett számsorok számában gyengébbek a 2005-ös eredmények. Az olvasási teljesítmény nem változott, de a szókincs feladatban gyengébbek az eredmények 2005-ben.

Egy 33 országot összehasonlító vizsgálatban, amely kötött (erős normák és a normák betartása) és laza kultúrákat (laza normák, a normák be nem tartása) hasonlít össze, a magyar válaszadók az egyik leglazábbnak (anómia) bizonyultak. A kötöttség-lazaság számos társadalmi makro-mutatóval és szocializációs és személyiségtulajdonsággal jár együtt.

A versengés reprezentációja egy magyar, angol, török, japán és kínai összehasonlító vizsgálatban a magyar és a kínai mintában bizonyult a legnegatívabb tartalmúnak, ugyanakkor mind a magyar, mind a kínai csoportban erős motivációval járt együtt. A magyarok esetében a reprezentáció szignifikáns része a győzelem és a veszteség is, míg a kínaiaknál a munka. A versengést a török válaszadók kapcsolják a leginkább a gazdasághoz, az angolok és a japánok a sporthoz. A versengés a legpozitívabb tartalommal az angolok számára bír.

A magyar egyetemisták tanulás felfogása pragmatikus, erősen teljesítményorientált és instrumentális motiváció alapú, valamint a tanulás jellemzően a szűken vett formális oktatás keretein belül értelmeződik számukra.

A Magyarországon tanuló kínai gyermekek körében végzett kapcsolatháló-elemzés feltárta, hogy a kínai diákok zárt kapcsolati hálóval rendelkeznek, kapcsolathálójuk közel egészét saját nemzetiségűek és baráti-kortárs kapcsolatok alkotják. A személyes háló összetételében a legfontosabb tényező a nyelvtudás és a Magyarországon eltöltött évek száma.

Az általános és középiskolai tanárok ambivalensen viszonyulnak az iskolai versengéshez, míg az együttműködést nyíltan pozitívabban értékelik. Ugyanakkor sem a versengés, sem az együttműködés oktatásához nem rendelkeznek explicit és hatékony módszerekkel, stratégiákkal. Hiányosságok mutatkoznak többek között a versengés konstruktív feldolgozásával és a szabálytartásra neveléssel kapcsolatban is.

A versengés a jutalmazási típusoknak megfelelően eltérő módon hat a kardiovaszkuláris működésre: a kevésbé versengő helyzet fokozatosan növekvő szimpatikus aktivitással járt, míg az erősebben versengő helyzetben egy erős kezdeti szimpatikus aktivitás után fokozatos csökkenést tapasztaltunk. A kortizol szintje szignifikánsan csökkent egy olyan versenyhelyzetben, amelyet a kutatás résztvevői éltek. Ez a kognitív kiértékelés hatását hangsúlyozó megküzdés-modellek rövid távú pszichofiziológiai alátámasztásának tekinthető.

Megállapították, hogy a magyar nemzeti identitáshoz a kollektív áldozat szereppel járó érzelmi dinamika kapcsolódik. A Trianoni békeszerződés 1920 és 2010 közötti sajtóbeli megjelenéséből szisztematikusan összeválogatott szövegkorpusz narratív pszichológiai elemzésével kimutatták azt, hogy ezen történelmi eseményt eltérően reprezentálják a jobb- illetve baloldali sajtóban, a jobboldali sajtóban gyakrabban jelennek meg érzelmi kifejezések. Kidolgozták a magabiztosság-krízis indexet, amely a narratív jellemzők és az akusztikai jegyek együttes elemzése alapján teszi lehetővé az elbeszélő lelkiállapot-változásainak követését.

Érzelmi epizódokat elbeszélő történeteket vizsgálva megállapították, hogy az érzelmi élmény feldolgozottságának szintje, illetve az elbeszélés során átélt érzések intenzitása a történet szerkezet eltérő jellemzőire van hatással. A feldolgozottságot az értékelő eszköz használata, az érzelmi intenzitást az idői és perspektíva szerkezet jelzi.

Az izolált kiscsoportok pszichodinamikájának távoli, automatikus monitorozására korábban kidolgozott NooJ szoftver alapú narratív pszichológiai mintázatelemzését a moszkvai Institute for Biomedical Research által, a European Space Agency közreműködésével végzett Mars_105 űranalóg kísérlet legénységi kommunikációjának elemzésére, orosz és angol nyelvű szövegek vizsgálatára is alkalmassá tették. Feltárták a 'high autonomy' helyzetben történő kommunikatív viselkedés mintázatait, valamint azt, hogy e mintázatok időbeli lefutása hogyan függ össze élettani paraméterekkel (vizeletből mért stresszhormon szinttel).

Automatikus, NooJ szoftver alapú narratív pszichológiai tartalomelemzési vizsgálóeszközt dolgoztak ki szemantikus szerepek azonosítására (Semantic Role Labeling) egyéni és csoportos én-elbeszélésekben, és ennek működését az oktatásban jelenleg használatos általános és középiskolai tankönyvek korpuszán tesztelték (kb. 210000 szó).

Egy vizsgálat során a filmi narratíva fókuszálási stratégiája, a filmbefogadó emocionális válaszai, valamint a befogadó kötődési jellemzői közötti kapcsolat került középpontba. A

fokalizáció vizuális kódjainak sűrűsége meghatározza a befogadói mentalizációt, és a fokalizáció és a kötődés között szignifikáns interakció mutatkozik az érzelmi arousal, a befogadó érzelmi elköteleződése és a mentalizáció befolyásolása tekintetében.

A nőiség/szexualitás és a pszichoanalízis kapcsolatáról, valamint a budapesti iskola első női pszichoanalitikusairól szóló kutatások egyfelől a gyógyító neme és szakmai életútja (specializáció, tudományos elköteleződések, szociális kapcsolatok) közti összefüggést, másrészt a társadalmi és politikai körülmények meghatározó hatását tárták föl az egyéni életutak alakulásában.

A gyógyító kapcsolat érzelmi bevonódás aspektusának vizsgálata feltárta, hogy a negatív tartalmú jelenetek erőteljesebb mentalizációs és mimikri-válaszokat hívtak elő, és a páciens szereplőkkel kapcsolatban is több ilyen válasz jelent meg. A férfiak több értékelő választ adtak a jelenetekkel kapcsolatban.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Ismeretterjesztő előadások összehasonlító viselkedéskutatásról:

- Budapest, 2011. 01. 05. az MTA Biológiai Tudományok Osztálya
- Szeged, 2011. 05. 07. Szegedi Táltos Iskola OKJ-s szakképzése
- Budapest, 2011. 07. 20. Népszigeti Kutyaiskola kiképzésvezetői tanfolyam
- Budapest, 2011. 08. 15. Ringató Módszertani tanfolyam és tábor
- Székesfehérvár, 2011. 06. 3-4. a Magyar Terápiás és Segítőkutyás Szövetség országos konferenciáján
- Budapest, 2011. 11.11. Pszichológiai Kutatóintézete

További előadások és bemutatók

- 2011. március 16. Az időélmény pszichológiája. Agykutatás Délutánja. Ismeretterjesztő előadások az Agykutatás Hete alkalmából. Millenáris Park, Csodák Palotája.
- 2011. március 29. Magyar pszichológusok a Mars-500-ban. Űrvilág portál. http://www.urvilag.hu/hazai_kutatohelyek_es_uripar/20100329_magyar_psz
- 2011. április 19. Pszichológiai szöveganalízis a Mars-500 kísérletben. Előadás az MTAPI Űrkutató Csoportban általános iskolásoknak. „Természettudományos Tehetséggondozó Projekt” A jövő űrkutatóinak műhelye (Űrtan-7).
- 2011. április 6. Az emberes űrrepülés pszichológiai kérdései. Előadás a Jövőobszervatórium és a Magyar Asztronautikai Társaság „Az emberes űrrepülés jövőjéről” című találkozóján. <http://jovokutatas.blogspot.com/2011/04/negyedik-magyar-jovokutatas-meetup.html>
- 2011. január 25. PPKE ITK nyílt napok, elektrofiziológiai kísérletek bemutatása
- 2011. november 18. PPKE ITK kutatók éjszakája, elektrofiziológiai kísérletek bemutatása

Médiaszereplés: A kutatók több mint 20 alkalommal számoltak be kutatásaikról a médiában (Kossuth Rádió - Közelben, Szonda Tudományos Magazin, TÉR-IDŐ; Mindentudás Egyeteme 2.0 riportfilmek, MTV1 - Delta, Nappali műsora; újságinterjúk pl. vajdasági Magyar Szó).

Oktatás: A Magyar Terápiás és Segítőkutyás Szövetség keretében különböző típusú speciális segítőkutyák (vakvezető- mozgássérült-segítő, terápiás stb.) kiképzésére feljogosító Habilitációs Kutyakiképző képzés anyagának kidolgozása és a hallgatók oktatása-vizsgáztatása.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Hazai felsőoktatási kapcsolatok

Az intézet kutatói közül nyolcan törzstagok különböző egyetemek doktori iskoláiban (ELTE, PTE, BME), de tanítanak még az Óbudai Egyetem Mérnöktechnikai Intézetében, a Nyugat-Magyarországi Egyetemen, a Károli Gáspár Református Egyetemen, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, a Szegedi Tudományegyetemen. Kutatási együttműködések vannak a Semmelweis Egyetem Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és Pathobiokémiai Intézet Molekuláris Genetikai csoportjával, az MTA KOKI Molekuláris Neuroendokrinológia Kutatócsoportjával, a Heim Pál Kórházzal, a Central European University-vel.

Nemzetközi együttműködések a 2011-ben megjelent közlemények alapján

Az intézet kutatóinak összesen 27 olyan külföldi intézménnyel volt kapcsolata 2011-ben, amely az év során közös publikációban manifesztálódott. Ezek közül 22 Európán belüli (például a University of Helsinki, Finnország; Malmö University, Svédország; University of Iceland, Izland; Angliában a University of Sussex, University of York, University of West of England, University of Plymouth, The Multilingual Psychotherapy Centre, London és a British Psychoanalytical Society Archives; Universität Leipzig, Németország; Institute for Biomedical Research, Moszkva és Pavlov Institute of Physiology, Russian Academy of Sciences, St.Petersburg, Oroszország; Université de Franche-Comté, Párizs és Université de Rennes II., Franciaország; Department of Clinical Neurophys., VU University Medical Centre, Amsterdam és Tilburg University, Hollandia; Wolf Science Centre, Hellbrunn és Sigmund Freud Museum und Bibliothek, Bécs, Ausztria; University of Rome, La Sapienza és CNR Istituto di Scienze e Tecnologie della Cognizione, Róma, Olaszország; Autonomous University, Madrid, Spanyolország; Canakkale Onsekiz Mart University, Canakkale, Törökország).

A Tilburg University három kutatója egy hetet, a Pavlov Institute of Physiology kutatója pedig öt hetet töltött az intézetben. Ázsián belül az Indian Statistical Institute, Calcutta fiatal kutatója tett két hetes látogatást az intézetben. Összesen öt észak-amerikai intézmény kutatóival jelentek meg közös publikációink (University of Ottawa, Canada; Emmanuel College, University of Maryland, Harvard University, UCSD, La Jolla az USA-ban).

Nemzetközi és hazai tudományos rendezvények szervezése

Az intézetben került megrendezésre az AMBIANCE Training Workshop, amelyen a University of Toronto és a Harvard University kutatói oktattak. Az intézet munkatársai hat nemzetközi konferencia tudományos bizottságában vettek részt és egy nemzetközi doktori hallgatói konferenciát (Dublin, Írország) elnököltek, továbbá hat hazai konferencia szervezésében vállaltak szerepet (pl. a Magyar Idegtudományi Társaság XIII. Konferenciája).

Vállalati kutatás-fejlesztési kapcsolatok

Alvállalkozói együttműködés a Zojox-2000 Kft-vel az „Ultrahang alapú radar technológia kifejlesztése” pályázatban (GOP-1.1.1-09/1-2010-0016).

IMEC, Leuven, Belgium, sokcsatornás regisztráló rendszerek fejlesztése

IMTEC, Freiburg, Németország, sokcsatornás regisztráló rendszerek fejlesztése

Femtonics Kft, Budapest, optikai képalkotás és beavatkozás fejlesztése

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Valós idejű három dimenziós lézer pásztázó mikroszkópiára épülő új agysebészeti és diagnosztikai eljárás fejlesztése és tesztelése in vivo TÉT_10-1-2011-0389, 3 év 20 M Ft

Háromdimenziós 2-foton mikroszkópos agysebészeti diagnosztikai és terápiás technológia kidolgozása, illetve az ezt biztosító mikroszkópok kifejlesztése, amely a korábbi klasszikus sebészeti eljárásokkal szemben lehetővé teszi központi idegrendszeri betegségek többféle típusának (pl. egyes epilepszia fajták) automatizált, sejt és sejthálózati szintű lézeres terápiáját.

RoboBraille Leonardo da Vinci HU-2011-Leo-PA-6018, 2 év, 29.500 Euro

Nemzetközi munka a RoboBraille rendszer különböző, így diszlexiás populációkra történő adaptálására.

Online Portal for E-learning and Supporting Social Inclusion of People with Dyslexia LITERACY 288596, 3 év, 238.800 Euro

Nemzetközi együttműködésben a diszlexiások online segítő portáljának kifejlesztése és hatékonyságának vizsgálata.

Dyslexia for Teachers of English as a Foreign Language 518466-LLP-1-2011-1-PL-COMENIUS-CMP, 2 év, 23.723 Euro

Nemzetközi közös munka a diszlexiások nyelvtanulásának vizsgálatára, új módszerek kipróbálására.

Kulcsingerek és szabályok – A szavak akusztikus és vizuális feldolgozásának neurokognitív vizsgálata OTKA NK 101087, 4 év, 66.983.000 Ft

A lokális és globális elemzési folyamatok szerepének vizsgálata a nyelvi információk feldolgozásában. Hogyan befolyásolják a globális reprezentációk az akusztikus és vizuális nyelvi információk feldolgozását, és hogyan fejlődnek ki ezek a csecsemőkor, és a gyermekkor során.

Újszülött csecsemők hangfeldolgozási képességei OTKA K 101060, 4 év, 19.816.000 Ft

Újszülötteknél az alapvető hangészlelés sajátosságainak vizsgálata különös tekintettel a hangmintázatok detekciójára.

Az ember és a kutya szociális ingerekre való érzékenységének neurohormonális háttere: az oxytocin szerepe OTKA K 100695, 3 év, 20.120.000 Ft

A kutyák emberi csecsemőéhez számos vonatkozásban hasonló társas-kommunikatív receptivitásának kialakításában milyen szerepe van az oxytocinnak és az azt kötő receptorok minőségének. A szociális ingerekre való humán-specifikus válaszkészség neurális szabályzó tényezőinek és evolúciójának teljesebb megismerése.

A gyakorlás hatása a feladatváltásra különböző életkorokban - elektrofiziológiai korrelátumok OTKA PD 101175, 3 év, 9.189.000 Ft

Hogyan változik feladatváltási helyzetben az agy működése az életkorral, mennyire tartja meg az agy plaszticitását, kognitív tréninggel az agyi hálózatok újjászervezhető-e, illetve ezek a hatások pozitívan hatnak-e a más feladatokban mutatott teljesítményre.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bruder J, Leppanen PHT, Bartling J, Csepe V, Demonet JF, Schulte-Körne G. (2011) Children with dyslexia reveal abnormal native language representations: Evidence from a study of mismatch negativity. *Psychophysiology* 48:(8) pp. 1107-1118.
2. Ehmann B, Balázs L, Fülöp É; Hargitai R, Kabai P, Péley B, Pólya T, Vargha A, László J. (2011) Narrative psychological content analysis as a tool for psychological status monitoring of crews in isolated, confined and extreme settings. *Acta Astronautica* 68:(9-10) pp. 1560-1566.
3. Erős F. (2011) Pszichoanalízis és forradalom. Ferenczi Sándor és a budapesti egyetem 1918/19-ben. Budapest: József Műhely Kiadó, 116 p.
4. Erős F. (2011) „Ein Erfolg, von dem wir einmal zu träumen wagten”: Die Vorgesichte und das Scheitern von Ferenczis psychoanalytischer Professur. In: Berger Á, Henningsen F, Hermanns Ludger M, Togay János Can (szerk.) *Die psychoanalytische Aufbruch* Budapest-Berlin 1918-1920. Frankfurt am Main: Brandes-Apsel, pp. 69-83.
5. Gelfand M J, Raver J, Nishii L, Leslie L, Lun J, Lim B C, Duan L, Aldamata A, Almaliach A, Ang J, Arnadottir F, Aycan Z, Biasoli Z M M, Boehnke K, Boski P, Cabecinhas R, Chan D, Chhoka J, Fischlmayr I, Szabo E, Ferrer M, Fisher R, Fülöp M et al., (2011) The Difference Between „Tight” and „Loose” Societies Revisited: Ecological, Socio-Political, and Societal Correlates of Tightness-Looseness in Modern Nations. *Science* 332:(6033) pp. 1100-1104.
6. Hangya B, Tihanyi BT, Entz L, Fabo D, Eross L, Wittner L, Jakus R, Varga V, Freund TF, Ulbert I (2011) Complex Propagation Patterns Characterize Human Cortical Activity during Slow-Wave Sleep. *Journal of Neuroscience* 31:(24) pp. 8770-8779.
7. Horváth J, Burgián. A. (2011) Distraction and the auditory attentional blink. *Attention, Perception & Psychophysics* 73:(3) pp. 695-701.
8. Horváth, J., Sussmann, E., Winkler, I., Schröger, R. (2011) Preventing distraction: Assessing stimulus-specific and general effects of the predictive cueing of deviant auditory events. *Biological Psychology*, 87, 35-48.
9. Keller CJ, Bickel S, Entz L, Ulbert I, Milham MP, Kelly C, Mehta AD. (2011) Intrinsic functional architecture predicts electrically evoked responses in the human brain. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 108:(25) pp. 10308-10313.
10. Kupán K, Gergely Gy, Miklósi Á, Topál J (2011) Why do dogs (*Canis familiaris*) select the empty container in an observational learning task? *Animal Cognition* 14:(2) pp. 259-268.
11. László János. Narrative Psychology. In: Daniel Christie. *The Encyclopedia of Peace Psychology*. San Francisco: Wiley-Blackwell, pp. 687-691. (2011)

12. Miklosi A, Topal J. (2011) On the hunt for the gene of perspective taking: pitfalls in methodology. *Learning & Behavior* 39:(4) pp. 310-313.
13. Näätänen R, Kujala T, Winkler I (2011) Auditory processing that leads to conscious perception: A unique window to central auditory processing opened by the mismatch negativity and related responses. *Psychophysiology* 48: pp. 4-22.
14. Schneider B, Beneson J, Fülöp M, Berkics M, Sándor M (2011) Cooperation and Competition. In: P K Smith, C Hart (eds), *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. London: Wiley-Blackwell, pp. 472-490.
15. Stefanics G, Kimura M, Czigler I (2011) Visual mismatch negativity reveals automatic detection of sequential regularity violation. *Frontiers in Human Neuroscience* 5: Paper 46.
16. Sulykos I, Czigler I. (2011) One plus one is less than two: Visual features elicit non-additive mismatch-related brain activity. *Brain Research*, 1398, 64-71.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Pszichológiai Kutatóintézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	71	Ebből kutató ² :	36
PhD, kandidátus:	16	MTA doktora:	5
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			2
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			13

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			221
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			202
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	23	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	35
recenzió, kritika magyarul:	4	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	3	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	15	idegen nyelven:	16
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	4	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	1853	Összes független hivatkozások száma:	1658
Kapott recenzió, kritika:	11		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	45	hazai:	121
Nyilvános esemény ¹³ :	11	kulturális rendezvények ¹⁴ :	4
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			15
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	12	hazai:	27
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	17	hazai:	23

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			31
Témavezetések száma: TDK munka:	11	Diplomamunka (BSc):	60
Diplomamunka (MSc):	44	PhD:	63

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	237 439	EFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 5	Teljes saját bevétel:	96 430	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		10	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	48 893	EFt	
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		2	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	7952	EFt	
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		12	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	19 495	EFt	
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		6	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	52 753	EFt	
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		2	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	16 230	EFt	
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt	

REGIONÁLIS KUTATÁSOK KÖZPONTJA

7621 Pécs, Papnövelde u. 22.
telefon: 72-523 801; fax: 72-523 803
e-mail: horvath@rkk.hu; honlap: www.rkk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az RKK működésének eddigi legnehezebb évét zárta 2011-ben. A gazdasági körülmények mind a pályázati úton elnyerhető bevételek, mind a költségvetési finanszírozás terén drasztikusan romlottak. A teljesítményt jelentősen befolyásolta, hogy az év során az intézet „elveszítette” állományának 21%-át. A legfájóbb, hogy a kilépett, nyugdíjazott dolgozók háromnegyede kutató volt. E körülmények ellenére az RKK közalkalmazottjai becsülettel tették a dolgukat.

Az intézet a közfeladatként jelentkező alap kutatásokat tekintette elsődleges feladatának a 2011. évben is. Eredményeinek bemutatásaként 4 monográfia, 9 tanulmánykötet, mintegy 300 tanulmány megjelentetését, a Discussion Papers sorozat, a Kárpát-medence régiói monográfiásorozat és a Tér és Társadalom folyóirat folyamatos kiadását tervezte. E feladatokat a létszámcsökkenés ellenére sikerült teljesíteni, az intézeti munkákra 2011-ben kiemelkedően sok, 1804 hivatkozást regisztráltak.

Az RKK a területi tudományok magyarországi bázisintézményeként hozzájárult a területi törvényszerűségek feltárásához, az eredmények hazai és nemzetközi terjesztéséhez, kutatásai megalapozták az Európai Unió és Magyarország területpolitikáját, fejlesztési stratégiáját. Alkalmazott kutatásai közvetlenül szolgálták a kiegyensúlyozott és fenntartható térszerkezet kialakítását és működtetését. Az intézet hét decentralizált kutatási egysége saját kutatási profilja mellett kiemelt feladatként kezelte a térségi sajátosságok elemzését.

2011-ben számottevő hangsúlyt kaptak a Kárpát-medencei határtérségekkel (határon átnyúló várostérségek, illetve környezeti hatások, transznacionális tudásrégiók), az innováció területi és hálózati kérdéseivel (államhatárok szerepe, K+F-kapcsolatrendszer), a területi (kohéziós, közoktatási és vidékfejlesztési) politikák intézmény- és eszközrendszerének sajátosságaival és továbbfejlesztésével, a gazdasági válság területi következményeivel, a településhálózattal és a fenntartható fejlesztéssel (okos és élhető városokkal, barnamezős területekkel) kapcsolatos kutatások, továbbá a Duna-stratégia programterületének átfogó vizsgálata is.

Az intézet területpolitikai döntési centrumokkal kiépített másfél évtizedes tartalmas és kölcsönös elégedettséget kiváltó együttműködésében bekövetkezett kedvezőtlen változások 2011-ben is folytatódtak. A területpolitikai döntések tudományos megalapozása iránt nem mutatkozott érdeklődés, veszélybe került az innovációs lánc fenntartása. A gazdasági szférával meglévő folyamatos együttműködés mellett fontos szereplő volt az IBM Magyarország, amely gazdasági döntéseinek területi megalapozásához igényel folyamatosan elemzéseket.

A 2011. évben is komoly feladatot jelentett a felsőoktatási tevékenység, az RKK negyvenöt kutatója – köztük tizenhárom egyetemi tanár – vezetett, ill. témafelelősként támogatott doktori és mesterképzéseket.

Az intézet tizenöt nemzetközi, harminc tudományos és öt kulturális rendezvény szervezését tervezte. A 2011. év a nemzetközi események és kapcsolatok terén elsősorban a Nyugat-Balkán és Oroszország irányában jelentett új minőséget.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az országhatárokon átívelő várostérségi kapcsolatok a Kárpát-medencében

A határon átnyúló várostérségek erősödése pozitív hatással lehet a periferikus, elzárt térségek hátrányos helyzetének oldásában. A magyar határ túloldalán fekvő nagycentrumok szolgáltatási kínálata a lakossági igények könnyebb, gyorsabb kielégítését segítheti. A határon túli gyorsan fejlődő gazdaságok lehetőséget adnak a határ magyar oldalán tevékenykedő KKV-k számára a prosperáló gazdasági hálózatokhoz való kapcsolódásra. A nagyvárosokban zajló infrastrukturális és rehabilitációs programok a hazai építőipar számára jelenthetnek potenciális alvállalkozói szerepet. A centrumok térszervező erejét növeli, ha központi funkcióikkal nem csupán a hazai, közvetlen vonzásterületet látják el, hanem a határ túloldalán lévő háttérterületüket is újraintegrálják. A határon túli kereslet hozzájárulhat egyes gazdasági szerepkörök erősödéséhez, a kereslet stabilizálásához is. A jelenlegi folyamatok ugyanakkor kihívást is jelentenek, hiszen mind a magyar, mind a román és a szlovák vállalkozások kapcsán felismerhető a törekvés, hogy a „tanulóévek” után, a közvetlen határ menti sávot átlépve, a távolabbi, koncentrált piacok felé fordulnak. A kutatás során feltárásra került az anyaországi magyarság kapcsolatrendszere a határon túli magyarsághoz, valamint az ottani többségi nemzet és a magyarság viszonya. A határon túli magyarság politikai szerepe kulcsfontosságú a kapcsolatok fejlődésében. Ez nem csupán részvételüket, vagy ennek hiányát jelenti az országos politikában, hanem súlyukat a területi középszinten és a lokális egységekben. Valamennyi vizsgált várostérség esetében a kiskereskedelem, illetve a szolgáltatások tekintetében indult meg legerőteljesebben a kapcsolatok kiépülése. A kutatás igazolta, hogy az egyes országokra jellemző ár- és bérszínvonal a kapcsolatok irányát, kiegyenlítetttségét befolyásolja, de nem determinálja. Kiváló példa erre Komárom, ahol mind a magasabb átlagbérszínvonal, mind a település lélekszáma alapján az tűnne logikusnak, ha a munkaerő jellemző áramlási iránya Magyarország irányából Szlovákia felé mutatna, ám a tapasztalat ezzel éppen ellentétes. A civil kapcsolatok tekintetében látványos fejlődésről nem beszélhetünk, a rendszerváltás időszakában kiépült kulturális és sportkapcsolatok továbbra is működnek, szabályozási okokból azonban egyéb, pl. szociális területeken teljesen hiányoznak, illetve csupán esetiek. Közszolgáltatások vonatkozásában a nemzeti szabályozás nem kedvez a kapcsolatok kiépítésének, ennek ellenére találhatók előremutató kezdeményezések: testvérosztály a határ túloldalán, együttműködés a sürgősségi betegellátásban. A vizsgált kapcsolati szálak sajátos területét jelenti az ingatlanpiac, hiszen a kezdetben jelentős árkülönbség hatására élénk forgalom indult meg a magyar–szlovák határszakaszon. Pozsony és Kassa elővárosi fejlődése átnyúlt az államhatáron és szlovák állampolgárok százai vásároltak ingatlant Magyarországon. A speciális helyzetű Komárom–Komárno esetében pedig az államhatár ellenére napjainkra gyakorlatilag egységessé vált az ingatlanpiac.

A határ mint innovációs megújulási tengely

Bár az INNOAXIS-projekt elsőszámú célja fejlesztési programok kidolgozása volt a magyar–szerb határ menti térségre, a helyzetelemzést megalapozó empirikus kutatás során számos fontos tudományos megállapítás született. A határ két oldalán fekvő területeket erőteljesen elválasztotta az államhatár, így a korábbi természetes térszerkezeti kapcsolódások elhalványultak, ami visszavetette a térség fejlődését. A kedvezőtlen gazdasági folyamatok, és a délszláv háború hatásainak következtében a határmentiség ma a térség legnagyobb részén egyúttal periferikus helyzetet jelent. E tények ellenére egyértelműen megállapítható, hogy a térséget a mai napig számtalan hasonlóság jellemzi. A hasonló adottságok hasonló lehetőségeket és problémákat jelentenek, melyek hasznosításában, illetve megoldásában az

összefogás, a tapasztalatok átadása önmagában jelentős előnyökkel járhat, míg a különbségek felkínálnak helyi megoldásokat egyfajta belső munkamegosztásra, a helyi erőforrások térségi szintű hasznosítására, az innováció terjedésére. A térség belső kapcsolatrendszere azonban nem kellően fejlett, az elkülönültség hatalmas veszélyt jelent a térség hosszú távú fejlődése szempontjából. A térség felzárkózásának záloga tehát csak a határ elválasztó szerepének oldása és a térség szereplőinek lokális együttműködése lehet. Ez egyrészt a térség adottságaira építő, a környezeti fenntarthatóságot szem előtt tartó, versenyképes, határon átívelő térségi gazdaság kialakításának támogatását, másrészt a térségi szinten együttműködő társadalmi-kulturális közösség megerősítését feltételezi. E fejlesztési célok érdekében került kidolgozásra a közös stratégiára alapozott gazdasági, illetve humán operatív program, melyek javasolt beavatkozásai elsősorban a helyi szereplők által középtávon megvalósítható tevékenységekre koncentrálnak, és fokozott hangsúlyt helyeznek a térség környezeti és társadalmi fenntarthatóságára.

Környezeti hatások a Körösök határ menti térségében

A kutatás feltárta a Fehér-, Fekete- és Kettős-Körös folyók határ menti térségében zajló legfontosabb környezetet, illetve természetet károsító folyamatokat, továbbá az érintett lakosság környezeti attitűdjét. Az antropogén eredetű környezetkárosító tevékenységek többnyire az agráriumhoz, a kitermelőiparhoz (nyersanyaglelőhelyek), illetve a szennyvíz- és hulladékgazdálkodáshoz kapcsolódó, mérhető és analizálható környezeti beavatkozások voltak. Ezen információkra alapozva készül el a határtérség fenntartható környezetgazdálkodását célzó közös cselekvési terv. A kisléptékű határ menti együttműködések, kapcsolatok fontosságát megerősíti, hogy Magyarország határrégióiban a területi politika paradigmaváltáson megy keresztül. A kutatások legfontosabb megállapítása, hogy a nagy ívű határközi szervezeti rendszerek (eurorégiók) keretében vagy a mellett felértékelődnek a kisebb léptékű határ menti együttműködések, kistérség–kistérség, kistérség–város, város–város kapcsolatok, város- és településszövetségek, valamint a nagy- és középvárosok kapuvárosi tranzitfunkcióinak és az egyéb településközi kapcsolatok, például az EGTC-k szerepe.

Regionális egyetemek mint egy transznacionális tudásrégió létrehozói

A magyar–horvát IPA-projekt átfogó célja az érintett térségben található tudományos intézmények és a régió gazdasága közötti közös tudásbázis és hálózat fejlesztése volt a környezetvédelem, a vidékfejlesztés, a stratégiai tervezés és a tudástranszfer területén. Az eredmények elsősorban nem új tudományos felismerésekben, hanem az érintett szereplők közötti együttműködés elindításában és szakmai megalapozásában érhetők tetten.

Magyar–horvát regionális turisztikai termékterv

Az együttműködés során, jelentős empirikus felmérést követően elkészült egy földrajzi információs rendszer (GIS), amely tartalmazza a turizmushoz kapcsolódó társadalmi, gazdasági és környezeti elemeket. A tematikus térképekre alapozva GIS-alapú tájértékelés és elemzés készült, megmutatva mely régió milyen turisztikai potenciállal, infrastruktúrával rendelkezik, és melyek azok a területek, amelyeken az adott régióban turisztikai fejlesztéseket célszerű végrehajtani. A program során négy turisztikai termékterv került kidolgozásra: ökoturisztikai, szabadidős, vízi turizmus, valamint lovas turisztikai termékterv. A munka sikerét jelzi, hogy a terv a térségi turisztikai fejlesztési célú pályázatok kiindulási alapjává vált.

Közreműködés az EU kohéziós politikájának értékelésében

Az uniós megbízásokban való közreműködések közül a legfontosabbak a European Policies Research Centre vezetésével az Európai Bizottság, illetve az Európai Parlament illetékes bizottsága részére készült nemzeti riportok voltak, mert a kohéziós politika európai összehasonlító értékelésében a magyar helyzet megítélése ezekre is épült, illetve az intézet eredményei segíthetik a hazai tanulási, alkalmazkodási folyamatot is. A résztvevő kutatói közösség számára pedig betekintést engedett a kohéziós politika agytrösztyének számító hálózat működésébe: pl. a Kohéziós Alap felhasználásának ex-post értékelése (2000–2006) a menedzsment és végrehajtás szempontjából. Az európai tagállamok regionális és versenypolitikáját rendszeresen értékelő EoRPA-konzorcium tagjaként egy országtanulmányt készítettek a kutatók az utóbbi évek hazai kohéziós politikai modelljéről. A Comparative study on the visions and options for cohesion policy after 2013 projekt elsősorban a hazai szakirodalom feltérképezésére irányult, amely által azonosításra kerültek a jövő ciklus kohéziós politikájával kapcsolatos hazai elképzelések, törekvések.

A kapcsolathálózatok innovációra gyakorolt hatása

A NETINNOV-projekt keretében lehetővé vált, hogy első ízben készüljön egy olyan országosan reprezentatív kérdőíves felmérés a hazai vállalkozások körében, amely alapján bemutathatóak a cégek innovációs aktivitásának jellemzői, a gazdasági és innovációs együttműködések kapcsolathálózati paraméterei, valamint az ágazati és területi különbségek mintázata, illetve a két vizsgált kérdéskör egymásra gyakorolt hatása (modellek, vállalati csoportok). Megállapításra került, hogy az összes vállalkozásnak csak kevesebb, mint egyharmada folytatott valamilyen K+F-tevékenységet. Rendkívül erős az összefüggés a saját belső kutatás-fejlesztési tevékenység léte, illetve az értékesítési és a beszerzési kapcsolatok területi orientációja vonatkozásában. A vállalkozások innovációs tevékenysége függ egyrészt a vállalati mérettől, másrészt eltér ágazatonként: legjobb a szakmai, tudományos és műszaki tevékenységet folytató cégek körében, illetve az ipar és az infokommunikációs szektorban, valamint a pénzügyi, a biztosítási és az ingatlanügyletek esetében. A hazai vállalkozások kooperációs kapcsolataiba vagy hálózataiba a legkisebb arányban a tudástermelésben és -átadásban érdekelt szereplők, illetve az innovációt segítő intézmények épülnek be. A formális, szerződéses együttműködési kapcsolatok ma már a legtöbb cég életében előfordulnak. A hálózati jellegű együttműködési forma viszont csak ritkán alkalmazott kooperációs eszköz a legtöbb vállalkozás életében, mindössze a vállalkozások 14%-a tagja valamilyen komolyabb együttműködési hálózati szerveződési formának. A területi elhelyezkedés szempontjából is alapvető különbségek figyelhetők meg a gazdasági szervezetekkel és a nem gazdasági szervezetekkel kialakított relációkban. A legnagyobb valószínűséggel helyben alakítottak ki a cégek valamilyen együttműködést. Szinte minden kapcsolatirány esetében a lokális elhelyezkedésű partnerek előfordulási rátája a legmagasabb, és a térbeli távolság növekedésével arányosan csökkennek az előfordulási valószínűségek. Az eredmények alapján egyértelműen megállapítható a térbeli közelség és az erre épülő személyes kontaktusok kapcsolatalakító hatása. A gazdasági szereplők többsége együttműködési kapcsolatai szempontjából nemzetközi értelemben izolált, akik pedig rendelkeznek ilyen partnerekkel, azok sem alapozzák ezt a beágyazódást egy összetett kapcsolatrendszerre. Egyértelműen megfigyelhető az összefüggés az innovációs aktivitás és a társadalmi beágyazottság, valamint az együttműködési hajlam között. Azok a cégek, amelyek érdekeltek a kutatásban, fejlesztésben és új termékek, szolgáltatások vagy folyamatok kialakításában, nagyobb valószínűséggel működnek együtt másokkal, összetettebb és nagyobb a kapcsolatrendszerük, nagyobb eséllyel alkotnak hálózatokat, és erősebben ágyazódnak be ezeken a kötéseken keresztül a szervezeti környezetükbe, és fordítva. Ugyanakkor aggasztóan alacsony a nem piaci szereplők felé irányuló kooperációs csatornák száma és összetétele. Az innovatívnak

minősülő cégek 70%-a nem áll kapcsolatban felsőoktatási intézménnyel, 90%-uk nem működik együtt kutatóhellyel, 50%-uk egyetlen gazdaságfejlesztési vagy szakmai szervezethez sem kötődik. De a leginkább elgondolkodtató adat, hogy 82%-uk az elmúlt három évben egyetlen egyszer sem működött együtt az innovációt közvetlenül segítő, támogató szervezettel. A gyakorlati hasznosíthatóság, az alapkutatásokban rejlő fejlesztési potenciál és nemzeti tudáskincs gyarapítása érdekében a projekt eredményeként összeállításra került a vállalati sikeresség, versenyképesség egy lehetséges receptje.

Okos városok

Az okos vagy élhetőbb város olyan települést takar, amely a rendelkezésre álló technológiai lehetőségeket – elsősorban az információs és kommunikációs technológiát – olyan innovatív módon használja fel, amely elősegíti egy jobb, diverzifikáltabb és fenntarthatóbb városi környezet kialakítását. Egy várost akkor nevezhetünk okosnak, ha az emberi tőkébe, illetve a tradicionális (pl. közlekedési), valamint a modern információs és kommunikációs infrastruktúrába történő befektetés ösztönzi és hajtja a fenntartható gazdasági fejlődést, növeli az életszínvonalat – miközben a természeti erőforrásokat bölcsen kezeli. Az okos város tehát az infokommunikációs technológiát úgy használja, hogy a város infrastrukturális rendszerei és szolgáltatásai sokkal jobban kapcsolódjanak egymáshoz, ezáltal intelligensebbek és hatékonyabbak legyenek. Az IBM Magyarország arra adott kutatási megbízást, hogy az IBM-nél kialakított Smarter City Assessment módszertanát hazai környezetre igazítva megbízható, egzakt képet kaphassunk arról, hogy városaink milyen adottságokkal, lehetőségekkel, már elért eredményekkel mérlegelhetik a számukra legfontosabb smart-fejlesztések irányait. Az elemzések célja a kiválasztott hét, döntően megyei jogú város élhetőségének, azaz több, kiválasztott dimenzióban – emberek (egészségügy, oktatás, közbiztonság), üzleti élet, városi szolgáltatások, kommunikáció, közlekedés, vízgazdálkodás, energia – való teljesítményének bemutatása volt. A kutatás rávilágított azokra a területekre, alrendszerekre, ahol az egyes városok adottságainak, vagy a korábbi fejlesztéseinek köszönhetően kiemelkedően teljesítenek, de azokra is, amely területeken jelentős elmaradások tapasztalhatók. Nem a vizsgált városok rangsorba állítása volt a cél, hanem egy okos városelemzési módszertan, valamint nemzetközi benchmarkok alkalmazásával annak feltérképezése, hogy az egyes városoknak milyen irányokba szükséges elmozdulniuk egy élhetőbb város kialakításához. Az okos rendszerek alkalmazása hatékonyabbá, ezáltal olcsóbbá teszi a helyi közszolgáltatások és közműrendszerek működtetését. A hatékonyabb és olcsóbb közszolgáltatások és közműrendszerek növelik a város versenyképességét és a városlakók – emberek és vállalkozások – életminőségét.

Budapest befektetői szemmel

A végfelhasználói (end-user) preferenciavizsgálat eredményei alapján elmondható, hogy Magyarország és Budapest befektetővonzó képessége ártértékelődött az elmúlt 20 évben. A korábbi, jó pozíciót biztosító előnyök ma már Európa keleti és déli országait jellemzik, és ebbe az irányba irányítják a befektetők figyelmét. A jelenlegi általános gazdasági recesszió fontos tényezővé vált, és tovább gyengítette Magyarország versenyképességét – erőteljesebben, mint a régió egyéb országaiban. Ez alapján Magyarország és Budapest még mindig a hagyományos befektetői előnyök érvényesülésére számít az időközben fölértékelődött magasabb hozzáadott érték és a speciális előnyök erősítése helyett. A helyzeti előnyből eredő lehetőségek nem konvertálódtak magasabb szintű pozíció elérésébe – így nem lett Budapest Kelet-Közép-Európa pénzügyi központja, és veszített versenyképességéből több közép-európai fővárossal szemben. Az országos kontextust illetően a számos előnyös sajátosság mellett megfogalmazásra kerültek azok a befektetői preferenciakritériumok, amelyekben Magyarország a tapasztalatok szerint kevésbé jól teljesít. Ezek a versenyképesség

csökkenése, a szűk piac, a kiszámíthatóság és előrejelezhetőség gyengülése – a változó jogszabályok és adópolitika –, a járulékokkal erősen terhelt munkabérek, a korrupció, a bürokrácia nagyságrendje és átláthatatlansága. Budapest ugyanakkor önmagában rendkívül népszerű a városi környezet, az itt fenntartható életminőség preferenciakritériumai alapján. A végfelhasználók viszont általában következtetlenséget érzékelnek a város fejlődésében: ugyan a gazdaság a közsférától függetlenül működik, a fővárosnak rendelkeznie kellene egy világos gazdaságfejlesztési vonatkozású stratégiával, és ennek figyelembevételére volna szükség az egyéb fejlesztések esetében is. A vizsgálat alapján megfogalmazott javaslatok olyan területekre vonatkoznak, amelyekben a főváros konkrét lépéseket tehet a versenyképesség javítása érdekében, hogy Budapest újra vonzó legyen (újra)befektetői szempontból.

Budapest barnamezős területeinek átalakulása

A vizsgálat elsősorban az elmúlt évtized, azon belül is a pénzügyi-gazdasági válságot követő időszak folyamatait tekintette át, melynek során a tendenciák, külső és belső tényezők, valamint a területi specifikumok értékelésére került sor. A barnamezős megújulás Budapesten többnyire funkcióváltással jár, kevésbé figyelhető meg az ipari tevékenység magasabb hozzáadott értéket teremtő ágazatainak megjelenése az érintett területeken. A dinamikusan átalakuló barnamezős területek már az 1990-es években is bizonyos jó helyzeti energiákkal rendelkező, ingatlanpiaci szempontból értékes területekre koncentráálódtak, és ennek jelentősége csak erősödött a 2002 óta eltelt tíz évben. Ezek leginkább a főbb közlekedési útvonalak, csomópontok, valamint a Duna-part. A privatizáció módja annak tulajdonviszonyokra gyakorolt hatása az 1990-es években kódolta a barnamezős területek megújulási esélyeit. Ennek egyik következménye, hogy az ingatlanfejlesztők elkerülik a felaprózódott, túlprivatizált területeket, amelyeknek hagyományos megújulási lehetősége az esetleges kedvező adottságok ellenére is jelentősen romlik. A kerületi önkormányzatok és a főváros barnamezős átalakulást befolyásoló szerepe erősen korlátozott, az övezeti besorolás megváltoztatásán kívül mára szinte semmiféle olyan eszközzel nem rendelkeznek, amivel a folyamatokat irányítani tudnák. Az elmúlt tíz év második felének meghatározó tényezője, a pénzügyi és gazdasági válság erősen érintette az átalakulás folyamatát és annak jövőbeli esélyeit. Ugyanakkor kijelenthető, hogy a barnamezős problematika elsősorban ingatlangazdálkodási problematika, más kapcsolódó szakterületek kevésbé befolyásolják alakulását.

A Paksi Atomerőmű bővítésének vizsgálata

Az erőmű számára készített szakértői tanulmányok alapvető célja az erőmű bővítésével kapcsolatos fejlesztéspolitikai, intézményi, társadalmi összefüggések elemzése volt. A beruházás generálta gazdasági „boom” következményeit vizsgálva megállapításra került, hogy az mind konjunkturális, mind dekonjunkturális szakaszában meghatározó mértékben befolyásolja a térségi gazdaságot. A konjunktúrában multiplikátorhatás érvényesül, amelyben a beruházáshoz közvetlenül kapcsolódó direkt hatás mellett indirekt, iparágak közötti és indukált hatások is megkülönböztethetők; a kedvező következmények mellett kiszorító, újraelköltési és helyettesítési hatások léphetnek be, amelyek csökkentik a multiplikátor értékét és káros eredményekkel járhatnak a térségi gazdaság egyes elemeire. A dekonjunktúrában ezek a kedvező folyamatok részben vagy egészben visszafordulnak; a gazdaság felerősödő ciklikussága az egyensúly veszélyes megbomlásával járhat. A boom-szerűen ható nagy volumenű beruházások példái igazolják azokat az elméleti okfejtéseket, miszerint ezek a megaesemények és a hozzájuk kapcsolódó multiplikátor hatás helyi gazdaságra, társadalomra gyakorolt befolyásának mértéke jelentősen függ a szektortól, a helyi gazdaság fejlettségétől, a beruházás típusától. Az esetek többségében igaz az is, hogy nem csupán a fejlesztések pozitív hatásait várja a helyi társadalom, hanem igen gyakran tekint gyanakvóan a térség életében

jelentős változásokat indukáló akciókra. A tanulmányok kitértek az infrastrukturális elemek fejlesztési szükségleteire, az időszakos túlterheltséggel kapcsolatos kérdések vizsgálatára. A meglévő infrastruktúrák terheltségnövekedésének problémái, a különböző infrastrukturális elemek fejlesztési szükségletei mellett áttekintésre került a helyközi és helyi közlekedés fejlesztésének „boom”-hoz igazítása is.

Kistérségi társulások a közoktatásban

A tíz kistérségben folytatott kutatás a kistérségi közoktatás szervezés tapasztalatairól számol be eltérő adottságú, település- és társadalomszerkezetű vidéki térségekben. Az esettanulmányok, az iskolák és óvodák számára a fiskális eszközökkel irányított közoktatás-szervezés dokumentumai arról számolnak be, hogy a csökkenő gyermekszám és/vagy a gettósodás következtében felgyorsuló szelekció milyen kényszerhelyzeteket teremt, és hogy a fenntartást biztosító többletnormatívákhoz vagy a fejlesztési forrásokhoz való hozzáférés törvényi feltételei milyen intézményi integrációkat éltettek, illetve kényszerítettek ki. A megintegrációk néhány éves története két tényezőre mutat rá: az egyik az, hogy a közoktatás intézményszerkezetének alapjait érintő strukturális változtatások nélkül létrehozott „ernyők” nem védenek tartósan az iskolák, óvodák bezárásától, amit az alacsony gyermeklétszám okoz. A másik az, hogyha a kölcsönös érdekeltég nem biztosítható középtávon, a megastruktúrák nem fenntarthatóak, különösen akkor nem, ha az egyéni utak – például az egyházi fenntartásba adás – több bevonható külső forrást hozhatnak. Ugyanakkor éppen a megintegrációk törekedtek az oktatás minőségének a rendelkezésre álló humán erőforrások racionalizálása mellett történő javítására, ebben az értelemben tehát teljesítették az ösztönző politika elvárásait. Ugyancsak sikertörténetként értékelhető a pedagógiai szakszolgálatokhoz való hozzáférés általános javulása, amely különösen a leszakadó, a gettósodás által sújtott iskolákban tekinthető fontos eredménynek. Az is kétségtelen és magyarázza a településvezetők ragaszkodását a falusi kisiskolákhoz, hogy komplex feladatokat látnak el, értelmiségieket tartanak meg vagy visznek a faluba, miközben erősítik a helyi identitást, kultúrához, nyelvhez, helyhez való ragaszkodást. Ez azonban speciális, a problémákra fókuszáló, térségi érzékenységgű, szakmai alapokra helyezett és a településszerkezeti sajátosságokat is figyelembe vevő döntéseket igényel kormányzati és alacsonyabb szinteken egyaránt.

Szelektív vándorlás és kiegyensúlyozatlan nemi arány a rurális térségekben

Az ESPON-program SEMIGRA kutatásának célja, hogy betekintést adjon a nők egyoldalú elvándorlásának okairól, hatásairól Európa vidéki térségeiben; felmérje a vidéken élő fiatal nők és férfiak elvárásait, szükségleteit. A statisztikai analízis megerősítette, hogy az Észak-Alföldön az országos átlagot felülmúló a népességfogyás, negatív a vándorlási egyenleg. Az ötezer főnél kisebb települések körében a lakosságszám és az elvándorlások száma között logaritmikus összefüggés van, ugyanakkor a tartósan munka nélkül lévők szociális támogatásban részesítettek arányának növekedése exponenciálisan jelenik meg az elvándorlásban. A nemek közötti különbségek különösen a foglalkoztatási adatokban érhetők egyértelműen tetten. A kérdőíves vizsgálat egyértelműen cáfolja azt a feltételezést, miszerint a bejáró, vagy kollégiumban lakó fiataloknál a lakóhelyhez kötődő kapcsolatrendszer szerepét átveszik, helyettesítik az iskola városában kialakuló új kapcsolatok. A mélyinterjúk tanulsága szerint az érintettek nem szembesültek még a kiegyensúlyozatlan nemi arány problémájával, sokkal inkább a fiatalok elvándorlási kényszerével. A városi középiskolákban tanulás nem motivál elköltözésre, arra alapvetően a munkaerőpiac területi egyenlőtlenségei kényszerítenek. Az elsődleges munkapiacra való bekapcsolódásra olyan, minden mást háttérbe szorítóan nagy az igény, hogy az többeknél késlelteti a házasságot és a gyerekvállalást.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet alapelve, hogy a szilárd tudományos alapokon álló régió- és településfejlesztés az európai versenyképesség és a gazdasági gyarapodás záloga. Ennek érdekében az RKK nagy hangsúlyt helyez a kutatási eredmények terjesztésére és megvitatására mind a szélesebb értelemben vett szakmai, mind a civil közélet szereplőivel. Az RKK munkatársai előadásokkal vettek részt a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége által rendezett megyei polgármesteri fórumokon. A kutatók többsége aktívan részt vesz területfejlesztési és civil szervezetek munkájában. A tudomány és a társadalom közötti párbeszéd fontos eleme, hogy valamennyi tudományos fokozattal rendelkező kutató oktatóként vesz részt az egyetemi, főiskolai képzésekben, ily módon is közvetítve a regionális tudomány eredményeit.

Az intézetnek két kimondottan disszeminációs projektje zárult 2011-ben. A regionális tudomány társadalmasítása című TÁMOP-projekt célja kifejezetten az volt, hogy a regionális tudomány és politika aktuális trendjeivel megismertesse a régió szakmai közvéleményét és az egyetemi hallgatókat. Ennek keretében nemzetközi konferencia, regionális tudományi szakkollégium és kilenc előadásból álló előadássorozat került megszervezésre a Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak, továbbá megújult az RKK honlapja. Szintén a Társadalmi Megújulás Operatív Program támogatásával valósult meg a Tudásdepó-Expressz – A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében című projekt, amelynek keretében lehetőség nyílt arra, hogy az intézet, a Magyar Földrajzi Társasággal együttműködve a földrajz- és a regionális tudományt népszerűsítő előadássorozatot szervezzon. A projekt másfél éves futamideje alatt 15 előadás valósult meg, amelynek hallgatósága a társaság tagjain túl döntően a helyi középiskolák tanulói közül került ki.

Az eredmények disszeminációja egyre fontosabb követelményként jelentkezik azoknál a kutatásoknál, amelyeket uniós pályázat útján nyert el az intézet. A szakmai eredmények kutatási fórumokon való ismertetése mellett az adott települést, térséget, társadalmi csoportot érintő kérdésekben sikerül távolabbi célcsoportokat is elérni. Számottevő országos érdeklődést keltő kutatást záró konferencia, illetve sajtótájékoztató váltott ki. A siker egyrészt annak köszönhető, hogy mindkét téma rendkívül aktuális, továbbá hozzáférhető eredménnyel zárult (online elérhető zárótanulmány, illetve monográfia), másrészt a kutatások hírértékét olyan szakmailag hozzáértő politikusok emelték, akik a zárórendezvényeken való aktív közreműködéssel, előadás megtartásával is hozzájárultak a széles körű disszeminációhoz.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Hazai együttműködések

Az intézet *területpolitikai döntési centrumokkal* kiépített másfél évtizedes tartalmas és kölcsönös elégedettséget kiváltó együttműködésében bekövetkezett kedvezőtlen változások 2011-ben is folytatódtak. A területfejlesztés kormányzati intézményi szerkezete 2011-ben sem alakult ki, a területpolitikai döntések tudományos megalapozása iránt nem mutatkozott érdeklődés. A magyar regionális tudomány nemzetközileg is elismert teljesítménye, a kutatás–fejlesztés–versenyképes területpolitikai alkalmazás innovációs lánc szétesett.

A területfejlesztési kutatások másik fontos partneri körével, *a települési és területi önkormányzatokkal* korábban fennálló kapcsolatok szinte megszűntek. A regionális fejlesztési tanácsok tevékenysége a minimálisra zsugorodott, a megyei önkormányzatok tevékenységi köre átalakulóban van. Tartósnak ígérkezik a forráshiányos önkormányzatok érdektelensége fejlesztési koncepcióik tudományos megalapozásában. Az uniós támogatások elnyeréséért folyó küzdelemben a helyi erőforrások optimális összehangolásának és hasznosításának tudatos tervezését és programozását továbbra is pályázatírással helyettesítik.

A felsőoktatási kapcsolatrendszer befolyásoló tényezők a beszámolási évben nem módosultak. Egyrészt továbbra is érezhető a vidéki főiskolák szívó hatása az intézet néhány osztályának kutatói állományára. Másrészt tovább erősödtek az intézet pozíciói a regionális tudományi doktori iskolákban.

A *gazdasági szférával* meglévő folyamatos együttműködés (Paksi Atomerőmű) mellett fontos szereplő volt az IBM Magyarország, amely gazdasági döntéseinek területi megalapozásához igényel folyamatosan elemzéseket.

Nemzetközi kapcsolatok

A 2011. év fontos nemzetközi eseménye az intézet munkatársai által készített összegző munka a magyar regionális fejlődésről és területpolitikáról az Oroszországi Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutatóintézetének gondozásában. A könyv bemutatójához kapcsolódóan a Magyar Köztársaság moszkvai nagykövetsége a magyar EU-elnökség vezető moszkvai tudományos rendezvényeként konferenciát szervezett az EU strukturális politikájának jövőjéről. A konferencián öt magyar kutató tartott előadást.

Az orosz–magyar regionális fejlesztéspolitikai együttműködéshez ajánlott kutatási témák az orosz regionális befektetési környezet értékeléséhez, az uniós kohéziós politika adaptációjának megalapozásához és az oroszországi finnugor térségek fejlesztési programjainak kidolgozásához nyújtanak majd tudományos eredményeket.

A „Regionális átalakulás a Nyugat-Balkán országaiban” c. nemzetközi konferencia a hasonló címmel 2011-ben megjelentetett kötet bemutatásának kísérő rendezvénye volt. Ezen a balkáni országok regionális fejlesztési szakemberein kívül az Európai Bizottság, az Európa Tanács és az OECD képviselői is előadásokat tartottak.

Három IPA-program (Instrument for Pre-accession Assistance) eredményeként biztató jelek mutatkoztak horvát és szerb kutatóhelyekkel való kapcsolatok továbbfejlesztésében. Újabb projektek kidolgozása és egyben új partnerekkel való kapcsolatépítés kezdődött meg a határ menti együttműködési programban Szerbiával, Romániával és Ukrajnával. E projektekben a határ menti egyetemekkel (Újvidék, Szabadka, Eszék, Ungvár, Nagyvárad) erősödtek az együttműködés lehetőségei, a kutatáson kívül a magyar regionális politikai és gazdaságtani oktatás tapasztalatainak átadásában is.

2011-ben az intézet kutatócsoportjai négy FP-7-es keretprogramban és hét egyéb nemzetközi együttműködésben vettek részt, hat konzorciális partnerrel folyamatos tárgyalások zajlottak új nemzetközi pályázatokban való közreműködésre. A folyó nemzetközi projektek keretében az intézet 9 alkalommal szervezett szemináriumokat, kerekasztal-beszélgetéseket, munkacsoporti üléseket több mint száz fő külföldi résztvevő közreműködésével. A nemzetközi programok szervezése jelentős feladatot adott az intézet közösségének.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézet alapfinanszírozásának egyre csökkenő mértéke miatt a kutatóknak évről évre több időt és energiát kell a pályázatok elkészítésébe fektetniük. A 2011. évben az elnyert pályázatok száma nem mutatott jelentős eltérést a korábbiakhoz képest, a sikertelen pályázatok száma és aránya azonban jelentősen növekedett. A pályázatok egy része – az elismerő bírálatok ellenére – forráshiányra hivatkozva nem nyert, illetve került visszavonásra, továbbá hasonló indokkal több szerződéskötés is késedelmet szenvedett.

Az intézet alvállalkozóként nyert *A Dél-dunántúli régió egyetemi versenyképességének fejlesztése* c. TÁMOP-projektben. Az RKK A helyi önkormányzatok szerepvállalása az energiahatékonysági szempontú helyi fejlesztésekben c. alprogramért felel.

Az *ESPON TANGO* (Territorial Approaches to New Governance) program célja hozzájárulni a területi kormányzás modelljeinek, eszközeinek fejlesztéséhez, a jó gyakorlatok átadásához,

összefüggésben az EU2020 stratégia követelményeivel, illetve a „place-based” jellegű kohéziós politika számára alkalmas kormányzási módszerek iránti igénnyel. Az RKK feladata a kelet-közép-európai területi kormányzati reformok és a strukturális alapok menedzsmentjének bemutatása, továbbá a pécsi EKF-projekt elemzése a többszintű kormányzás és részvétel szempontjából.

Az *ESPON Territorial Scenarios and Visions for Europe 2050* projekt célja a területi fejlődés scenárióit és forgatókönyveit elkészíteni a teljes európai térre, 2050-es időhorizonton. Az intézet Európa transznacionális nagytérségei közül a Duna régió (Délkelet-Európa) szektorális fejezeteit és forgatókönyvét készíti el.

Svájci Alap: *Föderalizmus és Decentralizáció Kutató Intézet létrehozása Magyarországon*. Az egyelőre csak virtuális intézmény keretében zajló együttműködés célja a svájci fejlesztéspolitikai gyakorlat, intézményrendszer tanulmányozása és tapasztalatainak a hazai közvélemény elé tárása konferenciák és kézikönyv segítségével.

Az *FP7 EUBORDERSCAPES* (Bordering, Political Landscapes and Social Arenas: Potentials and Challenges of Evolving Border Concepts in a post-Cold War World) programban az RKK feladata a kelet-európai államhatárok és szomszédságpolitikák értékelése lesz.

Interregional Innovation Leaders (INNOVAL) Ausztria–Magyarország Határ Menti Együttműködési Program 2007–2013. A „Nyílt Innováció” igényli, hogy a vállalkozások átgondolják, miképpen építhető be az ötletek és a külső szereplők aktív együttműködése a saját üzleti folyamatukba. A projekt célja, hogy segítse ezt a folyamatot az osztrák–magyar határ menti régió mechatronikai és az életvitelt infokommunikációs eszközökkel segítő vállalkozásai között.

CENTROPE Infrastructure Needs Assessment Tool (INAT). A CENTROPE régió területi kohézióját jelentős mértékben meghatározza az infrastrukturális hálózatok kiépítettsége és kapcsolódása. A projekt részben egy módszertant dolgoz ki közlekedési szükségletek határon átnyúló felmérésére, valamint javaslatokat fogalmaz meg az ágazathoz kapcsolódóan a következő programozási időszakra.

A Patterns of spatial and ethnic inequalities in Slovakia, Czech Republic and Hungary c. projekt célja, hogy a különböző országok kutatói és szakpolitikussai, gyakorlati szakemberei megismerjék egymás munkáját, eredményeit, tisztázzák a cigányokról való gondolkodás kereteit, bemutassák a társadalmi kirekesztés elleni jó gyakorlatokat, esetleges fejlesztési lehetőségeket, mindezzel megteremtve egy, az országok közötti releváns összehasonlításra is alkalmas későbbi kutatási koncepció kereteit.

A Territorial Indicators of Poverty and Social Exclusion in Europe c. kutatás a szegénység és társadalmi kirekesztettség indikátorait tárja fel az ESPON által lefedett országokra kiterjedően. Az intézeti kutatócsoport feladata az új tagállamokban és a Balkán országaiban megmutatkozó speciális problémakörök feltárása.

Etnikai és szociális törésvonalak helyi társadalmakban (OTKA). A vizsgálat fókuszában egyrészt a helyi társadalom által működtetett kategorizációs rendszerek állnak, illetve az a kérdés, hogy azok milyen módon és mértékben befolyásolják a munkaerőpiacról kiszorult, vagy oda csak részlegesen, informálisan kapcsolódó csoportok megélhetési lehetőségeit, a többségi társadalomhoz fűződő viszonyait, közösségben elfoglalt pozícióját, a különböző forrásokhoz való hozzáférés esélyeit.

Földből élők: agrárszereplők, vidéki fejlődési pályák és vidékpolitikák Magyarországon (OTKA). A kutatás a földhasználatban és a földtulajdoni viszonyokban a rendszerváltozás óta bekövetkezett szerkezeti változásokat tárja fel, a különböző gazdálkodói csoportok termeléshez való viszonyát, céljait, törekvéseit és a helyi hatalmi struktúrába való beágyazódásuk módját, mértékét, továbbá a különböző fejlesztéspolitikák hatását helyi szinten.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Könyvek

1. Beluszky P, Sikos T T (szerk.): Változó falvaink: Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászig. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011. 360 p.
2. Csizmadia Z, Grosz A: Innováció és együttműködés. A kapcsolathálózatok innovációra gyakorolt hatása. Pécs–Győr: MTA Regionális Kutatások Központja, 2011. 256 p.
3. Erdősi F: Afrika közlekedése. Pécs: Publikon Kiadó, 2011. 763 p.
4. Hardi T, Nárai M (szerk.): Tudás – tér – társadalom. Antológia 25 – Területi kutatások az MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézetében. Pécs–Győr: MTA Regionális Kutatások Központja, 2011. 348 p.
5. Horváth Gy, Artobolevskij Sz Sz (szerk.): Regionalnoe razvitie i regionalnaja politika i Centralno-Vosztocsnoj Evropi v perehodnij period. Moszkva: Izdatelstvo MGTU im N. E. Bauman, 2011. 279 p.
6. Horváth Gy, Hajdú Z (szerk.): Regional Transformation Processes in the Western Balkan Countries. Pécs: Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, 2011. 638 p.
7. Lados M, Sedmihradská L, Bobcheva N (szerk.): Local Government Finance in Times of Crisis: An Early Assessment. Bratislava: NISPACE, 2011. 234 p.
8. Mezei C, Bakucz M (szerk.): Agrárátalakulás, környezeti változások és regionális fejlődés. Tanulmányok Buday-Sántha Attila 70. születésnapjára. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, 2011. 508 p.
9. Rechnitzer J, Smahó M: Területi politika. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011. 456 p. (Modern regionális tudomány szakkönyvtár)

Közlemények

1. Csizmadia Z, Grosz A: Innovacionnaja szisztema Zapadnoj Transzdanubii. Region. Ékonómika i Sociologija (3) pp. 231–246. (2011)
2. Finta I: „Place based” rural development: Hungarian experiences concerning the rural development plan and the LEADER Program. Romanian Review of Regional Studies. Journal of The Centre for Regional Geography 7:(2) pp. 17–24. (2011)
3. Fodor I, Suvák A: The appearance of environmental industry in sustainable economic development: Chances of Hungary. In: Halasi-Kun G J (szerk.): Environmental Protection of Central Europe and USA. 442 p. Pécs; Bratislava: Slovak Academy of Sciences Institute of Hidrology – Hungarian Academy of Sciences Centre for Regional Studies Transdanubian Research Institute – Columbia University, University Seminars, 2011. pp. 66–82. (Pollution and Water Resources, Columbia University Seminar Proceedings, 40; 2010–2011.)
4. Gál Z: The role of mid-range universities in knowledge transfer in non-metropolitan regions in Central Eastern Europe. European Planning Studies 19: (9) pp. 1669–1690. (2011)
5. Grosz A: A hazai vállalkozások innovációs és K+F tevékenységének területi különbségei. Területi Statisztika 14 (51):(3) pp. 211–226. (2011)
6. Hajdú Z: Ethnic conflicts on the territory of former Yugoslavia, 1990–2010. In: Gerner Zs, Kupa L (szerk.): Minderheitendasein in Mittel- und Osteuropa – interdisziplinär betrachtet. 262 p. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 2011. pp. 235–250. (Socialia – Studienreihe soziologische Forschungsergebnisse; 113.)
7. Hardi T: Az egységes Duna térség politikai földrajzi megközelítésben. Földrajzi Közlemények 135:(4) pp. 389–404. (2011)

8. Horváth Gy: Territorial co-operation opportunities in Central Europe. In: Halasi-Kun GJ (szerk.): Environmental Protection of Central Europe and USA. 442 p. Pécs; Bratislava: Slovak Academy of Sciences Institute of Hidrology – Hungarian Academy of Sciences Centre for Regional Studies Transdanubian Research Institute – Columbia University, University Seminars, 2011. pp. 9–27. (Pollution and Water Resources, Columbia University Seminar Proceedings, 40; 2010-2011.)
9. Kovács T: Collectivisation and decollectivisation in Hungary. Historical problems of landed property during the political dictatorship. *Studia Historiae Oeconomicae* 28–29: pp. 115–131. (2011)
10. Kugler J: Der ungarisch – tschechoslowakische Bevölkerungstausch – ein eigentümlicher mitteleuropäischer Konflikt im 20. Jahrhundert. In: Gerner Zs, Kupa L (szerk.): Minderheitendasein in Mittel- und Osteuropa – interdisziplinär betrachtet. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 2011. pp. 191–204. (Socialia - Studienreihe soziologische Forschungsergebnisse; 113.)
11. Nagy G: A gravitációs modell felhasználásának lehetőségei a várostérségek lehatárolásában. *Területi Statisztika* 14 (51):(6) pp. 657–673. (2011)
12. Pálné Kovács I: Local Governance in Hungary – the Balance of the Last 20 Years. Pécs: Centre for Regional Studies of Hungarian Academy of Sciences, p. 46 (Discussion Papers, 83.) (PDF) (2011)
13. Pálné Kovács I: Top down regionalism – EU adaptation and legitimacy in Hungary. In: Lütgenau SA (szerk.): Regionalization and Minority Policies in Central Europe: Case Studies from Poland, Slovakia, Hungary and Romania. 195 p. Innsbruck: Studien Verlag, 2011. pp. 113–127. (Foster Europe - International Studies; 1.)
14. Somlyódyne Pfeil E: Az agglomerációk jelentőségének változása az államszervezés és a városi kormányzás szempontjából. *Tér És Társadalom* 25: (3) pp. 27–59. (2011)
15. Szörényiné Kukorelli I: Tourism and agriculture in Hungary: post-productivist transition or new functions in rural spaces? In: Torres RM, Momsen JH (szerk.): Tourism and Agriculture. London: Routledge, 2011. pp. 13–28. (Contemporary Geographies of Leisure, Tourism and Mobility Series)
16. Kocsis K, Várad MM: Borders and neighbourhoods in the Carpatho-Pannonian area. In: Wastl-Walter D (szerk.): The Ashgate Research Companion to Border Studies. Farnham: Ashgate, 2011. pp. 585-605.
17. Wastl-Walter D, Várad MM.: Austrian-hungarian environmental conflict: Struggling for political participation in the borderland. In: Armbruster H, Meinhof U H (szerk.): Negotiating Multicultural Europe: Borders, Networks, Neighbourhoods. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2011. pp. 45–68. (Palgrave politics of identity and citizenship series)
18. Varjú V: A fejlesztéspolitikába integrált környezeti politika. *Társadalomkutatás* 29: (4) pp. 444–459. (2011)
19. Varjú V: Az északír fejlődés ágazati és területi sajátosságai a megbékélést követően. *Területi Statisztika* 14 (51): (3) pp. 261–281. (2011)
20. Velkey G: A középfokú képzés területi rendszerének változása és továbbfejlesztése. *Tér és Társadalom* 25:(3) pp. 60–78. (2011)
21. Zsibók Zs: Az infláció területi különbségei. Lehetséges okok és a magyarországi empirikus vizsgálatok eredményei I. rész. *Területi Statisztika* 14 (51): (6) pp. 583–598. (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Regionális Kutatások Központja

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	110	Ebből kutató ² :	54
PhD, kandidátus:	30	MTA doktora:	10
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			10

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			271
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			267
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	59	idegen nyelven:	3
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	16
recenzió, kritika magyarul:	3	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	3	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	5	idegen nyelven:	4
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	63	idegen nyelven:	51
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	1	idegen nyelven:	1

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	1804	Összes független hivatkozások száma:	1804
Kapott recenzió, kritika:	24		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	106	hazain:	119
Nyilvános esemény ¹³ :	17	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			22
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	20	hazai:	83
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	14	hazai:	18

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :				45
Témavezetések száma: TDK munka:		14	Diplomamunka (BSc):	78
Diplomamunka (MSc):		24	PhD:	68

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	259 745	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 4	Teljes saját bevétel:	212 167 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		5
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	11 341	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		15
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	92503	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	5750	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		14
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	113 914	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

RÉGÉSZETI INTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49.; 1250 Budapest, Pf.: 14.

telefon: 1-224 6700; fax: 1-224 6719

e-mail: balint.csanad@btk.mta.hu; honlap: www.archeo.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az intézet alapítása óta forrásfeltáró és alapkutatási tevékenységet folytat, kutatási témái az újkőkortól a kora újkorig terjedő időszakot ölelik fel, ezen belül egyes korszakok, valamint a történeti korok antropogén és környezeti összefüggéseinek kutatása hangsúlyosabbak. A Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében tizenhét, tisztán tudományos jellegű monográfiát és tanulmánykötetet felsorakoztatva, könyvbemutatón mutatta be az intézet az elmúlt másfél év kutatásainak eredményeit és azt az interdiszciplináris szemléletet, amely az intézmény tudományos munkáját jellemzi.

Az intézetnek két állandó, idegen nyelvű kiadványa van: az évkönyv (*Antaeus*) és a monográfiákat, konferenciák anyagát közreadó kiadvány sorozat (*Varia Arch. Hung.*). Az előbbi 1970 óta folyamatosan jelenik meg, a világ folyóiratainak ERIH-rangsorolásában legutóbb a *b* besorolást kapta. A kiadványsorozat a 26. kötetnél tart.

Az intézet speciális infrastruktúrája (restaurátorműhely, grafikai és fotórészleg, speciális szakkönyvtár, DNS-laboratórium) és az intézeti kutatók együttese biztosítja az egy-egy témára koncentráló, monografikus összegzések, tanulmánykötetek kutatási háttérét. Idén megjelent az intézet évkönyve (*Antaeus* 31-32), valamint a Duna különböző népcsoportokra gyakorolt hatását vizsgáló MTA Danubius-program záró tanulmánykötete. A szellemi vagyon részét képező alkotások (szakfotók, tárgyrajkok, térképek, kéziratok, ásatási dokumentációk) archiválva az adattárba kerülnek, ahol további adatgyűjtemények is segítik a munkát. Az adattár nyitott, más intézmények kutatói és érdeklődők is rendszeresen használják. Restaurátoraik országos elismertségnek örvendenek, egy-egy különleges tárgy restaurálására rendszeresen kéri fel őket más intézmények.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A Kárpát-medence őskora: neolitikum

A neolitikummal foglalkozó munkacsoport kutatásai elsősorban a korszak jelentős társadalmi-gazdasági változásaira, a letelepült, élelemtermelő életmód kialakulására és a korai földművelők Közép-Európa társadalmi változásaiban játszott szerepére irányulnak.

A munkacsoport legnagyobb régészeti és archeometriai vállalkozása az M6 autópálya építését megelőző feltáráson, Alsónyéken feltárt (2006–2008), európai jelentőségű kora és késő újkőkori település, valamint a páratlanul nagy és gazdag temető anyagának tudományos feldolgozása. OTKA-pályázat biztosítja a feldolgozó munka forrását: 2011-ben a kerámia anyag meghatározása, a csontvázak antropológiai, paleodemográfiai és – a mainzi egyetemmel kötött nemzetközi együttműködésben – genetikai elemzése és izotópos vizsgálata folytatódott. Az alsónyéki lelőhely településszerkezete, illetve antropológiai elemzése témájában két munkatárs készíti PhD-dolgozatát.

Az intézet – ugyancsak az autópálya építését megelőzően – 2008-ban folytatott ásatást a Tolna megyei Tolna-Mözs határában. A leletanyag előzetes feldolgozása befejeződött, az első értékelő tanulmány megjelenés alatt áll.

A másik, korábban tübingeni együttműködésben folytatott program keretében az elmúlt évek Fajszt környéki újkőkori ásatásain Kr. e. 5000 körüli intenzív balkáni és dunántúli

jellegetességek keveredését sikerült megfigyelni. A munkatársak idén befejezték a leletanyag leltározását. A mindeddig közöletlen Szakmár-Kisülés lelőhely feldolgozása alkotja egy, a Duna-Tisza közének korai neolitikumáról szóló új kötet gerincét. A Deutsches Archäologisches Institut (Frankfurt) együttműködésével, FP7-es program részeként magnetométeres felmérés történik a Sárközben. Az Alsónyék, Tolna-Mözs és a Szakmár, Fajsz környéki újkőkori vizsgálatok célja, hogy a Tolnai és Kalocsai Sárköznek, vagyis a dél-magyarországi Duna-völgynek a Balkán és Közép-Európa közötti átjáró, kulturális közvetítő szerepét feltárja, és a másfél évezredet átfogó időszak társadalomtörténeti elemzését adja. Két kutató PhD-témája a Balatonszárszó határában, 2001–2003 között feltárt (M7 autópálya) újkőkori telep és temetkezések feldolgozása. A hagyományos régészeti és fizikai antropológiai jellegű elemzésen túl környezetrégészeti, radiokarbon és stabil izotóp mérések történtek több hazai és külföldi intézmény bevonásával. A disszertációk befejezés előtt állnak, elkészült az 59 újkőkori épület, valamint a telepszerkezet átfogó elemzése.

A Kárpát-medence őskora: rézkor, bronzkor

A munkacsoport tagjai a rézkor kései szakaszának történetét, a rézkor és bronzkor közötti átmenetet, valamint a középső bronzkori településszerkezet változásait vizsgálják.

Az intézeti M7 autópályás feltárások eredményeként a Balatonöszödön feltárt badeni kultúra telepének feldolgozása (több kötetes monográfia) egy OTKA-pályázat segítségével ebben az évben befejeződött.

Tanulmánykötet megjelenésével (*British Archaeological Reports IS*) zárult le a gödöllői Szent István Egyetemen és az Orosz Tudományos Akadémiával kötött (TÉT) együttműködés keretében elindított, kelet-magyarországi rézkori kurgánok geológiai, növénytan és régészeti kutatásának első szakasza. A régészeti eredmények magyar nyelvű publikálása folyamatban van. A Bristol és a Berlini Egyetemen (Freie Universität, Topoi program) nemzetközi együttműködésben valósul meg a késő rézkor és kora bronzkor időszakában a Kárpát-medence keleti felében megjelenő Jamnaja közösségek eredetét, kapcsolatait vizsgáló kutatás. Az emberi fogminták stroncium és oxigén izotóp vizsgálata a közösségek vándorlásainak megismerését célozták. Az eredményekről beszámoló tanulmányt a világban a legrangosabbak között számon tartott *Antiquity* című folyóirat fogadta el közlésre, a témában 2010-ben nemzetközi konferencián (*European Association of Archaeologists*) szervezett szekció előadásait tartalmazó tanulmánykötet (*British Archaeological Reports IS*) szerkesztése megkezdődött.

A késő rézkor, korai és középső bronzkor időszakának innovációja volt a kocsi, amelynek ma már nemcsak a tárgyi emlékeit vizsgálja a kutatás. Ezt a folyamatot mutatja be egy angolul megjelenő kismonográfiában a kutatócsoport egy munkatársa, s ebben a témakörben jelent meg tanulmánya a szintén világelső között számontartott *World Archaeology*-ban.

2011-ben zárult az OTKA-pályázati háttérrel megvalósuló két, ma ismert talán legnagyobb kora bronzkori település, Pécs-Nagyárpád és Kaposújlak leletanyagának elsődleges feldolgozása. Az európai távolsági kapcsolatok késő rézkori és kora bronzkori történetének kutatásában alapvető jelentőségű tanulmány kézírata várhatóan 2013-ra készül el.

A Budapesti Történeti Múzeummal együttműködve folytatódott a kora bronzkori harang alakú edények kultúrájának Budapest-Békásmegyeren feltárt, 154 síros temetőjének feldolgozása. Idén lezárult a katalógus kézírata és elkészült az összefoglaló monográfia illusztrációs anyaga.

A Benta-völgyi mikrorégió kora és középső bronzkori településszerkezetének kutatása újabb lelőhelyek azonosításával folytatódott, a programnak új távlatokat biztosít az ebben az évben elnyert Wenner Gren Alapítvány (USA) támogatása. Ehhez a mikrorégiós kutatási programhoz kapcsolódik a Duna bal partján található középső bronzkori települések kutatására irányuló, magyar-amerikai-lengyel együttműködésben megvalósuló program. A

középső bronzkor mészbetétes kerámia kultúrájának tárgyi emlékeit feldolgozó monográfia publikálására OTKA-pályázat segítségével nyílt lehetőség, a kötet 2012-ben jelenik meg.

Az MTA Geokémiai Intézetével több közös kutatási programja van az intézetnek. A Kárpát-medence paleoklimatológiai vizsgálatait régészeti háttér tanulmányok segítik, folytatódott a bronzkori fémtárgyak elemzése: a Tübingeni Egyetem bevonásával archeometallurgiai vizsgálatok készültek, a Miskolci Egyetem Anyagtudományi Kara Anyagtudományi Intézetével együttműködésben archeometallográfiai vizsgálatok kezdődtek.

A Kárpát-medence ókora, kora középkora és kapcsolatai

Az „akkulturáció” csoport munkája az ókori és népvándorlás kori kultúrák közti kölcsönhatásokkal foglalkozó témákat öleli fel. A csapatot irányító klasszikus, késő római és korai keresztény kultúra afrikai világát kutató nubiológus munkatársnak két monográfiája jelent meg.

Az ELTE Ókortörténeti Tanszékével közös OTKA-pályázat keretében megvalósuló kutatás az olympiai Zeus-templom oromcsoportjainak 3d lézer szkennelés alkalmazásával készülő, részletes rekonstrukciója. A projekt első eredményei multimédiás CD-ROM formában jelentek meg. A vizsgálatokat végző kutató Humbolt ösztöndíjat nyert el.

A Keszthely-fenékpusztai késő antik, illetve kora középkori lelőhely településtörténetének interdiszciplináris feldolgozását célzó, a Deutsche Forschungsgemeinschaft együttműködésével megvalósuló projekt lezárásaként idén megjelent a településtörténetet összegző tanulmánykötet és katalógus, készül a természettudományos vizsgálatok monografikus feldolgozása.

Az ókor végi és kora középkori Kárpát-medence és az együtt élő népek, kultúrák kapcsolatrendszerének régészeti hagyatékát és kultúrtörténeti aspektusait kutatja a „Bizánc” munkacsoport. Négy fiatal munkatárs vesz részt a késő antik – mediterrán civilizációs hatásokat és közvetítő szerepüket vizsgáló programban: a Szíriában végzett terepmunka későantik kisleleteknek feldolgozása a Szíriai Régészeti Igazgatósággal, a damaszkuszi Nemzeti Múzeummal és a Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel együttműködésben egy korábban szinte teljesen mellőzött leletcsoport-típusra irányította a nemzetközi kutatás figyelmét. Folytatódott a katalóguskötet összeállítása és a kapcsolódó szakirodalmi adatgyűjtés.

Egy munkatárs OTKA-pályázat segítségével bekapcsolódott a Sinop Regional Archaeological Project (USA) munkálataiba, amelynek keretében 6–11. századi bizánci leletanyag feldolgozása folyik.

A várnai *Stara Bălgarija* múzeumi magángyűjtemény kora középkori (6–11. századi) anyagát feldolgozó katalógus elkészült, a munka angol és orosz fordítása a befejezéséhez közelít. Kiadás előtt áll a honfoglalás kori leletanyag dél-kelet-európai kapcsolatait tárgyaló tanulmánykötet.

Belföldi társintézményekkel (a szegedi Móra Ferenc Múzeum és a szentendrei Ferenczy Múzeum) együttműködve a publikáció előkészítésével befejezéséhez közeledik a Szegvár–orom-dűlői és a budakalászi avar kori temetők feldolgozása. A leletanyag elemzése a letelepedő avarság kulturális átalakulásának, az avar társadalom rétegződésének, életmódjának részletesebb megismerésére nyújt lehetőséget.

A bevándorló germán és a helyi romanizált népesség eredetét vizsgálja a szoládi langobard temető leletanyagának feldolgozása a Deutsches Archäologisches Institut munkatársaival együttműködésben. A fizikai antropológiai kutatáson kívül molekuláris biológiai (stroncium-izotóp, DNS) vizsgálatokra is sor került idén, a népesség életmódját és környezetét talaj- és pollenvizsgálatokkal, valamint szerves maradványok meghatározásával vizsgálja a projekt. Az eredmények első publikálása a tervek szerint 2012-ben történik.

A népvándorlás kori germán és avar leletkorpuszok szerkesztése a Magyar Nemzeti Múzeummal közösen elnyert OTKA-pályázat segítségével folytatódott.

Megjelent a nagyszentmiklósi kincs kultúrtörténeti értékelését elvégző, német nyelvű monográfia. Egyik munkatársuk elkészítette és megvédte PhD-értekezését, amely a magyar őstörténet régészete számára kulcsfontosságú oroszországi és ukrainai leletanyagnak helyszíni gyűjtésekre támaszkodó feldolgozása. Ugyancsak elkészült a honfoglalás kori művészetet első ízben a teljes nemzetközi összefüggésében (Bizánc, Európa, iszlám) elemző PhD-dolgozat, védeése 2012-re várható.

OTKA-pályázat segítségével folytatódik a Magyar Nemzeti Múzeummal közösen, intézeti kutató vezetésével, a Zalavár-várszigeti 9. századi hatalmi centrum ásatása és a feldolgozása. A Karoling-kor történetét összefoglaló monográfia kézírata elkészült, német nyelvű kiadása folyamatban van.

A Römisch-germanisches Zentralmuseum (Mainz) által vezetett program résztémájaként elkészült a Kárpát-medence 10. századi pénz- és kardmelléklettel ellátott temetkezéseit összegyűjtő katalógus, kötetbe rendezése folyamatban van, a német nyelvű katalógus közzététele a közeljövőben várható. Charisma projekt keretében, a debreceni MTA ATOMKI együttműködésével a leletanyag archeometallurgiai vizsgálataira nyílt idén lehetőség.

Magyarország középkori és kora újkori régészete

A kutatócsoport célja az Árpád-kori, késő középkori és kora újkori Magyarország tárgyi emlékeanyagának, településtörténetének és környezettörténetének feltárása.

Szintetizáló témát jelent a 11. századi Magyarország építészetének bizánci provinciális elemeit taglaló munka, mely szerzőjének akadémiai doktori értekezése. Ugyancsak elkészült a 11. századi magyarországi bizantinizáló templomépítészeti összefoglaló monográfia német nyelvű kézírata.

OTKA-pályázati támogatással folytatódott Magyarország központi, a Pilis-hegységet is magába foglaló területén (ez volt a Medium Regni) a pilisi ciszterci monostor és a dömösi prépostság régészeti leleteinek monografikus feldolgozása. Az adatgyűjtés, a tárgyleírások és a rekonstrukciós rajzok tervezése mellett a talajfúrásra alkalmas halastavak és faluhelyek azonosítása is elkezdődött.

A késő középkori udvarok lakáskultúrája, nemesi várak, kúriák belsőépítészeti kialakítása a munkacsoport fiatal kutatójának PhD-témája.

A hazai régészeti légi fotózásban jelentős szerepet vállaló kutató komplex kutatással (légi felderítés, fotózás, terepbejárás, ásatás, geodéziai felmérés, levéltári és szakirodalmi gyűjtés) Pest megye várainak teljességre törekvő felderítését végzi, idén légi fotó azonosítás és kiegészítő felmérés történt.

A munkacsoport tevékenységének másik súlypontját a regionális szemléletű kutatások jelentik, ezek egyrészt az intézetben hagyományosan fő kutatási iránynak számító régészeti topográfiai előzményekre, másrészt művelőinek jó történeti forrás-értékelő tapasztalataira, továbbá a környezetrégészet korszerű vizsgálati módszereire támaszkodnak.

OTKA-támogatással valósul meg a Dél-Dunántúl három kisebb tájegységének (a Tolna megyei Sárköz, Barcs és környéke, Berzence térsége) komplex településtörténeti, régészeti, környezettörténeti kutatása. Ezt az írott források, kézíratos térképek elemzése mellett idén is terepmunka, légi és víz alatti régészeti felderítés, és egyes területek geomorfológiai felmérése egészítette ki. Lezárult a témához kapcsolódó, a Dráva és ártéri területe különböző korokban jellemző hasznosításának vizsgálatát célzó, horvát együttműködésben folyó OTKA-pályázat. A tanulmánykötet kézírata várhatóan 2012-ben készül el.

Bolyai ösztöndíj támogatással megkezdődött a középkori halastavak országos reprezentációjú adatgyűjtését célzó, valamint a Közép-Dráva-völgy területének víz- és tájhasznosítási stratégiáit feldolgozó kutatás.

A középkori Ete mezőváros területén több évig folyó ásatások rendkívül gazdag leletanyagának feldolgozása idén a rajzi és képi dokumentáció készítésével, a digitális adatbázis feltöltésével és a térinformatikai adatbázis továbbfejlesztésével folytatódott.

Ugyancsak a dél-dunántúli régió kutatását bővíti a pécsváradi apátság területén feltárt kályhacsempeléletek feldolgozása, amely egyben betekintést nyújt a középkori apátság egykori lakáskultúrájának részleteibe is.

A középkori székelyföld régészeti, történeti, művészettörténeti emlékanyagát kutató program 2010-ben lezárult, az eredményeket összefoglaló monográfia a befejezéshez közeledik, megjelenése 2012-re várható. A középkor óta folyamatosan lakott csíksomlyói ferences kolostor mindennapi életét, gazdálkodását, építészeti-művészeti tevékenységét bemutató forráskiadvány összeállítása a középkori és kora újkori okleveles anyag gyűjtésével és feldolgozásával egészült ki.

Magyarország régészeti topográfiaja

2011-ben elkészült az intézetnek és a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságának munkatársai által közösen írt régészeti topográfiai munka, amely Pest megye egykori aszói és gödöllői járását öleli fel, 28 településről, 793,5 km²-es területen regisztrált összesen 888 lokalizálható lelőhely feldolgozásával. A kötet az idén elnyert OTKA publikációs támogatásból 2012-ben jelenik meg.

Korábbi évek topográfiai eredményeire épülve 2011-ben két munka jelent meg: az 1986 és 1992 között Békés megyében végzett endrődi és örménykúti kutatások multidiszciplináris feldolgozása és a régészeti topográfia eredményein és módszertanán alapuló, elemző tanulmányokat tartalmazó gyűjteményes kötet.

A Kárpát-medence biológiai- és környezettörténete a történeti korokban

Archeogenetikai laboratórium

Az intézet és a Mainzi Egyetem közti nemzetközi együttműködés keretében történik az alsónyéki újkőkori temető anyagának archeogenetikai mintavételezése, és az összesített régészeti-természettudományos adatbázis létrehozása. A történetileg nehezen értelmezhető korábbi eredmények miatt ellenőrző vizsgálatokat történtek a Szentese-derekegyházi és a lévai honfoglalás kori temetők már feldolgozott mintáin.

Befejeződött a Szegedi Múzeummal közös OTKA-pályázat, a csontok megtartási állapota miatt értékelhető eredményt csak a székkutasi temetkezésekből sikerült kinyerni.

Egyéb élet- és természettudományok részvétele a régészeti kutatásokban

A hagyományos morfometrikus módszerrel dolgozó antropológus munkatárs befejezte a Bátaszék-Mérnöki telep és a Bátaszék 5603/1 bekötő út lelőhelyek (újkőkori Starčevo, dunántúli vonaldíszes és lengyeli kultúra) ásatásaiból származó mintegy 700 sírjának és Balatonőszöd-Temetői dűlő rézkori temetkezései embertani anyagának feldolgozását. Elkészült az alsónyéki 10b lelőhely teljes adatbázisa, az ebből készülő PhD-dolgozat a befejezéséhez közelít.

OTKA posztdoktori ösztöndíjas archeozoológus munkatársunk a történeti korok közösségeinek életmódjára irányuló kutatásokat segítette az egyes lelőhelyek állatcsont anyagának feldolgozásával. Az alsónyéki-bátaszéki lelőhely déli része állatcsont anyagának vizsgálatát egy új, fiatal archeozoológus kezdte el, aki a Mainzi Egyetemmél közös neolitikus projekt izotóp-vizsgálatainak ellenőrzéséhez szükséges állatcsont-minták kiválogatását is elvégezte.

Szinte minden kutatott korszakban zajlanak klíma- és környezettörténeti vizsgálatok. Az intézet geológus munkatársa révén és a Szegedi Tudományegyetemmel kötött megállapodás keretében talaj- és pollenvizsgálatok történnek, a szerves maradványok meghatározása a

lelőhelyek környezetrekonstrukcióját teszi lehetővé (pl. a balatonszárszói újkőkori település, a sárközi újkőkori telephálózat, a pilisi ciszterci monostor). A környezetrégészeti mintavételek értékelését szinte minden esetben radiokarbon mérések segítik.

A nagyberuházásokat megelőző feltárások (kulturális örökségvédelem)

2011-ben ilyen feltárás nem volt. Az intézet – szerződéses kötelezettségeinek eleget téve – a korábbi évek ásatási anyagainak restaurálását, és elsődleges feldolgozását végezte (M6 és M44 gyorsforgalmi út szakaszán feltárt lelőhelyek). Az intézet munkatársai által irányított, és az Archeosztráda Kft. által kivitelezett leletanyag-feldolgozások keretében 2011 végéig befejeződtek az M6 Tolna megye északi szakasz lelőhelyeinek, valamint az M44 9. lelőhely (Kardos-Kondorosi út) NÖK protokoll-szerinti feldolgozási munkálatai.

Restaurálás, Fotóműhely, Grafikai részleg, Adattár

A tudományos feldolgozó munka és publikációs tevékenység elképzelhetetlen a restaurátorok, fotósok, grafikusok és az adattár munkatársainak munkája nélkül.

Az egyik kiemelt projekt anyagát, az alsónyéki lelőhely kerámiáinak restaurálását végezte négy munkatárs. Folytatódott a Budapesti Történeti Múzeum megbízásából, közbeszerzési pályázaton elnyert munka: két lelőhely leleteinek válogatása, ragasztása. A fémrestaurátor műhelyben a kora középkori szőládi és a zalavári ásatások leleteinek restaurálása folyt.

Az intézet fotóműhelyében 2011-ben 6047 db digitális fotó készült. A grafikai részlegben számítógépes grafikák, 3d-s rekonstrukciók, kézi tusrajzok, művészi grafikák és animációs megjelenítések is készülnek.

Az intézetben folyó tudományos munka és az ásatások dokumentációs anyaga (fotók, rajzok, geodéziai felmérések, ásatási dokumentációk) az adattárban rendszerezett, folyamatosan leltározott gyűjteményekben található. Az éves gyarapodás a digitális fényképek nélkül 2862 db leltározott tétel volt.

Minden ilyen jellegű, nagy tárhelyet és számítógépes hálózatot igénylő összetett dokumentumállománynál általános probléma az archiválás módja és ennek folyamatos frissítése. 2011-ben az adattárba még be nem került, számítógéppel készült grafikai munkák és a digitális fényképek archiválásának harmadát-felét elvégeztük. Ennek eredményeként 14 882 kép került az adattárba, amelyből 9627 db-nak adatbázisban feldolgozott meghatározását adták át eddig a kutatók. A grafikusműhely munkáinak archiválása eredményeként 6986 illusztráció került az adattárba, gazdaságos módon kinyomtatott formában is.

Az intézet-átalakítási folyamat részeként került sor az intézetben őrzött szellemi vagyont felmérésére és értékének felbecsülésére. A különböző adattári gyűjtemények összesen 1 167 779 db-ból állnak. Felsorolásuk a teljesség igénye nélkül: fotónegatívak, diák, különböző típusú kartonok (fényképes kartonok múzeumi tárgyakról, lelőhelyekre koncentráló, ún. irodalmi kartonok a szakirodalomból gyűjtött adatokkal), ásatási és tárgyrajzok, többféle térkép, köztük a 19. századi katonai felmérések térképlapjainak színes fotóreprodukciói, és digitalizált változatai, megyetérképek, számítógépes adatbázisok. Az adattár gondolja egykori kutatóink tudományos hagyatékát, ennek mennyisége 40,84 iratfolyóméter. Az adattári gyűjtemények esetében az intézet 53 éves működése alatt felhalmozódott szellemi vagyont becsült értéke 2 199 782 400 Ft.

Könyvtár

Az intézet könyvtára a három legfontosabb hazai régészeti szakkönyvtár egyike. Közel százezer könyvtári egységet tartalmaz és 400 cserepartnerrel tart kapcsolatot. Speciális gyűjtőköre miatt a szakma hazai és külföldi képviselői látogatják rendszeresen. Saját gyarapításra nincsen keret, ami óriási hiányosságokat eredményez; ezek egy részét őskori „cserekereskedelemmel” próbáljuk fedezni. Anyagát évek óta mágneses beléptető kapu védi,

minden könyvtári egységben vonalkód van, a köteteket – közel naprakészen – elektronikus katalógusban dolgozzuk fel. A számítógépre vitt bibliográfiai tételek száma 2011 végén 39 919 rekord volt. Az elektronikus katalógusállomány csaknem egésze a Hun-Téka integrált könyvtári rendszerének részeként a világhálón is kereshető. 2011-ben összesen 841 könyvtári egységgel gyarapodott a könyvtár, ebből 402 db könyv, 345 tétel pedig folyóirat, különnyomat, illetve CD-ROM. Legtöbbjük csere útján került az állományba, a vásárolt könyvek száma 71 db (az éves gyarapodás 18 %-a), a folyóiratoké 45 db.

2010-ben megkezdtük a szabadpolcos könyvtár teljes átrendezését, 2011-ben a folyóiratok átrendezését hajtottuk végre.

Az akadémiai átszervezés miatt könyvtárosaink állományrevíziót végeztek: megtörtént a könyvek tényleges meglétének ellenőrzése, a kölcsönzési revízió, valamint a folyóirat-állomány és a csereállomány egyeztetése is. A hiány minimális! Az intézeti vagyon részét képező könyvtári állomány (könyvek, folyóiratok, különnyomatok, CD-k) 74 752 darabból álló gyűjtemény, a 2011. december 31-i állapot szerint 126 918 389 Ft értékben bekerülési értéken nyilvántartva. Ez valorizálva több mint egymilliárdos értéket jelent!

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet több kutatási témája nemcsak eredményeivel járul hozzá a társadalmat foglalkoztató egyes kérdések megválaszolásához, hanem a témát érintő közgondolkodást is formálhatja.

Az Archeogenetikai Laboratóriumban, illetve más nemzetközi genetikai kutatóhelyekkel együttműködésben folytatott program talán ezek közül is a legaktuálisabb. Egyrészt, mivel az elmúlt években a DNS-sel kapcsolatos kutatások a tudomány sikerágazataként kerültek be a köztudatba, másrészt, mert újabban ez lett a magyar őstörténet iránt érdeklődő amatőrök kedvelt vadászterülete. Az intézeti archeogenetikai kutatások tudományos eredményeken túlmutató jelentősége, hogy felhívják a figyelmet: a különböző módszerekkel vizsgált történeti folyamatok komplexitása nem engedi, hogy a kutatás során nyert adatokat az értékelési környezetükből kiragadva, a többi tudományterület eredményeit figyelmen kívül hagyva kezeljük.

A Pilis-hegység középkori régészeti emlékeit kutató projekt egy tudományos program, amely a kulturális turizmust és a területfejlesztést is támogatja. Eredményei, publikációi segíthetnek oszlatni azokat a téves képzeteket is, amelyek a tudomány peremterületein és a szélsőséges közgondolkodásban őstörténetünkhöz és Árpád-kori történelmünkhöz, különösen Budához és Óbudához, illetve a Pilishez kapcsolódnak.

Évek óta intézeti munkatárs szerkeszti a *Természet Világa Régészet és a természettudományok* sorozatát, az *Élet és Tudomány* januári és augusztusi számaiban jelent meg a hetilap cikkpályázatának egyik nyertes munkája, egy késő bronzkori tárgyakat bemutató írás, valamint egy, az antik szobrok legújabb technológiákkal történő vizsgálatait ismertető cikk.

Az intézet munkatársai mindvégig aktívan bekapcsolódtak a kulturális örökségvédelem, a beruházások előtti régészeti feltárásokat érintő törvénymódosítás körüli társadalmi párbeszédbe, a témában közlemény, elemzés tájékoztatta a széles nyilvánosságot (*HVG, Magyar Narancs*). Az intézet kutatói részt vettek a NÖK szakmai protokolljának kidolgozásában, és az ásatási bizottság munkájában is.

Az év folyamán rendszeresen jelentkezett az intézet *Tudományról kedden a Régészeti Intézetben* előadássorozata – a *Pesti Estben* és honlapunkon is hirdetve –, ahol a különböző kutatási programok legújabb eredményeit mutatták be a kutatók a szűkebb szakma és az érdeklődők számára is. Az intézet nyilvános rendezvényeire minden esetben meghívást kapnak a sajtó munkatársai is, így az aktuális programokról rendszeres tudósítások jelennek meg.

Az intézet megújult honlapja naprakész információkat tartalmaz rendezvényeinkről, kutatási témáinkról, részletes adatokat nyújt a munkatársak tudományos tevékenységéről. Számos publikáció hozzáférhető a honlapon. Az intézeti kutatók publikációs adatbázisa a *Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)* adatbázisban is megtekinthető.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az intézet munkatársai ebben az évben hat nemzetközi és három országos tudományos rendezvényt szerveztek vagy vettek részt ezek szervezésében.

A European Association of Archaeologists idén Oslóban tartotta éves konferenciáját, megrendezésében az intézet egy kutatója a szervezet titkáráként és a tudományos tanács tagjaként vett részt. Az intézet és a Deutsches Archäologisches Institut társrendezésében, Rómában került sor az *Environment and people in Byzantium and Italy* nemzetközi konferencia megszervezésére. 2011. novemberében intézeti munkatársak a Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas intézetével közösen rendezték Tengelicen a *Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im Mittleren Donauraum* című nemzetközi konferenciát. Az intézet geológus kutatója a Magyarhoni Földtani Társulattal és az SZTE Földtani és Őslénytani Tanszékével közös szervezésben segítette a harmadik *Horvát-Magyar Geomatematikai Konferencia* (The third Congress of Croatian and Hungarian Geomathematics) megrendezését. A Mainzi Egyetemmel együttműködve az újkőkori kutatásokkal foglalkozó kutatócsoport két műhelybeszélgetést szervezett az év folyamán.

A középkoros munkacsoport munkatársai a Budapesti Történeti Múzeummal közösen rendezték meg a Gerevich László születésének századik évfordulója alkalmából nyílt kiállítást és emlékkonferenciát, valamint részt vettek a kapcsolódó katalógus megjelentetésében.

Az intézeti kutatói mobilitás főbb irányait az egyes munkacsoportok által kutatott témák nemzetközi kapcsolatai határozzák meg. A mezolit és neolit élelemtermelő népeségek életmódját vizsgáló projektek kapcsán a Mainzi, Tübingeni és a Wisconsini Egyetem kutatói töltöttek hosszabb időt az intézetben, kutatóink pedig nyitrai, valamint pozsonyi kollégákat fogadtak együttműködéseik keretében. Egy kutató a Buffaloi Egyetemen tartott PhD-konzultációkat. A rézkori és bronzkori teamek munkatársai kiel és berlini kollégákat fogadtak. Az ókori és koraközépkori munkacsoport két tagja a Humboldt alapítvány révén hosszabb tanulmányúton vett részt Berlinben, Münchenben, Freiburgban és Mainzban. A bizánci kapcsolatokat vizsgáló kutatások keretében Törökországban, Zágrábban és a Mainzi Egyetemen töltöttek a munkatársak hosszabb időt vendégkutatóként. A középkori-kora újkori munkacsoport a Szerb Akadémia kutatóját fogadta, vezető kutatójuk a Gyulafehérvári Múzeumban folytatott kutatómunkát.

Az intézet nyolc kutatója oktat az ELTE BTK Régészettudományi Intézetében, Ókortörténeti Tanszékén és az SZTE Földtani és Őslénytani Tanszékén. 11 kutató vett részt az ELTE BTK Régészettudományi Intézet, az ELTE BTK Történettudományi, valamint Ókortörténeti Tanszékei, az SZTE Régészeti Tanszék és az SZTE Földtani és Őslénytani Tanszék doktori iskoláinak munkájában. Több kutató vezet múzeumi gyakorlatot, témavezetője, illetve konzulense szakdolgozatoknak (26) és doktori értekezéseknek (50). Egy munkatárs a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen tartott kurzusokat, egy kutató pedig a Ljubjanai Egyetem doktori programjának konzulense.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben az intézet 1 Wenner Gren Foundation, 4 kutatási OTKA pályázatot nyert, 4 publikációs (OTKA és NKA) és 1 bolyai kutatási ösztöndíj támogatást pályázott meg sikerrel, valamint 1 kutató NKA támogatással vehetett részt nemzetközi konferencián.

Landscapes of complexity: the politics of social, economic and ritual transformations in bronze age hungary Wenner Gren Foundation icrg, 2012-2013, 34 934 US \$.

A mikrorégiós kutatások segítségével a kora és középső bronzkori (Kr.e. 2600-1500) településszerkezet és társadalomtörténet kérdéseit vizsgálja. Az első fázisában a benta-völgyi mikrorégió központi települései körül – a korábban megkezdett amerikai-svéd-magyar topográfiai munkák eredményei alapján – feltételezett külső települések lokalizálása érdekében szisztematikus terepbejárások történtek. A légifotók és műhold felvételek elemzése alapján további lelőhelyek azonosítása, lengyel kollégák közreműködésével magnetométeres felmérése, majd ezt követően feltárása a projekt célja.

A Fekete-tenger kereskedelme a kora középkorban – egy bizánci kikötőváros kutatása – Sinópé/Sinop OTKA PD 100177, 2012-2015, 22 594 e Ft.

A pályázat a Sinópból származó, 6–11. századi bizánci fekete-tengeri kereskedelemre vonatkozó adatok feltárására, kiértékelésére és publikálására irányuló együttműködés a Sinop Regional Archaeological Project (USA) kutatóival. A program keretében megvalósul a távolsági kapcsolatokra utaló leletek (érmek és fémtárgyak) és kerámiaanyag (importkerámia) feldolgozása és adatbázis formájában történő közzététele, ennek révén lehetőség nyílik a fekete-tengeri bizánci régészeti leletanyag összehasonlító elemzésére.

Az olympiai Zeus-templom keleti oromcsoportjának rekonstrukciói OTKA NNF 85614, 2011-2012, 4 400 e Ft.

A projekt célja a régi gipszmodellek összehasonlítása a korábban elkészített digitális modellekkel. Az elemzés rávilágít a gipszmodellekkel és a virtuális modellekkel elvégzett kísérletek eredményei között megfigyelhető eltérések okaira.

Antik szobrászmesterek azonosítása – mesterkéz-attribúció 3d analízissel OTKA NF 101755, 2012-2016, 58 288 e Ft.

Az ún. „Olympia-mester” azonosításának problémája már több mint egy évszázad óta foglalkoztatja a kutatást. A projekt részét képezi egy új módszer, a 3d-analízis kifejlesztése és tesztelése, amelynek segítségével általánosságban is lehetővé válhat szobrászmesterek, illetve - műhelyek azonosítása. A közvetlen cél az olympiai Zeus-templom szobordíszait készítő klasszikus kori görög szobrászmester(ek) egyéni sajátosságainak illetve származási helyüknek megállapítása. A kb. 200 klasszikus kori görög szobor 3d-szkennelése és művészettörténeti elemzése egyúttal jelentős mértékben hozzájárul az európai kulturális örökség korszerű dokumentálásához, és elősegíti annak további tudományos vizsgálatát is.

Mosaburg/Salauar OTKA K-100688 2012–2015, 17 952 e Ft.

Az európai kultúrtörténet kiemelkedő helyszínén, Zalaváron 1948-ban megkezdett, és jelenleg is zajló régészeti kutatások hatalmas mennyiségű leletanyagának, dokumentációjának rendezése, az eredmények feldolgozása korábbi OTKA pályázatok segítségével indult meg. Jelen pályázat célja a lelőhely kutatásának folytatása, a mintegy félmillió kerámiatöredéket tartalmazó leletanyag feldolgozása, számos természettudományos vizsgálat elvégzése és elemzése. A pályázat eredményeként további katalógusok megjelenése várható.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Anreiter P, Bánffy E, Bartosiewicz L, Meid W, Metzner-Nebelsick C (eds.): Archaeological, cultural and linguistic heritage.: Festschrift for Erzsébet Jerem. In honour of her 70th birthday. Budapest: Archaeolingua, 633 [2012] (2011)
2. Bálint Cs: Der Schatz von Nagyszentmiklós.: Archäologische Studien zur frühmittelalterlichen Metallgefäßkunst des Orients, Byzanz' und der Steppe. Budapest: Balassi kiadó 667.(Varia Archaeologica Hungarica; 16b.) [2010] (2011)
3. Bánffy E, Sümegi P: The [environ]mental contexts of earliest neolithic settlement and architecture in Western Hungary. In: Hadjikoumis A, Robinson E, Viner S (eds.) The dynamics of Neolithisation in Europe: Studies in honour of Andrew Sherratt. Oxford: Oxbow Books, 232-266. (2011)
4. Benkő E, Benda J, Magyar K (eds.): Paloták, kolostorok, falvak: Gerevich László (1911-1997) középkori kutatásai. 99. A Budapesti Történeti Múzeum és az MTA Régészeti Intézete közös kiállítása, 2011. április 15 - 2011. október 16.: kiállítási katalógus (2011)
5. Bondár M, V Székely Gy: A new early bronze age wagon model from the Carpathian basin. World Archaeology 43:(4) 538-553. (2011)
6. Gál E: Prehistoric antler- and bone tools from Kaposújlak–Várdomb (South-Western Hungary) with special regard to the early bronze age implements. In: Baron J, Kufel-Diakowska B (eds.): Written in bones: Studies on technological and social contexts of past faunal skeletal remains. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 137-164. (2011)
7. Horváth T: Hajdúnánás-Tedej-Lyukas halom – The interdisciplinary survey of a typical Kurgan from the great plain region: a case study (the revision of the kurgans from the territory of Hungary) In: Pető Á, Barczy A (eds.): Kurgan studies: an environmental and archaeological multiproxy study of Burial mounds in the Eurasian steppe zone. Oxford: Archaeopress, 2011. 71-131. (British Archaeological Reports. International Series; 2238.) (2011)
8. Kiss V: Settlement of the tumulus culture at Ordacsehi. In: Gutjahr Ch, Tiefengraber G (eds): Beiträge zur Mittel- und Spätbronzezeit sowie zur Urnenfelderzeit am Rande der Südostalpen : Akten des 1. Wildoner Fachgespräches vom 25. bis 26. Juni 2009 in Wildon/Steiermark. Wildau, Németország, 2009.06. Rahden: Verlag Marie Leidorf, 101-108.(2011)
9. Kovács Gy, Kulcsár G (eds.): Ten thousand years along the middle Danube.: life and early communities from prehistory to history. Budapest: Archaeolingua, 352 (Varia Archaeologica Hungarica; 26.) (2011)
10. Oross K, Marton T, Whittle A, Hedges R E E, Cramp L J E: Die Siedlung der Balaton-Lasinja-Kultur in Balatonszárszó-Kis-erdei-dűlő. In: Suteková J, Pavúk P, Kalábková P, Kovár B (eds.): Panta Rhei: studies on the chronology and cultural development of South-Eastern and Central Europe in earlier prehistory: presented to Juraj Pavúk on the occasion of his 75th Birthday. Bratislava: Comenius University, Bratislava, 379-405. [2010] (2011)
11. Patay-Horváth A: The virtual 3D reconstruction of the east pediment of the temple of Zeus at Olympia: Az olympiai Zeus-templom keleti oromcsoportjának virtuális 3d rekonstrukciója. ELTE BTKMTA Régészeti Intézet, Budapest, CD-ROM (2011)
12. Szőke B M: Mosaburg/Zalavár und Pannonien in der Karolingerzeit. Antaeus: Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae 31-32: 9-52. (2011)
13. Takács M: Die Rolle der Donau im Leben der südlichen Region des Karpatenbeckens im Mittelalter. In: Kovács Gy, Kulcsár G (eds.): Ten thousand years along the Middle Danube: life and early communities from prehistory to history. Budapest: Archaeolingua, 295-325 (Varia Archaeologica Hungarica 26) (2011)

14. Török L: Hellenizing art in ancient Nubia, 300 BC - AD 250, and its Egyptian models.: a study in „Acculturation” Leiden: Brill Academic Publishers, 483 (2011)
15. Vida T: Das Gräberfeld neben dem Horreum in der Innenbefestigung von Keszthely-Fenékpuszta. Mit Beiträgen von A Pásztor: Auswertung der Perlen aus dem Gräberfeld Keszthely-Fenékpuszta, Horreum, und E Fóthi: Anthropologische Analyse des Skelettenmaterials aus den Gräbern neben dem Horreum und in der II. Frühchristlichen Basilika von Keszthely-Fenékpuszta. In: Heinrich-Tamáska O (ed.): Keszthely-Fenékpuszta im Kontext spätantiker Kontinuitätsforschung zwischen Noricum und Moesia. Rahden: Leidorf, 397-455. (Castellum Pannonicum Pelsonense 2.) (2011)
16. Zatykó Cs: Aspects of fishing in medieval Hungary. *Ruralia* 8: 399-408. (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Régészeti Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	64	Ebből kutató ² :	34
PhD, kandidátus:	15	MTA doktora:	4
		Rendes tag és levelező tag:	2
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			5
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			9

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			160
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			140
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	19	idegen nyelven:	9
külföldi folyóiratban magyarul:	1	idegen nyelven:	22
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	1	idegen nyelven:	4
tanulmánykötet magyarul:	1	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	34	idegen nyelven:	23
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	5	idegen nyelven:	4
Sorozatszerkesztés magyarul:	2	idegen nyelven:	4

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	966	Összes független hivatkozások száma:	949
Kapott recenzió, kritika:	2		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	51	hazai:	40
Nyilvános esemény ¹³ :	5	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	31	hazai:	55
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	22

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			9
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	21	PhD:	50

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	190 909	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 4	Teljes saját bevétel:	125 556 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		16
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	54 688	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2900	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	113 286	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2375	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET

1014 Budapest, Úri u. 49.; 1250 Budapest, Pf.: 20.

telefon: 1-224 0770; fax: 1-224 0790

e-mail: ikovach@socio.mta.hu; honlap: www.socio.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

- A család, a családi szerepek és a generációk közötti kapcsolatok változásainak kutatása, különös tekintettel az idősgondozás jelentette társadalmi és technológiai kihívásokra;
- A diszkrimináció észlelésének, a jogtudatosságnak, az esélyegyenlőség és az egyenlő bánásmód kérdéseinek több szempontú megközelítése;
- Az erőszak megelőzésének lehetőségeire irányuló kutatások;
- Érték- és kultúrakutatás, a magyar társadalomkutatás örökségének megőrzése és gyarapítása; a rendszerváltó magatartásformák változásainak nyomon követése;
- Az ökológiai és a társadalmi fenntarthatóság összefüggéseinek kutatása, különös tekintettel a modern fogyasztási modelleket meghatározó társadalmi mechanizmusok és érdekviszonyok, valamint az új urbanizációs trendek városszociológiai vizsgálatára;
- A globális gazdasági válságra adott társadalmi válaszok szervezet- és munkaszociológiai megközelítése; az élethosszig tartó tanulás lehetőségei;
- A társadalmi elitek kutatása; a helyi demokráciák fejlődésének vizsgálata vidék- és környezetszociológiai megközelítésben.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A család, a családi szerepek és a generációk közötti kapcsolatok változásai témakörébe illeszkedik a szülés–születés vizsgálat, a hazai feminizmus történetével kapcsolatos kutatás, és az idősok társadalmi helyzetéről valamint az idősgondozás technológiai innovációkat is hasznosító kérdéseivel foglalkozó kutatások sora. – Az idősgondozás témakörében az interdiszciplináris kutatói megközelítésen túl kutatásfejlesztési célok is megvalósultak, melyek az infokommunikációs technológiákon alapuló eszközrendszer fejlesztésének folytatására is ösztönöznek.

A diszkrimináció észlelésének, a jogtudatosságnak, az esélyegyenlőség és az egyenlő bánásmód kérdéseinek több szempontú megközelítésének körébe tartozik a többségi és a roma tanulók iskolai pályafutását és felnőttkori esélyeit összehasonlító kutatás, valamint a megváltozott munkaképességűek szempontjából vizsgált munkahelyi esélyegyenlőség és a vállalati felelősségvállalás, valamint a munka és a magánélet harmonizációjának kutatása; tudásra alapozott közpolitikák vizsgálata, különös tekintettel az oktatás- és az egészségügyre. – Két nagy nemzetközi projekt zárult az elmúlt évben (EDUMIGROM, KNOWandPOL), melyek eredményeként hazai és nemzetközi konferenciákon bemutatott közpolitikai ajánlások születtek. A munkahelyi esélyegyenlőség kutatásának eredményei – azaz: az esélyegyenlőség kérdésének intézményesülése, a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásba történő bevonásának növekedése – pedig a gazdasági szféra szereplőinek tartott képzésekben kezdhettek hasznosulni. Emellett ismét megtörtént a romák médiareprezentációjának vizsgálata, valamint az Egyenlő Bánásmód Hatósággal (EBH) együttműködve elindult egy olyan vizsgálat, mely országos mintán és az érintett (fogyatékos, roma, LMBT) közösségek mintáin egyaránt méri a jogtudatosság szintjeit, s melynek eredményeit beépítették az EBH országos jogtudatosság-fejlesztő tréningprogramjaiba.

Az erőszak megelőzésére irányuló intézeti kutatások keretében a nők és a férfiak elleni családon belüli erőszak kutatása európai összehasonlító vizsgálatokhoz járultak hozzá, hasonlóan a fiatalkorúak által elkövetett erőszak és a homofób erőszak megelőzési lehetőségeinek nemzetközi vizsgálataihoz. E vizsgálatok eredményeit erőszak-megelőzési stratégiák kidolgozása során tudják hasznosítani. – Az intézet évek óta foglalkozik a családon belüli erőszak prevalenciájának mérésével, az erőszak okainak feltárásával, az áldozatokkal foglalkozó intézmények működési sajátosságaival, az ellátórendszer hiányosságainak és erősségeinek feltárásával, a szakemberek felkészültségével kapcsolatos kutatásokban. A kutatások nemzetközi tapasztalatcserével, a legjobb gyakorlatok összegyűjtésével, az eredményeknek szakemberekhez és a széles közvéleményhez való visszacsatolásával a szélesebb körű érintő téma mélyebb megismeréséhez, a hatékonyabb megelőzéshez járulnak hozzá. A családon belüli erőszak visszaszorítása, megelőzése közvetett gazdasági hasznot eredményez, amennyiben elfogadjuk azt a nemzetközi kutatói közösségben sokszor bizonyított tényt, hogy a lakosság lelki egészsége vagy betegsége egy társadalom működésére erőteljes hatást gyakorol. A 2011-ben indult 'Prevention of youth violence' című kutatás már kilép a családi kapcsolatok köréből, és a fiatalokat érintő erőszakkal kapcsolatos adatgyűjtés egyrészt közelebb juttat az erőszak, mint a posztmodern társadalom egyik komplex problémájának megértéséhez, másrészt prevenciós intézkedéseket alapozhat meg. Továbbá az Európai Bizottság „Fundamental Rights and Citizenship” programja keretében zajló homofóbia-prevenciós kutatások eredményeként sikerült összeállítani egy olyan fehér könyvet, melyben ajánlások és jó gyakorlatok szerepelnek arról, hogyan lehet helyi önkormányzati szinten lépéseket tenni a szexuális orientáció és a nemi identitás alapú diszkrimináció elkerülése, illetve visszaszorítása érdekében.

Érték- és kultúrakutatás; a magyar társadalomkutatás örökségének megőrzése és gyarapítása keretében zajlik a „A 20. század hangjai” archívum tevékenysége, melynek célja és egyben eredménye, hogy az érdeklődőkkel megismertesse az elmúlt évtizedekben kvalitatív módszerekkel készült társadalomtudományos kutatásokat, valamint a kutatók által felajánlott dokumentumokat összegyűjtse és közkinccsé tegye. Eredményei között említendő, hogy alapkutatás, amely a magyar szociológia hangzó örökségét veszi leltárba, emellett kvalitatív módszereket alkalmazó magyar szociológiai műhelyek történetének feltárásával és dokumentálásával foglalkozik, az összegyűjtött interjúk alapján történeti szociológiai kutatásokat kezdeményez és ösztönzi a szakmai önreflexiót az interjúk forrásokban rejlő módszertani és ismeretelméleti kihívásokra. A RESCAPE című projekt a Munkaszolgálat 1939-1945 és az ESCAPE interjúk gyűjteményt dolgozta fel, melyet a pilot projekt segítségével digitalizáltak és archiváltak. A gyűjtemények feldolgozásában egyetemi kurzus keretében diákok is részt vettek (ELTE, PTE). A feldolgozott gyűjteményekből középiskolai oktatócsomag készült, melyet a projekt keretében a partnerek és a diákok részvételével középiskolákban is bemutattak. A gyűjtemények széles körű kutathatóságát és az oktatásban való felhasználást a projektből készült DVD és az interaktív internetes oldal is segíti. Emellett a rendszerváltó magatartásformák változásainak nyomon követésével foglalkozó kutatás központi témái a megtorpant demokratizálódási folyamat, valamint annak kulturális és értelmiségpolitikai metszetei voltak. A kutatás eredményeként egy olyan dinamikus mátrix rajzolódott ki, amely azt mutatta, miképp kötnek belső szövetségeket azok a csoportok, amelyek a rendszerváltás előnyeit kisajátították, és hogyan fosztották meg, akár különleges narratívák segítségével is, a vesztes csoportokat az ellenállástól. Kiemelendők még az ESS (*European Social Survey*) vizsgálatok eredményei, melyek a 2002 óta rendelkezésre álló európai és magyarországi adatok alapján megbízható minőségben tájékoztatják a vizsgált attitűdök és vélemények hosszú távú változásairól a hazai és a nemzetközi szak- és közvéleményt magyar és angol nyelvű kiadványok formájában. A 2011-es tanulmányok

rámutattak azokra a társadalmi konfliktus-potenciálokra, amelyek a kutatásban feltárt értékszerkezet és a mai magyar társadalmi állapotok közötti feszültséget jól kimutathatóvá tették: a növekvő valós létbizonytalanság szemben a társadalom értékszerkezetében domináló létbiztonság értékével; az anómia és a fokozódó individualizáció a mindennapi tapasztalatokban szemben a „becsület” és az emberi kapcsolatok fontosságával; erősen csökkenő autonómia a munka világában szemben az értékszerkezetet jellemző erős autonómiaigénnyel; hierarchiák és anyagi különbségek növekedése a társadalomban szemben az egyenlőség értékének erősségével; a megvalósuló környezetpusztítás szemben a környezet védelmének növekvő fontosságával az értékszerkezetben; az intézményesen dominánsnak tekintett és hirdetett értékek (mint a sikeresség vagy a kockázatvállalás) alacsonyfokú választása a társadalom értékrendjében; a generációk közötti szakadék és a kognitív disszonanciák általános növekedése.

A városi terjeszkedés és a társadalmi fenntarthatóság összefüggéseinek vizsgálata keretében a modern fogyasztási modelleket meghatározó társadalmi mechanizmusok és érdekviszonyok, valamint az új urbanizációs trendek városszociológiai kutatásai feltárták a budapesti várostérség fenntarthatatlan területfogyasztási problémáinak és azok társadalmi következményeinek konfliktusait. Emellett az új városfejlődési modell szerveződésével foglalkozó vizsgálatok felhívták a figyelmet a magyarországi újvárosok és térségeik fejlődési folyamataira és társadalmi problémáira, az új városok főbb társadalmi sajátosságaira, a globális urbanizációs szakaszok lokális megnyilvánulásaira, az új városi centrum és a környék sajátos viszonyaira. A nemzetközi trendek figyelembevételével és elemzésével empirikus adatbázisok és résztanulmányok alapján készült összegző tanulmányok tanulmánykötetek formájában is megjelentek, amelyek a várospolitikusok számára nyújtanak információt a Budapesti Agglomerációban zajló terjeszkedés folyamatáról, hozzájárulva a jelenség társadalmi, környezeti negatív hatásainak mérsékléséhez. A városszociológiai kutatások eredményei az intézet munkatársainak oktatási tevékenysége révén hazai és nemzetközi képzésekbe is beépültek. További vizsgálatok folytak a természet változásai és a társadalom alkalmazkodóképességét segítő és akadályozó társadalmi feltételekről (például arról, hogy a gazdaság társadalmi beágyazottságának meggyengülése milyen mértékben nehezíti meg a szabadban dolgozó emberek egészségi kockázatainak csökkentését) a helyi, regionális és nagytársadalmi összefüggések figyelembevételével. A háztartások energiafelhasználását vizsgáló kutatás a lakosság fenntartható, versenyképes és biztonságos energiaellátásának biztosításához járult hozzá.

A globális gazdasági válságra adott társadalmi válaszok szervezet- és munkaszociológiai megközelítését alkalmazó kutatások vizsgálták a társadalmi párbeszéd szerepét a válság negatív következményei csökkentésében, elsősorban a hatékonyság és a fenntarthatóság szempontjából. Az élethosszig tartó tanulás lehetőségeivel összefüggésben a felsőoktatási intézmények és az élethosszig tartó tanulás kapcsolatának vizsgálatára került sor több európai ország helyzetének az összehasonlításával, különös tekintettel a középkorúak bevonási lehetőségeire. További kutatási téma volt a beszállítói kapcsolatok törvényi és társadalmi szabályozásának vizsgálata. A nemzetközi kutatás a beszállítói kapcsolatok környezetét hasonlította össze olyan jellemzők alapján, mint az információk megosztásának módja, a piaci ingadozásokra történő felkészülés, a foglalkoztatási szint megőrzésére tett kísérletek, a képzésben, a jogi vagy kereskedelmi megállapodásokban rejlő különbségek. A kutatók érdeklődése kiterjedt a technológiai és szervezeti-társadalmi innovációk elterjedtségének vizsgálatára is. Az eredmények alapján a magyar vállalkozások főleg ez utóbbi tekintetében meglehetősen szerény teljesítményt nyújtanak – még az egykori közép-európai poszt-szocialista országokkal összehasonlítva is. A kutatási tapasztalatok elterjesztésében a

hagyományos publikációs tevékenység és konferencia-részvétel mellett a gazdasági szereplőkkel (kamarákkal, munkáltatói szervezetekkel) közös projektek kidolgozására került sor. A kutatási eredmények alapján a Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége (MGYOSZ) a munkaerő rugalmasságával és biztonságával foglalkozó, az általa képviselt munkáltatókat orientáló tanulmány magyar és angol nyelvű tanulmány készítésére kérte fel az intézet kutatóit. A kutatási tapasztalatoknak a magyar vállalkozások emberi erőforrás felhasználási, képzési és fejlesztési praxisába történő folyamatos beépítése érdekében a kutatók folyamatosan működő kapcsolatokat építettek ki többek között a tudás-intenzív üzleti szolgáltatási szektor vállalati klaszterét szervező Magyar Szolgáltatóipari és Outsourcing Szövetséggel (HOA), valamint a Szolgáltatástudományi Módszertani Központtal (SZMTK).

A társadalmi elitek pozícióőrző, pozíciószerző stratégiáit, társadalmi és politikai tőkéit vizsgáló kutatások eredményei szerint a politikai elit professzionalizálódik, tagjai a politikusi pályát élethosszig tartó karriernek választják. A helyi demokráciák fejlődését vidék- és környezetszociológiai megközelítésben vizsgáló kutatás megmutatta, hogy az alulról építkező közpolitikai beavatkozás milyen hatást gyakorol a helyi demokráciák fejlődésére. A vizsgálat konkrét eredményei arra irányítják a figyelmet, hogy a háztartások energiafelhasználása során hasznosítható zöld energia lehetséges forrásai Hajdú-Bihar megyében a szélenergia, a napenergia, a geotermikus energia, a biomassza, különösen a szalmaerőművek. Az önkormányzat feladata az energiapolitikához kapcsolódóan a településfejlesztés és közreműködés a helyi energiaszolgáltatásban. A terepkutatás eredményei szerint a kormányzati rendszer összetett a megyében, mind strukturálisan, mind a hatalmi kapcsolatokat tekintve, ám nagyobb konfliktusok a különböző szereplők között nincsenek.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Mind a hazai finanszírozású, mind a nemzetközi konzorciumok részeként zajló kutatások fontos célkitűzése, hogy a kutatási eredmények ne csak szakmai fórumokon, hanem a szélesebb nyilvánosság előtt is bemutatásra kerüljenek. Erre adtak lehetőséget a műhelybeszélgetések, sajtótájékoztatók, könyvbemutatók, médiaszereplések, valamint a kutatási eredmények képzésekben és továbbképzésekben történő ismertetése. 2011-ben elindult a „Socio.hu”, az intézet tudományos kritikai elektronikus folyóirata, mely a társadalomtudományi publikációk, diskurzusok és elemzések minden érdeklődő számára hozzáférhető fórumaként szolgál. A kutatók tudományos ismeretterjesztésben 2011-ben is jelentős szerepet vállaltak: 15 nyilvános esemény megrendezésével, három kulturális rendezvénnyel, 29 ismeretterjesztő előadással és egy tudományos ismeretterjesztő műsor szerkesztésével.

A teljesség igénye nélkül ide tartoztak:

Megvalósítható-e az esélyegyenlőség az oktatásban? A Gyermejjogokról felnőtteknek, avagy a gyermeki jogok érvényesülése c. rendezvényen; Az idősödő társadalmak kihívásai a Visegrádi országokban; Trendek és változások az európai családokban A szociális munka jelene és jövője konferencián.

A Magyar Értékelő Konzorcium tagjaként az MTA SZKI az NFÜ megbízásából 2010-ben expost értékelést végzett az I. NFT Regionális Operatív Programjának 3. prioritásáról. A Konzorcium tagjai: HBF Hungaricum Kft.; MTA Szociológiai Kutatóintézet; INNOV Hungaricum Kft.; Magyar Gallup Intézet; VitalPro Kft. A prioritás célja a helyi közigazgatás és a civil szervezetek humán kapacitásának fejlesztése, a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának bővítése, a munkavállalók regionális piaci igényekhez jobban illeszkedő szakmai ismereteinek bővítése és a regionális tudásközpontok kialakítása volt. Az értékelés,

mint a megalapozott döntéshozatal eszköze uniós és nemzetközi megközelítésben című 2. Nemzetközi értékelési konferencián (2011. május 24-25.), illetve megjelentek az Értékelési évkönyv 2011 című NFÜ kiadványban.

Számos ismeretterjesztő előadás és médiamegjelenés is gazdagította a tudomány és a társadalom közti párbeszédet. Tematikailag az intézetben zajló kutatások sokszínűségét tükrözték ezek az előadások, interjúk, nyilatkozatok. Így például a társadalmi felelősségvállalás és a fogyatékos munkavállalók, valamint a fogyatékoság, a társadalmi egyenlőtlenségek, az integráció esélyei témában; Moszkvában, Kijevben és Budapesten a kelet-európai modernizációban rejlő kulturális konfliktusok összefüggéséről és az EU posztkommunista modernizációs modellekre gyakorolt hatásáról; a magyar válság és a kreatív iparok összefüggéséről, vagy a kreativitás és innováció hozadékairól.

A kutatási tapasztalatok laikusok körében történő elterjesztésére fokozott figyelmet fordítottak 2011-ben. A rádió- és egyéb médiaszereplések mellett, mint minden évben, így az elmúlt évben is szerepeltek a „Magyar Tudomány Napja” rendezvényen.

Szakszervezeti konferenciákon elhangzott előadás volt például „A munkavállalói érdekképviselő megújítása a globális gazdasági verseny kontextusában” a *Szociális párbeszéd a közép-kelet-európai ipari ágazatokban* című rendezvényen (EU-FORMA Projekt – VS/2010/734).; vagy a „Szakszervezetek és a munkahelyi innovációk – Nemzetközi kitekintés” című előadás a Vasas Szakszervezeti Szövetség szervezésében a VASAS Nyári Egyetemén.

A klímaváltozáshoz kapcsolódó tudományos eredmények népszerűsítéséhez hozzájárult a klímabarát településeket tömörítő Szövetség honlapja, ahol minden érdeklődő hozzáférhet az éghajlatváltozással kapcsolatos tudományos eredményekhez közérthető formában. Az éghajlatváltozás és más, a természetben tapasztalható változások megnövelték a tudományos eredmények iránti érdeklődést, amelyhez hozzájárult a „Klímabarát települések” kutatási téma is, amely minden érdeklődő ember számára nyilvánvaló tette, hogy ezekre a kérdésekre vannak tudományosan megalapozott válaszok. Az ezen a téren felmerülő kérdések megválaszolásának, az új tudományos eredmények széles körű elterjesztésének és a társadalmi párbeszédnek is lehetőséget ad a Klímabarát Hírlevél internetes folyóirat rendszeres megjelentetése. Az elmúlt évben 10 Hírlevél jelent meg, amely ma már több ezer olvasóhoz eljut. Ezen kívül a kutatás vezetője rendszeren tart előadásokat a kutatásban részt vevő településeken. Ez a folyamatos személyes kapcsolattartás elősegíti azt, hogy a társadalom minél szélesebb rétegei tudományosan megalapozott választ kaphassanak az őket foglalkoztató kérdésekre.

Az intézet résztvevője volt a Kutatók Éjszakája 2011-es rendezvényének, ahol 3 helyszínen 19 kutató tartott tudományos ismeretterjesztő előadásokat az érdeklődők számára.

A „Fenntartható fogyasztás, termelés és kommunikáció” c. projekt (0056/NA/2006-2/ÖP) keretei között „A modern fogyasztási modelleket meghatározó társadalmi mechanizmusok és érdekviszonyok. A fenntartható területfogyasztás modellje” című kutatás eredményeit a kutatással nem foglalkozók érdeklődésére, az érintett lakossági és elitcsoportok felé történő disszemináció érdekében, kutatói fórumok is voltak, a kutatás 5 mintaterülete alapján: Budapesten, Tinnyén, Szigethalmon, Törökbálinton és Gödöllőn.

E projekt konzorciuma átfogó policy-javaslatok kidolgozásával is hozzájárult a kutatási eredmények társadalmasításához, a tudományos kérdések szakpolitikai keretek közé ágyazásával. Ennek részeként az MTA SZKI kutató csapata az alábbi témákat dolgozta ki:

- A társadalmi szerkezeti elhelyezkedés és annak változásai alapján kialakult fenntarthatatlan problémák és kezelési eszközeik;
- A nagyvárosi terjeszkedés folyamatához kapcsolódó fenntarthatatlan problémák és kezelési eszközeik;
- A mindennapi élet tevékenységek térfogyasztási problémái és kezelési eszközeik.

Ezekből a széles közönség számára is kiderült, hogy milyen a társadalom és az egyének felelőssége a fenntarthatatlan környezeti és társadalmi problémák kezelésében, illetve a városi terjeszkedés érdekviszonyai is világossá válnak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

15 intézeti kutató végez rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet (ketten adjunktusként, hárman docensként, öten pedig egyetemi vagy főiskolai tanárként – közülük ketten főállásúak, hárman részfoglalkozásúak, tízen óraadók), melynek során 2011-ben 27 elméleti és 24 gyakorlati kurzust tartottak, 49 témavezetést vállaltak, valamint 5 TDK-t, 54 BA és 33 MA diplomamunkát, továbbá 26 PhD disszertációt készítő hallgatóval foglalkoztak. Hárman külföldi egyetem is oktattak. Doktori iskolában három kutató oktatott 2011 során (egy főállású alkalmazásban, ketten óraadóként), egy kutató doktori iskolát vezet, négyen pedig doktori iskolai törzstagok. Szerződéses kapcsolatokat ketten ápolnak közép- és kisvállalatokkal, négyen pedig nagyvállalati partnerekkel.

A kutatók 55 alkalommal szerepeltek nemzetközi, és 93 alkalommal hazai tudományos rendezvényeken, **75 alkalommal pedig szakértői tevékenységet végeztek. Emellett 38 hazai és 11 nemzetközi tudományos rendezvényt szerveztek.** Három nemzetközi és húsz hazai tudományos bizottságban dolgoznak (egy közülük mint a bizottság vezetője), hat nemzetközi és nyolc hazai szakfolyóirat szerkesztőségi tagjai.

A teljesség igénye nélkül felsorolva, s a hazai intézményeket nem említve, a következő nemzetközi intézményekkel álltak folyamatos munkakapcsolatban a kutatók 2011-ben:

Aberdeen University, Skócia; American University, Biskek, Kirgizia; Bécsi Egyetem; Brüsszeli Vrije Universiteit; Bukaresti Egyetem; Centre for Central and Eastern European Studies, University of Glasgow; CETEMSA, Barcelona; CNRS, UMR Géographie –Cités; Dokumenta (Zágráb); European Centre Vienna & INRCA; European Humanities University, Vilnius; European University, St. Petersburg; INRCA, Ancona; FU, Berlin; GMS, London; Görlitz, Fachhochschule; Gumiljov Egyetem, Astana, Kazahsztán; Harkovi Tudományegyetem; Harvard School of Public Health, Department of Environmental Health, Boston, USA; Heidelberg University & BAGSO, Germany; Hessische Stiftung Friedens- und Konfliktforschung, Németország; Hitotsubashi University, Tokyo; Hofstra University, New York; IGOP (Spanyolország); Ingrid Sharp, University of Leeds; INRCA & European Centre Vienna; Institute Arbeit und Technik, Gelsenkirchen; Institute for Employment Studies, Brighton; IPTS; IVO, Pozsony; Jenai Egyetem; Karta Foundation (Varsó); Kings' College London; Kobenhavns Universitet, Dánia; Krista Crowman, University of Lincoln; Kyoto University; Leeds University; Leiden University; Lengyel Társadalomtudományi Doktori Iskola, Varsó; Leslie Haddon – London School of Economics; Liberalis Iniciativa, Pozsony; Liberaljana Misszia, Moszkva; Lomonoszov Egyetem, Moszkva; LTA Szociológiai Intézete, Varsó; Masaryk Egyetem (Brno); Masarykova Egyetem Brno; Mauthausen Memorial (Bécs); Medical University Hamburg Eppendorf, Germany; Memorial (Moszkva); Midsweden University; National Institute of Public Health, Greece; National School of Public Health Greece; National University of Ireland, Maynooth; Német Szociológiai Társaság, Berlin; Network of Independent Experts on Social Eric Marlier (CEPS/INSEAD Luxemburg); New Economics Institute, USA; Osztrák Tudományos Akadémia; Paris 8 Egyetem, Geográfiai Tanszék; Police University, Germany, Münster; Porto University; Potsdam Institute for Climate Impact Research (Germany); RTA Közgazdaságtudományi Intézet, Moszkva; RTA Szociológiai Intézet, Moszkva; Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Department for Interdisciplinary Research in Humanities (Ljubljana); Sevcsenko Tudományegyetem, Kijev; SNFCCC; SSH, Bécs; St. Georges University, London;

Stockholm University; Stockholms Universitet, Svédország; Strathclyde University, Glasgow; Sustainability Management, Local Governments for Sustainability, ICLEI (International Council for Local Environmental Initiatives); Szlovák Tudományos Akadémia, Szociológiai Intézet; Tbiliszi Állami Egyetem, Grúzia; Tel Aviv University, Tel Aviv, Izrael; The Macaulay Institute in Aberdeen, Scotland; The University of Groningen (the Netherlands); The University of South Bohemia (Czech Republic); The University of South Bohemia (Czech Republic); Tilburg Universiteit, Hollandia; Toronto University, Canada; Trento University; Ukrajnai Tudományos Akadémia, Szociológiai Intézet, Kijev; UNDP Europe and CIS, Bratislava; United Kingdom Climate Impacts Programme, Oxford; Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia, Reggio nell'Emilia; Universitatea Babeș-Bolyai, Románia; Université Victor Segalen Bordeaux, Franciaország; Universiti of Helsinki; University College London; University of Barcelona; University of California Los Angeles; University of Glasgow; University of Granada; University of Leeds; University of Ljubljana; University of London; University of Nottingham; University of Padova; University of Rovaniemi; Virgili, Tarragona; University of Stirling; University of Stockholm; Uppsalai Egyetem, Svédország; UTA, Dobrov Központ, Kijev; UTA, Közgazdaságtudományi Intézet, Kijev; Visual History Archive (Berlin); Viszsaja Skola Ekonomiki, Moszkva; Wissenschaftsladen Wien; Wodrow Wilson Center, Washington; WZB, Berlin; ZOOM; ZSI, Bécs.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben a kutatóhely által elnyert jelentősebb pályázatok közül kiemelendők a következők:

A rendszerváltás megszületett és meg nem született gyermekei: a születés szocio-kulturális körülményeinek hatása a demográfiai folyamatokra (OTKA 83336_2011-2013). Az MTA Szociológia Kutatóintézetének munkacsoportja 1987-ben utánkövetéses panelvizsgálatot indított el első gyermeküket váró szülők körében a budapesti agglomeráció déli övezetében, valamint kontrollként Cegléden és Százhalombattán. A kutatás célja a 20 évvel ezelőtti vizsgálatban felkeresett személyek és családok életútjának utánkövetése: a felkeresett családok körében kérdőíves kérdezés mellett mélyinterjúk is készülnek. Vizsgálódó a családokban azóta bekövetkezett életesemények, a párkapcsolatok változásai, az anyák és apák munkavállalási történetei valamint a (további) gyermek(ek) megszületésének vagy meg nem születésének előfordulása is. Az anyák és apák mellett, jelen kutatásba az akkori, azaz közvetlenül a rendszerváltás előtt született csecsemők (ma húszéves fiatalok) is bekerülnek vizsgálati személyekként. Ők, akik a rendszerváltás időszakában nőttek fel, most húszas éveikbe lépnek, tehát a gyermekvállalás, családalapítási tervek szempontjából releváns célcsoportnak tekinthetők. E fiatal generációban vizsgálhatók a családi szocializáció és háttér hatásai a párválasztással, gyermekvállalással kapcsolatos attitűdökre, illetve a családalapítás előtt álló fiatalok családalapításra, gyermek- és/vagy munkavállalásra vonatkozó tervei is.

Halmazott diszkrimináció: egyéni és intézményi percepciók, hatások és cselekvések (OTKA 101468). A kutatás célja a halmazott diszkrimináció vizsgálata Magyarországon, különös tekintettel a hazai szociológiai szakirodalomban e téma eddig kevésbé kutatott és feldolgozott jellegére. A kutatás fő célja a halmazott diszkriminációhoz vezető mechanizmusok tanulmányozása két választott területen, melyek közül az egyik – a munkakeresés és munkaerő-felvétel területe – a nyilvános közélet, míg a másik – az örökbefogadás – inkább az állampolgárok magánéletének a része. A halmazott diszkrimináció jelensége mind az intézményi döntéshozók szintjén, mind a – többszörös – diszkrimináció áldozatai szempontjából vizsgálódó. Cél, hogy a választott területeken, azaz a munkakeresés

és munkaerő-felvétellel valamint az örökbefogadással kapcsolatos halmozott diszkrimináció típusai azonosíthatóvá válnak. Emellett cél még a hátrányos megkülönböztetés egyéni és intézményi szintű észleléseinek, hatásainak és az ezzel összefüggő intézkedéseknek a rendszerezett áttekintése.

Új pályázati keretek közt folytatódik a „**A 20. század hangjai**” archívum tevékenysége (OTKA 2012-2014), melynek célja és egyben eredménye, hogy az érdeklődőkkel megismertesse az elmúlt évtizedekben kvalitatív módszerekkel készült társadalomtudományos kutatásokat, valamint a kutatók által felajánlott dokumentumokat összegyűjtse és közkinccsé tegye.

„Youthlink”. Fiatal fogyasztói trendek. A Magyar Telecom által támogatott YouthLink projekt célja, hogy empirikus kutatások adatbázisainak másodelemzésével, illetve a kurrens elméletek felhasználásával vizsgálja azt, hogy hogyan jellemezhetők a magyar fiatalok életmódjuk, bizonyos fogyasztási szokásaik, értékeik, attitűdjeik alapján az idősebb generációkkal való összehasonlításban. Ezeknek a kutatási eredményeknek és elméleti kereteknek a felhasználásával az volt a kérdés, hogy 5-10 éves időtávon milyen jellegzetes, markáns trendek jelezhetők előre. Olyan tendenciák, amelyeket érdemes figyelembe venni akkor, amikor a mai tízen- és huszonéves generáció elkövetkező egy-két évtizedéről gondolkodunk, elsősorban abból a szempontból, hogy milyenek lehetnek majd a domináns értékrendek Magyarországon, és ezek milyen fogyasztói szokásokat, attitűdöket hoznak majd létre. Közép- és hosszútávon ugyanis jelentős bizonytalanságokkal kell számolnia minden gazdasági szereplőnek. E bizonytalanságok egy része pedig képlékeny értékválasztási mintázatokból is származhat.

Social regulation between Contractors and Sub-contractors in the Industrial Sector during Restructuring Times (EU). E nemzetközi kutatás azt vizsgálja, hogy melyek az ún. '*contract manufacturing*' legjellemzőbb trendjei Magyarországon a feldolgozóiparban. A tanulmány a külföldi működőtőke-beáramlás néhány fontos jellegzetessége mellett összefoglalta a téma nemzetközileg is eltérő definíciós háttérét, illetve a hazai szakpolitikai beavatkozások rövid történetét.

Európai informatikai foresight (EU) Az európai periférián, 7 országban kerül vizsgálatra empirikusan az informatikai ágazatok elitje, különös tekintettel jövőképeikre. A kutatás központi kérdése a high-tech ágazatok szerepének vizsgálata gazdaságilag, politikailag a válságnak jobban kitett, közepes fejlettségű országokban. Képes itt a csúcstechnológia arra, hogy nemzetközi környezetével, szakmai standardjaival, amelyek fejlettebbek az adott helyi alkalmazói, fejlesztői környezeteknél, azokra húzóhatást kifejteni, azokat mintegy magához „felhúzni”? Vagy a folyamat inkább fordított, (viszonylag) elmaradott környezetben ellenkező irányú? Az „alulfejlettség” lehúzza magához az egyébként saját fejlesztési gócaiban nemzetközi programokhoz csatlakozó projekteket is.

Tertiary Higher Education for People Mid-life (DG Education). A közismerten előregedett európai népesség munkaerő-piaci integrációját jelentősen befolyásoló képzési-oktatási tevékenység nemzetközi összehasonlító (7 országra kiterjedő kutatási projekt) vizsgálata és értékelése. További cél a lehetőség szerint 'legjobb gyakorlatok' azonosítása és átadása.

LAGging behind – or LEADER in local democracy? A kutatás a korábbi projekt folytatása; célja a hazai LEADER típusú vidékfejlesztési program magyarországi tapasztalatainak áttekintése, mélyebb megértése.

Földből élők (OTKA-NK). A hároméves kutatás célja az elmúlt 20 év vidéki átalakulását meghatározó mezőgazdasági átalakulás feltárása és bemutatása kvalitatív és kvantitatív módszerekkel.

A **Cash Crop – DG AGRI** kutatást az EU agráriumért felelős bizottsága felkérésére készíti egy nemzetközi konzorcium (Kees de Roest, CRPA). A kutatás során az EU környezetvédelmi szabályozásnak társadalmi, gazdasági hatása vizsgálendő a különböző mezőgazdasági egységekre (kis, közepes és nagygazdaságokra).

Az idős nőket érintő partner általi bántalmazás visszaszorításának lehetőségei: Rendőrségi akták feldolgozása, melyekben az áldozat partnere által bántalmazott idős nő; a rendőrségnél és a szociális szférában dolgozó szakemberek számára képzési anyag, tematika kidolgozása, a szélesebb közvélemény számára figyelemfelhívó anyagok készítése. A kutatás célja az idős nők elleni párkapcsolati erőszak megelőzésének és szakszerű kezelésének támogatása nemzetközi tapasztalatok alapján.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

2011-ben az intézet kutatóinak munkájaként megjelent magyar és idegen nyelven 17 szakkönyv, 71 könyvfejezet és 22 lektorált folyóiratban publikált szakkikk, melyek közül kiemelendők:

Tanulmány lektorált szakfolyóiratban

1. Szirmai V, Váradi Zs, Kovács Sz, Schuchmann J, Baranyai N: Territorial consumption issues of urban sprawl in Central European capitals, especially in the Budapest Metropolitan Region. **Society and Economy** 33:(1) pp. 69-87. (2011)
2. Hobson B, Fahlén S, Takács J: Agency and Capabilities to Achieve a Work-Life Balance: A Comparison of Sweden and Hungary. **Social Politics** 18:(2) pp. 168-198. (2011)
3. Messing Vera, Molnár Emilia: Bezáródó kapcsolati hálók: szegény roma háztartások kapcsolati jellemzői. **Esély : Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat** 22:(5) pp. 47-74. (2011)

Könyv

1. Dupcsik Csaba, Kovách Imre, P. Tóth Tamás, Takács Judit (szerk.): Nézőpontok. Fiatal kutatók tanulmányai. Budapest: MTA Szociológiai Kutatóintézet, 2011. (Szociológiai Tanulmányok; 2011/1.)
2. Szirmai V (szerk.): Urban Sprawl in Europe: Similarities or Differences? Budapest: Aula Kiadó, 2011. 280 p.

Könyvfejezet

1. Albert F, Dávid B, Kóczé A: „Az asszony átveszi lassan a kalapot”: Szerepváltozások a nehéz sorsú asszonyok életében. In Nagy I, Pongrácz T (szerk.): Szerepváltozások: Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2005. Budapest: TÁRKI, 2011. pp. 229-242.
2. Csizmadia P, Szanyi M, Illéssy M, Iwasaki I, Makó Cs: Cluster Development in Hungary.: Searching for a 'Critical Mass' of Business via Cluster Mapping.

3. In Dallago B, Guglielmetti C (szerk.): Local economies and global competitiveness. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2011. pp. 113-133.
4. Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor: Globalisation and Mode of Habitation in Hungary. In Törnquist-Plewa Barbara, Stala Krzysztof (szerk.): Cultural Transformation after Communism: Central and Eastern Europe in Focus. Lund: Nordic Academic Press, 2011. pp. 59-82.
5. Kovács Éva: Vom nationalen Mythos zum nationalistischen Alibi: Leben und Sterben der Revolutionsmythen in Ungarn. In Rudolf Jaworski, Jan Kusber (szerk.): Erinnern mit Hindernissen: Osteuropäische Gedenktage und Jubiläen im 20. und zu Beginn des 21. Jahrhunderts. Berlin: LIT Verlag, 2011. pp. 241-266.
6. Ságvári Bence: A netgeneráció törésvonalai: Kultúrafogyasztás és életstílus-csoportok a magyar fiatalok körében. In Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk.): Arctalan (?) nemzedék: Ifjúság 2000-2010. Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2011. pp. 123-136.
7. Szeman Zs: Ageing in Hungary: Demography and Labour Market Challenges. In Hoff A (szerk.): Population Ageing in Central and Eastern Europe. Societal and Policy Implications. Aldershot: Ashgate, 2011. pp. 95-114.
8. Tamás P: The radical right in Hungary: A threat to democracy? In Langenbacher N, Schellenberg B (szerk.): Is Europe on the „right” path? Berlin: FES, 2011. pp. 221-243.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Szociológiai Kutatóintézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	48	Ebből kutató ² :	42
PhD, kandidátus:	22	MTA doktora:	7
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			12
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			9

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			196
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			49
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	32	idegen nyelven:	4
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	13
recenzió, kritika magyarul:	4	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	48	idegen nyelven:	27
tanulmánykötet magyarul:	2	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	46	idegen nyelven:	25
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	8	idegen nyelven:	5
Sorozatszerkesztés magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	20	Összes független hivatkozások száma:	18
Kapott recenzió, kritika:	5		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	1
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	52	hazai:	93
Nyilvános esemény ¹³ :	15	kulturális rendezvények ¹⁴ :	23
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			8
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	20
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	8

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			15
Témavezetések száma: TDK munka:	5	Diplomamunka (BSc):	54
Diplomamunka (MSc):	33	PhD:	26

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	213 653	EFT
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 6	Teljes saját bevétel: 169 044	EFT
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	10 223	EFT
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	37 055	EFT
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	42 294	EFT
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		7
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	61 298	EFT
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	28 397	EFT
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFT

TÁRSADALOMKUTATÓ KÖZPONT

1014 Budapest, Országház u. 30.; 1250 Budapest, Pf.: 5.

telefon: 1-224 6791, fax: 1-224 6792

e-mail: bal8686@helka.iif.hu, margit@mtatk.hu

honlap: www.mtatk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A 2001. január 1-jével létrehozott Társadalomkutató Központ kiemelt feladata az MTA kiemelt társadalomtudományi kutatási feladatainak koordinálása és tervezése, valamint a budavári társadalomtudományi kutatóintézetek közös kutatási programjainak, konferenciáinak szervezése, az ehhez szükséges igazgatási feladatok ellátása. Célja, hogy olyan *konferenciákat, műhelyvitákat, kerekasztal-beszélgetéseket, könyvbemutatókat, fórumokat* stb. is tartson – elsősorban a több éve megkezdett kutatási programok folytatásaként is, mint pl. Balkán-kutatás, Vízgazdálkodás a Kárpát-medencében, vidékfejlesztés, Magyar Örökség –, amelyek témája és várható érdeklődési köre túlnő a vári kutatóintézeteken, és az Akadémia szélesebb kutatótársadalmához szól. Konkrét kutatási programjai három nagyobb témakörbe csoportosíthatók:

- gyermekszegénység elleni kutatási program;
- népesedéstudományi vizsgálatok;
- zsinattörténeti kutatások.

A központban foglalkoztatott kutatók és tudományos szolgáltatók létszáma az akadémiai intézetmegújítással összefüggésben az év során radikális csökkenésen ment át: a kizárólag külső bevételből fizetett munkatársak szerződésai lejártak, és új pályázásra már az új szervezeti keretek között nyílik lehetőség.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Gyermekszegénység Elleni Program

A Gyermekszegénység Elleni Program (GYEP) 2006-ban indult el. A program fő feladatai a 2007-ben az Országgyűlés által elfogadott, a 2007–2032 közötti időszakra vonatkozó *Legyen jobb a gyerekeknek! Nemzeti Stratégia* megvalósításához illeszkedő alap- és alkalmazott kutatások végzése a gyermekszegénység, a mélyszegénység és a szociális egyenlőtlenségek generációk közötti átörökítésének kérdéseiben. 2011-ben a programban részt vevő kutatók munkájukat *A gyerekszegénység elleni komplex program kistérségi kiterjesztése* című, TÁMOP által támogatott kiemelt projekt (szerződésszám: TÁMOP 5.2.1/07/1-2008-0001, 220,5 M Ft) keretein belül végezték. Az említett konzorciumi pályázat főpályázója a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet volt. Az év első felében egyik feladatuk a TÁMOP 5.2.3. projektbe bevonni tervezett kistérségek felkészítése volt a pályázat benyújtására. Ennek keretében 6 kistérségre elkészült egy-egy, a kistérségi fejlesztések stratégiai irányainak kijelölését szolgáló szükségletfelmérés, ún. kistérségi tükör, amelyet az érintettek rendelkezésére bocsátottak. Feladataik másik része a program egy korábbi szakaszában már bevont térségekre vonatkozott. Három kistérségben 10 képzés megszervezése történt meg, amelyeken összesen 171 fő vett részt. A kistérségi projektek megvalósulásának nyomon követésére kidolgoztak egy monitoring rendszert, elindult a monitor-adatok gyűjtése és feldolgozása. Elkészült a kistérségi programokhoz kapcsolódó pályázati lehetőségeket tartalmazó forrástérkép. Négy kistérség esetében – egyetemi hallgatókkal és oktatókkal való együttműködésben – megvalósult a helyi gyermekstratégiát és cselekvési tervet megalapozó

kérdőíves felmérés, megtörtént az adatok feldolgozása, kiértékelése. Megszervezték a gyerekprogramot megvalósító kistérségek második országos konferenciáját, amelyen a munkatársak többek között ismertették a projektben elért eddigi eredményeiket is. A program kutatói a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség felkérésére részt vettek a leghátrányosabb helyzetű kistérségek fejlesztésére kiírt TÁMOP 5.2.3/A *Integrált helyi programok a gyerekszegénység csökkentésére* című pályázati konstrukció szakmai előkészítésében.

Új pályázat eredményeképpen elkezdődött a jövő évben bevonni tervezett 15 kistérség szükségletfelmérése módszertanának átdolgozása, a kistérségi- és településszintű statisztikai adatok gyűjtése és rendszerezése, valamint a szegénységgel és különösen a gyerekszegénységgel kapcsolatos hazai és nemzetközi irodalom gyűjtése. A kutatási témához kapcsolódik a csoport munkatársainak szakértői-tanácsadói tevékenysége is: a *Nemzeti Társadalmi Felzárkózási és Roma Stratégia* tervezetének véleményezése, továbbá a Legyen jobb a gyerekeknek! Nemzeti Stratégiai Értékelő Bizottságában való részvétele. A program biztosította a stratégiával összefüggő tevékenységek nyilvánosságát. Szakmai konferenciákon és tájékoztatókon mintegy 20 alkalommal szerepeltek.

Népesedéstudományi vizsgálatok

A 2010-ben tervezett három népesedéstudományi vizsgálat mindegyike teljesült. Lezárult a Budakalász önkormányzatának felkérésére 2010-ben megkezdett munka: a településen élő emberek egészségi állapotának felmérése, amelyben tanácsadóként közreműködött a központ munkatársa. A vizsgálat a kardiovaszkuláris morbiditást és mortalitást elemzett társadalmi-gazdasági, kulturális kontextusban. Az elemzések alapján határozódnak meg azok a teendők, amelyek az életmód változtatása esetében relevánsak, és amelyek valójában az orvosi intervenciókat jelentik, a korszerű követelményeknek megfelelően. Mindezeket azért, hogy mérhetően javuljon a népesség egészségi állapota.

A 2011-es évet felölte annak vizsgálata, hogy milyen módon befolyásolja az élet minősége a halálozási viszonyokat és az életkilátásokat térségi viszonylatban. A megfigyelési időszak: 2006–2009, a térségi viszonylat a régióktól a kistérségekig terjed, az életminőség a társadalmi-gazdasági környezetre vonatkozik. A vizsgálat várhatóan 2012-ben fejeződik be.

A harmadik népesedéstudományi vizsgálat az élet minőségét mérő módosított humán fejlettségi mutató (MHFM) és a termékenység közötti összefüggésekre irányult. A vizsgálat ökológiai megközelítésben arra kívánt válaszolni, hogyan befolyásolja az egy főre jutó adóköteles jövedelem, a tudásállomány és a születéskor várható élettartam triásza a termékenységet. A megfigyelés időszaka 2006–2009, a megfigyelés egységei a területi beosztás egységei a régióktól a kistérségekig bezárólag. Ez a vizsgálat is várhatóan 2012-ben fejeződik be.

A tervezett vizsgálatok mellett három elemző-szakértői munka elvégzésére is sor került:

- Az *Európai Lakossági Egészségfelmérés* keretében készült magyar vizsgálat összefoglalásához elkészült a *Rendszerváltozás és epidemiológiai korszakváltás Magyarországon* című elemzés.
- Az Országos Epidemiológiai Központ számára *A vírus hepatitisek néhány epidemiológiai jellemzője, vázlatos áttekintés a világ, Európa és Magyarország népességének fertőzöttségéről a 21. század kezdetén* címmel háttérelmézés összeállítása.
- Végül folytatódtak a *Magyarország népességének halandósági atlasza, 2004–2007* című, magyar és angol nyelvű kiadvány munkálatai is. Az atlasz a régiók, a megyék és a

kistérségek, a főváros és kerületei, a települések lélekszáma és típusa szerint ábrázolja a halálozási viszonyokat és az életkilátásokat.

Balkán-program

A Társadalomkutató Központ is egyik közreműködője a 2005-ben megkezdett Balkán-kutatásoknak, együtt az MTA Történettudományi Intézetével és az Európa Intézettel. A korábbi kutatási időszakokban egy tartós munkaközösség jött létre a balkáni térség iránt érdeklődő, annak jelen gazdasági, politikai (biztonság- és nemzetiség-politikai folyamataival) és történetével foglalkozó kutatókból. A munkaközösségben helyet kaptak az ország vidéki és fővárosi kutatóintézeteiben, tanszékein dolgozók éppúgy, mint a politikai adminisztráció, az országgyűlés és a vállalkozói társadalom tagjai. A kutatás középpontjában továbbra is az Európai Unió és a magyar állam és társadalom regionális beágyazottságának vizsgálata állt. A program keretében folyt a német Délkelet-Európa-kutatás intézményi struktúrájának kutatása, kivált Fritz Valjavec történetírói munkásságának magyarországi recepciója kapcsán. A központ működtette a www.balkancenter.hu című honlapot, ahol folyamatosan közlésezik kutatásaik eredményeit.

Tudománytár

A Tudománytár munkacsoport eredményei között említendő a 2010-ben lezárult *Nők és férfiak esélyegyenlősége a kutatás-fejlesztésben Magyarországon a 20. századtól napjainkig* című, Jedlik Ányos B-projekt által generált kutatások továbbvitele, nevezetesen a 19–20. századi magyar tudósok szerepének feltárását célzó adatgyűjtés összesítéséből kimaradt vagy csak röviden említett tudósok feldolgozásával. Borsai Ilonáról, a kopt liturgia kutatójáról tanulmány, Szélpál Margitról kismonográfia készült. 2011-ben egy fő fiatal kutató dolgozott a *Magyar örökség* elnevezésű adatbázis építésén.

A Tudománytár munkacsoport feladata volt – többek között – a háromkötetes akadémikusok lexikonában szereplő életrajzokra épülő adatbázis gondozása: az adatok aktualizálása, az MTA újonnan megválasztott tagjai életrajzainak összegyűjtése, a halálozások nyomon követése (részben a szaklapokban, részben a világhálón stb.). Az adatbázis 2011 elején 2225 személyből állt (ebből 365 az élő akadémikus). Az év során az adatbázis-építés új, a tudományos elitet az MTA tagjainál szélesebben értelmező koncepcióval folytatódott, hiszen amennyiben csak az 1825-ben megalakult Magyar Tudós Társaság (= MTA) tagjait vizsgálnánk, akkor – többek között – kimaradna Semmelweis Ignác, Neumann János stb. A Nobel-díjas magyar tudósok többsége sem volt tagja az MTA-nak, a 19. században a legjelentősebb írók, költők viszont mind akadémikusok (is) voltak, ám ez az Akadémia funkcionális átalakulása után megváltozott. Ezen elgondolások jegyében a munkacsoport közreműködött az MTA Kutatásszervezési Intézetében folyó akadémiai adatbázis építésében. Az év egyik legfontosabb eredménye, hogy 2011. szeptember 5-étől az interneten is elérhető az MTA TK és az MTA KSZI közös adatbázisa, a *Tudósportál*.

2011-ben kezdődtek meg a központ keretén belül az egyháztörténeti kutatások, amelynek alapját *A katolikus egyház zsinatai és nagygyűlések Magyarországon 1790 és 2010 között* címmel elnyert, négyéves futamidejű OTKA-támogatás biztosítja. A feladatban részt vevő kutatók akadémiai intézetekben, egyetemeken (ELTE, PPKE, Szegedi Tudományegyetem) vagy egyházi levéltárakban dolgoznak, végzettségüket tekintve teológusok, történészek, levéltárosok, jogászok. A zsinat (*concilium*, *synodus*) időlegesen működő egyházkormányzati szerv. A nemzetközi egyháztörténeti irodalom elsősorban az egyetemes, ökumenikus zsinatokkal (*concilium oecumenicum*) foglalkozott, annak dokumentumait tették közzé. A jelen kutatási program elsődlegesen az egyháztartományi (*concilium provinciale*) és az

egyházmegyei (*synodus diocesana*) zsinatokat vizsgálja, amelyeket az egyházmegyéik fejei hívtak össze. Régebben ezek a zsinatok is foglalkoztak a hit- és erkölcsi igazságokkal, újabban inkább csak egyházkormányzati és fegyelmi ügyekkel. Eddig a szakirodalomban sem a ritkán tartott egyháztartományi, sem a rendszertelenül sorra kerülő egyházmegyei zsinatok anyagát nem tárták fel, s nem tették közzé. Pedig ezek a zsinatok, a törvényalkotó szervek az ordinarius elnökletével, részvételével és egyetértésével (vagy netán egyet nem értésével) mint az adott egyházkormányzati egység legmagasabb szintű fórumai alapvetően megszabták, befolyásolták mind az előjáró, mind az ottani klérus munkálkodását. A feladat klasszikus alap kutatás. Az eltelt idő alatt megkezdődött a történelmi Magyarország (Horvátország nélkül) területén, majd a trianoni országhatárok között tartott, latin és görög szertartású katolikus egyháztartományi és egyházmegyei zsinatok levéltári forrásainak teljes körű feltárása, összegyűjtése. A kutatócsoport tagjai a hazai egyházi levéltárak mellett kutatómunkát végeztek a Moszkvai Állami Levéltárban, a Beregszászi Megyei Levéltárban, a Vatikáni Levéltárban és Könyvtárban, valamint Bécsben az Osztrák Állami Levéltárban. Elkészült a német nyelvterületen tartott zsinatok fejlődéstörténetének elemzése a középkortól 1975-ig.

A kutatási program második részeként megkezdődött az 1894–1943 (1947) között nagyjából évente tartott katolikus nagygyűlések levéltári anyagainak összegyűjtése és részlemezése. A nagygyűlések a katolikus egyháztörténet és a közéleti, politikai katolicizmus fontos fórumai voltak. A kutatáshoz kiegészítő források – mint például Bolyai-ösztöndíj, fiatal kutatói álláshely – bevonása is cél. A teljesítésben a központ Tudománytár elnevezésű munkacsoportja közreműködött. 2011. április 7–8-án az említett OTKA-kutatócsoport, a Pécsi Hittudományi Főiskola és az Állambiztonsági Szolgálatok Levéltára közös szervezésében került sor *A 20. század egyház- és társadalomtörténeti metszéspontjai* című konferenciára, amelyen a központ négy szakmai előadóval, majd szeptemberben az Internationale Gesellschaft für Konzilienforschung rendezésében tartott nemzetközi konferencián az 1822-es nemzeti zsinatról tartott előadással egy előadóval szerepelt.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Ezt a közcél 2011-ben kiemelkedően teljesítette a szerb–magyar együttműködés jegyében folytatott stratégiai kutatási program, amely több intézettel, kiemelten az MTA Történettudományi Intézetével közösen futott.

2011. január 6-án Budapesten megalakult a szerb–magyar megbékélési bizottság magyar tagozata. A megalakulást az év során számos egyeztető értekezlet, megbeszélés és egyéb rendezvény követte, többek között a szegedi történészekkel, az újvidéki magyar akadémikusokkal és a Vajdasági Tudományos Akadémiai Tanáccsal, valamint a kérdés iránt érdeklődő vagy kormányzati szereplőként a feladatban érintett diplomatákkal, politikusokkal. 2011. január 23-án megemlékezést szerveztek a délvidéki magyar népirtás 66. évfordulóján (konferencia Szegeden).

A központ munkatársainak konferenciaszervezői munkájából két nemzetközi rendezvény említendő: *FAO Agrobusiness Roundtable*, Budapest: *Small and Medium Agri-processing Enterprises Competitiveness Challenges* (2011. április 17–20.), valamint a franciaországi Marciac-i Agrárakadémia Nemzetközi konferenciája a *Közös Agrárpolitika jövőjéről* (2011. augusztus 3–4.), utóbbin a szervezésen kívül feladat volt a magyar delegáció koordinálása, és a közép-kelet-európai mezőgazdasági érdekekről tájékoztató tanulmány készítése.

Az elmúlt tíz esztendőben a központ hagyományává vált néhány úgynevezett társasági rendezvény megszervezése, ilyen volt a Jakobinus teremben az MTA Néprajzi Intézet munkatársának képeiből rendezett fotókiállítás, valamint 2011. december 16-án tizenegyedik, egyben utolsó alkalommal megtartott karácsonyi koncert az Akadémiai vonósok előadásában.

A központ feladatai közé tartozik, hogy segítse más intézetek tudományos rendezvényeit, illetve hogy – elsősorban a Várgondnokság kötelező bevételi előirányzata teljesítéseként – szolgáltatást nyújtson egyéb, a termeket (Jakobinus, Budavári Díssterem) igénylők részére. 2011-ben a Jakobinus Teremben 67, az MTA Budavári Dísztermében 78 rendezvény volt, összesen tehát 145. Ez a szám lényegében évek óta hasonló nagyságrendet mutat, ez a reális kihasználási lehetőség, ami az év napjaira kivetítve 40%-os kihasználtságot jelent.

Egyéb kutatások

A Társadalomkutató Központ előbbiekben vázolt kutatási programjai mellett említésre érdemesek azok az egyéni kutatómunkák, amelyeket a központ tudományos besorolású munkatársai folytatnak, kiegészítve a központ évi teljesítését.

A Központ egyik munkatársának vezetésével valósult meg a *Pénzügyi kultúra Magyarországon* című alprogram, amely a Pénzügyi kultúra Magyarországon című NKTH pályázat (projektvezető intézmény: BCE Innovációs Központ Nonprofit Kft.) keretében a háztartások pénzügyi kultúráját és annak a pénzügyi válsággal kapcsolatos változását elemezte. A kutatás témája a pénzügyi szolgáltatások területén bevezetésre kerülő innovációk befogadásának vizsgálata volt.

Munkatársaik közül egy tudományos témavezetői feladatokat lát el több innovációs kutatási projektben a környezetvédelmi, megújuló energetikai és társadalomtudományi területeken. Az év során befejezte a hibrid K+F rendszer kidolgozását és bevezetését az OTP Banknál (a munka célja a bank szellemi tevékenységeinek felmérése, a kutatás-fejlesztési programok, munkakörök azonosítása, kutatási szervezet modelljének elkészítése, a modell tesztelése, módszertan kidolgozása a K+F folyamatok és adminisztráció szabványosítására). A több éven át tartó gasztronómiai kutatások keretében megtörtént a hazai hagyományok és a legújabb táplálkozástudományi eredmények gyakorlati ellenőrzése, és mind a dietetikai–táplálkozás-élettani, mind a gasztronómiai és társadalomtudományi összefüggések feltárása. A kutatás eredményeként kidolgoztak egy, a szálloda- és étteremhálózatokban használható, népbetegségek kezelésében bizonyítottan hatékony, továbbá gasztronómiai szempontból vonzó étkeztetési (catering) rendszert. Az eredmények azért igen biztatóak, mivel ilyen jellegű étkeztetési rendszer világviszonylatban új, komoly kitörési pontot biztosíthat a hazai gyógyturizmus számára.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A központ tudományos besorolású munkatársai közül heten oktattak hazai felsőoktatási intézményben (4 fő ELTE BTK, 1 fő Budapesti Corvinus Egyetem, 1 fő Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum), közülük négyen doktori képzésben is. Munkatársai közül többen rangos hazai és nemzetközi rendezvények előadói voltak. Többek között a XVI. Debreceni Kardiológiai Napok (2011. március 3–5.) nyitó előadása *Magyarország helye és a kardiovaszkuláris halandóság jelentősége az utóbbi évszázad epidemiológiai fejlődésében* címmel; *Javuló halálozási viszonyok és életkilátások két évtizeddel a rendszerváltozás után* c. bevezető előadás a Magyar Kardiológusok Társaságának vándorgyűlésén (Egerszalók, 2011. március 18.); előadás a Magyar Aktuáriusok XXI. Altenburger Gyula Szimpóziumán (Siófok, 2011. május 19.) *A fontosabb halálokok gyakoriságának változása és a változás jelentősége*

az epidemiológiai fejlődésben; előadás a Magyar Epidemiológiai Társaság VI. kongresszusán (Pécs, 2011. november 25–26.) *Fordulat a szív és érrendszeri halandóságban a rendszerváltozás után* címmel. Sajtótörténeti témában *Újságíró-szervezetek és médiapolitikák Magyarországon, 1896–2011* címmel előadás az MTA Sajtó- és Médiatörténeti Munkabizottsága, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége és a Zsigmond Király Főiskola Média- és Kultúratudományi Kutatóközpontja közös konferenciáján (Budapest, 2011. november 25.). Újabb másik kutató a VIII. HUNNET konferencián (2011. október 21.) adott elő *A hatalom hálójában. A Kádár-kori hatalmi elit strukturális sajátosságai a vadászataik során kialakult viszonyok tükrében* címmel. A nemzetközi helyszínek között említhető a SASE konferencián *Balancing family and work in ethnic comparison: evidence from Hungary – Transformations of Contemporary Capitalism: Actors, Institutions, Processes* címmel, valamint a European Association of Population Studies *Socioeconomic Differentials in Mortality in Europe* c. konferencián (2011. szeptember 7–9., Bécs) *The relationship between the change in socioeconomic and political regime and the increase in life expectancy at birth in Hungary*, továbbá a *The French multifunctional model and the short food supply chain as the adaptable examples in the case of small and self-subsistence farms of the New Member States* (Varsó, 2011. december 11.) címmel tartott előadások.

2011-ben a központ két kutatója nyert el hosszabb idejű külföldi ösztöndíjat. A) 2011. május 1. és november 30. között a Budapesti Francia Intézet ösztöndíjával Toulouse-ban képezte magát egy fő (helyszín: Mission Agrobiosciences, École Nationale de Formation Agricole). Az ösztöndíj célja a francia gazdasági modellek vizsgálata, a módszerek mélyebb tanulmányozása és adaptálása, a helyszíni szemlék és részvétel a Közös Agrárpolitikáról szóló nemzetközi konferencia szervezésében. B) Klebelsberg Kuno-ösztöndíjjal egy hónapon át Moszkvában kutató egy fő, témája az egyházak és egyházpolitika a hidegháború időszakában.

A központ 2011-ben kezdte el kiépíteni az augsburgi székhelyű Internationale Gesellschaft für Konzilienforschung elnevezésű intézménnyel való kapcsolatépítést. Ez az intézmény fogja össze a nemzetközi zsinatkutatást, s eddigi működése alatt (1966-tól létezik) már foglalkozott a magyar fejleményekkel. A központ egy munkatársát az intézmény tudományos tanácsának tagjává választották.

A központ részt vállalt a Magyar–Szlovák Történész Vegyesbizottság munkájában és a Határon Túli Magyar Tudományosságért ösztöndíjprogram lebonyolításában. A feladat részeként folytatta a 2009-ben megkezdett magyar–szlovák történeti kézikönyv munkálatait.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben a központban három pályázat futott. Közülük kiemelendő *A gyerekszegénység elleni komplex program kistérségi kiterjesztése* című program, amely többéves TÁMOP-támogatást nyert (TÁMOP 5.2.1/07/1-2008-0001 szerződésszámú projekt, 220,5 M Ft). A program szakmai teljesítése 2011. június 30-ával, a beszámoló elkészítése október 31-ével zárult. Az akadémiai átszervezésével összefüggésben az év második felében a konzorciumi együttműködés szervezeti keretei átalakultak, a konzorcium vezetését és a feladatok nagy részét átvette a KIM Wekerle Sándor Alapkezelő. Az MTA TK-nál kizárólag az akadémiai profilhoz szorosan illeszkedő kutatási feladatok maradtak. Az átalakulás érintette a programban tevékenykedő kutatók személyét is, így az új TÁMOP 5.2.1/11 pályázatban való akadémiai részvételre létrejött Gyerekesély-kutató Csoport a korábbinál jóval kisebb létszámmal és költségvetéssel (10,26 M Ft) kezdte meg működését. A harmadik sikeres

pályázat az OTKA NK 83799 számú, négy évre 77 M Ft támogatást elnyert kutatási programja a katolikus egyház 1790 és 2010 közötti zsinatainak és nagygyűléseinek forráskritikai feltárására.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Adriányi Gábor: Documenta Vaticana historiam autonomiae catholicae in Hungaria illustrantia. Vatikáni okmányok a magyar katolikus autonómiáról. Argumentum, Budapest, 481 (2011)
2. Balogh Margit: Hadifoglyok, internáltak, kitelepítettek. Mindszenty József bíboros-érsek és az emberi jogok védelme (1945–1948). Századok 145. 1. sz. 39–74 (2011)
3. Bognár, Szabina: Valtasar Bogišić's Programme on Collecting Legal Customs: its Influence within Hungary. In: Luka Breneselovic (szerk.): Spomenica Valtazara Bogišića o stogodišnjici njegove smrti, 24. apr. 2008. godine. Službenik glasnik. Beograd, 165–182 (2011)
4. Szalma Ivett–Szél Bernadett–Husz Ildikó: A lakossági megtakarítások változása 2006 és 2010 között. In: Czakó Ágnes–Husz Ildikó–Szántó Zoltán (szerk): Meddig nyújtózkodjunk? A magyar háztartások és vállalkozások pénzügyi kultúrájának változása a válság időszakában. BCE Innovációs Központ Nonprofit Kft., Budapest, 17–33 (2011)
5. Kozák Péter: Doktor Szélpál Margit. Az első tudós nő magyar színpadon. Gabbiano Kiadó, Budapest, 48 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Társadalomkutató Központ

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	65	Ebből kutató ² :	14
PhD, kandidátus:	5	MTA doktora:	1
Rendes tag és levelező tag:			1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			45
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			27
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			25
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	8	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	2	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	10	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	71	Összes független hivatkozások száma:	63
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	5	hazai:	37
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	6	hazai:	9
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	2

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			7
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	8	PhD:	7

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	179 431	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 3	Teljes saját bevétel:	255 070 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	16 867	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	122	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	11 842	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	104 914	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	138 192	EFt

TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Úri utca 53.; 1250 Budapest Pf.: 9.
telefon: 1-224 6755; fax: 1-224 6756
e-mail: titkarsag@tti.hu; honlap: www.tti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A 2002-ben kidolgozott hosszú távú elképzeléseknek megfelelően az intézet 2011-ben is az alapvető kézikönyvek készítését, az államalapítástól 1990-ig terjedő időszak egyetemes történeti összefüggésekbe ágyazott magyar történetére vonatkozó alap kutatások végzését (különös figyelemmel a forráskiadásra), az eredmények szakszerű, széles körű (külföldi és hazai) publikálását és a magyar társadalom történeti közgondolkodásának formálását tekintette legfontosabb feladatának. Az intézet e feladatot azzal teljesíti, hogy ellenőrzi az alap kutatások rendszerességét és biztosítja az infrastruktúrát a kutatási eredmények gyors és magas színvonalú könyv- és folyóiratformában történő publikálásához. Rendezvényei (intézeti előadások, műhelybeszélgetések, fiatal kutatók fóruma) a folyamatban lévő és lezárt kutatásokról szóló beszámolókkal és műhelyvitákkal, publikált művek bemutatásával, kisebb és nagyobb konferenciákkal járulnak hozzá e feladatok ellátásához. Hagyományainak megfelelően az intézet biztosítja a magyarországi központi történettudományi intézmények és folyóiratok (MTA Történettudományi Bizottsága, Magyar Történelmi Társulat, Századok, Történelmi Szemle, Világtörténet) működésének infrastrukturális hátterét és a szakma nemzetközi intézményeivel való kapcsolattartást. Intézeten kívüli kollégáik számára is szervezi a részvételt a nemzetközi történész szakma legrangosabb rendezvényén, az ötévenként lebonyolított *Történész Világkongresszuson*. Nemzetközi szakmai ismertségüket és elismertségüket mutatja, hogy a 2015. évi világkongresszust előkészítő közgyűlést 2012-ben Budapesten, az intézetben tartja a világkongresszusokat szervező Comité International des Sciences Historiques.

A pályázati preferenciákkal is jelzett tudományos és társadalmi igények felismerését mutatja, hogy az intézet a pályázati források apadása ellenére 2011-ben tovább bővítette 2006-ban létrehozott új szervezeti egysége, a *Balkán-történeti munkacsoport* feladatkörét, amely hagyományos publikációk mellett (a Budapesti Európa Intézettel együttműködve) saját honlapon teszi közzé a magyar gazdasági, politikai és kulturális külkapcsolatok irányítói között is érdeklődést keltő eredményeit.

Az intézet koordinálja magyar részről a szerb és a magyar államfő közös kérésére létrehozott magyar-szerb akadémiai munkacsoport tevékenységét, amely a két nép történeti megbékélését közös kutatásokkal és rendezvényekkel szolgálja. Valamennyi alap- és alkalmazott kutatásuk kelet-közép-európai regionális és tágabb európai összefüggésekben vizsgálja az egyes témákat. E szemléletet tükröző rendezvényeik közül különösen jelentős volt a második világháború alatti balkáni politikai-nemzeti konfliktusokat előzményeikkel és következményeikkel együtt vizsgáló nemzetközi konferenciájuk, amelyet az MTA Európa-történeti Munkacsoportjával és a Budapesti Európa Intézettel közösen szerveztek. Az intézet szorosan együttműködik a História történetpolitikai folyóirattal, amely sok tízezer olvasóhoz eljut, és folyamatos kapcsolatban van tudományos népszerűsítő történeti folyóiratokkal (*Rubicon*, *Múlt-kor*, *BBC History*). A szakmán messze túlmenő visszhangot kapnak a környező országok kutatóival folytatott eszmecseréik, amelyeknek középkori, kora újkori és jelenkori témái a mai társadalmi-politikai közéletet is élénken foglalkoztatják.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Középkori osztályuk továbbra is a medievisztikai alapkutatások végzését tekinti fő feladatának. A program legfontosabb elemei: az archontológiai adatbázisok továbbépítése, forráskiadványok készítése, valamint az Árpád-kori történeti földrajz folytatása. Az archontológiai kutatások az év során az Árpád-kori archontológia megjelenésével fontos fordulóponthoz érkeztek. A kötet a teljesség igényével összegzi az Árpád-kor (1000–1301) világi méltóság- és tisztségviselőiről fennmaradt adatokat, minden korábbi kísérletnél szélesebb forrásbázis felhasználásával. A méltóság- és tisztségviselők személyének azonosítását részletes mutató segíti. A kötet választ ad arra a kérdésre, hogy kik voltak egy-egy méltóság vagy tisztség betöltői a vizsgált időszakban, és követhetővé teszi a méltóságviselő személyek egyéni karrierjének alakulását, egyúttal további intézmény-, politika- és társadalomtörténeti vizsgálatokhoz is nélkülözhetetlen adatokat nyújt. Négy további hosszú távú, rendszeres alapkutatás eredményeként elkészült munkát is közzétettek középkorkutatóik. Mátyás király tartózkodási helyeinek aprólékos feltárásával olyan adattár készült el, amely nélkülözhetetlen kézikönyve lesz a késő középkori Magyar Királyság és Közép-Európa politikatörténetét kutatók számára mind itthon, mind a környező országokban. Kanizsai László számadáskönyve az egyetlen olyan fennmaradt középkori forrás, amely bepillantást nyújt egy világi nagybirtok szervezetébe és annak mindennapi életébe. Két kutatójuk (együttműködve az MTA egyik kutatócsoportjának munkatársával) a késő középkori és kora újkor Magyarországon kiemelkedő szerepet játszott Batori család ecsedi ágának az idők során szétszóródott levéltárát rekonstruálta, s túlnyomórészt mindeddig kiadatlan oklevelek közreadásával csökkentette a késő középkori forráskiadás terén évtizedek óta felhalmozott adósságokat. A Székesfehérvár középkori kiváltságait bemutató kötet a város kiváltságlevelének közel két évszázada vitatott kérdését tisztázza, miközben közreadja a témával kapcsolatos legfontosabb – részben eddig kiadatlan – okmányokat is. Mindezen kötetek közös jellemzője, hogy további kutatások megalapozására éppúgy alkalmasak, mint az egyetemi képzésben való felhasználásra.

Kora újkorral foglalkozó kutatásaik egyik legtöbb eredményt hozó területe az oszmanisztika. 2011-ben mindenekelőtt a neves török világutazó, Evlia Cselebi tevékenységére és útleírására vonatkozó eredmények emelendők ki, amelyeknek különös aktualitást adott az utazó 400 éves születési évfordulója. Egy angol–magyar kétnyelvű, önálló kiadvány, számos tanulmány publikálása mellett munkatársuk rendezett kiállítást Budapesten a híres világutazóról, kiemelve Kárpát-medencebeli tevékenységét. A 17. században élt Evlia Cselebi különös jelentősége abban áll, hogy elsőként készítette el az Oszmán Birodalom és benne a magyarországi török hódoltság, valamint számos erdélyi fejedelemségi és magyar királysági országrész szisztematikus leírását, amelyet a politika- és hadtörténet mellett a kulturális antropológia, a művelődés- és helytörténetírás művelői is széles körben hasznosíthatnak. Vendégszerkesztőként elismerő visszhangot kapó számot állítottak össze a magyarok és a törökök egymásról alkotott képének fejlődéséről és a török nemzettudatról az MTA folyóirata, a *Magyar Tudomány* (2011. évi 4. sz.) számára, valamint a nemzetközi oszmanisztika szempontjából is figyelemreméltó összegzést publikáltak a bizánci–oszmán kölcsönhatásokról és oszmán–török identitásról. Régészekkel együttműködve, interdiszciplináris vállalkozás keretében tárták fel Pécs egyik fontos török műemléke, a Ferhád-dzsámi történetét. Folytatták a magyarországi török hódoltság északi peremvidékének vizsgálatát, nevezetesen, hogy miként terjeszkedett az oszmán hódoltatás a füleki és hatvani szandzsákoktól északra fekvő Magyar Királyságbeli területeken.

Négy önálló – köztük három idegen nyelven is megjelent – kötetet tettek közzé a Habsburg Monarchiához 1526 után évszázadokra csatlakozott Magyar Királyság 16–18. századi történetéről. Ezek sorából kiemelkedik a magyar és a közép-európai történetírás közel egy évszázados adósságának pótlása, a török alól felszabadított Magyarország Kollonitsch Lipót nevéhez fűződő, új berendezkedési tervezetének (*Einrichtungswerk des Königreichs Ungarn*) kritikai kiadása, amely az egyik legnevesebb német társadalomtudományos kiadó (a Franz Steiner Verlag) gondozásában látott napvilágot és talált gyors, kedvező nemzetközi fogadtatásra. A Magyar Királyság 17. század végi közigazgatási, igazságszolgáltatási, egyházügyi, belpolitikai, katonai és pénzügyi viszonyairól és lehetőségeiről hasonló jelentőségű forrás külföldön még sohasem jelent meg. Nemzetközi szempontból ugyancsak meghatározónak tartható, hogy egyik munkacsoportjuk megkezdte a kora újkori magyar történelem egyik legjelentősebb forrása, Bél Mátyás 18. század eleji hatalmas Magyarország-leírása (*Notitia Hungariae novae historico geographica*) kéziratban maradt anyagának kritikai kiadását. Ennek első, kétnyelvű (latin–magyar) kötete, amely Árva és Trencsén megyét tartalmazza, az év folyamán jelent meg az Intézet és a Magyar Országos Levéltár közös kiadásában.

Egy szintén két nyelven, németül és magyarul publikált kismonográfiájuk nemcsak a történeti Magyar- és Horvátország eddig ismeretlen, legkorábbi rendszeres térképészeti felméréseit, a milánói származású Angielini-várépítész család 1560–1570-es évekbeli munkásságát tárta fel, de számos olyan ország- és határvidéktérképet is közzétett, amelyek újonnan felfedezett nemzeti kincseink közé tartoznak, és a történészek mellett a térképészek, várkutatók, régészek és művészettörténészek érdeklődésére is számot tarthatnak. Irodalomtörténész kollégával együttműködve a nagyközönség által is jól hasznosítható, díszes fakszimile-kiadásban közölték a magyar politika- és irodalomtörténet, valamint a humanista történetírás egy már elveszettnek hitt, 1877 óta lappangó alapforrását, nevezetesen a mohácsi csata krónikásának, Brodarics István szerémi püspöknek I. Ferdinánd királyhoz 1527. március 18-án írt búcsúlevelét (a mohácsi csata híres leírásának legfrissebb kiadásával együtt).

Az *Einrichtungswerk*hez és a Bél-kiadáshoz hasonlóan e munkálatok azon meghatározó alapkutatói projektek közé tartoznak, amelyek véghezvitele a magyar történettudományban az Intézet által betöltött vezető szerep fenntartásához elengedhetetlenül szükséges. Ugyanez igaz arra a műhelymunkára is, amely az osztályon az elmúlt esztendőben is folytatódott a bécsi magyar levéltári delegátus közreműködésével és fő célja – a 19–20. századi magyar, osztrák és német elődök nyomdokaiba lépve – az 1568. évi drinápolyi békét követően keletkezett konstantinápolyi Habsburg-követjelentések nemzetközi szempontból is hatalmas értékkel bíró kiadása.

Az Erdélyi Fejedelemségre vonatkozó kutatások az elmúlt esztendőben ugyancsak tovább folytak. Munkatársuk szerkesztette a legtekintélyesebb magyar történeti folyóirat Bethlen Gábor számát, amely sok új eredményt tartalmaz az Erdélyi Fejedelemség és a Magyar Királyság 17. század eleji kapcsolatairól. Így például a Bethlen-tanulmányok új fejezetet nyitottak mind a fejedelem török kapcsolatainak, mind a Magyar Királyság területén indított háborúinak, mind a fejedelemség hatalmi elitjét fokozatosan átformáló politikájának megítélését illetően. Emellett folytatták a székely önkormányzatokra vonatkozó, több hazai és külföldi kollégával együtt végzett OTKA-pályázattal támogatott alapkutatásaikat, s az eddigi eredményeket összegező konferenciát és kiállítást szerveztek a Székely Nemzeti Múzeummal együttműködve (*Kastélyok, udvarházak és lakóik a régi Székelyföldön*) és kiállítást (Az erdélyi fejedelmek székelyeknek adott címereslevelei) Sepsiszentgyörgyön. Ennek köszönhetően a székelység történetét a magyar történetírás már nem egyszerű helytörténetként kezeli (mint ez korábban gyakran történt), hanem mint a fejedelemség politikai életét számos területen meghatározó régiót és társadalmi csoportot vizsgálják. Főként római levéltári kutatásokra épül az erdélyi örmények 17–18. század fordulóján végbement,

komoly küzdelmekről sem mentes katolizációját vizsgáló projektjük. A szakterület tekintélyes nemzetközi fórumán, az angol nyelvű *Armenological Review* armenisztikai folyóiratban tették közzé a vonatkozó eredményeiket a Minas erdélyi örmény keleti püspök 1686. évi katolikus hitvallásáról szóló tanulmányban.

Tovább folytatták a római Sacra Poenitentia Apostolica hivatalához a 15–16. században intézett magyarországi kérvényekre vonatkozó, OTKA-projekt keretében zajló, már több esztendő óta feltáró munkát (amely szervesen illeszkedik a nemzetközi vatikáni kutatásokhoz). Ennek eredménye a *Szökött szerzetesek. Erőszak és fiatalok a késő középkorban* című monográfia, amely a 16. század eleji társadalom- és kultúratörténet újraértelmezésére vállalkozik. Korábbi kutatási eredményeik pedig az egyik vezető angol tudományos kiadónál (Ashgate) egy értékes angol tanulmánykötet (*Communities of Devotion: Religious Orders and Society in East Central Europe, 1450–1800*) részeként láttak napvilágot. A kora újkori jobbgátságság művelődését vizsgáló projekthez kapcsolódó publikációik Hajnal István és Szűcs Jenő nyomán elsősorban az „egyszerű ember” és az írásbeli műveltség kapcsolatát, a hatalom által diktált műveltség tételével szemben a különböző társadalmi csoportok kultúrájának kölcsönhatását vizsgálják. A 16. század közepi Udvari és Magyar Kamara-elnök, Thurzó Ferenc életének történetét feltáró kutatásaik pedig a magyar politikai elit Habsburg Monarchiabeli kora újkori integrációjának lehetőségeiről és eredményeiről nyújtanak nemzetközi figyelemre is méltó eredményeket.

Újkorkutatási munkásságukban ez évben is a forráskiadás állt a munka előterében. Elkészült az OTKA támogatású *Az Osztrák-Magyar Monarchia Közös Minisztertanácsa jegyzőkönyvkiadás II/1. kötete* (1872–1875), a kutatási eredményeket egy készülő osztrák kézikönyv számára is összefoglalták. Újabb elemző tanulmányt készítettek a dualizmus kori magyar nemzeti ideológiát tudósként és politikusként is alakító Thallóczy Lajos pályakezdéséről. A modern Magyarország formálódásában kulcsszerepet játszott egyéniségekről (így Széchenyi István, Batthyányi Lajos, Teleki László) ebben az évben is több tanulmányt publikáltak. A modern politikai személyiség létrejöttének a folyamata vált ily módon érthetővé ezekben a biografikus esettanulmányokban. Politikatörténeti publikációik elsősorban a dualizmus kori magyarországi választójog történetét vizsgálták. Új eredmény itt a választási mechanizmusoknak a korábbiaknál alaposabb ismerete.

Az intézet a magyar kézművesipar történetét vizsgáló kutatások központja, az év során itt készültek el az *Encyclopedia of Hungarian Folk Culture* kézművességgel foglalkozó részei. Újkori társadalomtörténeti kutatásaik kiterjednek a nagyvállalkozókra is, új eredményeket hozott a budapesti malomipari vállalkozók monografikus feldolgozása, a *Gőzmalmok a Duna partján* c. könyv megjelenése. Összehasonlító vizsgálatnak vetették alá a „családi kapitalizmus” jelenségét és rekonstruáltak egy újabb vállalkozói network-öt is, ami a hálózatkutatás metodológiájának gyümölcsöztetése a gazdaság- és társadalomtörténetben.

Fiatal kutató alkalmazásának köszönhetően az év során új lendületet kapott az intézeti Balkán-kutatás, kivált a régió 19–20. századi gazdaságtörténetének vizsgálata. Egy ezt bemutató, átfogó monográfia előkészítéseként angol és magyar nyelvű publikációk készültek a téma kulcskérdéseiről.

A hazai polgárosodás, a nemzeti-állami modernizáció évszázados folyamatának keretében vizsgálták a nemzettudat és a nacionalizmus kérdésköréhez is kapcsolódó asszimilációs problematikát. E témakörhöz kapcsolódó „sorskérdésekről” írt tanulmányuk a *Mi a magyar most* c. tanulmánykötetben jelent meg. Két Bibó tanulmányuk valamint a *Múlt és Jövő*-ben megjelent zsidó témájú közleményeik tanulsága, hogy megérett az idő egy olyan magyar nacionalizmustörténeti kutatás programszerű beindítására, amely egyszerre alapoz a téma hihetetlenül gazdag nemzetközi elméleti diskurzusára, valamint a hazai esztörténeti hagyaték kritikai ártértékelésére. *A zsidók áttérése Magyarországon a reformkor és az első*

világháború között címen megvédett doktori értekezés a téma első monografikus feldolgozása. A munka kitért számos olyan kérdésre, amelyekről a szakirodalom mindeddig zömében csak esetleges adatok alapján tett cáfolhatatlannak tűnő kijelentéseket, de amelyeket ilyen széles forrásbázison még senki sem vizsgált. Ilyen a zsidó szekularizáció mértéke, a keresztény lakosság vagy legalábbis a politikai és kulturális elit asszimilációs elvárása, az állami-megyei, illetve társadalmi diszkrimináció, a hullámszerűen feltörő antiszemitizmus hatása a zsidó népességre, a zsidóság mibenlétének – vallás, nép, „törzs”, „faj” – korabeli zsidó és keresztény percepciója stb. A téma a nemzetközi tudományosság újabb vitái szempontjából különösen fontos, hiszen az 1918 előtti Magyarország számít a nagyarányú asszimiláció mintaországának.

Az első világháború utáni időszakról foglalkozó kutatóik 2011. évi munkásságából négy feldolgozás emelkedik ki. A magyar demokrácia történetének rövid epizódja az 1945–1948 közötti időszak, amely a mai napig sokat foglalkoztatja kollektív emlékezetünket. A korszakhoz érdemi új adalékokat tartalmaz terjedelmes elemző bevezetővel ellátott forráskiadványuk a Demokrata Néppárt történetéről. A kötetben ötvöződik a személyes emlékezés, a korabeli dokumentumokra épülő forráselemzés és a társadalomtudományok kritikai megközelítése. Elemzésük azt a kérdést vizsgálja, hogy milyen társadalmi bázisa és politikai mozgástere volt a két világháború között született kereszténydemokrata politikai irányzatnak az 1945-ös fordulat után, illetve 1956-ban Magyarországon. Az egész kötetben végighúzódik a Mindszenty érsek vezette katolikus hierarchia, illetve a kereszténydemokrata politikusok és KALOT-vezetők közötti törésvonal. A szerzők által megfogalmazott kérdésre – volt-e valóságos lehetősége a keresztény politizálásnak arra, hogy elvei feladása nélkül jusson megegyezésre a kormánnyal 1945 után – nincs egyértelmű és megnyugtató válasz. A kutatás eddigi eredményei szerint kérdéses, hogy a *modus vivendi* az adott korszakban egyáltalán létező alternatíva volt-e.

Olasz nyelvű szintézist (amelynek angol nyelvű változata neves amerikai kiadónál jelenik meg a közeljövőben) tettek közzé Kelet- és Közép-Európa ma már húsz független országának történetéről a Baltikumtól a Dél-Balkánig, az első világháború befejezésétől napjainkig. Ez a terület korábban három birodalom, a Habsburg, az orosz és a török érintkező peremterülete volt igen eltérő gazdasági és társadalmi fejlettséggel. A második világháború után a térség valamennyi állama a szovjet blokk része lett, de az azonos politikai berendezkedés ellenére az eltérő történelmi hagyományok mentén a „szocialista fejlődés” igencsak eltérő modelljeit mutatták fel a hidegháború időszakában. A könyv bemutatja a térség államainak rövid huszadik századi történetét, epilógusában pedig kitekint ezen országoknak a szovjet blokk összeomlása utáni társadalmi, politikai és gazdasági fejlődésére, a térség jelenkori történelmére. A vonatkozó nemzetközi szakirodalomban ritka az ilyen jellegű, a régióban élő szakember által írt összefoglaló munka, ezért is keltett gyors és kedvező visszhangot. Különösen öröndetes, hogy szerzője a most beérő legfiatalabb történész generációhoz tartozik.

Az intézet a magyarországi hidegháború-történeti kutatások központi műhelye. Az év során a közelmúltban lezárt, a szovjet-kínai konfliktussal foglalkozott nemzetközi projekt első eredményeit publikálták neves amerikai kiadónál *The Interkit Story* címen. Jóllehet a hidegháború kimenetelét közvetlenül befolyásoló szovjet-kínai szakítás részletei ma már jórészt ismertek, és a Moszkva és Peking kapcsolatában a nyolcvanas évekig fennálló ellentétek ideológiai, politikai és katonai vonatkozásairól számos tanulmány készült már, arról keveset tudunk, hogy a Szovjetunió hogyan és milyen mértékben volt képes ellenőrzése alá vonni legszorosabb szövetségeseit, mennyire volt képes a tömb országait rávenni Kína-ellenes politikájának támogatására és a kínaiak által gyakorolt differenciáló politika visszautasítására. Az akcióegység fenntartása érdekében fontos szerep jutott az Interkit néven ismertté vált egyeztetési folyamatnak, amely 1967-től 1985-ig meghatározta a szocialista tábor országai

Kína-politikájának minden vonatkozását a kétoldalú államközi kapcsolatoktól a gazdasági együttműködésig, a Kína-kutatástól a belső és külső propagandáig. Az Interkit szorosan véve az egyeztetés operatív szintjét, az egyes pártok KB Külügyi Osztályainak éves rendszerességgel megtartott, Kínáról szóló megbeszéléseit jelentette, tágabb értelemben azonban a teljes egyeztetési folyamatot a legfelső pártvezetők találkozójától a Kína-kutatók részvételével megtartott szimpóziumokig. A szerzők ennek részleteit tárgyalják a kezdetektől a nyolcvanas évek közepéig. A bevezető háttér tanulmányt olyan, a projektben részt vevő kollégák által felkutatott és angolra fordított dokumentumok követik, amelyek betekintést nyújtanak a szovjet politika szándékaiba, az egyeztetés részleteibe, valamint a szövetségesek reakcióiba.

Egy terjedelmes monográfiájuk a 20. századi magyar egyház- és politikatörténet egyik legkényesebb kérdéscsoportját elemezte: azt tárta fel, hogy a kádári (egyház)politikai vezetés miként használta fel a magyar részvételt a II. Vatikáni Zsinaton. Titkosszolgálati munkával kikapcsolták a vatikáni döntéshozatalból a Szentszék egyik legfontosabb információforrásának számító magyar papi emigrációt, ez ugyanis jól szolgálta az államnak azt a célját, hogy az egyházon belül megerősödjének a kommunista rendszerekkel szemben engedékenyebb irányzatok pozíciói. Egy OTKA-kutatás eredményeként több tanulmányt tettek közzé a 20. századi osztrák–magyar külkapcsolatokról. Hosszú távú vállalkozásuk a *Magyarország a szovjet zónában és a rendszerváltásban* c. forráskiadvány-sorozatuk, amelynek egyes köteteit kismonográfia terjedelmű, elemző tanulmányok vezetik be. Az ez évi kötet a 20. század második felének magyar történetét egy ritkán tárgyalt szempontból mutatja be. A nyilvánosság előtt nagyrészt ismeretlen levéltári dokumentumok feltárásával összegzi a korszak közlekedéspolitikájának legfontosabb tendenciáit. Feltárja a magyar állam és a magyarországi közlekedés rendszerei közötti viszonyokat, a közlekedéshez fűződő nemzeti érdekek formálódását és érvényesülését. Bemutatja az 1945–1989 közötti időszak legfontosabb közlekedéspolitikai elveit és az ezekből következő napi gyakorlatot, a közlekedés szerepét Magyarország nemzetközi kapcsolatrendszerében.

Terjedelmes áttekintő tanulmányt publikáltak a 20. századi magyar társadalomtörténet fő tendenciáiról, a szakmán kívül is sok olvasóra számíthat *Magánélet Horthy Miklós korában* címen megjelent kötetük.

Egy eszméletörténeti projektjük több publikációja a kései Kádár-korszak hivatalos tudományos és politikai keretek között, valamint ellenzéki fórumokon zajlott társadalomelméleti vitáit és azok történeti gyökereit elemzi.

Az intézet az ország legfontosabb történeti térkép készítő műhelye, 2011-ben 489 térképet publikáltak, ezek közül csak a 69 legfontosabbat vették fel az intézeti publikációk közé az MTMT rendszerbe.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Kutatási eredményeik eljuttatása a társadalomhoz elképzelhetetlen igen sok energiát lekötő saját könyv- és folyóirat-kiadási tevékenységük nélkül. Az év folyamán 6 terjedelmes kötetet tettek közzé a *Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok* és a *História Könyvtár* c. sorozataikban és közreműködtek 4 egyéb könyv kiadásában, így az intézetet 1988 óta vezető, az év végén nyugdíjba vonult igazgatójuk 70. születésnapjára megjelent kötetek szervezésében és megjelentetésében. A jelentős közéleti szerepet is játszó volt igazgató ismertsége révén az e kötetekben publikált eredmények a gazdasági, politikai, kulturális élet számos személyiségéhez jutottak el, nemcsak Magyarországon, hanem a 76 neves külföldi történész közreműködésével készült idegen nyelvű kötet révén határainkon túlra is. Széles körben hasznosítható a természettudományok történetét áttekintő, feszes szerkezetű

szintézisük. Gondozásukban jelent meg a számos intézeti kutatási eredményt publikáló *Történelmi Szemle*, a tartalmilag és formailag is megújult *Világtörténet* és a legújabb kutatási eredményeket széles körhöz eljuttató, a História Alapítvánnyal közösen kiadott *História*.

Az intézet kutatói tudományos igényű, népszerű előadások egész sorát tartották szakmai eredményeikről, igyekezvén megfelelni a felelős állampolgári történeti-politikai közgondolkodás egyre erősödő igényeinek. Sokszor szerepeltek a környező országok magyar kisebbségi szervezeteinek rendezvényein, így például a Rákóczi - szabadságharcot lezáró szatmári béke 300. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezéseken. A szélesebb értelmiségi közönséggel való kapcsolattartás kiemelten – a különböző évfordulók kapcsán néha különlegesen – fontos az új kommunikációs rendszerek kiszélesedésének átmeneti időszakában, amikor még nem alakult ki a szakszerűség és a féltudományosság elválasztásához elégséges értelmiségi tapasztalat, s amikor rövidtávon is növekszik a nyilvánosság közvetlen dialógust is tartalmazó felhasználása.

Több munkatársuk működik közre a széles körben forgalmazott, a Balassi Intézet által kiadott *Nemzeti Évfordulóink* c. évkönyv történeti anyagainak elkészítésében és szerkesztésében.

A konferenciák közül a szélesebb társadalmi nyilvánosság számára különösen tanulságos volt a jelentős médiafigyelemmel övezett huszadik századi balkáni nemzeti konfliktusokat vizsgáló rendezvény, amelyen szakkutatók mellett számos diplomata, politikus és újságíró vett részt. Alig telik el nap, hogy munkatársaik (ritkában szerkesztőként, leginkább szakértő interjúalanyként) ne szerepelnének valamely rádiós vagy televíziós műsorban, így is formálva a történeti témákat oly gyakran érintő magyarországi közbeszédet.

A legközvetlenebb társadalmi igényt elégítik ki a szakértői tevékenységek, a Külügyminisztérium és egyes önkormányzatok kéréseinek teljesítése, köztük utcák, intézmények elnevezésével, emléktáblák, szobrok állításával kapcsolatos, sok körültekintést igénylő állásfoglalások.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az intézet kapcsolatban áll valamennyi jelentős magyarországi történettudományi kutatóhellyel, és továbbra is otthont ad a két legfontosabb szakmai szervezetnek, az MTA Történettudományi Bizottságának és a Magyar Történelmi Társulatnak, továbbá a legfontosabb szakmai folyóiratok, a *Századok*, a *Történelmi Szemle*, a *Világtörténet* és a *História* szerkesztőségének. Hangsúlyozandó részvételük a hazai történettudományi intézményrendszer működtetésében, ami napjaink átalakuló tudományos-közéleti világában egyre nagyobb jelentőséggel bír. Az állandó szakbírálói munkák, szerkesztések mellett számos rövidebb távú, alkalmakhoz kötött megbízás (szerkesztői bizottságtól kuratóriumi, véleményezői feladatokig) jut munkatársaiknak. Változó korunkban ennek jelentős minőségbiztosítási funkciója van.

Átlagosan havi két-három különböző típusú szakmai rendezvényt szerveztek. Legrangosabb az Intézeti előadások sorozata, ebben négy intézeti és négy intézeten kívüli szakember szerepelt. Három fiatal kolléga mutathatta be eddigi teljesítményét a Fiatal kutatók fórumán. Készülőben lévő nagyobb vállalkozásokat tekintenek át a Műhelybeszélgetések, ezek közül különösen érdekfeszítő volt a készülő Szálasi Ferenc-életrajz szerzőjével folytatott beszélgetés. Színvonalas vitára készített a Szigetvár ostromával kapcsolatos mítoszokat elemző francia professzor előadása és a Magyarország második világháborús szerepét elemző új amerikai monográfia bemutatója is.

Az intézet szervezte magyar részről a magyar-román és magyar-bolgár történész vegyes bizottság működését, fontos szerepet vállalt a szlovák-magyar történész vegyes bizottság munkájában, két konferenciájuk lebonyolításában.

Munkatársaik folyamatosan oktatnak valamennyi jelentős magyarországi egyetemen, több doktori iskolában vesznek részt, külön megállapodás keretében működnek közre az ELTE BTK történelem államvizsgáin; opponensként, bizottsági tagként dolgoznak a tudományos minősítés fórumain, az OTKA, az Akkreditációs Bizottság tisztségviselőiként és szakértőiként. Egy munkatársuk oktatott a New York-i Columbia Egyetemen.

2011 folyamán is együttműködtek – többek között – az alábbi intézményekkel: a bécsi egyetem Kelet-Európa Története Intézete, a regensburgi Südost-Institut, Francesco Datini Nemzetközi Gazdaságtörténeti Intézet, European Science Foundation, belgrádi, bukaresti, kolozsvári, pekingi, pozsonyi, prágai, szófiai, varsói, zágrábi akadémiai kutatóintézetek, a lipcsei Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas, a potsdami Jelenkor-történeti Kutatócentrum, a Londoni Egyetem Kelet-európai és Szlavisztikai intézete, a New York-i Columbia Egyetem Európa Intézete, a freiburgi, jénai, innsbrucki, jeruzsálemi, kolozsvári és bécsi egyetemek történelem tanszékei és a wroclawi egyetem Willy Brandt Intézete. Két kínai társadalomtudományi intézménnyel működnek együtt a hidegháború történetének kutatásában.

Intézeti munkatárs irányítja a révkomáromi magyar egyetem történelem tanszékének munkáját. Az együttműködések fő formái: kutatók, doktoranduszok fogadása, tevékenységük szakmai segítése, kiadványok cseréje, részvétel konferenciákon. Valamennyi felsorolt intézménnyel volt aktuális, konkrét ügyekhez kapcsolódó közös tevékenységük az év során.

Rendszeres, ez év során is közös rendezvényeket eredményező kapcsolatban vannak a Közép-Európa Egyetem Történelem Tanszékével, a budapesti amerikai, azerbajdzsáni, cseh, dán, finn, izraeli, lengyel, német, orosz, osztrák, szlovák, török nagykövetséggel, a cseh, dán, francia, kínai, lengyel, német, olasz, orosz, osztrák, román, szlovák kulturális intézettel.

A széles körű nemzetközi kapcsolatrendszer tükrözi az intézeti rendezvények előadóinak összetétele is, a több tucatnyi konferencia-résztvevőn kívül négy külföldi kollégát láttak vendégül előadásra és vitára. Egyik kutatójuk felkérést kapott egy, az Anjou-dinasztia történetével foglalkozó nemzetközi projektben való részvételre, egy másik munkatársuk pedig az Oxford University Press gondozásában készülő ötkötetes historiográfiai kézikönyv egyik kötetének társszerkesztője volt. A kötet az év folyamán jelent meg. Emellett két munkatársuk részt vesz egy új nagy német vállalkozás, a regensburgi-bécsi szervezésű, hatkötetes *Handbuch zur Geschichte Südosteuropas* első kötetének munkálataiban. Az intézet koordinálja Magyarország részvételét az Emlékezet és Szolidaritás hálózata nevű német-lengyel-magyar-szlovák kutatási és történetpolitikai együttműködésben, amely az európai autoriter rendszerek napjainkig ható örökségét elemzi. E tevékenység 2011-es eredménye egy neves német kiadónál megjelent tanulmánygyűjtemény. Az európai kollektív emlékezetet vizsgáló tekintélyes lengyel, német, szlovák, osztrák történészek és közéleti személyiségek vezetésével működő hálózat az intézetben tartotta eddigi legnagyobb nemzetközi konferenciáját *Az áldozatok magánya. A második világháborús emberi áldozatok megszámlálásának módszertani, etikai és politikai aspektusai* címmel a témakör legismertebb angol, izraeli, lengyel, magyar, német orosz, román kutatóinak részvételével. A Hálózat fontos hivatása a máig ható huszadik századi európai nemzeti és társadalmi konfliktusok oldása, a budapesti konferencia széles körű visszhangja révén ezt a célt is szolgálta.

Munkatársaik számos hazai és külföldi tudományos intézmény kuratóriumaiban és tudományos tanácsaiban dolgoznak, rendszeresen publikálnak külföldön, többen tagjai külföldi folyóiratok szerkesztő bizottságainak vagy tanácsadó testületeinek, részt vesznek nemzetközi projekteken és képviselik intézetüket különböző nemzetközi konferenciákon. Az integráció elmélyülésének öröndetes jele a munkatársak külföldi idézettségének szaporodása.

Tanácsadással és előadók küldésével rendszeresen segítik a külföldön működő magyar kulturális intézeteket.

Külföldi szerepléseik közül kiemelhető a 7. *Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson*, Kolozsvárott (aug. 22–27.), az intézet munkatársai által szervezett önálló szekció (*A történetírásen kívüli történeti emlékezet*), a visegrádi együttműködésben érdekelt országok *My Hero, Your Enemy: Listening to Understand Heroes and Villains of the Visegrád Countries' National History in Historiography, Reflection of Neighbours* c. konferenciáján Prágában (dec. 1–3.) tartott előadásai, a *Slom srednjovjekovnog Bosanskog Kraljevstva* c. konferencián Jajcában (nov. 11–12.) tartott referátumaik, valamint a *Geçmişten Günümüze Türk–Macar İlişkileri/Török Magyar Történelmi Kapcsolatok* című, az ankarai Hungarológiai Intézet fennállásának 75. évfordulóján Ankarában (okt. 24–27.) rendezett, igen nagy érdeklődéssel övezett nemzetközi konferencián tartott pódiumbeszélgetésük és előadásai.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Magyarország világi archontológiája III. 1458–1526. Összeg: 8600 E Ft. OTKA

Magyarország és Olaszország 1945–1990. Forráskiadás monografikus bevezetővel. Összeg: 9400 E Ft. OTKA

Magyar–szerb kapcsolatok a II. világháború idején. Kutatás és kiadvány-előkészítés. Összeg: 18000 E Ft. OTKA

Történelmi Szemle 1–4 szám. Intézeti folyóirat megjelentetése. Összeg: 3000 E Ft. NKA

Habsburg követek isztambuli jelentései. Forráspublikációt megalapozó alapkutatás. Összeg: 1000 E Ft. NKA

A természettudomány rövid története. Tudományos népszerű monográfia publikálása, Összeg: 400 E Ft. NKA

Az Erdélyi örmények katolizációja, 1685–1715. Publikáció támogatása. Összeg: 300 E Ft. MTA II. osztálya. KFB

Történelmi Szemle. Intézeti folyóirat megjelentetése. Összeg: 1669 eFt. MTA II. osztálya. KFB

Magyarország és a II. Vatikáni Zsinat. Szakmonográfia publikálása. Összeg: 300 E Ft. MTA II. osztálya. KFB

Magyar szlovák történész együttműködés: konferencia és honlapfejlesztés. Összeg: 4000 USD. Open Society Institute

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bíró László: A Szerb Kultúrklub és a jugoszláv állam. In: A. Sajti E., Vukman P. (szerk.) *Magyarország és a Balkán a 20. században*. Szeged: JATE Press, 153–168 (2011)
2. Borhi László: Sowjetische Hegemonial- und Wirtschaftspolitik in Ungarn 1945–1956. In: W. M. Iber, P. Ruggenthaler (szerk.) *Stalins Wirtschaftspolitik an der sowjetischen Peripherie*. Innsbruck: Studienverlag, 111–126 (2011)
3. Stefano Bottoni: *Un altro Novecento. L'Europa orientale dal 1919 ad oggi*. [Egy másik évszázad. Kelet-Európa története 1919-től.] Roma: Carocci 402 (2011)
4. Csukovits Enikő: „Le serpent tortueux” et „les satellites du Satan”: L’image de l’ennemi dans les narrations des chartes de donation des rois Anjou en Hongrie. In: Z. Kordé, I. Petrovics (eds.) *La diplomatie des États angevins aux XIIIe et XIVe siècles*. Roma–Szeged: Accademia d’Ungheria – Istituto Storico „Fraknoi”, 339–348. 2010 (Megjelent 2011-ben)

5. Demeter Gábor: The Early Effects of the Industrial Revolution on the Balkan Peninsula and the Economic Crisis in 1846–1847 based on the Commercial Registers of Salonica. *Bulgarian Historical Review/Revue Bulgare d'Histoire* 38: (1–2) 151–171. (2011)
6. Dömötörfi Tibor–Seres Attila: Magyar iskolakérdés Brailában a két világháború között. *Magyar Kisebbség. Nemzetpolitikai Szemle (Kolozsvár), Új sorozat* 15: (3–4). 167–224. (2010) [2011]
7. Erdélyi Gabriella: Szökött szerzetesek. Erőszak és fiatalok a késő középkorban. Budapest: Libri Kiadó, 296. (2011)
8. Fejérdy András: Magyarország és a II. Vatikáni Zsinat 1959–1965. Budapest: MTA Történettudományi Intézete, 370 (2011)
9. Fiziker Róbert : Hét szűk esztendő (?): Az oroszán ugrani készül. Fejezetek az osztrák–magyar kulturális kapcsolatok történetéből (1963–1970). *Történelmi Szemle* 53: (3) 425–465 (2011)
10. Fodor Pál: Bizánc és az oszmán-török identitás. In: Gecsényi Lajos, Izsák Lajos (eds) *Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó – MTA Társadalomkutató Központ, 99–107 (2011)
11. Fónagy Zoltán: Széchenyi, a társas lény. Romantikus barátságkultusz és egzisztencialista magány. In: Pelyach István (szerk.) *Széchenyi mint magánember*. Budapest: Logod Bt., 41–56. (2011)
12. Gecsényi Lajos: Bergauf, bergab. Ungarisch-österreichische Beziehungen 1945–1965. *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs Beruf(ung): Archivar Festschrift für Lorenz Mikoletzky Teil II*. 55: 1277–1331. (2011)
13. Glatz Ferenc: Történetírás Magyarországon, 1949–1990. *Történelmi Szemle* 53: (3) 315–334. (2011)
14. Gyáni Gábor: Huszadik századi magyar társadalmak. In: Kovács Kiss Gyöngy, Romsics Ignác (szerk.) *A mi 20. századunk*. Kolozsvár: Komp-Press Kiadó–Korunk, 51–100 (2011)
15. Hajdu Tibor: „Trianon, középosztály, zsidókérdés”. In: Molnár Judit (szerk.) *Jogfosztás – 90 éve. Tanulmányok a numerus claususról*. Budapest: Nonprofit Társadalomkutató Egyesület, 70–77 (2011)
16. Haraszti György: „Moses Hess a szent balga, avagy a nagy eszmék koránjött lovagja”. In: Szécsi József (ed.) *Keresztény-Zsidó Teológiai Évkönyv*. Budapest: Keresztény-Zsidó Társaság, 91–144. (2010 [2011])
17. Horváth Richárd: *Itineraria regis Matthiae Corvini et reginae Beatricis de Aragonia (1458–[1476]–1490)*. Budapest: MTA Történettudományi Intézete, 181 (História könyvtár – Kronológiák, adattárak; 12.) (2011)
18. Richardus Horváth, Tiburtius Neumann, Norbertus C. Tóth (eds.): *Documenta ad historiam familiae Bátori de Ecsed spectantia I. Diplomata 1393–1540*. Nyíregyháza: Szabolcs-Szatmár-Bereg M. Önkormányzat Múz. Ig., 407. (A nyíregyházi Jósza András Múzeum kiadványai; 67.) (2011)
19. Horváth Sándor: „Wild West,” „Gangster,” and „Desperado” Feelings: the Perception of the “West” in Youth Subcultures in Hungary in the 1960s. *East Central Europe* 38: (2–3) 180–198. (2011)
20. Janek István: Maďarské snahy o získaní Slovenska (Felvidéku) v roce 1938. *Slovanský přehled* 36: (3–4) pp. 303–326. (2011)
21. Katona Csaba (ed.). Összeáll. Fodor István: (Katalógus) *Iratok a Vajdaság történetéhez a szerbiai levéltárakban, 1944–1948/Dokumenti iz istorije Vojvodine 1944–1948 u srpskim archivima. (A szerb–magyar együttélés történetéhez. Források/Iz istorije mađarsko–srpske koegzistencije. Izvori)*. Budapest–Zenta/Budimpešta–Senta: Magyar–Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság magyar tagozata, 92 (2011)

22. Martí, Tibor: Los antecedentes del viaje a Roma del Cardenal Péter Pázmány en 1632. In: José Martínez Millán – Cuerva Rubén González (coord.) La Dinastía de los Austria. Las relaciones entre la Monarquía Católica y el Imperio. Vol. I. Madrid: Editorial Polifemo, 175–205 (2011)
23. Molnár Antal: Egyetem volt-e a „kolozsvári Báthory-Egyetem”? (Siptár Dániellel közösen). In: Font Zsuzsa, Ötvös Péter (szerk.) Balázs Mihály köszöntése. Szeged: JATE Press, 345–363. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum; Tomus XXX.) (2011)
24. Nagy Kornél: Did Vardapet Minas Tokhatetsi, Bishop of the Armenians in Transylvania, Make a Confession of Faith with the Roman Catholic Church in 1686? Haigazian Armenological Review 31. pp. 427–442. (2011)
25. Neumann Tibor: Békekötés Pozsonyban – országgyűlés Budán. A Jagelló-Habsburg kapcsolatok egy fejezete (1490–1492) (Második közlemény). Századok 145: (2) 293–347. (2011)
26. Nógrády Árpád: Kanizsai László számadáskönyve. Budapest: MTA Történettudományi Intézete, 191 (História könyvtár – Okmánytárak; 8.) (2011)
27. Pálffy Géza: A haditérképészet kezdetei a Habsburg Monarchiában. Az Angielini várépítész-familia rendszeres térképészeti tevékenysége a horvát-szlavón és a magyarországi határvidéken az 1560–1570-es években. /Die Anfänge der Militärkartographie in der Habsburgermonarchie. Die regelmäßige kartographische Tätigkeit der Burgbaumeisterfamilie Angielini an den kroatisch-slawonischen und den ungarischen Grenzen in den Jahren 1560–1570. Budapest: Magyar Országos Levéltár, 2011. 96 + 108 + Tábla / Tafel I–XXXII. (2011)
28. Péter Katalin: Jobbággy egyének az írásbeliségben a 17. század eleji Magyarországon. In: Gecsényi Lajos, Izsák Lajos Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó – MTA Társadalomkutató Központ, 243–252 (2011)
29. Pók Attila, Stuart Macintyre, Juan Manguerra (eds.): The Oxford History of Historical Writing. Volume 4. 1800–1945. Oxford: Oxford University Press, 650 (2011)
30. Ress Imre: Deák und der ungarisch-kroatische Ausgleich. In: István Fazekas, Stefan Malfér, Péter Tusor (szerk.) Széchenyi, Kossuth, Batthyány, Deák. Studien zu den ungarischen Reformpolitikern des 19. Jahrhunderts und ihren Beziehungen zu Österreich. Wien: Institut für Ungarische Geschichtsforschung, Collegium Hungaricum – Ungarische Archivdelegation beim Haus-, Hof- und Staatsarchiv, 249–263. (Publikationen der Ungarischen Geschichtsforschung in Wien; 3.) (2011)
31. Ritter László: Der geheime Krieg zwischen dem Sowjetblock und Jugoslawien 1948 bis 1953. In: Dieter Krüger, Felix Schneider (eds.): Die Alpen im Kalten Krieg. Historischer Raum, Strategie und Sicherheitspolitik. München: Oldenbourg Verlag, 277–312 (2011)
32. Somogyi Éva: Professionalisierung und Veränderungen der nationalen Identität von ungarischen Beamten im gemeinsamen Ministerium des Äußern. Teil 2: Die nationale Identität der ungarischen Beamten. Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 119: (1) pp. 116–140. (2011)
33. Soós István: Horvát István, az oklevéltan tanára (1823–1846). In: Gecsényi Lajos, Izsák Lajos: Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó – MTA Társadalomkutató Központ, 2011. 143–153.
34. Stark Tamás: Population Movements in the Carpathian Basin. In: Nándor Bárdi, Csilla Fedinec, László Szarka (eds.) Minority Hungarian Communities in the Twentieth Century. New York: Columbia University Press, 680–696. (East-European Monographs; 774.) (2011)

35. Szakolczai György–Szabó Róbert: Két kísérlet a proletárdiktatúra elhárítására. Barankovics és a DNP, 1945–1949. Bibó és a DNP, 1956. Budapest: Gondolat, 375 (2011)
36. Szász Zoltán: „A megoldhatatlan nemzetiségi kérdés”. In: Gecsényi Lajos, Izsák Lajos (eds.) Magyar történettudomány az ezredfordulón. Glatz Ferenc 70. születésnapjára. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó – MTA Társadalomkutató Központ, 653–660 (2011)
37. Tóth, Gregorius – Glück, Ladislaus – Gözsy, Zoltanus (eds.): Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico geographica... Comitatum ineditorum tomus primus, in quo continentur Comitatus adhuc in mss. haerentes Partis Primae Cis-Danubialis, hoc est, Comitatus Arvensis et Trentsiniensis. Edendo operi praefuit et praefatus est Gregorius Tóth; textum recensuerunt notisque instruxerunt Ladislaus Glück, Zoltanus Gözsy, Gregorius Tóth. Budapestini: sumptibus Instituti Historici Academiae Scientiarum Hungaricae ac Archivi Hungariae Regnicolaris, 390 (2011)
38. Tringli István: Gyergyószentmiklós vásárváltsága és a középkori magyar vásári jog. In: Garda Dezső (eds.) A mezővárostól a rendezett tanácsú városig. Csíkszereda: Státus Kiadó, 32–72 (2011)
39. Varga J., János–Kalmár, János (eds.): Einrichtungswerk des Königreichs Hungarn (1688–1690). Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 514 2010. (2011)
40. Weisz Boglárka: Az Árpád-kori harmincadvám. In: Juan Cabello, C. Tóth Norbert (ed.) Erősségénél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére. Nyíregyháza: Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, 267–278. (A Jósza András Múzeum Kiadványai; 68.) (2011)
41. Zsoldos Attila: Magyarország világi archontológiája 1000–1301. Budapest: MTA Történettudományi Intézete, 382 (História könyvtár – kronológiák, adattárak; 11.) (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Történettudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám ¹ :	100	Ebből kutató ² :	80
PhD, kandidátus:	55	MTA doktora:	8
		Rendes tag és levelező tag:	3
Az intézethez kötődő akademikusok száma ³ :			4
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			14

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			477
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			396
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	96	idegen nyelven:	6
külföldi folyóiratban magyarul:	13	idegen nyelven:	13
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	10	idegen nyelven:	10
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	110	idegen nyelven:	27
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	13	idegen nyelven:	7
Sorozatszerkesztés magyarul:	6	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	2011	Összes független hivatkozások száma:	2011
Kapott recenzió, kritika:	24		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	112	hazain:	145
Nyilvános esemény ¹³ :	2	kulturális rendezvények ¹⁴ :	16
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			12
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	24	hazai:	62
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	53	hazai:	19

6. A HAZAI FELSZŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			32
Témavezetések száma: TDK munka:	10	Diplomamunka (BSc):	23
Diplomamunka (MSc):	14	PhD:	28

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	355 221	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 5	Teljes saját bevétel: 262 231	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		14
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	36 594	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2700	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		5
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	10 750	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2397	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	246 384	EFt

VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
telefon: 1-309 2643; fax: 1-309 2624
e-mail: vki@vki.hu; honlap: www.vki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A 2011-es kutatómunkában mind elméleti, mind gazdaságpolitikai szempontból kiemelt figyelmet kapott – a válságkezelésen és a gazdaságpolitikai válaszokon túl – a világgazdaság és az Európai Unió, ezen belül Magyarország jövőjét is meghatározó stratégiai kérdések elemzése, illetve az ázsiai régió és a Független Államok Közösségének aktuális fejlődési trendjei, gazdasági sajátosságai. Kiemelt figyelmet fordítottak a magyar gazdaság versenyképességét befolyásoló feltételek alakulására, arra a külső feltételrendszerre, amelyben a magyar gazdaság jelenleg és a következő években tevékenykedik. Tovább folytatódott és megerősödött a világgazdaság főbb hagyományos és új szereplői (különösen Kína, de lényegében az egész ázsiai térség és Oroszország) fejlődésének, átalakuló gazdasági szerkezetének elemzése, a nemzetközi gazdasági erőviszonyok értékelése és az ebből a magyar gazdaság számára adódó új lehetőségek és kockázatok vizsgálata.

Az intézet hagyományos, és Magyarországon szervezett formában talán legnagyobb múltra visszatekintő európai integrációs kutatásai erőteljes hangsúlyt kaptak 2011-ben is, tekintettel Magyarország EU-s elnökségére az év első felében. Az EU kutatásokban felerősödött a stratégiai kérdések elemzése, elsősorban a 2014-2020-as költségvetés, az euro-övezet adósságválsága, a válságkezelés eltérő módjai és eredményei, illetve az Európai Unió külkapcsolatai, különös tekintettel Kínára és a poszt-szovjet térség utódállamaira. A globális válságkezelés, illetve ezen belül különösen az euro-övezet problémái már 2008-tól kezdődően az intézet kutatásainak egyik fontos területét jelentik, s ez a munka továbbra is jelentős kutatási kapacitások felhasználásával zajlik. Eleget téve a tudományos ismeretterjesztés feladatainak, az intézet publikációkkal, konferenciasorozatokkal igyekezett megfelelni a megnövekedett szakmai érdeklődésnek.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az intézet 2011-ben kutatásokat végzett a brüsszeli székhelyű Foundation for European Progressive Studies (FEPS) számára, melyben a 10 új tagállam (Málta és Ciprus kivételével) hatását vizsgálta az európai uniós döntéshozatalra. (The impact of the EU-10 on EU policy-making). Átfogó kutatás elemezte a „Tízek” legfőbb érdekeit és álláspontjait az integráció legaktuálisabb vitás kérdéseiben (agrárpolitika, kohéziós politika, 2014-2020-as keretköltségvetés, energiapolitika, bővítés, euró-övezeti válság, gazdasági válság). A projekt célja az álláspontok feltérképezése és annak beazonosítása volt, hogy hol vannak közös érdekek, amelyek alapján markáns befolyást gyakorolhat a közép- és kelet-európai régió az Unió fejlődésére. Ez a kutatás rendkívül lényeges, hiszen elősegít megtalálni azokat a kérdésköröket, amelyekben Magyarország és a térségbeli gazdaságok érdekei, stratégiai kihívásai hasonlóak, s ez a jövőbeni stabil és változó geometriájú stratégiai együttműködési területek azonosítását megkönnyíti.

Az intézet folytatta a 2005-ben indított saját projektjét és kiadványsorozatát. 2011-ben is megjelentette az úgynevezett Monitoring jelentést, amely éves összehasonlító elemzést és

kvantitatív, valamint kvalitatív értékelést foglal magában a 2004-ben, illetve 2007-ben csatlakozott közép- és kelet-európai EU-tagországok politikai helyzetéről és gazdasági teljesítményéről, felzárkózási folyamatáról. A tíz ország-tanulmányt magyar és angol nyelvű összefoglaló, valamint statisztikai táblák gyűjteménye követi. Az elemzés nagymértékben hozzájárul, hogy a magyar gazdaság fejlődésének főbb folyamatait stabil módszertani keretekben, komparatív, nemzetközi összehasonlítás révén megfelelően lehessen értékelni, s a következő évekre vonatkozóan a legnagyobb kihívásokat, s az azokra adandó válaszokat versenytársaink stratégiáinak figyelembe vételével lehessen kialakítani.

Az Országgyűlés Költségvetési Bizottságának felkérésére az intézet vizsgálatot végzett néhány ország adósságmenedzseléséről, illetve államcsődöt megélt országok tapasztalatairól. A kutatók Argentína, Lengyelország, Románia, Olaszország, Görögország és Írország tapasztalatait dolgozták fel. A kutatás eredményei rendkívül fontosak a jelenlegi nemzetközi és hazai gazdasági feltételek mellett, amikor az egyes országok eladósodásával kapcsolatos kérdések mind a szakemberek, mind a döntéshozók, mind pedig a laikus érdeklődők számára igen fontossá vált. A leglényegesebb következtetések alapján egyértelműen megállapítható volt, hogy az adósságfinanszírozásban a Nemzetközi Valutaalap részvétele megkerülhetetlen. Államcsőd esetén is az IMF hitel visszafizetésre kerül, a magánhitelezőkkel kapcsolatos tárgyalások elvégzésére általában igénybe szokták venni az országok a Párizsi vagy a Londoni Klub közvetítő szerepét. Az adósság részleges, vagy teljes elengedése után az adott ország csak több éves próbálkozások után nyerheti vissza a piac bizalmát, sok esetben nagyon hosszú, s nehezen megoldható társadalmi és gazdasági következményekkel kénytelen szembesülni az érintett gazdaság. A görög és az ír adósságkezelés vizsgálata felhívta a figyelmet arra is, hogy nagyon más egy komoly reálgazdasági versenyképességet felmutató országban az adósságkezelés feladata, mint egy ilyennel nem rendelkező gazdaság esetében. Az argentin és a lengyel tapasztalatok egyaránt arra utalnak, hogy az adósságtól való részleges, vagy teljes megszabadulás a fenntartható versenyképes gazdasági tevékenység kialakulását önmagában nem tudja megoldani, az egész gazdaságpolitikának kell erre irányulnia, és a fenntartható siker így is kétesélyes marad. A világ országai közül jellegzetesen kialakult egy csoport, ahol előfordul jelentős adósság/államcsőd, s ez nem függ önmagában a gazdasági fejletlenségtől. A közpénzügyi fegyelem, a folyó hiány alacsony szinten tartása, azaz az ún. stabilitási kultúra a döntő kérdés az adósságcsapda kialakulása szempontjából. Egy idekapcsolódó másik kutatás rendkívül lényeges kérdéseket érintett, amelyek a költségvetési egyensúly megőrzésében játszik döntő szerepet. Az intézet külföldi példákra építve, komparatív elemzés alapján fogalmazta meg azokat az ajánlásokat, amelyek hatékonynak és hatásosnak mutatkoznak az ésszerűen részletes költségvetés alkotásához, s elősegítik a túlzott mértékű költségvetési hiány kialakulásának megakadályozását.

Kiemelkedő kutatási eredménye az intézetnek az is, hogy a nagy hagyományokkal rendelkező Oroszország kutatás ismét jelentős eredményt produkált egy többéves projekt sikeres lezárásaként az ország gazdasági fejlődéséről és átalakulásáról készített könyv megjelentetésével. A mű az Akadémiai Kiadó „Oroszország két világ között” című kötete, amely a VKI kutatóinak tanulmányait tartalmazza. A könyv a Szovjetunió szétesése nyomán létrejött új orosz állam eddigi fejlődésének sikereit és kudarcait, kedvező és kedvezőtlen következményeit, távlati fejlődésének főbb tényezőit, világgazdasági, világpiaci re-integrálódásának politikai és gazdasági hátterét, formálódó globális szerepét világítja meg. Az orosz gazdasággal (és tágabban a poszt-szovjet térséggel) kapcsolatos munkák és az eredmények publikálása az intézet egyik tartósan sikeres, és évről-évre új kiadványok formájában megjelenő erőfeszítése a térségben zajló folyamatok mind szakértőkkel, mind pedig az érdeklődőkkel való megismertetésére.

További, mind az intézet közfeladatainak ellátása szempontjából, mind pedig a hazai gazdasági folyamatok és feltételek áttekintése és értelmezése szempontjából jelentős eredmények fűzhetőek a nemzetközi vállalatok magyarországi tevékenységével kapcsolatos kutatásokhoz. 2011-ben ezen a területen kiemelt hangsúly került annak a kérdésnek a vizsgálatára, amely arra irányult, hogy miként lehetne mérni a transznacionális vállalatok magyarországi leányvállalatainak pozíciójavulását a globális értékláncon belül. Mivel jelenleg a nemzetközi vállalatok értéklánc mentén történő szakosodása, s az egyes értéklánc-elemek leányvállalati hálózatban való telepítése zajlik, rendkívül fontos, hogy a különböző hozzáadott értéktartalmú tevékenységek hol kerülnek megvalósításra. E szempontból Magyarország nem csak a térségbeli hasonló gazdaságokkal versenyez, hanem globális szinten kell magához vonzania a magasabb „színvonalú” tevékenységeket, ez a gyors és fenntartható gazdasági növekedés és folyamatosan erősödő versenyképesség egyik fontos előfeltétele.

További fontos eredménynek tekinthető, hogy a Balkán gazdasági folyamatainak elemzése is sikerrel folytatódott 2011-ben, ami most egyrészt az EU-integráció lehetőségeire, másrészt pedig a volt Jugoszlávia területén zajló kisebbségépítés-kisebbségi integráció témakörének részletesebb elemzésére irányult. A tapasztalatok feldolgozása ezen a területen a határon túl élő magyarok mozgásterével, lehetőségeivel kapcsolatos értékelésekben nyújthat támpontot.

Megemlítendő még, hogy az intézet válságkutatásai 2011-ben is folytatódtak, s az euro-övezet válságának rendszeres értékelése, illetve a válságkezelés kapcsán kialakult új kockázatok menedzselési problémáival kapcsolatos folyamatos elemzés mellett elindult a specifikusan a közép-európai térség kkv szektorának válságkezeléssel kapcsolatos tapasztalatainak a feldolgozása is.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A VKI szakmai feladatai részének tekinti, hogy aktívan kommunikáljon a társadalommal, kutatási eredményeit a tudományos ismeretterjesztés, médiakapcsolatok, nyitott rendezvények révén ismertesse az érdeklődő szakmai közönséggel, a szélesebb értelemben vett nyilvánossággal. A tudományos ismeretterjesztés különös hangsúlyt kapott 2011 első félévében, hisz a magyar EU-elnökséghez kapcsolódóan megnőtt a szakmai érdeklődés az Európai Uniót érintő stratégiai kérdések iránt. A VKI ezért nyílt műhelysorozatot szervezett 2011-ben „EU-elnökség, EU-kihívások” címmel. A nagy érdeklődést kiváltó szakmai beszélgetések témái között szerepelt többek között a Keleti Partnerség, az energetika kérdése, az EU-2020 program, az EU versenyképességének külső dimenziói, a közös agrárpolitika, a közös gazdasági kormányzás első fejleményei, illetve a stabilitási- és konvergencia-programok. Szintén az európai uniós stratégiai kérdésekhez kapcsolódik az a nemzetközi konferencia-sorozat, amelyet az intézet 2011 folyamán szervezett. A sorozat négy fő témakört tárgyalt: a pénzügyi kihívások és az euró stabilizálása, a visegrádi együttműködés kérdései, az EU bővítése és a Keleti Partnerség, illetve a következő pénzügyi keret (2014-2020) kérdései és a tagországok érdekei, illetve álláspontja. Ezek a nyitott előadások jelentős „laikus” érdeklődést is vonzottak a szakmai nyilvánosság mellett.

Az EU-elnökséghez kapcsolódóan megrendezésre került nemzetközi rendezvények mellett, amelyek nagy nyilvánosságot kaptak, az intézet havi, kéthavi rendszerességgel szervezett műhelybeszélgetéseket, amelyek szintén nyitottak voltak a szakmai közvélemény számára, s ezekhez a rendezvényekhez kapcsolódóan vagy az intézet honlapján és a sajtóban is megjelentek rövidebb-hosszabb értékelések.

Az intézet 2001 óta működtet a honlapján egy gyors reagálást jelentő, rövid cikkeket tartalmazó *short notice* cikksorozatot. Ebben a kutatók fontos és aktuális eseményekről mondják el szakmailag megalapozott véleményüket. Mindez alapos, naprakész tudást, a tudományos ismeretterjesztésre való fogékonyságot és hatékony szerkesztési elveket kíván meg. 2011-ben 35 ilyen cikk jelent meg ebben a sorozatban. 2011-ben elindult az angol nyelvű sorozat is, ennek keretében 40, aktuális világgazdasági eseményekhez kapcsolódó cikk látott napvilágot, s ezek alapvetően az Európai Unió aktuális kihívásainak egy-egy kapcsolódó kérdését világították meg szakmai érvekkel, de törekedve arra, hogy ne csak a szakmai közvélemény számára jelentsen hasznos és értelmezhető információkat. Ezek az anyagok az év harmadik negyedétől elérhetővé váltak a *Facebookon* is. Az intézet egyre erőteljesebben törekszik használni azokat a kommunikációs csatornákat, amelyek napjainkban sokkal nagyobb olvasói elérhetőséget biztosítanak, mint a korábbi évtizedek hagyományos eszközei.

Az intézet évek óta kialakult együttműködés révén rendszeresen bemutatja egy konferencia keretében az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája (UNCTAD) által kiadott *World Investment Report*-ot a közvetlen külföldi tőkebefektetésekről. Az intézet ezt az anyagot elsőként kizárólagossággal ismerteti a jelentés legfontosabb megállapításait Magyarországon, s ez 2011-ben is jelentős médiarésztvételt, azt követően pedig komoly és széles körű írásos sajtóértékelést eredményezett.

A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából az intézet igen nagy érdeklődést kiváltó, aktuális kérdéseket is feszegető konferenciát szervezett „A világgazdaság új erőközpontjai és Magyarország lehetőségei” címmel. A világgazdaság erőközpontjainak elemzése során kitértek az előadók a G20-ak cannesi csúcstalálkozójának tanulságaira, Kína globális gazdasági felelősségére és szerepére, mint a világgazdaság motorja, illetve az eurózóna adósságválságára. Különösen fontos volt az is, hogy a rendkívül nagyszámú hallgatóság kérdéseinek megfelelően részletesen bemutatásra került, hogy ezek a nemzetközi folyamatok miként érintik a magyar gazdaság jelenlegi mozgásterét, s a következő években várható kihívásokat. (Ezeket a kérdéseket a nemzetközi tapasztalatokban jártas intézet számára folyamatosan megválaszolandó problémaként jelzik a hallgatóság köréből.)

Különösen nagy hangsúlyt helyez az intézet arra, hogy erősítse kapcsolatait a vállalati szektor szereplőivel, egyrészt a későbbi megbízások elnyerésének céljával, másrészt azonban a vállalatok nemzetközi tevékenységéhez szükséges információ-áramlás biztosításával. 2011-ben ennek érdekében megkezdődött egy olyan vállalati adatbázis kiépítése, amely már az év végén, de különösen 2012-től képes jelentősen növelni az elérhető gazdasági szereplők körét, fókuszálva az intézet számára legfontosabb témákhoz kapcsolódó cégekre. Ennek a megközelítésnek a jegyében a kutatóhely egyik fiatal kutatója közel nyolc hónapos terepmunkát végzett Vietnamban, Kínában és Délkelet-Ázsiában (különösen Dél-Koreában), melynek célja az üzleti környezet felmérése az ázsiai régióban a hazai kis- és középvállalatok befektetési szemszögéből, illetve ezen a téren kitörési pontok előterjesztése a kormányzat számára. Mindennek eredményeképpen a VKI kapcsolatba került azzal a néhány tucat vállalkozással, amelyek vagy valóban sikeresen tevékenykednek ebben a régióban, vagy pedig határozott stratégiájuk van. Az intézet munkatársai a vállalatokkal konzultációt kezdtek, s megindult a képzések, információs programok szervezése.

A kutatóhely szakmai profilja, küldetése egyértelműen feltételezi és megköveteli a nyitottságot, a társadalmi párbeszédet, az aktív – és komoly időráfordítást is igénylő – résztvételt a tudományos ismeretterjesztésben. A médiaszereplések részei a kutatói

tevékenységnek, ebben a VKI kutatói valószínűleg az akadémiai átlagot meghaladó módon vesznek részt. 2011-ben – nyilván pontos számot szinte lehetetlen mondani – de a hazai és külföldi tévé- és rádiós szereplések száma összességében több százat ért el.

Az elmúlt évek tapasztalatai kiváló példáját nyújtják a kutatási tevékenység és az eredmények gazdaságpolitikai, társadalmi hasznosításának is, hisz a világgazdasági válság nyomán ismét fokozott szakmai és média-érdeklődéssel szembesül a kutatóhely. A VKI kutatásai hozzájárulnak a magyar gazdaságpolitikai döntéshozók, állami intézmények sokoldalú informálásához. Nemzetközi összehasonlításban és mélyebb összefüggésekbe ágyazva mutatják be a válságkezelés eddigi tapasztalatait, illetve felhívják a figyelmet a válság következtében felerősödött újabb feszültségekre, a válság utáni átmenet stratégiai kérdéseire.

A VKI-kutatások eredményeit tartalmazó kiadványok gyakran kerülnek felhasználásra a felsőoktatásban. Ebben az is szerepet játszik, hogy az intézet munkatársai közül többen az ország szinte egészét lefedően kisebb-nagyobb rendszerességgel kurzusokat, előadásokat tartanak egyetemi/főiskolai hallgatók számára, s a visszajelzések alapján az egyetemi-főiskolai oktatókhoz képest a legtöbb esetben pontosan a kutatásokban szerzett ismereteik és gyakorlatuk révén szélesebb összefüggésrendszerbe ágyazottan, így a hallgatókat elmélyültebb gondolkodásra ösztönözve képesek őket ismeretekkel ellátni.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az intézet 2011-ben kapott konkrét feladatokat, mint partner egy 7. keretprogramos projektben, a Kölni Egyetem vezetésével szervezett konzorciumban. (*Integrated Training Programme for Analysis, Assessment and Advice on EU External Action and its Institutional Architecture*, EXACT). A program célja, hogy PhD - diákokat készítsen fel az Európai Unió külső akcióinak elemzésére, értékelésére és tanácsadásra. Az előzetes terveknek megfelelően 2010-ben lezajlott, a megfelelő szakmai előkészítés és konzultációk után, a Marie Curie ösztöndíjjal támogatott fiatal pályázók kiválasztása és szakmai programjuk egyeztetése a fogadó intézményekkel, így a VKI-val is. A két vendégkutató 2011 novemberétől az intézetben dolgozik, szakmai előrehaladásukról előre meghatározott projekt-terv szerint a VKI gondoskodik. Mindkét PhD - ösztöndíjas kutató témája szorosan kapcsolódik a VKI-ban zajló kutatásokhoz, öthónapos magyarországi szakmai munkájukat igen hasznosnak értékelik. Kutatási témájuk a nemzetközi fejlesztési együttműködés, illetve a Független Államok Közössége és az Európai Unió kapcsolatai. Utóbbi témában jelentős segítséget és szakmai támogatást kapnak az intézetben működő FÁK-munkacsoport tagjaitól, illetve a könyvtári adatgyűjtés révén.

A VKI, mint partner aktívan részt vett 2011-ben a *LISBOAN, Linking Interdisciplinary Integration Studies by Broadening the European Network* című projektben. (Reference number: 177316-LLP-1-2010-1-DE-ERASMUS-ENWA). A projekt célja, hogy figyelemmel kísérje, és európai áttekintésben elemezze a Lisszaboni Szerződéssel foglalkozó kutatást és oktatást, erről a partnerintézetek egységes formátumban készítenek beszámolókat. Az intézet – a 31 európai társországhoz hasonlóan – a projekt menetrendjének megfelelően áttekintést készített arról, hogyan jelenik meg a magyar felsőoktatásban a Lisszaboni Szerződés. Az értékelés eredményei, a Lisboan Watch aktuális kiadása elérhető elektronikus formában is.

Az intézet két további 7. Keretprogramos kutatási projektben vesz részt a Svéd Mezőgazdasági Egyetemmel kötött szerződése révén. A projektek ökológiai, környezetvédelmi, klímaváltozással kapcsolatos témákban támaszkodnak a VKI aktív

szakmai közreműködésére, ennek keretében több tanulmány és konferencia-előadás készült el 2011-ben, s az intézet képviseltette magát Durban-ben az ENSZ Klímaváltozással foglalkozó konferenciáján, és a projekthez kapcsolódó több nemzetközi rendezvényen is.

Az intézet 2010 óta partner a bécsi WIFO Intézet által szervezett konzorciumban, amely az Európai Bizottság Vállalkozáspolitikai és Ipari Főosztálya (DG Enterprise and Industry) felkérésére minden évben kiad egy európai versenyképességi jelentést. (European Competitiveness Report). Az előzetes jelentés bemutatójára 2011 januárjában került sor Budapesten a Világgazdasági Kutatóintézet szervezésében. A VKI kutatói részt vettek a jelentés elkészítésében, a konferencián korreferátumokban fejtették ki álláspontjukat, s 2011 folyamán tanulmányírással járultak hozzá a következő jelentés elkészítéséhez.

Az intézet jelentős erőfeszítéseket tett az utóbbi években a kapcsolatok újraélesztésére a Vietnami Társadalomtudományi Akadémia (Vietnamese Academy of Social Sciences) intézeteivel. A vietnami fél élénken érdeklődik Magyarország rendszerváltozással kapcsolatos tapasztalatai iránt, az átmenet és a piacgazdaság feltételeinek kialakítása, illetve a globális krízis és recesszió menedzselése képezi a közös munka egy-egy tematikus súlypontját. A közös munkát elősegítette az intézet személyes képviselője Vietnamban, valamint az ország iránt érdeklődő magyarországi vállalatok támogatása a terepmunkához. Az együttműködésre irányuló tárgyalások nyomán 2011-ben a felek konkrét kutatási együttműködést és témákat határoztak meg, erről megállapodás született, s ennek nyomán a magyar kutatók 2012-ben két Vietnamban rendezendő konferencián vesznek részt.

Az intézet 2011-ben nagyszabású konferenciát rendezett Oroszországról, neves orosz kutatópartnerek bevonása mellett. Az „Oroszország két világ között – 20 év eredményei, kudarcok és kilátások” címmel megrendezett konferencia az „Oroszország a globális rendszerben és Európában. Az EU-Oroszország kapcsolatok alakulását befolyásoló főbb tényezők változásai és ezek hatása az orosz-magyar kapcsolatokra” című OTKA kutatási program eredményeit mutatta be. Az előadók elemezték a Szovjetunió szétesése nyomán létrejött új orosz állam eddigi fejlődésének sikereit és kudarcait, kedvező és kedvezőtlen következményeit, távlati fejlődésének főbb tényezőit, világgazdasági, világpiaci reintegrálódásának politikai és gazdasági hátterét, illetve formálódó globális szerepét. Külön hangsúlyt fektettek annak elemzésére, hogy az Orosz Föderáció és Magyarország nemzetközi gazdasági és politikai kapcsolatait milyen hagyományos és új tényezők alakítják.

Az intézet 2011-ben két bilaterális konferencián képviseltette magát az akadémiai együttműködések keretében. Egyrészt Bukarestben került sor nagy szakmai visszhangot kiváltó rendezvényre, amelynek fő témái a közgazdasági gondolkodás gazdasági válsággal kapcsolatos változásai, valamint a nemzetközi pénzügyi problémák közép-európai térségre gyakorolt hatásai. A magyar-bolgár együttműködés keretében lebonyolított másik workshop a magyar és a bolgár kutatók aktuális, legfrissebb kutatási eredményeit volt hivatott áttekinteni. A délkelet-európai térség intézeti kapcsolatainak erősítésében nagyon fontos szerepet játszottak azok a rendezvények is, amelyek a Hanns Seidel és a Friedrich Ebert Stiftung szervezésében kerültek lebonyolításra Szerbiában és Szófiában egyrészt a Nyugat-Balkán EU-csatlakozásával összefüggő kérdésekről, a nyugdíj- és egészségügyi rendszerek fenntarthatóságáról és finanszírozási kérdéseiről, az európai gazdasági kormányzás kihívásairól.

Fontos új, és az intézet várakozásai szerint jelentős szakmai feladatokat jelentő együttműködés indult el Azerbajdzsánban, ahol az intézet az Azerbajdzsáni Köztársaság

Kormányának nemzetközi konferenciáján képviseltette magát, s több ígéretes megbeszélést folytatott közös projektek lebonyolításáról, illetve a gazdasági transzformáció bizonyos aspektusainak magyarországi tapasztalataival kapcsolatos információk átadásáról. Ezt a nemzetközi kapcsolatrendszer erősíti az Azerbajdzsán magyarországi nagykövetségével való kapcsolatfelvétel is.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézet tagja egy konzorciumnak, amely 2011-ben nyerte el a 7. Keretprogram támogatását WWWforEurope: Welfare, Wealth and Work for Europe - Europe moving towards a new path of economic growth and social development (WWW Európáért – jólét, egészség és munka Európának, Európa új úton halad a gazdasági növekedés és a társadalmi fejlődés felé.) című projektjével. A projekt célja, hogy átfogó elemzést nyújtson az Európában végbemenő gazdasági, társadalmi és ökológiai átalakulásokról, és kidolgozza az Európát érintő legfontosabb (globalizáció, demográfiai változások, új technológiák és a poszt-indusztrializáció, ökológiai és klímaváltozással kapcsolatos kérdések) kihívásokra adandó politikai válaszokat. A projekt 2012-ben kezdődik.

A korábbi együttműködés folytatásaként a brüsszeli székhelyű Foundation for European Progressive Studies (FEPS) szerződést kötött az intézettel és megbízta az EU közép-európai tagállamainak EU-n belüli érdekérvényesítő képességéről szóló kutatás elvégzésével. A kutatás célja az érintett tagállamok álláspontjainak feltárása az integráció legaktuálisabb kérdéseiben (agrárpolitika, kohéziós politika, 2014-2020 keret költségvetés, energiapolitika, bővítés, euro-övezeti válság, gazdasági válság). A projekt célja emellett annak beazonosítása, hogy hol vannak közös érdekek, amelyek alapján markáns befolyást gyakorolhat a közép- és kelet-európai régió az Unió fejlődésére.

Az Országgyűlés Költségvetési és Számvevőszéki Bizottságának megrendelésére az intézet vizsgálatot végzett néhány ország adósságmenedzseléséről, és néhány államcsődöt megélt ország tapasztalatairól. A kutatók Argentína, Lengyelország, Románia, Olaszország, Görögország és Írország tapasztalatait dolgozták fel. A kutatás arra kereste a választ, hogy milyen gazdasági fejlődés valósul meg az adósságteher által leginkább érintett országokban, illetve milyen következményekkel jár, ha egy ország nem képes rendben törleszteni adósságát, s államcsőd következik be.

Ugyancsak a Parlament Költségvetési és Számvevőszéki Bizottságától kapta az intézet a költségvetési politikával kapcsolatos tapasztalatok nemzetközi feldolgozására vonatkozó kutatási feladatot. A projekt célja az volt, hogy külföldi példákra építve adjon információkat és ajánlásokat az ésszerűen részletes költségvetés alkotásához.

Az Umea-i Mezőgazdasági Egyetemen közös FP 7 projekt keretében a VKI aktívan részt vett a globális felmelegedéssel és klímaváltozással kapcsolatos nemzetközi kutatásban, s számos konferencián képviseltette magát előadásokkal ebben a témakörben. Két projekt zajlik jelenleg (Forest-Water Interactions – Future Work; Carbon Accounting and the Climate Politics of Forestry).

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Artner Annamária: Új regionalizmus és válságmenedzsment. *Fejlesztés és Finanszírozás* 9:(1) pp. 31-41. p. 11 (2011)

2. Artner Annamária: A válság anatómiája – az írországi példa. *Statisztikai Szemle* 89:(12) pp. 1269-1288. (2011)
3. Éltető Andrea: The Economic Crisis and its Management in Spain. *Eastern Journal of European Studies* 2:(1) pp. 41-55. (2011)
4. Farkas Péter: Beruházás, megtakarítás és nettó transzfer a világgazdaság térségeiben. *Statisztikai Szemle* &: pp. 839-858. (2011)
5. Fleischer Tamás: Sustainable mobility at the EU level – and the new transport White Paper. In: Gather Matthias, Lüttmerding Attila (szerk.): Transport and the environment, Sustainable transport, Green corridors: Proceedings of the 8th SoNorA University Think Tank Conference, Szczecin, 16th of June 2011. Szczecin, Lengyelország, 2011.06.16. Erfurt: &, pp. 17-28. (SoNorA University Think Tank Conferences; 7.)
6. Inotai András: Twenty years of economic development: The new member states of the European Union and Western Balkan countries: a comparison. In: Michael Ehrke (szerk.) Export-led growth: Central European experiences - magic formula for the Western Balkans? Belgrade: Friedrich Ebert Stiftung, 2011. pp. 17-42.
7. Inotai András: After the crisis? *Public Finance Quarterly* &:(3) pp. 360-378. (2011)
8. Ludvig Zsuzsa: Magyar–oroszl kapcsolatok a rendszerváltást követő két évtizedben: fókuszban a kétoldalú kereskedelem. In: Simai Mihály (szerk.): Oroszlország két világ között. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011. pp. 433-479
9. Ludvig Zsuzsa, Meisel Sándor (szerk.): Gazdasági válság a posztszovjet térségben.: Oroszlország, Belorusszia és Közép-Ázsia. Budapest: MTA Világgazdasági Kutatóintézet, 2011. 243 p. (Kelet-Európa Tanulmányok) 8.
10. Rácz Margit: Crisis developments in the euro area. *Public Finance Quarterly* 2011:(1) pp. 94-107. (2011)
11. Szalavetz Andrea: Innovációvezérelt növekedés? *Közgazdasági Szemle* 58:(5) pp. 460-476. (2011)
12. Szanyi M, Iwasaki I, Makó Cs, Csizmadia P, Illésy M: Emergence and Development of Industry Clusters in Hungary: Searching for a “Critical mass” of Business via Cluster mapping. *Journal of The Japanese Society for Comparative Economic Studies* 2011:(17) pp. 30-55. (2011)
13. Iwasaki Ichiro, Csizmadia Péter, Illéssy Miklós, Makó Csaba, Szanyi Miklós: Foreign Direct Investment, Information Spillover and Export Decision: Evidence From Hungarian Firm-Level Data. *The Journal of World Investment and Trade* 12:(4) pp. 485-518. (2011)
14. Szigetvári Tamás (szerk.): The European Union's Eastern Partnership.: Experiences, Efforts and Expectations. Budapest: Institute for World Economics of the Hungarian Academy of Sciences, 2011. 113 p. (East European Studies; 3.)
15. Szunomár Ágnes: The present and future of the China-EU relationship.: Sensitive questions and other current issues. In: Matura Tamás (szerk.): Asian Studies - 2011. Budapest: Magyar Külügyi Intézet, 2011. pp. 171-187.
16. Weiner Csaba: Oroszlország a világ átalakuló energiagazdálkodásában. Az orosz gáz-, olaj- és szénipar a XXI. század első évtizedének végén. In: Simai Mihály (szerk.): Oroszlország két világ között. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011. pp. 357-431.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Világgazdasági Kutatóintézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám ¹ :	47	Ebből kutató ² :	30
PhD, kandidátus:	17	MTA doktora:	3
		Rendes tag és levelező tag:	1
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			8

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			205
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			52
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	67	idegen nyelven:	6
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	11
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	7	idegen nyelven:	3
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	24	idegen nyelven:	14
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	5	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	4	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	221	Összes független hivatkozások száma:	180
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	71	hazai:	84
Nyilvános esemény ¹³ :	11	kulturális rendezvények ¹⁴ :	1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	10	hazai:	18
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	21	hazai:	9

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			10
Témavezetések száma: TDK munka:	13	Diplomamunka (BSc):	67
Diplomamunka (MSc):	20	PhD:	7

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	165 254	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 3	Teljes saját bevétel:	27 298 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		5
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	10 764	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		3
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	5461	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		3
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	5575	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		3
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	8024	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	4438	EFt

ZENETUDOMÁNYI INTÉZET

1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 7.; 1250 Budapest, Pf.: 28.

telefon: 1-356 6858; fax: 1-375 9282

e-mail: igazgatosag@zti.hu; honlap: www.zti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

- zenetörténeti kutatások: régi zenetörténet, magyar zenetörténet, Bartók-kutatás
- a népzene gyűjtése, archiválása, rendszerezése, közreadása
- a néptánc kutatása és közreadása
- zenei muzeológia és bibliográfia
- a *Studia Musicologica* nemzetközi zenetudományi folyóirat szerkesztése

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Zenetörténeti kutatások

Régi zenetörténet

A 2010-től az OTKA támogatásában is részesülő *GRADUALIA*-projekt munkálatai keretében 12 új forrás tartalomjegyzéke készült el, amelyek folyamatosan kerülnek fel a Régi zenetörténeti osztály honlapjára, s így lehetővé válik kutatásuk és összehasonlításuk. Különösen nagy előrehaladás történt a zágrábi egyházmegye miseforrásainak feldolgozása terén, amit az tett lehetővé, hogy pályázati támogatás révén egy további háromfős kutatócsoport csatlakozhatott a munkálatokhoz. Megtörtént további 50 forrás indexének korszerűsítése is.

A Tridentinumot követő századok liturgikus egyszólamúságának kultúrtörténetbe ágyazott kutatása területén összehasonlító vizsgálatok folytak a „római” típusú források ordinariumban, amelyek elsősorban azt próbálták meg kideríteni, milyen utak vezetnek a Tridentinum utáni normalizálás és egységesítés évszázadokig tartó folyamatához.

Új kutatási témaként kezdték meg a *Váradi („Zalka”) Antifonále* kritikai kiadásához kapcsolódó vizsgálatokat. A legfontosabb felfedezést a *Váradi Antifonáléból* származó, a szlovákiai Modor város levéltárában fellelt 13 eddig ismeretlen fólió azonosítása és elemzése jelentette. Ez a felfedezés ráirányította a figyelmet a töredékkutatásra, egyúttal a nemzetközi együttműködés irányába terelve a kutatást. A Bécsben megrendezett Cantus Planus konferencián közép-európai együttműködés terve fogalmazódott meg, amely az Osztrák Tudományos Akadémia felkérésével az Österreichische Nationalbibliothekban található esztergomi rítusú töredékek osztrák–magyar közös kiadására irányul. Több publikációt jelentettek meg a *Corpus Hollandrinum* nemzetközi kutatócsoporttal folyó együttműködés keretében.

A mikrofilm-gyűjtemény digitalizálása 30 további kódex hozzáférhetővé tételét eredményezte. Új digitális forrásokhoz jutottak hozzá az Egyetemi Könyvtárból és az OSZK-ból, továbbá két Tridentinum utáni forrás digitális másolata készült el az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárában (Tridenti Graduale, Velence 1629; 18. századi kéziratos bencés hymnarium). A kialakult gyakorlatnak megfelelően a digitalizált források

hozzáférhetők az intézet belső hálózatán, illetve áttekintés található róluk az interneten is (<http://www.zti.hu/earlymusic/cd-catalogue/cd-catalogue.html>).

Magyar zenetörténet

Tanulmányt készítettek a *Csáti graduál* (1602) közreadásához. Az *Anna Hannsen Schuman kódex* közreadásához 27 egyszólamú responzórium és himnusz grafikázása készült el cseh források alapján. Összesítő táblázatot készítettek a magyar nyelvű graduál-antifonák összkiadásához. Vizsgálták a kéziratos graduálok és a nyomtatott *Öreg graduál* viszonyát és a *Vietoris tabulaturás könyv* második kiadásának (Musicalia Danubiana 5) függelékében közlésre kerülő töredékeket.

Az Erkel Ferenc Operái Kritikai Kiadás keretében elkészítették a *Sarolta* III. felvonásának kottagrafikáját a mű kritikai kiadásához. Tanulmányozták az 1830–40-es években a Nemzeti Színházban működött muzsikusoktól származó forrásokat. Kb. 700 felvétellel bővítették 19. századi operák 65.000 digitális felvételt tartalmazó archívumát a kolozsvári Akadémia, a Kolozsvári Magyar Opera, a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár, illetve az OSZK forrásaiból. *Erkel Ferenc három operája* címmel tanulmánykötetet adtak közre a Bátor Mária, a Hunyadi László és a Bánk bán librettóinak kritikai kiadásával, a keletkezéstörténetet, a zenei és szövegi forrásokat és a korai recepciót ismertető tanulmányokkal. Disszertációt írtak az Erkel-műhely működésének első két évtizedéről, valamint Schodelné Klein Rozáliáról.

Az OTKA támogatásával elkészítették és a Zenetudományi Intézet honlapján közzétették az operettjátszás magyarországi forrásainak katalógusát (<http://zti.hu/files/operettforrasok.pdf>), és tanulmányt készítettek a forráskutatás eredményeiről.

A 20. század első fele zenetudomány-történeti kutatásainak keretében feldolgozták Lendvai Ernő pályakezdésének kontextusát, illetve a magyarországi zenei analízis kezdetét. Elkészítették a *Katholikus kántor* című folyóirat zenetudományi írásainak mutatóját. Feminista szempontból értékelték Kodály Zoltán antikvítás-recepcióját. Feldolgozták és tanulmányban vizsgálták 15 komponista kb. 170 zeneművét az 1957 és 1967 közötti időszakból, valamint Kurtág György első, avantgárd korszakát. A *Magyarország zenetörténete* 20. századi kötete számára elkészítették az 1900 és 1989 közötti zeneszerzés-történeti fejezetek részletes tervezetét. Elkészült a magyarországi jazz 1947 és 1969 közötti eseménytörténetének adattára. Elvégezték a Budapesti hangverseny-katalógus adatbázissá konvertálását és korrekcióját. Bibliográfiát készítettek a romániai Bartók-recepció 1945 utáni történetéről.

Bartók-kutatás

Elkészült a *Gyermekeknek* revideált (1943) kiadásának közreadását tartalmazó kotta-főszöveg, és megkezdték az első kiadás alapján előkészített új kottaszöveg grafikázását. Elvégezték A *csodálatos mandarin* legkorábbi befejezésváltozatait tartalmazó források összehasonlító forráselemzését. Elkészült további 34 összehasonlító dallamtáblázat Bartók népdalfeldolgozásaihoz, valamint 178 további dallamtábla kézírata. Részletesen vizsgálták egyes Bartók-művek különböző kiadásait, zenekari művek fellelhető szólamanyagait, a művekre vonatkozó levelezést és a korai előadásokat.

A gyűjtemény hosszú távú megőrzése, védelme érdekében a Bartók-hagyatékban jelentős digitalizálási munkálatokat folytattak: összesen mintegy 7.500 képfájl terjedelemben elkészült Bartók rövidebb tudományos dolgozatai és előadásai valamennyi forrásának digitalizálása, és megkezdődött Bartók eredetiben, illetve másolatban hozzáférhető leveleinek digitalizálása.

Belső használatra elkészült a koncertprogramok egyesített digitális gyűjteménye, mely összesen 6.700 képfile-t tartalmaz. Bartók 192 levelének adataival bővült a levelek katalógusa, közülük a Guido Gattihoz intézett levelek szövege bekerült a számítógépes adatbázisba. Folyamatosan gondozták a Bartók-szakirodalom bibliográfiáját.

Tanulmányozták Bartók és a cigányzene kapcsolatát, Pásztory Ditta előadóművészi hagyatékát, Bartók olaszországi fogadtatását, Bartók egyenemű karainak szövegkezelését, *A kékszakállú herceg vára* hangszerelési kérdéseit, a *Kontrasztok* újonnan felbukkant másolatát, Bartók és Liszt, illetve Bartók és Enescu kapcsolatát.

A legfrissebb Bartók-monográfia tervezett szlovákiai kiadásához előkészítették a képanyagot, valamint Bartók zeneműveinek és írásainak jegyzékét.

Népzene kutatás és archiválás

Népzenei gyűjtőutakat tettek 11 erdélyi és 3 kárpátaljai faluban. A jelenkori használati zene kutatása terén 20 napnyi terepmunka keretében 10 órányi hangfelvételen és 4 órányi videofelvételen dokumentálták egy Tolna megyei falu zeneéletét. Állagmegőrző tevékenység keretében digitalizáltak 23 órányi, veszélyeztetett hordozón tárolt hangfelvételt. Az EuropeanaConnect-projekt European Digital Library-pályázata keretében feldolgoztak és közzétettek kb. 1000 hangzó felvételt és azok metaadatait (<http://www.dismarc.org/index.php>). A népzenei lejegyzésgyűjtemény kb. 1200 darabbal bővült. A játékgyűjteménybe 117 új játékot osztottak be, és 41 új támlapot készítettek. Elkészült 28, az új adatok beosztása következtében keletkezett játéktípus, továbbá 638 kotta és 1534 dallam nélküli játékszöveg leírása. Megkezdtek az intézetben letétben elhelyezett Vujicsics-hagyaték feldolgozását.

Elvégezték *A Magyar Népzene Tára*, a magyar népzene kritikai összkiadása XI. és XII. kötetének korrektúráját, összesen 1496 főszövegi és 514 jegyzetdallammal, bevezető tanulmánnyal, terjedelmes jegyzetekkel és szövegmutatókkal, továbbá valamennyi szöveges rész angol nyelvű fordításával. Népzenei lejegyzéseket (93 darab) és tanulmányt készítettek, valamint audiovizuális példákat válogattak (96 audio- és 26 video-felvétel) a *Magyar Népzenei Antológia* hangzó kiadvány DVD-ROM közreadásához. Korrigálták a *Magyar népdaltípusok példatára* című internetes gyűjteményt (<http://nepzeneipeldatar.hu/>).

A török és mongol népek népzenejének gyűjteménye számára összesen 9 hétnyi gyűjtőút keretében mintegy 830 dallamot, fényképeket és interjúkat rögzítettek Törökországban, Türkmenisztánban és Kazakisztánban. Lejegyezték 300 kirgiz dallamot. Elkészítették a karacsáj népzeneéről szóló monográfia kéziratát, ehhez további 350 dallamot jegyeztek le és rendeztek sajtó alá. Összeállították a monográfiát kiegészítő audio CD és video DVD anyagát is.

Tanulmányozták Kodály Zoltán publikálatlan leveleit, Almási Sámuel 19. századi népdalgyűjteményeit, az udmurt és magyar népzene trichord-dallamait. Véglegesítették a történeti betlehemesek zenei részeinek kottagrafikáit. Kiadásra készítették elő a XXVI. ESEM (European Seminar in Ethnomusicology) konferencián elhangzott előadásokat. Tanulmányt jelentettek meg a népénekgyűjtések módszertanáról, Bartók, Kodály és Lajtha folklorizmus-szemléletéről, a Berlinben őrzött Küppers-Sonnenburg népzenei gyűjtés magyar vonatkozásairól, a népi hangszeresség speciális effektusairól, a hajdútánc-ungaresca dallamtípusról, a magyar népzene régi rétegeinek török–mongol kapcsolatairól és a roma népköltészet kutatástörténetéről.

Néptánc kutatás és archiválás

Terepgyűjtéseket végeztek 4 bánsági településen; ennek keretében 3 órányi videofelvétel, 110 fotó és 4 interjú készült. Interjúkat készítettek továbbá Inaktelkén. A Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívumában 35 darab 20. század eleji táncfolklorisztikai vonatkozású kéziratot tártak fel. Elkészítették 1945-ig bezárólag a néptánc vonatkozású dokumentumfilmek részletes jegyzékét (54 tétel). Feltárták és feldolgozták a Gyöngyösbokréta-mozgalom szakirodalmát és egyes forrásait (filmeket, kéziratokat); ezekből interneten megjelentetett összeállítást és bibliográfiát készítettek. Fejlesztették az interneten nyilvánosan elérhető Néptánc Tudásbázist, amelynek elkészült a számítógépes keretrendszere. Táblázatba foglalták a Motívumtár (12.000 elem) és a Táncfolyamattár (500 elem) metaadatait, és elkészítették a metaadatok által leírt, letölthető dokumentumokat. Elkészítették 57 táncfolyamat 4776 ütemének számítógépes lejegyzését. Közreadták a *Tánc – Jel – Írás* című kötetet, amely a néptánc kutatásban a kutatóktól elvárt táncnotációs ismereteket összegezve bemutatja a lejegyzésre használt Lábán-kinetográfia rendszerét. A könyv újdonsága a mozdulatelemzési ismeretek és a rendszer jelölésmódjainak, szabályainak együttes tárgyalása, valamint a fotós, grafikai és notációs megoldások egyidejű használata. Dolgozatot jelentettek meg a táncról mint a kulturális örökség részéről, és a kelet-európai partnerakadémiák néptánc archívumairól. Kutatást végeztek a táncról mint kulturális szövegről, ami a készülő ugrós monográfia 4. köteteként tervezett könyv elméleti háttérének megalapozásául szolgál. Vizsgálták a hagyományos tánc szerepét a Bibliában, forrásfeltárást végeztek a 19. századi páros táncok magyarországi megjelenéséről, fogadtatásáról és elterjedéséről. Disszertációt védtek meg a magyar táncfolklor átalakulásáról 1896 és 1945 között.

Zenei muzeológia

Augusztus 28-ig tartott nyitva a 2010-ben megnyílt *Opera és nemzet* című emlékkiállítás Erkel Ferenc születése kétszázadik évfordulójának tiszteletére. Október 1-én *Liszt és a társzművészetek* címmel Liszt Ferenc születése kétszázadik évfordulójának tiszteletére megnyitották a Zenetörténeti Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár és a Nemzeti Galéria közös emlékkiállítását, melyen a társrendezők saját gyűjteményét képviselő dokumentumok mellett húsz további hazai és több külföldi közgyűjteményből kölcsönzött tárgy, nyomtatvány, grafika, festmény és más műtárgy – összesen közel 1000 exponátum – kerül bemutatásra. A kiállítás az irodalom és a képzőművészet összefüggéseibe állítva ismerteti Liszt Ferenc életművét, a más művészeti ágaktól kapott inspiráció, illetve a Liszttől származó hatások nyomainak felderítésével. A Zenetörténeti Múzeum 2009-ben megújult kiállítóterében bemutatott zenetörténeti kiállítások jelentős közművelődési szerepükön túl az intézet aktuális tudományos eredményeinek publikációs fórumaként is szolgálnak.

Konferencia

Liszt Ferenc születésének 200. évfordulója tiszteletére 40 külföldi és 11 hazai előadó részvételével megrendezték a *Liszt and the Arts* című interdiszciplináris konferenciát. A Bartók Archívum alapításának 50. évfordulójára nemzetközi zenetudományi kollokviumot rendeztek a szombathelyi Bartók Szeminárium és Fesztivállal együttműködve, amelynek 17 külföldi, 4 külföldön élő magyar, valamint 9 hazai magyar Bartók-kutató résztvevője volt. Az intézetben tartotta soros biennális konferenciáját a Lábán Kinetográfia Nemzetközi Tanácsa, amelyen Ázsia, Európa, Észak- és Dél-Amerika 16 országából 72 kutató vett részt. Intézeti munkatársak szervezésében rendezték meg a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság *Műelemzés – ma* című szimpóziumát, továbbá több népzene- és néptánc tudományi ülészakot.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Az intézet munkatársai folyamatos közönségszolgálati teendőket láttak el zenetörténeti, népzenei és néptánc témákban. Több könyvbemutatón ismertették az intézet munkatársainak közreműködésével készült kiadványokat. Az intézeti publikációk közül különösen a kottás kiadványok (Musicalia Danubiana-sorozat) a zenetudományi szakmán kívül a gyakorló muzikusok között is folyamatosan hatnak.

Jelentős érdeklődői kört vonzanak az intézet honlapján közzétett dokumentumok (különösképpen a népzenei és néptánc-felvételek): az éves egyedi látogatószám 330.000 volt, a letöltött objektumok száma 4,3 millió, összesen 467 GB mennyiségben.

Az intézet munkatársai a zene- és táncstudomány szűkebb körén túl a zeneélet számos területén tevékenykednek. A zenetörténet kutatói zenei és kulturális folyóiratokban, valamint a Magyar Rádióban kritikusként elemzik a kortárs magyar zeneszerzést, zenei előadó-művészetet, operajátszást. A népzene- és néptánckutató munkatársak többsége tanácsadóként, zsűritagként folyamatosan részt vállal a népzenei és néptánc mozgalom irányításában.

A Zenetörténeti Múzeum a tárgyév folyamán összesen kb. 8.000 látogatót fogadott. 71 szervezett csoport érkezett, amelyeknek többsége a tárlatvezetéssel együtt rövid hangversenyt is hallhatott. Kiemelt rendezvény volt június 24-én a Múzeumok Éjszakája, amelyen a 18 órától 24 óráig tartó folyamatos programoknak összesen 1.100 látogatója volt.

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium megbízásából lebonyolították az állami tulajdonban levő mesterhangszerek szemléjét.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Felsőoktatás

Az előző évekhez hasonlóan az intézet szorosan együttműködik a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszékével a zenetudományi képzésben, annak fontos gyakorló-kutató bázisát alkotja. A zenetudományi PhD-program vezetője az intézet osztályvezetője, oktatói között számos intézeti munkatárs tevékenykedik előadóként, témavezetőként, bírálóként. Intézeti munkatárs tanítja a népzenei ismereteket. Az intézet osztályvezetője vezeti a Népzenei Tanszék munkáját, és az oktatásban számos munkatárs közreműködik.

A munkatársak valamennyi kutatási témában rendszeresen fogadnak magyar és külföldi doktorandusokat és kutatókat alkalmi konzultációra. A néptánc- és táncíráskutatás területén tevékenykedő munkatársak a felsőfokú néptáncoktatás több intézményében tanítanak, illetve időszaki tanfolyamokat tartanak. 2011 folyamán az intézet munkatársai kinevezett oktatóként vagy óraadóként a következő felsőoktatási intézményekben tevékenykedtek: ELTE BTK (Folklore Tanszék), Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (Zenetudományi Tanszék, Egyházzenei Tanszék, Népzenei Tanszék, Zeneelméleti Tanszék, Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet), Pécsi Tudományegyetem (Romológiai Tanszék), Szegedi Tudományegyetem (Néprajzi és Kultúrantropológiai Tanszék), Magyar Táncművészeti Főiskola (Néptáncpedagógiai Tanszék).

Tudományos együttműködések

Az intézetnek érvényes együttműködési megállapodása van a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszékével és Egyházzene Tanszékével, az ELTE BTK Folklore Tanszékével, a Magyar Táncművészeti Főiskolával, a Néprajzi Múzeummal, az OSZK-val, az Egyetemi Könyvtárral és az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárával. A tudományos együttműködést segítik a szakmai szervezetekkel, a Magyar Néprajzi Társasággal, a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társasággal, valamint a Magyar Táncstudományi Társasággal kialakított jó kapcsolatok. Az intézet munkatársainak az akadémiai bizottságokban való részvétele (Zenetudományi Bizottság, Néprajzi Bizottság, Művelődéstörténeti Bizottság, Táncstudományi Munkabizottság) a kapcsolatokat még intenzívebbé teszi. Az intézet munkatársai szakmai kapcsolatokat ápolnak a Hagyományok Házával, az Európai Folklór Intézettel, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságával.

Nemzetközi kapcsolatok

Az intézetnek az akadémiák közötti csereegyezmények keretében tématervben rögzített együttműködési megállapodása van közép- és kelet-európai országokban működő partnerintézetekkel (Szlovénia, Szlovákia, Csehország, Szerbia, Horvátország, Románia, Moldáv Köztársaság, Ausztria, Lengyelország, Észtország, Litvánia). A munkatársak aktívan részt vesznek a nemzetközi szakmai szervezetek munkájában, s többen tisztséget is viselnek ezek bizottságaiban. Ilyenek a Nemzetközi Zenetudományi Társaság (IMS), a Nemzetközi Hagyományos Zenei Tanács (ICTM), Nemzetközi Tánc Tanács (CID), a Lábán Kinetográfia Nemzetközi Tanácsa (ICKL). A Népzenei Archívum EU-pályázata kapcsán részt vesz az európai népzenei archívumok szakmai szervezetének működésében; 2011 folyamán 7 nemzetközi tanácskozással került sor. A régi zenetörténet, a magyar zenetörténet, a zenei muzeológia és Bartók életművének kutatói Athénban, Bahiában (Brazília), Bázelen, Bécsben, Bukarestben, Jasna Górában, Pozsonyban, Zágrábban, a népzene- és néptáncutatók Ankarában, Bakuban, Belgrádban, Berlinben, Clermont-Ferrand-ban, Kolozsvárott, Limerickben, Ljubljánban, St. John's-ban (Kanada), Trondheimben vettek részt nemzetközi konferenciákon. Az intézet munkatársai zenetörténeti tárgyú kiállítást rendeztek Brüsszelben és Bukarestben.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben új OTKA-témaként kezdődött a zágrábi egyházmegye rítusának vizsgálata és a magyar népzenei típusrend négy további stílusának közreadása, valamint a karacsáj népdalok kiadása. Hét további zenetörténeti és népzenei téma részesült OTKA-támogatásban, többek között a magyar népzene keleti kapcsolatainak vizsgálata, a gregorián ének 1526 utáni magyarországi történetének feltárása, a tánc mint tudás, társadalmi gyakorlat és kulturális örökség tanulmányozása, a 20. századi magyar zeneszerzés és zenekultúra kutatása (össztámogatás: 68.371 E Ft). Az OTKA által támogatott témák változatossága és a támogatásoknak a humán tudományok terén jelentősnek mondható összege jól kifejezi az intézet kutatási területeinek sokoldalúságát, illetve ennek a tudományos közösség általi elismerését.

A Liszt-évforduló kapcsán megrendezett *Liszt és a társzművészetek* című kiállítást támogatta a Nemzeti Kulturális Alap és a Hungarofest Nonprofit Kft. (összesen: 28.100 E Ft). Ugyancsak a Hungarofest támogatta a *Liszt and the Arts* nemzetközi konferencia megrendezését (8.000 E Ft). A Liszt-kiállításon bemutatott Erard-zongora muzeális restaurálását a Budavári Önkormányzat támogatta (3.250 E Ft). A Nemzeti Erőforrás Minisztériumtól támogatást kapott az állami hangszerek szemléjének lebonyolítása (1.099 E Ft), az NKA-tól a nemzetközi

Bartók-kollokvium megrendezése (1.200 E Ft), valamint a *Zenetudományi dolgozatok 2010* megjelentetése (400 E Ft) és a *style hongrois* honlap elkészítése (500 E Ft), a Balassi Bálint Intézettől pedig a Liszt-kiállítás kísérőprogramjainak megrendezése (1.800 E Ft).

Az EU 7. kutatási keretprogramja keretében lezárult a 2009-ben indult *EuropeanaConnect European Digital Library* című pályázat.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

Önálló kötetek

1. Domokos Mária (szerk.): A Magyar Népzene Tára XI. Népdaltípusok 6. Budapest: Balassi Kiadó, 2011, 1259 p.
2. Fügedi János: Tánc – Jel – Írás. A néptáncok lejegyzése Lábán-kineográfiával. Szóló- és körformák. Budapest: L'Harmattan Kiadó – MTA Zenetudományi Intézet, 2011, 406 + 107 p.
3. Gupcsó Ágnes (szerk.): „Szikrát dobott a nemzet szívébe” – Erkel Ferenc három operája. Budapest: Rózsavölgyi és Tsa, 2011, 407 p.
4. Paksa Katalin (szerk.): A Magyar Népzene Tára XII. Népdaltípusok 7. Budapest: Balassi Kiadó, 2011, 1216 p.

Tanulmányok folyóiratban vagy kötetben

1. László Felföldi: Picturing Hungarian Patriotism. The Bikkessy Album. In: *Imaging Dance: Visual Representation of Dances and dancing* (Ed. Barbara Sparti, Judy Van Zile et al.), Georg Olms, Hidesheim–Zürich–NewYork, 2011, pp. 181–194
2. Kiss Gábor: Szakrális vagy aktuális. Újabb megközelítések a liturgikus egyszólamúság kutatásában. In: *Zenetudományi Dolgozatok 2010* (Ed. Kiss Gábor), Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2011, pp. 367–376
3. Katalin Kovalcsik: The research of the Romani folk poetry in Hungary from the 1870s to the middle of the 20th century. *International Journal of Romani Language and Culture* 1: 66–80 (2011)
4. Richter Pál: Bozóki Mihály énekeskönyve, 1797. In: „A keresztyényi gyülekezetben való isteni dicséretetek”. Népénektáraink tegnap és ma (Ed. Kovács Andrea). Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Kutatócsoport, 2011, pp. 337–350
5. Katalin Szacsvai Kim: Die Musikalien- und Instrumenteninventare der Figuralensembles im Ungarn des 18. Jahrhunderts. In: *Inventar und Werkverzeichnis: Ordnung und Zählung als Faktoren der Rezeptiongeschichte* (Ed. Thomas Hochradner, Dominik Reinhardt), Rombach, Freiburg i. Br., 2011, pp. 127–154
6. Tibor Tallián: Ferenc Erkel's Bátori Mária. The Classicism of a Romantic Opera. In: *L'eredità classica nella cultura italiana e ungherese nell'Ottocento dal Neoclassicismo alle Avanguardie* (Ed. Beatrice Alfonzetti, Péter Sárközy). La Sapienza, Roma, 2011, pp. 189–196
7. László Vikárius: Béla Bartóks Beziehungen zu Österreich. In: *Gemeinsame Vergangenheit – gemeinsame Zukunft? Musikalische Beziehungen Österreichs zu den neuen EU-Nachbarn Tschechien, Slowakei und Ungarn: Bruckner-Symposium 2006* (Ed. Theophil Antonicek, Andreas Lindner, Klaus Petermayr), Anton Bruckner Institut, Linz, 2011, pp. 59–84

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: Zenetudományi Intézet

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	65	Ebből kutató ² :	38
PhD, kandidátus:	26	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
Az intézethez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			7

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			175
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			113
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	13	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	3
recenzió, kritika magyarul:	9	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	2	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	25	idegen nyelven:	7
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	9	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	172	Összes független hivatkozások száma:	172
Kapott recenzió, kritika:	13		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	58	hazai:	49
Nyilvános esemény ¹³ :	11	kulturális rendezvények ¹⁴ :	77
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	12	hazai:	68
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	6

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			15
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	18	PhD:	29

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	208 440	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 3	Teljes saját bevétel:	50 403 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		12
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	68 371	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		15
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	11 361	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	39 042	EFt

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
TÁMOGATOTT KUTATÓCSOPORTOK

BCE DEMOGRÁFIAI KUTATÓCSOPORT

Moksony Ferenc, az MTA doktora
1093 Budapest, Közraktár u. 4-6.
telefon: 1-482 7333; fax: 1-482 7348
e-mail: ferenc.moksony@uni-corvinus.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport elsősorban a népesedési viszonyok területi és társadalmi különbségeinek vizsgálatával foglalkozik.

A halálozások kutatásával kapcsolatban a feladat egy 2010-ben indult vizsgálat folytatása volt, amely bemutatja, hogy milyen módon befolyásolja az élet minősége a halálozási viszonyokat és az életkilátásokat térségi viszonylatban. Ennek kapcsán kiszámításra és elemzésre kerül a kutatócsoport által kifejlesztett ún. módosított humán fejlettségi mutató különböző területi egységekre és időpontokra.

Folytatódott a hátrányos helyzetű kistérségek demográfiai viszonyait elemző vizsgálat. Ennek keretében a csoport a korábbiakban két empirikus adatfelvételt végzett a termékenység társadalmi különbségeinek feltárására. A 2011. évre tervezett egyik feladat a két adatbázis összehasonlító elemzésének publikálása volt. Az előbbi programhoz kapcsolódik egy kvalitatív vizsgálat, amely Borsodban kutatja a nők munkaerőpiaci részvételének és gyermekvállalásának összefüggéseit. Erre vonatkozóan az ez évi feladat az elkészült interjúk feldolgozása volt.

Az MTA Szociológiai Kutatóintézettel együttműködve az év során új kutatás indult, amely a tervezett gyerekek megszületését, ill. meg nem születését befolyásoló tényezőket vizsgálja. 2011-ben a cél a jövő évi adatfelvétel előkészületi munkáinak elvégzése volt.

A kutatócsoport tagjai aktívan részt vesznek az egyetemi oktatásban és részt vállálnak a tananyag-fejlesztésben is. Ez utóbbival kapcsolatban 2011-ben a feladat egy statisztikai témájú e-tananyag interaktív e-könyvvé való átalakítása volt.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az életminőség területi különbségeinek vizsgálata

Az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) által használt Human Fejlettségi Mutató (HMF) (Human Development Index) módosított változata (MHFM) lehetővé tette az *életminőség és a halálozási viszonyok közötti összefüggés vizsgálatát a 2001 és 2010 közötti időszakban* a megfigyelési egységek hierarchiájában: a régiók, megyék, kistérségek, a legalább százezres lélekszámú nagyvárosok és a főváros, illetve annak kerületei viszonylatában. A vizsgálat eredményei közé tartozik az *életkilátások tízéves időtrendjének kiszámítása*. Ez azt mutatja, hogy a 2001 és a 2010 közötti időszak nagyjában-egészében a *javulás* időszaka volt. Az egyik évről a másikra történő esetleges, lokális visszaesések az alapirányzatot nem befolyásolták. A megfigyelési egységek közötti különbségek annak eredményeként nőttek, hogy a jobb életminőségű egységekben a várható élettartam nagyobb mértékben, míg a rosszabb életminőségűekben kisebb mértékben javult és nem annak következtében, hogy az előbbieken kedvezően, míg az utóbbiakban kedvezőtlenül változott. A vizsgálat, ahogy a tervben is jelezve volt 2012-ben fejeződik be. Az eredmények megerősítik azt a tapasztalatot, hogy bizonyos megfigyelési egységek leszakadása nem csak az életkilátások abszolút rosszabbodása miatt következhet be, de azért is, mert *nem tudnak* azonos/hasonló mértékben

fejlődni, mint a kedvező helyzetben lévő területi egységek. A vizsgálat olyan alapkutatás, amelynek eredményei a kormányzati döntés-előkészítésben is hasznosíthatók.

Termékenység alakulása a hátrányos helyzetű kistérségekben

A hátrányos helyzetű kistérségek demográfiai jellemzőit vizsgáló projekt keretében publikálásra kerültek a kvantitatív vizsgálat eredményei. Megtörtént továbbá a munkaerőpiaci részvétellel kapcsolatos kvalitatív kutatás interjúnak feldolgozása.

A vizsgált alacsony iskolázottságú, 15–49 éves női népességben a foglalkoztatottság még a vártnál is alacsonyabb: a borsodi roma nők foglalkoztatási rátája csak 6%, a nem roma nőké 20% volt. Az interjús kutatásból számos olyan ellenőszöngző volt kimutatható, amely mind a férfiakat, mind a nőket távol tartja a formális munkaerőpiactól. A nők esetében ezen felül a viszonylag magas gyerekszám, a szülések időzítése, a gyerekek napközbeni elhelyezésének nehézségei, valamint mind az anyák, mind a gyerekek meglehetősen rossz egészségi állapota is közrejátszik abban, hogy az itt élő nők az átlagosnál is több évet töltenek távol a munkaerőpiactól. A projekt olyan alapkutatás, amelynek egyes eredményei szociálpolitikai és foglalkoztatáspolitikai relevanciával is bírnak.

Születés panelvizsgálat

Az MTA Szociológiai Kutatóintézzel közös születés-panelkutatás újdonsága, hogy egy 1988. évi adatfelvételt ismét meg panel-jelleggel, így lehetőség nyílik az egyéni életútban követni a rendszerváltozás hatását a gyermekvállalásra. Az év során a releváns szakirodalmak összegyűjtése és feldolgozása, valamint a panelminta kialakítása történt meg. A projekt alapkutatás, amelynek eredményei várhatóan a családpolitika számára is hasznosíthatók lesznek.

Módszertani e-tananyag fejlesztése

Elkészült a hatáselemzés statisztikai módszereivel foglalkozó angol nyelvű e-tankönyv. A projekt társadalmi hasznosulása a felsőoktatás minőségének és hatékonyságának javítása terén várható.

A nemzetközi migráció és a társadalmi struktúra kapcsolatának vizsgálata

A kutatás arra a kérdésre keres választ, hogy a nemzetközi vándorlás – ezen belül a külföldi vendégmunka és az oktatási célú migráció – milyen hatással van az anyaországban maradtak helyi társadalomszerveződésére. A vizsgálat három moldvai csángó településen folyik többféle kvantitatív és kvalitatív módszer együttes alkalmazásával. 2011-ben elemzésre kerültek a Moldvában és Magyarországon gyűjtött interjúk, kérdőíves és kapcsolathálózati adatok. Az eredményekből az év végéig doktori disszertáció készül, amely várhatóan 2012 első felében kerül megvédésre.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A csoport kutatásai témájuknál fogva nem csak a szűkebb szakmai közönség, de a társadalom szélesebb rétegei számára is érdekesek. Jelzi ezt az a médiaérdeklődés, amely elsősorban a különböző napi- és hetilapok részéről történő megkeresésekben nyilvánul meg. A munkatársak kutatási eredményeket ismertető előadásaiából és tanulmányaiból rendszeresen jelennek meg idézetek, ismertetések hazai sajtóorgániumokban.

A párbeszédet erősíti a kutatócsoport munkatársának irányításával folyó *Budakalász Kardiovaszkuláris Vizsgálat (BKV)* is, amely a település önkormányzatának megbízásából készül. Megtörtént a 400 fő adatainak feldolgozása a Társadalomkutatási Intézet (TÁRKI) részvételével. E mellett az orvosepidemiológiai vizsgálatok keretében elemzésre kerülnek a laboratóriumi leletek is. A longitudinális vizsgálat első évében az eddig számbavett sokaságban jelentős mértékben találtak olyanokat, akik nem tudtak magas vérnyomásukról,

illetve emelkedett vérzsír-szintjükről. Viszonylag kevés a rejtett II. típusú cukorbetegség előfordulása. A program alkalmazott kutatás, amelynek közvetlen társadalmi hasznosulása várható a korai szűrés pozitív hatása révén a vizsgált lakosság egészségi állapotára nézve.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport tagjai a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézetében aktív oktatási tevékenységet folytatnak, bekapcsolódtak mind az alap-, mind a felsőfokú graduális képzésbe. A kutatócsoport vezetője a Joint Master és PhD-programok keretében idén Trentóban tartott kurzust „Statistical Methods for Program Evaluation” címmel. A csoport másik munkatársa a Debreceni Egyetem OEC Népegészségügyi Iskolájának oktatási tevékenységében vesz részt.

A munkatársak az év során a BCE, a SOTE Kardiológiai Központjának, valamint az MTA Szociológia Kutatóintézet kutatóival folytattak közös kutatásokat.

A csoport munkatársai különböző nemzetközi és hazai, akadémiai és egyéb tudományos szervezetekben, szakmai egyesületekben töltenek be tisztségeket (European Public Health Association (EUPHA) Governing Council, International Academy of Suicide Research, Egészségügyi Tudományos Tanács Humán Reprodukciós Bizottság, MTA Demográfiai Bizottság). Tagjai több tudományos szakfolyóirat szerkesztőbizottságának és szakértői testületének (Archives for Suicide Research, Corvinus Journal of Sociology and Social Policy, Statisztikai Szemle, Szociológiai Szemle, Demográfia). A csoport doktorandusza PhD-disszertációját az Universitat Autònoma de Barcelona Antropológia Tanszéke oktatójának tutorálása mellett készíti.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben az MTA Szociológiai Kutatóintézettel együttműködésben indult az az új kutatás, amely a tervezett gyerekek megszületését, ill. meg nem születését befolyásoló tényezőket vizsgálja. A projekt finanszírozása az OTKA támogatásával, a kutatócsoport költségvetéséből való hozzájárulással történik.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Józan Péter: Rendszerváltozás és epidemiológiai korszakváltás Magyarországon; In: Az Európai Lakossági Egészségfelmérés keretében készült magyar vizsgálat. KSH Budapest 2011. 23 oldal
2. Moksony, Ferenc: Statistical methods for program evaluation. 2011. Electronic textbook available at:
www.uni-corvinus.hu/moksony/statistical_methods_for_program_evaluation.exe
3. Husz Ildikó: Alacsony végzettség – sok gyerek? A magas termékenység néhány területi és etnikai aspektusáról. Demográfia 2011. 1. 5-22.
4. Kónya, Hanna – Bodor-Eranus Eliza: The Prominent Csángó Hub. Key Actors in the Network Structure of the Csángó Elite. Review of Sociology, Vol. 17, Nr. 1. 2011. November
5. Császár Melinda: A státusztörvény végrehajtásának romániai tapasztalatai. Pro Minoritate 2011. Tavasz, 38–60.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: BCE Demográfiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	2,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus:	0	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			5
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			4
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	2	Összes független hivatkozások száma:	2
Kapott recenzió, kritika:	1		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	1	hazai:	8
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	4
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	0

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	15	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9000	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	1200 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	200	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	1000	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

BME KOGNITÍV TUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Kovács Ilona, az MTA doktora
1111 Budapest, Stoczek u. 2.
telefon: 1-463 1053; fax: 1-463 1072
e-mail: ikovacs@cogsci.bme.hu; honlap: www.cogsci.bme.hu/kutcsop.php

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az év során a kutatócsoport a támogatási ciklus második felében hangsúlyosan kidolgozott témát, az emberi készségtanulás és az alvás összefüggéseinek vizsgálatát folytatta, illetve a konkluzív eredménnyel lezárt munkák publikációit készítette elő. Ezen túl az elmúlt évben megkezdett hazai és nemzetközi kollaborációk keretében tovább folyt a témák kidolgozása, melyek elsősorban humán viselkedéses és elektrofiziológiai eljárások klinikai jellegű alkalmazásaival kapcsolatosak, így például: koraszülöttvizsgálatok, szkizofréniás betegeknek alkalmazott tesztek, vizsgálóeljárások kidolgozása az anorexia nervosa alcsoportjainak elkülönítésére, szemészeti vizsgálóeljárások kifejlesztése.

A csoport közfeladatai közé tartozott a hazai és külföldi tudományos/felsőoktatási bírálati ill. véleményező szervezetekben való aktív részvétel (pl. MAB Pedagógusképzési bizottság, BME Egyetemi Doktori Tanács, *Vision Research* és *BMC Neuroscience* szerkesztőbizottság), az oktatásban való aktív részvétel (lásd III. fej.), s újdonságként megjelent a BME szintű pályázati aktivitás, valamint a BME TTK kari vezetésben való részvétel.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

- A WS alvás „ujjlenyomatának” megállapítása a talamokortikális oszcillációs dinamika hátterén. Az év során az eddig lezajlott mérések, és reliabilitásvizsgálatok nyomán felrajzoltuk a magyarországi WS populációra jellemző alvás-EEG „ujjlenyomatot”, és azt cikk formájában, magas színvonalú nemzetközi folyóiratban publikáltuk (*Research in Developmental Disabilities* 2011)
- Viselkedéses teljesítménydeficitok és alvás EEG-korrelátumok összefüggéseinek feltárása WS-ben. A vizuális kontúrintegráció és a motoros szekvenciák tanulása terén végzett kontrollvizsgálatok eredményeit publikáltuk (*PloS ONE*, 2011). Az alvás és tanulás összefüggéseink feltárása WS-ben befejeződött, a publikációk folyamatban vannak.
- WS alanyok egyéni genetikai profiljának feltárása. Ikervizsgálat. Az általunk vizsgált WS populációban szerepel egy ikerpár WS tagja, akinek a genetikai profilját, valamint viselkedéses és alvási EEG-korrelátumait egészséges ikertesvérével párhuzamba állítva elemeztük. A publikáció beküldés alatt áll.
- Szemészeti szűrővizsgálatok kidolgozása. Koraszülöttvizsgálatok. A PTE-vel együttműködésben végzett csecsemővizsgálataink eredményei rendkívül konkluzívak: a humán látásfejlődés szélőséges kortikális ingerfüggőségére utalnak. Eredményeink a *Society for Neuroscience* (USA) 2011-es konferenciáján kerültek először bemutatásra, és a további publikáció folyamatban van.
- Tesztbatteria kifejlesztése az anorexia nervosa (AN) vizsgálatára. Első eredményeink a perceptuális rivalizáció kontroll vizsgálatával kapcsolatosan kerültek közlésre (*Frontiers in human Neuroscience*, 2011).

- A szkizofrénia klasztereinek elkülönítése viselkedéses vizsgálatokkal. A korábban megkezdett kontúr-integrációs vizsgálatok konklúzióinak levonása, a publikációk megjelentetése megtörtént (*Schizophrenia Bulletin*, 2011a, 2011b).

Kutatásaik relevanciáját a jelenlegi társadalmi viszonyok között egyértelműen kiemelkedővé teszi, hogy az emberi agy fejlődésével, s a fejlődés zavarai foglalkoznak. A tanulási képességeket és az agykéreg fejlődését meghatározó tényezők nyilván nem csak alapkutatási szempontból fontosak, hanem a neveléstudományt és számos klinikai területet is érintenek.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Azon túl, hogy a csoport az általuk vizsgált sérült alanyokat (Williams és Down szindrómával élőket, szkizofrén és anorexia nervosa beteget), hozzátartozóikat és kezelőorvosait folyamatosan tájékoztatja vizsgálatainak eredményeiről és implikációjáról, szélesebb társadalmi érdeklődésre számot tartó kutatási eredményeiket is rendszeresen hozzáférhetővé teszik. A csoport látással, fejlődési zavarokkal, valamint alvással és alvászavarokkal kapcsolatos kutatásai közvetlen és fokozott érdeklődést váltanak ki, hiszen mind a fejlődési- mind az alvászavarok a populáció jelentős részét komolyan érintik, akár szenvedő alanyként, akár szülőként. Kutatásaik eredményét ismeretterjesztő nyilvános előadások, televíziós műsorok, és írárok révén teszik a laikusok számára is elérhetővé, így például:

- *Jókai Klub 2010*, nov. 25. Előadás a látásról.
- *Rutgers University, USA 2011*, nov. 10. A koraszülött látás.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Jelentősebb nemzetközi kapcsolatok

- A kutatócsoport tagjai konzorciumi partnerként részt vesznek az EC támogatást elnyert „Middle European Interdisciplinary Master Programme in Cognitive Science”-ben, melynek keretében hallgatócsere zajlik a BME és más európai egyetemek között. (<http://www.meicogsci.eu/>)
- Aktívan részt vesznek a CNTRACS1/5-Cognitive Neuroscience Task Reliability & Clinical Applications Consortium (Washington U. St Luis, USA) munkájában. (<http://ccpweb.wustl.edu/CNTRACS.html>)

Jelentősebb hazai kapcsolatok

- A csoport vezetője a BME Pszichológia Doktori Iskola (Kognitív Tudomány témakörben) vezetője, és tagjai aktívan részt vesznek az iskola munkájában, valamint a Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskolájának tevékenységében
- A csoport vezetője a 2010-ben indult magyar nyelvű Kognitív Tanulmányok, és az ekvivalens angol nyelvű Cognitive Studies mesterképzési szak szakfelelőse. (<http://cogsci.bme.hu/~ktkuser/Cognitive Science/index.html>)
- A csoport tagjai jelentős feladatokat látnak el a BME Pszichológia MA, a PPKE Pszichológiai Intézet BA, illetve a Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi és Fogorvostudományi Karának magyar és angol nyelvű Orvosi pszichológia képzésében.
- A PTE ÁOK Élettani Intézetével, a Dr. Jandó Gábor által vezetett csoporttal együttműködésben, konkluzív eredményekkel sikeresen lezártak egy nagy nemzetközi visszhangra számot tartó munkát a koraszülöttek látórendszerének érésével kapcsolatban.
- Az év során a csoport együttműködését kérte az SE I. sz. Gyermekgyógyászati Klinika gyermek és ifjúságpszichiátere, Dr. Pászthy Bea, az anorexia nervosában szenvedő

fiatalok viselkedéses diagnosztikus tesztcsomagjának kidolgozására. Ez a munka 2011-ben 15 AN beeg vizsgálatával folytatódott, s az adatok elemzése folyamatban van.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Résztétel a Cognitive Neuroscience Task Reliability & Clinical Applications Consortium (CNTRACS), National Institute of Health, NIH 1 R01 MH0844840-01 támogatásával zajló munkában. A csoport által kifejlesztett módszer tesztelése történt ennek keretében, és számos publikáció született 2011 folyamán. A csoport lényeges pályázati tevékenysége 2012-ben erre a témára fog összpontosulni.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. P Gervan, A Berencsi, I Kovacs. Vision First? The Development of Primary Visual Cortical Networks Is More Rapid Than the Development of Primary Motor Networks in Humans. *PLoS ONE* 2011.;6(9) (2011)
2. MariannHudak, PatriciaGervan, BjörnFriedrich, AlexanderPastukhov, JochenBraun and Ilona Kovacs. Increased readiness for adaptation and faster alternation rates under binocular rivalry in children. *Frontiers in Human Neuroscience*; 5:128. (2011)
3. Geier J, Hudák M. Changing the Chevreul Illusion by a Background Luminance Ramp: Lateral Inhibition Fails at Its Traditional Stronghold - A Psychophysical Refutation. *PLoS One*; 6(10) (2011)
4. Gombos F, Bodizs R, Kovacs I. Atypical sleep architecture and altered EEG spectra in Williams syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research* 55:(3) pp. 255-262. (2011)
5. Weiss B, Clemens Z, Bodizs R, Halasz P. Comparison of fractal and power spectral EEG features: Effects of topography and sleep stages. *Brain Research Bulletin* 84:(6) pp. 359-375. (2011)
6. James M Gold Deanna M Barch Cameron C Carter Steve Dakin Steven J Luck Ilona Kovacs Angus W MacDonald III J Daniel Ragland Charan Ranganath Steven M Silverstein Milton Strauss. Clinical, Functional and Inter-task Correlations of Measures Developed by the Cognitive Neuroscience Test Reliability and Clinical applications for Schizophrenia Consortium(CNTRaCS). *Schizophrenia Bulletin* (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: BME Kognitív Tudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	5,5	Ebből kutató ² :	4,5
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			19
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			19
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	1	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	11
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	1283	Összes független hivatkozások száma:	1100
Kapott recenzió, kritika:	1		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	5	hazai:	3
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	2

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			0
Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	1
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	9

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	18 000	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	0	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

DE KLASSZIKUS MAGYAR IRODALMI TEXTOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

Debreczeni Attila, az MTA doktora
4010 Debrecen Egyetem tér 1.
telefon/fax: 52-512 934
e-mail: papp.eleonora@arts.unideb.hu

I. A kutatóhely fő feladatai a 2011-ben

A kutatócsoport 2011-es feladatai a vállalásban szereplő kiadások befejezésére összpontosultak, valamint az előző ciklusban elindított munkák folytatása és az új kezdeményezések útra bocsátása volt a cél.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Kazinczy önéletírásainak soron következő két kötete közül a *Fogságom naplója* megjelent, az *Erdélyi levelek* szerződéskötés után megjelenés előtt áll. A munkában lévő két levelezéskötet közül a hivatali levelezés anyaga még az utolsó utáni pillanatban is bővült a sajtó alá rendező újabb felvidéki kutatóútján, amihez egy frissen talált filológiai nyom alapján ragaszkodott: a remélteken túl még további 21 eddig ismeretlen levelet fedezett fel a tavaszi hasonló mennyiség felett, a hozzájuk tartozó mintegy háromszáz oldalnyi iratanyaggal együtt, jelenleg ezek bedolgozása folyik. A másik levelezéskötet főszövegei elkészültek, folyik a jegyzetelés, a befejezés folyó év június 30-ig várható. Egy kötet viszont hamarabb elkészült a tervezettnél, a *Szépliteratúra* több mint ezer oldalas kiadása már lektornál van.

A készülöben lévő további kötetek mellett kiemelendő az elektronikus változat készítésében történt előrehaladás: a *Pandekták* összefoglaló címen futó, Kazinczy összes kéziratos olvasmányát tartalmazó adatbázis jelenleg 6 kéziratos kötet anyagát tartalmazza sokszempontú feldolgozásban, differenciált keresési-böngészési felhasználásra nyújtván lehetőséget (<http://deba.unideb.hu/deba/pandektak>). Folytatódott a Kazinczy-hagyaték archiválása, ebben az évben a Ráday Gyűjtemény Szemere-tárában és a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtárban lévő kéziratok kerültek sorra, közel tízezer fotó mennyiségben. Mindezek alapján készül a levelezés kéziratkatalógusa, amely az MTAK kéziratkatalógusainak sorában fog megjelenni.

A kutatócsoport egyik segédmunkatársa sikeresen megvédte PhD-értekezését, amely a Kazinczy-kéziratoknak a munkaterv szerinti dokumentálásából nőtt ki, a dolgozat függelékében található *Orthologus és Neologus; nálunk és más nemzeteknél* című 13 ív terjedelmű Kazinczy szöveg pedig a kritikai kiadás egy új kötetét alapozza meg. A kutatócsoport egy másik tagja ugyancsak PhD-fokozatot szerzett Kazinczy témájú monográfiájával.

A Csokonai-kiadás elektronikus változatának további, a prózai részeken túli építése az életmű filológiájában zajló alapvető átértékelés eredményeinek függvényében haladhat majd tovább, jelenleg ugyanis három Csokonai-könyv készült-készül a kutatócsoportban. A kutatócsoport vezetője által készített könyv bemutatójára 2012. május 21-én kerül sor, a kutatócsoport konzorciumi csoportvezetője sikeresen megvédte MTA doktori értekezését, e Csokonai-életrajz kiadásra történő előkészítése folyamatban van, a kutatócsoport egyik senior kutatója pedig habilitációs értekezésként fogja benyújtani Csokonai-könyvét.

Az év során megjelent *Virág Benedek' Poétai Munkáinak* kötete, a *Barátságos mulatozások: Episztolagyűjtemények az 1770-es, 1780-as évekből* című kötet nyomdába adás előtt van, egy-két hónapon belül várható a megjelenése, a Jókai-kiadás *Elbeszélések 9. (1861–62)* című kötete publikációs támogatást nyert, jelenleg a kiadói szerkesztés zajlik, folyamatban van a következő Jókai-kötet (1863–1864) hasonló pályázatra való előkészítése, melynek része a lektori vélemény beépítése. A közköltészeti kötet és az Arany-család meséit feldolgozó kiadás idén tavasszal, illetve ősszel kerülhet lektorálásra kész állapotba. A Batsányi-levelezés tavaly elkészült mintegy 300 oldalnyi német szövegének idén megtörtént a magyarra fordítása.

A Gyulay Lajos naplóiit közlétező vállalkozás keretében öt kötet, a *Cara Patria*, az *Egy századja!*, az *Izlet*, a *Labik* és a „...*barátom a túlvilágon is*” papírkiadása jelent meg, ezek a megelőző hat, valamint a papírkiadásban még nem kapható további öt kötetrel együtt elérhetőek hálózati kiadásban is (www.gyulaynaplok.hu).

A sajtónyilvánosságot feltáró programrészen belül a sajtó alá rendezés alatt álló kötetek (Mindenek Gyűjtemény, Erdélyi Múzeum) munkálatai nem fejeződtek be, az előbbi esetben a sajtó alá rendező betegsége miatt, az utóbbi esetben pedig a sajtó alá rendező a Gyulay-vállalkozásban vállalt feladatait részesítette előnyben. Elkészült viszont Kazinczy folyóiratának, a *Magyar Museum*nak az elektronikus kiadása is, elsőként ebben a kiadástípusban (http://deba.unideb.hu/deba/magyar_museum).

A digitalizálási program folytatódott, jelentősen bővült az elérhető régi hírlapok és folyóiratok anyaga, a melléklapok és a *Hadi és más nevezetes történetek nagy részének repertóriumai feldolgozása* is megtörtént (http://irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/textologia/regi_f_h.php). Elérhetővé vált továbbá Kazinczy *Szépliteratúra* című kilenc-kötetes gyűjteménye, valamint Váczy János Kazinczy monográfiája, az eddig kiadatlan részekkel együtt (<http://irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/textologia/digitalizalas.php>).

A kutatási program folytonosságának biztosítása érdekében új kötetek munkálatai is megindultak, ezek közül kiemelendő az Aranka György-levelezés kiadásának előkészítése, melyet kolozsvári kutató készít. Megtörtént az MTAK-ban és az OSZK-ban található hagyatékok archiválása, és a jelenlegi ismeretek szerinti levélanyag (mintegy 1400 tétel) feltárása. Ugyancsak kolozsvári kutató készíti Kovásznai Sándor Gyöngyösi-kommentárjainak elektronikus kiadását, készen van a 370 oldalnyi főszöveg, s megtörtént az elektronikus adaptáció koncepciójának kialakítása. A korszak elméleti gondolkodását feltáró kiadási alsorozatok részeként pedig készül Szerdahely György Alajos nagyhatású kétkötetes munkájának a sajtó alá rendezése, magyarra fordítása, jegyzetelése, illetve további kisebb műfajelméleti könyveinek hasonló feldolgozása.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatóhely munkatársai rendszeresen vállalnak ismeretterjesztő előadásokat és publikálnak ilyen jellegű cikkeket, folyamatosan jelen vannak az elektronikus médiában, elsősorban TV-műsorokban való szakértői interjúk, beszélgetések formájában. A kutatócsoport honlapja (<http://irodalom.arts.unideb.hu/kutatas/textologia/>) tartalomszolgáltatást is nyújt.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatóhely az eddigi szakmai kapcsolatain túl sikeresen alakított ki együttműködést az Erdélyi Magyar Filozófiai Társasággal, melynek konferenciáján 2011 áprilisában a

kutatócsoport segédmunkatársa előadást tartott *A kéziratok Tejútrendszere – foliális olvasás a Kazinczy-hagyatékban* címmel. A kutatócsoport vezetője doktori eljárásban vett részt Kolozsvárott opponensként. Augusztusban, a nemzetközi hungarológiai konferencián, ugyancsak Kolozsvárott, a kutatócsoport több tagja is előadást tartott. A Gyulay-naplók feltárására épülve *Főúri kultúra és írásgyakorlat a 19. században* címmel konferenciát rendezett a szegedi konzorciumi csoport, melyen a korszak kutatói nagyszámban vettek részt.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben elsősorban a kutatócsoport elkészült köteteihez nyert publikációs támogatásokról lehet beszámolni (OTKA, NKA).

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Kazinczy Ferenc: *Fogságom naplója*, kiad. Szilágyi Márton. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011, 528.
2. *Virág Benedek' munkái*, kiad. Porkoláb Tibor. Budapest: Universitas Kiadó, 2011, 316.
3. *Gyulay Lajos: Károlina könyv*, kiad. Gere Zsolt, Szabó Ágnes, Szeged, 2011.
4. Czifra Mariann: A „nyelvújítási harc” korlátai – Egy kognitív metafora értelemképző szerepe a nyelvújítás narratívájában. *Irodalomtörténet*, 2011/3, 321–340.
5. Czifra Mariann: A kéziratok Tejútrendszere – foliális olvasás a Kazinczy-hagyatékban. *Korall Társadalomtörténeti Folyóirat*, 2011/4 (43), 5–29.
6. Debreczeni Attila: A Kazinczy kritikai életműkiadás textológiai problémái, in *Publicationes Universitatis Miskolcensis*, 2011, 25–32.
7. Debreczeni Attila: Translation-program of the first Hungarian periodical in the late 18th century, in *L'eredità classica nella cultura italiana e ungherese dell'Ottocento dal Neoclassicismo alle Avanguardie*, a cura di B. Alfonzetti e P. Sárközy, Roma, 2001, 239–246.
8. Granasztói Olga: Olvasótól – olvasóig. Észrevételek a magyar olvasástörténeti kutatások aktuális kérdéseire. *Korall Társadalomtörténeti Folyóirat* 12: (48) 2011, 5–25.
9. Granasztói Olga: The New Sans Souci – Remembrance of a Garden of Szepesség. *Hungarian Review* II: (4) 2011, 113–123.
10. Orbán László: *Kazinczy feljegyzései alkímiáról, szellemidézésről és egyéb „efféle bolondságok”-ról*, Széphalom, 21., szerk. Kováts Dániel, Sátoraljaújhely, 2011, 33–42.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			3

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			23
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			23
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	10	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban magyarul:	1	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	5	idegen nyelven:	1
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	2	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	109	Összes független hivatkozások száma:	109
Kapott recenzió, kritika:	5		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	2	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	2	hazain:	6
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	18 300	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	9 400 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	7600	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	1800	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

DE NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT

Bartha Elek, az MTA doktora
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
telefon: 52-512 900 / 22 249; fax: 52-512 958
e-mail: barthaelek@yahoo.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport fő tudományos feladata a korábban megkezdett empirikus néprajzi alap kutatások lezárása volt a pályázati ciklus utolsó, ötödik évében. A terepmunka helyszíne a Kárpát-medence északkeleti régiója volt (a történeti Gömör, Abaúj, Zemplén, Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa, Bihar vármegyékben), beleértve a jelenlegi országhatár mindkét (magyar, szlovák, ukrán, román) oldalát. A kiválasztott történeti-néprajzi kistájakon található településeken végzett tudományos vizsgálatok – összhangban a kutatási pályázatban vállaltakkal – elsősorban a lokális közösségek társadalmi és gazdasági viszonyainak változását kívánták feltárni és azt, hogy napjainkban miképpen hatnak a világméretű folyamatok a helyi társadalmi gyakorlatokra, a társadalom szerveződésére és a gazdálkodási stratégiákra. 2011-ben a következő témák kaptak kiemelt jelentőséget: az életformák átalakulása a vidéki lakosság körében, kisüzemi gazdálkodás, az alkalmazkodás folyamatában kialakult szociokulturális praxisok, értékrendek összeütközése, rokonsági viszonyok, társadalom és környezet összefüggései. A kutatócsoport tagjai ezzel egy időben végezték el a korábban gyűjtött empirikus és levéltári adatok feldolgozását és a kutatási eredmények publikálását.

Tudományos könyvek, szakfolyóiratok szerkesztése és kiadása.

2011 szeptemberében az MTA DE Néprajzi Kutatócsoportja, a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékével és a Györffy István Néprajzi Egyesülettel először vett részt a Kutatók éjszakáján (interaktív programokkal, filmvetítéssel, népi divatbemutatóval). A rendezvény elsődleges célja a szaktudományos eredmények társadalmi hasznosítása, a népi kultúra és a magyar kulturális örökség iránti érdeklődés felkeltése, valamint a tudományos ismeretterjesztés volt.

Közreműködés a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének oktatási tevékenységében (2010/2011. II. félév és 2011/2012. I. félév). Továbbá részvétel a DE Néprajzi és kulturális antropológia doktori programjában, az egyetem tehetséggondozó programjában és a debreceni Kutatóegyetem Magyar emlékezhelyek c. alprogramjában.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport munkájában 2011-ben is – a kutatási tervnek megfelelően – fontos szerepet töltöttek be az empirikus néprajzi vizsgálatok, amelyeknek kijelölt helyszíne egyaránt magában foglalta a határ menti térségeket és az egyéni kutatások terepét. A tudományos munka, az elmúlt négyéves időszakhoz hasonlóan, a terepen végzett vizsgálatokra, az empirikus adatgyűjtésre és az azt kiegészítő levéltári kutatásokra épült. A kutatócsoport tagjai 143 munkanapot töltöttek terepen, magyar és vegyes lakosságú településeken, például Nagyállón, Hajdúdorogon, Máriapócon. Továbbá rendszeresen kutattak hazai és külföldi könyvtárakban, illetve levéltárakban. A források feltárását célzó kutatások eredménye értékes történeti forrásanyag összegyűjtése – múzeumi levéltárakból, parókiák irattáraiból, könyvtári

kézirattárakból – és archiválása. Ezek leltári számmal ellátva a Debreceni Egyetem Néprajzi Intézet Archivumában (DENIA) és a Gömör Archivumban (GA) találhatóak. Az egyházi és állami levéltári, könyvtári kutatások helyszínei: pl. Budapest, Debrecen, Nyíregyháza, Miskolc, Sárospatak és Kolozsvár voltak.

A vállalt feladatok a kutatási pályázat ötödik évében a vizsgálat irányát meghatározó témakörhöz kapcsolódtak: a vidék társadalmi és gazdasági kapcsolatainak átszerveződése, a változó szociokulturális környezet és életvezetési gyakorlatok. A kutatók két célt kívántak megvalósítani: 1. a hagyományos paraszti műveltség máig fellelhető jelenségeinek feltárását és 2. napjaink társadalmi, gazdasági viszonyainak átalakulását és azok életmódra gyakorolt hatásának elemzését.

A kutatócsoport vezetője és tagjai 2011-ben *Regionális néprajzi kutatások a Kárpát-medencében* címmel magyar nyelvű kötetet szerkesztettek, amelynek kiadására azonban ebben az évben nem került sor a zárolási kötelezettség fel nem oldása következtében.

A kutatócsoport vezetője szerkeszti a magyarországi néprajztudomány vezető szakmai folyóiratát, az *Ethnographiát*. Emellett a kutatócsoport tagjai részt vesznek az *Ethnica* c. néprajzi periodika szerkesztésében és a határon túli magyarság néprajzi kutatásának újabb eredményeit bemutató *Néprajzi Látóhatár* c. folyóirat működtetésében, illetve internetes elérésének biztosításában (www.neprajzilatohatar.hu).

A kutatócsoport egy tagja 2011 márciusában nyilvános vitán védte meg doktori (PhD) értekezését.

A kutatócsoport vezetője és egyik tagja 2011-ben is az elnöki, illetve a titkári pozíciót látta el a Györffy István Néprajzi Egyesületben. A civil szervezet folyóirata és kiadványai fórumot biztosítanak a határon túli néprajzkutatók és fiatal szakemberek tudományos eredményeinek közzétételére. Az egyesület továbbá részt vesz a tudományszervezésben és a tudományos ismeretek terjesztésében is, a nemzeti műveltség közvetítésében a laikus közönség felé.

2011-ben tovább folyt a vallásosság tereinek mikro- és mezoszintű vizsgálata. A magyarországi görögkatolikusság két fő szakrális centruma között kiépülő zarándokútvonal kutatása mellett, az újabb vallási központok kialakításához kapcsolódó egyfajta „profán ellenállás” feltárása is zajlott. Ez utóbbi a Debrecen-Csapókert görög katolikus egyházközség templom és közösségépítésének kérdéskörével foglalkozik. Az eredményekről konferencia-előadás és szócikk is beszámolt.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport 2011-ben is kifejezetten törekedett arra, hogy az akadémiai program megvalósítása során gyűjtött empirikus adatokat és a feldolgozott eredményeket közérthetően továbbítsa a szélesebb nagyközönség irányába és érdeklődést keltsen a tudományos munka iránt. Ennek érdekében 2011 szeptemberében társszervezőként csatlakozott Debrecenben a Kutatók éjszakájához (<http://www.kutatokejszakaja.hu/2011>). A tudományos ismeretterjesztő programokkal és interaktív foglalkozásokkal céljuk egyrészt a hagyományos néprajzi ismeretek bemutatása volt, illetve azok hasznosításának szemléltetése a mindennapi életben. Másrészt közvetlenül kívánták megismertetni a laikus közönséggel a néprajzi kutatás sokrétűségét.

A kutatócsoport 2011 novemberében, együttműködve a DE Néprajzi Tanszékével és a Györffy István Néprajzi Egyesülettel, a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából *Gazdaság és társadalom a néprajz szemszögéből* címmel szakmai napot rendezett. A tudományos és ismeretterjesztő rendezvény elsődleges célja a néprajzi tudás széles körben történő társadalmi hasznosítása volt.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

2011-ben a kutatócsoport két nemzetközi konferencia megrendezésében működött közre társszervezőként. Az egyik a 2011 áprilisában, Csíkszeredában tartott III. Nemzetközi Imagológiai Konferencia volt, ahol a kutatócsoport két tagja tartott előadást. A másik a Nemzetközi Vallástudományi Társaság New Religious Movements c. konferenciája volt 2011 szeptemberében, ahol a kutatócsoportot egy tag képviselte. A kutatócsoport továbbá részt vett a VIII. Gyomaendrődi Tudományos Néprajzi Konferencia megszervezésében és lebonyolításában.

2011. december 9-én a kutatócsoport a debreceni Néprajzi Tanszékkel, a DAB Néprajzi Munkabizottságával és egyéb szervezetek támogatásával konferenciát rendezett a debreceni Néprajzi Tanszék alapító professzora, Gunda Béla születésének centenáriuma alkalmából.

A kutatócsoport vezetője és tagjai 25 hazai és nemzetközi konferencián tartottak előadást (például Budapest, Csíkszereda, Kolozsvár, Marosvásárhely, Gyomaendrőd, Berettyóújfalu, Tiszavasvári).

A Turkui Egyetem Department of Comparative Religion tanszékvezető professzora 2011 szeptemberében a debreceni Néprajzi Tanszéken vendégoktatóként tartott angol nyelvű előadásokat a graduális és doktori képzésben részt vevő hallgatóknak. Ezen idő alatt a kutatócsoport tagjai és a finn kutató szakmai tapasztalatokat cseréltek, tudományos kérdéseket vitattak meg.

A kutatócsoport 2011-ben új nemzetközi kapcsolatot létesített a Jyväskylä-i Egyetem Történelem és Etnológia Tanszékével (Department of History and Ethnology). Egy etnológiai professzor, Hanna Snellman meglátogatta a kutatócsoportot, majd vezetésével finn–magyar interdiszciplináris kutatócsoport szerveződött, amely a moldvai csángók jelenlegi szociokulturális viszonyait (vallás, migráció, alkalmazkodás) és nyelvi állapotát vizsgálja.

A kutatócsoportnak 2011-ben is egyik kiemelt törekvése volt a közeledés a szélesebb nagyközönség irányába: a néprajzi ismeretek közérthető továbbítása, a népi kultúra megismertetése. Ennek érdekében a kutatócsoport a vallási-etnikai együttélés témakörben szerzett szaktudását igyekezett társadalmi szempontból is hasznosítani és tudományos-népszerűsítő előadásokkal hozzájárulni a másik csoport kulturális idegenségének, sajátos hagyományainak bemutatásához, a társadalmi, etnikai-vallási konfliktusok feloldásához. A kutatócsoport tagjai 2011-ben kapcsolatot építettek ki a régióban működő kisebbségi önkormányzatokkal, többek között a bolgárokkal is és a kulturális sokszínűség megőrzése érdekében megkezdték az együttműködés kialakítását.

A kutatócsoport megalapításától kezdve szoros kapcsolatban áll az ország második legnagyobb felsőoktatási intézményével, a Debreceni Egyetemmel. A tagok az előirányzott terveknek megfelelően rendszeresen vállalnak oktatói feladatokat az egyetem néprajz szakos képzésében. 2011-ben, a korábbiakhoz hasonlóan, szakszemináriumokat, előadásokat

tartottak, terepkutatást vezettek és részt vettek az egyetemi tehetséggondozásban is. Számos szakdolgozat született témavezetésükkel. Bekapcsolódtak az egyetem néprajzi és kulturális antropológiai doktori programjába, ahol a kutatócsoport tagjainak témavezetésével 2011-ben 4 doktorjelölt védte meg doktori értekezését.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport 2011 júliusától társpályázóként (TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024) vesz részt a két évre szóló uniós támogatással működő „A Debreceni Egyetem tudományos képzési műhelyeinek támogatása” c. programban.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

A publikációs lista 25 tételből áll (a pontos bibliográfiai adatokat lásd az MTMT-ben), amelyből az alábbiak a legfontosabbak:

1. Ujváry Zoltán: Folklór az irodalomban. *Ethnica*, 2011/1. 1–8.
2. Orosz István: Debrecen útja a mezővárostól a szabad királyi városig. In: Bárány Attila-Papp Klára-Szátkai Tamás (szerk.): Debrecen város 650 éves. Debrecen, 115–130.
3. Lajos Veronika: A jelenkutatás etnográfiai dilemmája. *Ethnographia*, 2011/1. 44–73.
4. Marinka Melinda Connections Between the 'Area Bond', Symbolical Spaces of Memory and Self-Representation among the Swabians of the Szatmár/Satu Mare Region. In Agnieszka Barszczewska, Lehel Peti (eds.): Integrating minorities: traditional communities and modernization. Cluj-Napoca, 147–160.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: DE Néprajzi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	4,3	Ebből kutató ² :	4,3
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	2
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			24
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			23
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	9	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	1	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	9	idegen nyelven:	2
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	24	Összes független hivatkozások száma:	19
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	11	hazai:	14
Nyilvános esemény ¹³ :	3	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	12
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	8

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	16
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	10

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	12 400	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 1	Teljes saját bevétel:	10 900 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	4500	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	6300	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

DE PTE SZTE ELMÉLETI NYELVÉSZETI KUTATÓCSOPORT

Kertész András, az MTA rendes tagja
4010 Debrecen, Pf.: 47.
telefon: 52-512 942; fax: 52-512 942
e-mail: andras.kertesz@t-online.hu;
honlap: <http://nyfk.unideb.hu/kutatocsoport>

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A 2011-re meghatározott fő kutatási célokkal összhangban a kutatócsoportnak a következő feladatokat kellett végrehajtania:

- (A) A ciklust lezáró tanulmánykötet befejezése.
- (B) A p-modellt összefoglaló, a Cambridge University Press-nél megjelenő monográfia kéziratának véglegesítése.
- (C) Újabb esettanulmányok kidolgozása.

Az (A) és a (B) részfeladat a kutatási ciklus középpontjában álló, a kutatási tervben felvetett alapprobléma megoldását fejti ki, a (C) részfeladat pedig feltérképezi a megoldás révén provizórikusan lezárt kutatás folytatásának irányait.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Ad (A). Elkészült a kutatást lezáró tanulmánykötet, melynek publikálásra való benyújtására 2012-ben kerül sor. A szerkesztői bevezetőt – mely felvázolja a problémafelvetést és megindokolja a kötet felépítését – a 'target article' követi. A 'target article' *Evidence and the argumentation structure of linguistic theories* címmel összefoglalja a kutatás tudományelméleti alapját jelentő p-modellt. A kötet további írásai olyan esettanulmányok, amelyek – pontosan követve a 'target article' definícióit és hipotéziseit – a p-modellt alkalmazzák a kutatási tervben meghatározott nyelvészeti részm témákra. A *Loanwords as data in historical linguistics* c. tanulmány egy történeti-összehasonlító nyelvészeti vizsgálatra alkalmazza a p-modellt: a Volga-vidéki nyelvi area nyelveiben a közvetlen kölcsönzéssel átvett jövevényszavak adatszerkezetét elemzi. A történeti nyelvészet egy másik irányzatára, a történeti pragmatikára alkalmazza a p-modellt a *Methods and reasoning in historical linguistics: A case study* c. tanulmány. A katalán „anar + infinitívusz” szerkezet grammatikalizációs folyamatának példáján azt mutatja meg, hogy a p-modell eszköztára milyen módon segíti elő a rivális hipotézisek közötti döntést. A *plausibility-based model of shifted indexicals* című tanulmány a formális szemantika egy speciális részterületére alkalmazza a p-modellt. David Kaplan 'Fixity Thesis'-ének plauzibilitását vizsgálja különböző nyelvekből származó adatok bevonásával. A következő írás *The plausibility of approaches to syntactic alternation of Hungarian verbs* címmel azt vizsgálja, hogyan lehet a lexikai és a konstrukciós tényezők összehangolásával magyarázatot adni a szintaktikai alternáció jelenségére a magyar nyelvben. A *Hungarian verbs of natural phenomena with explicit and implicit subject arguments: their use and occurrence in the light of data* c. tanulmány a p-modell segítségével metaszínten reflektál arra, hogy milyen érvelési stratégia segítségével juthatunk el a természeti jelenségekkel kapcsolatos explicit és implicit alanyi argumentumú igék újfajta elemzéséhez.

Ad (B). A cikluszáró év egyik legfontosabb feladata volt a Cambridge University Press-nél *Data and evidence in linguistics: A plausible argumentation model* címmel 2012 februárjában megjelenő monográfia szövegének véglegesítése. A könyv jelentősége az, hogy a

legmagasabb minőségi követelményeknek eleget téve, a nemzetközi élvonal szintjén adja közre az elméleti nyelvészetnek a p-modellben testet öltő, a szerzők által radikálisan újnak szánt tudományódszertanát, mely a jelen kutatás középpontjában álló adat-evidencia probléma eredeti megoldását nyújtja.

Ad (C). Folytatódtak a pszicholingvisztikai kísérletekkel kapcsolatos metaelméleti vizsgálatok a p-modell alkalmazásával. Kiemelendő a *Metatheoretical reconstruction of psycholinguistic experiments* címmel két részben megjelent tanulmány. Elkészült – és hazai és nemzetközi kiadványokban részben megjelent, részben megjelenés előtt áll, részben elbírálás alatt van – 6 olyan esettanulmány, amelyek az inkonzisztencia szerepét és szerkezetét vizsgálják az elméleti nyelvészetben a p-modell segítségével. E szempontból elemzi közülük 4 a generatív szintaxist, egy a fonológiai optimalitáselméletet, egy pedig a német grammatikákat. A formális szemantika témakörében nemzetközi folyóiratokban megjelent két és megjelenés előtt áll egy további esettanulmány. Mindezen esettanulmányok megerősítik a kutatás kiterjesztésének szükségességét egy olyan irányba, amely a jelenlegi adat-evidencia probléma egyik súlypontja: a különböző adattípusok integrációjának eddig teljes mértékben tisztázatlan mechanizmusa a nyelvészeti elméletalkotásban.

a) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Sor került a p-modell alkalmazásával feltárt nyelvészeti problémamegoldási stratégiák alkalmazására a PhD-képzésben. A kutatócsoport vezetője egy német nyelvű nemzetközi konferencián a szélesebb közönség számára tartott előadásában számolt be a p-modell alap gondolatáról és alkalmazási lehetőségeiről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport vezetőjének kezdeményezésére, az előző évi beszámolóban jelzett kapcsolatfelvétel közvetlen következményeként került sor a Münsteri Egyetem delegációjának debreceni látogatására és a két egyetem közötti együttműködési szerződés aláírására. Ennek keretében 2012 januárjában Debrecenbe látogat a kognitív nyelvészet egyik neves kutatója. A kutatócsoport munkatársai és közreműködői számos nemzetközi és hazai konferencián tartottak előadást a jelen kutatás témájából. A korábbi beszámolóokban említett együttműködések továbbra is folyamatosak.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A téma alapkutatás-jellegének megfelelően a munkatársak fő pályázati forrása az OTKA és a célzott alapkutatást támogató TÁMOP:

A kutatócsoport vezetője a témavezetője a K 77823 sz., *Az inkonzisztencia problémája az elméleti nyelvészetben* c. OTKA-kutatásnak. 2012-ben 1460 E Ft a támogatási összeg.

A kutatócsoport egyik közreműködőjének témavezetésével folytatódott a K 72983 sz., *A magyar nyelv lexikai-funkcionális megközelítése* c. OTKA-kutatás. A projekt 2012-es támogatása 1483 E Ft, a felhasználható összeg 300 E Ft.

A kutatócsoport egyik közreműködő kutatójának részvételével folyó, *Pécs a többszintű kormányzás csapdájában* c., K 81571 sz. OTKA-projekt 2012-re rendelkezésre álló támogatása 6000 E Ft, ebből a kutatócsoport által felhasználható összeg 600 E Ft.

A TÁMOP 4.2.1./B-09/1/KONV-2010-0007 sz. projekt *Nyelvtechnológia és bioetika* c. alprojektje a kutatócsoport vezetőjének témavezetésével 2012-re 72469 E Ft támogatást nyert el, ebből a kutatócsoport által felhasználható összeg 12223 E Ft.

A kutatócsoport vezetője 2011-ben a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 sz. projekt *Nyelvtudományok doktori iskola* c. alprojektje témavezetőjeként 30688 E Ft támogatást nyert el, melyből 2012-ben a kutatócsoport 2000 E Ft-ot használhat fel.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Darai Zsuzsanna, Rákosi Csilla: Die Behandlung von Inkonsistenz in der Optimalitätstheorie. *Argumentum* 7: 203-226 (2011)
2. Kertész András: Az episztemológiai tolerancia elve az elméleti nyelvészetben. *Magyar Nyelv* 107: 129-147 (2011)
3. Kertész András: The 'Galilean Style in Science' and the Inconsistency of Linguistic Theorising. *Found Sci* (2011)
4. Komlósi László Imre: Contextualization and Cognitive Synergism: The Interaction of Ontology and Epistemology in the Interpretation of Contexts. In: Hölker Klaus, Marelló Carla (szerk.): Dimensionen der Analyse von Texten und Diskursen. Münster; Hamburg; Berlin; Wien; London: LIT Verlag, 2011. pp. 186-203.
5. Komlósi László Imre: Linguistic Context, Pragmatic Context, Mental Context: Meaning Construction and Interpretation via Contextualization. In: Dontcheva-Navratilova O, Povolná R (szerk.): Discourse Interpretation: Approaches and Applications. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2011. pp. 19-38.
6. Pelyvás Péter: Motivation in English 'must' and Hungarian 'kell'. In: Panther Klaus-Uwe, Radden Günter (szerk.): Motivation in Grammar and the Lexicon: Human Cognitive Processing. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2011. pp. 171-190.
7. Rákosi Csilla: Metatheoretical reconstruction of psycholinguistic experiments. Part 1. In: Csátár Péter (szerk.): Metapher, Metonymie und Argumentation / Metaphor, Metonymy and Argumentation 1. Münster: Nodus, 2011. *Sprachtheorie und Germanistische Linguistik* 21: 55-93 (2011)
8. Rákosi Csilla: Metatheoretical reconstruction of psycholinguistic experiments. Part 2. In: Csátár Péter (szerk.): Metapher, Metonymie und Argumentation / Metaphor, Metonymy and Argumentation 2. Münster: Nodus, 2011. *Sprachtheorie und Germanistische Linguistik* 21: 159-187 (2011).
9. Vecsey Zoltán: Borderline cases and epistemic possibilities. *Philosophy Pathways* 11: (7) Issue number 164 (2011)
10. Vecsey Zoltán: Vagueness, ignorance, and epistemic possibilities. *Logos & Episteme* 2: (2) 273-284 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: DE PTE SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétszám ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			17
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			13
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	1	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	5
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	1	idegen nyelven:	5
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	15	Összes független hivatkozások száma:	15
Kapott recenzió, kritika:	1		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	22	hazai:	7
Nyilvános esemény ¹³ :	4	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	9
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	8	hazai:	2

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			10
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	10
Diplomamunka (MSc):	4	PhD:	18

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9100	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	28 200 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		5
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2800	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	25 400	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE ATELIER, EURÓPAI HISTORIOGRÁFIA ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK KUTATÓCSOPORT

Gergely András, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8. I. em. 131.
telefon/fax: 1-485 5208

e-mail: jklement@ludens.elte.hu; honlap: www.atelier-centre.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A pályázati ciklus utolsó évében a kutatócsoport legfőbb feladatának a kutatási eredményeket összegző konferencia megrendezését, illetve egy átfogó tanulmánykötet megjelentetését tekintette. A kutatócsoport vezetője előzetesen két szűkebb témakört jelölt ki, amelyekhez az előadásoknak illeszkedniük kellett: 1) a tér társadalmi gyakorlata és politikai használata; 2) a tér különböző reprezentációi, az identitásformáló valós, elképzelt és absztrakt terek.

A 2011. március 17-én megtartott konferencián 14 kutató számolt be eredményeiről. Az előadások kibővített, az elhangzott észrevételek és javaslatok tanulságait is tartalmazó írásos változatát 2011 végén önálló kötetben publikáljuk.

Kutatóink két nagyszabású tanácskozást is megszerveztek az év folyamán. 2011. február 24-25-én került sor Pécsen a *Regionális átalakulási folyamatok a Nyugat-Balkán országaiban* címmel, mintegy 150 fő részvételével. A tanácskozás anyaga magyar és angol nyelven is megjelent. A konferencia lehetőséget biztosított a politikai döntéshozók, az oktatók, kutatók, egyetemi hallgatók és a különböző szakmai csoportosulások közötti vitára, párbeszédre.

2011. november 24-25-én került megrendezésre Budapesten az Atelier és a Debreceni Egyetem két történész-munkacsoportja szervezésében az 1945 utáni magyar történetírás eredményeivel és módszertani problémáival foglalkozó tanácskozás. Nyolc intézmény 17 kutatója tartott előadást a nagy érdeklődéssel kísért konferencián.

A 2011. év kiemelt feladatai közé tartozott a *European Territories (Civilisation, Nation, Region, City): Identity and Development / Territoires européens (civilisation, nation, région et ville): identité et développement* elnevezésű, kétnyelvű európai mesterképzés első évének sikeres lebonyolítása (hallgatók fogadása, angol és francia nyelvű kurzusok tartása, tutorálás, kulturális programok szervezése).

A 2011-ben is meghívásra kerültek francia társadalomtudósok az Atelier doktori képzésébe, az MTA–EHESS szerződés keretében, ezzel is elősegítve a friss kutatási eredmények megjelenését az egyetemi oktatásban. Továbbá a kutatócsoport tagjai szemináriumok és előadások tartásával vettek részt az ELTE BTK és PTE KTK graduális képzésében, valamint doktori képzéseiben. A kiemelkedő teljesítményű hallgatók felkészítést kaptak francia ösztöndíjas MA-képzés, illetve PhD-képzésben való részvételt támogató pályázat beadására.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A 2011. év kiemelkedő eredményének számít, hogy a kutatócsoport több tagjának aktív közreműködésével és az Atelier koordinálásával elindult a TEMA Erasmus Mundus mesterképzés az ELTE-n. A mesterképzés a legkiválóbb Európán kívüli és európai hallgatók számára áll nyitva, akik tanulmányaik sikeres elvégzésével a résztvevő egyetemek közös diplomáját kapják, miközben megismerkedhetnek a fogadó országok kultúrájával is. Az első

évben hat ország diákjai választották angol és francia nyelvű tanulmányaik helyszínéként Budapestet és az Ateliert.

A közös sikerek és az egyéni teljesítmények elismeréseként a kutatócsoport tagjai közül többen részesültek szakmai díjakban és diplomáciai kitüntetésekben.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport tagjai az elmúlt év során is több alkalommal vállaltak szerepet a tudományos ismeretterjesztésben médiaszereplések, kerekasztal-beszélgetések és újságcikkek révén. A csoport programjai közül napjaink társadalmi és közéleti problémáival leginkább a Balkán regionális átalakulási folyamatairól, illetve a Magyarország változó európai helyéről rendezett kétnapos vita (*Présidence hongroise 2011: regards croisés sur la place de la Hongrie dans l'Union Européenne*, 2011. június 10-11.) foglalkozott.

Annak érdekében, hogy a társadalom a kutatóműhelyben folyó tudományos munkáról pontosabb és közvetlenebb tájékoztatást kaphasson, az Atelier 2011-ben átalakította honlapját.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Az Atelier immár két évtizedes nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően 2011-ben is érkeztek vendégtanárok a párizsi École des Hautes Études en Science Sociales (EHESS) intézetéből az MTA–EHESS kétoldalú egyezményes kapcsolata keretében doktori előadásokat tartani. A „Historiográfia” témában négy alkalommal került sor neves francia kutatók előadására, amelyek több vonatkozásban is tárgyalták a tér és identitás történeti összefüggéseit. Továbbá az ugyancsak párizsi CNRS intézetből érkezett kutató, aki Max Weberről tartott három előadást.

Az Atelier az általa koordinált TEMA program részeként 2011. szeptember 19. és 26. között intenzív héten látta vendégül a tanárokat és diákokat. A 16 különböző országból idelátogató hallgatók és tanárok megismerhették egymást, valamint közös tudományos és kulturális programokon vehettek részt.

A kutatócsoport munkatársai 9 hazai és 2 nemzetközi tudományos rendezvény szervezésében vettek részt 2011 folyamán. Az Atelier kutatócsoport tagjai közül 7 fő rendszeres oktatói munkát végzett graduális képzésben az ELTE Bölcsészettudományi Karán és a PTE Közgazdaságtudományi Karán. A posztgraduális oktatásban a kutatócsoport tagjai közül 6 fő vett részt az ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola, Atelier programjában, továbbá a PTE KTK Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskolában.

A kutatócsoport tagjai által felkészített diákok közül három vehetett részt a párizsi EHESS MA-képzésén.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport sokrétű tevékenysége ellenére 2011-ben nem nyert el újabb pályázati támogatást.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Cieger András: Politikai korrupció a Monarchia Magyarországon. Napvilág Kiadó, Budapest, 208 (2011)
2. Czoch Gábor: De l'identité nationale dans une ville multiethnique au milieu du XIXe siècle: le cas de Kaschau/Kassa/Košice. In: Boisserie, Étienne – Royer, Clara (ed): Miroirs brisés. Récits régionaux et imaginaires croisés sur le territoire slovaque. (Cultures d'Europe Centrale, Collection „régions” hors série numéro 7) Paris, 2011. 219–234 (2011)
3. Hajdú Zoltán – Horváth Gyula (ed.): Regional transformation processes in the Western Balkan countries. Centre for Regional Studies of the HAS, Pécs, 638 (2011)
4. Klement Judit: A fővárosi vállalkozók és a szociális gondoskodás. In: Deák Ágnes – Völgyesi Orsolya: História mezején. A 19. század emlékezete. Tanulmányok Pajkossy Gábor tiszteletére. Csongrád Megyei Levéltár, Szeged, 57–62 (2011)
5. Kovács Ákos András: Egy 18. század végi életút eszméletörténeti értelmezésének lehetőségei – Debreczeni Bárány Péter. Korall 44. 2011. 81–102 (2011)
6. Rácz Szilárd: Regions and towns in the contact zone of the Balkans and the Carpathian basin. In: Halasi-Kun G. J. (szerk.): Environmental Protection of Central Europe and USA. Pécs – Bratislava: Slovak Academy of Sciences Institute of Hidrology - Hungarian Academy of Sciences Centre for Regional Studies Transdanubian Research Institute - Columbia University, University Seminars, 2011. 150–172 (Pollution and Water Resources : Columbia University Seminar Proceedings, 40; 2010-2011) (2011)
7. Sonkoly Gábor: Les villes en Transylvanie moderne (1715–1857). Essai d'interprétation. Éditions Universitaires Européennes. Sarrebruck, 304 (2011)
8. Sonkoly Gábor: The social history of cultural heritage protection in Hungary. In: Purchla, Jacek (ed.): Protecting and Safeguarding Cultural Heritage. The systems of management of the cultural heritage in the Visegrad countries. International Cultural Centre, Cracow, 11–30 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Atelier, Európai Historiográfia és Társadalomtudományok

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			3

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			21
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			20
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	1	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	9	idegen nyelven:	4
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	1	idegen nyelven:	1
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	138	Összes független hivatkozások száma:	138
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	13	hazai:	16
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	5
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	4

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			7
Témavezetések száma: TDK munka:	4	Diplomamunka (BSc):	14
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:	21

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	16 300	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	174 000 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	174 000	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE ÁLTALÁNOS IRODALOMTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Kulcsár Szabó Ernő, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/a
telefon: 1-485 5200/5113; fax: 1-485 5200/5413
e-mail: ksze@t-online.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport 2011. évi egyik fő feladata az volt, hogy lezárja a modern filológiai és a klasszika-filológiai kutatások közötti kapcsolat elmélyítésének folyamatát. Ez elsősorban a mindkét tudományág által oktatási segédanyagként használható két kötet előállításának a befejezését jelenti (a második kötet megjelentetése technikai okok miatt 2012-re tolódik). A 2009-ben indult „Filológia”-sorozat második és harmadik kötete, két szöveggyűjtemény („Metafilológia 1–2.”), azzal az elvárással készült, hogy széles körben használt kézikönyvei legyenek a filológiaelmélet és -történet oktatásának. A modern és a klasszika-filológiai kutatások közti kapcsolat elmélyítése másodsorban olyan szakmai programok (workshopok, előadások, vendégelőadások) megvalósítását jelentette, amelyekben mindkét diszciplína képviselői érdekeltek voltak.

A 2011-es év másik fő tudományos feladata az volt, hogy eredményeket mutasson fel a filológiai kérdések tágabb horizonton történő vizsgálatában, és bebizonyítsa, hogy a hagyományosan filológiai problémákra az ún. „irodalmi nyilvánosság” jelensége felől is érdemes reflektálni. A „Filológia”-sorozat negyedik köteteként 2011-ben megjelenő konferenciakötet („Filológia – nyilvánosság – történetiség”) az ilyen irányú reflexióknak ad helyet. A kötetben a filológiai problémák általános irodalomtudomány-történeti összefüggései mellett kirajzolódnak e problémák szélesebb média- és társadalomtörténeti vonatkozásai is.

2011-ben a kutatócsoport a szövegkiadások terén folytatta a 2010-ben megkezdett munkát: miután megteremtette az intézményi alapját annak, hogy további Szabó Lőrinc-dokumentumok válhassanak hozzáférhetővé mind a kutatás, mind az érdeklődő nem professzionális olvasóközönség számára, tovább folyt a krk.szabolorinc.hu weblap építése, valamint a szabolorinc.hu bővítése.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport 2011. évi kiemelkedő eredményei közé tartozik az a „Szerző – variáns – hipertext – kommentár. Filológia az irodalomelmélet után” című előadássorozat, amelyre Kolozsváron az Erdélyi Múzeum-Egyesület meghívására került sor 2011. 05. 20–21-én. Ezeken az előadásokon a csoport tagjai összefoglalását adták az eddigi kutatási eredményeknek, és vázolták a filológiai hagyományban rejlő potenciált, amely az irodalomtudományok kultúratudományos környezetben való önértésének kulcsa lehet.

Különösen fontos esemény volt ugyanebben az évben Hans Ulrich Gumrecht látogatása, aki a kutatócsoport meghívására tartott mesterkurzust 2011. 09. 14–21. között az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetében. Ennek a kurzusnak az volt a különleges jelentősége a filológiai kutatás számára, hogy a vendégelőadó a humántudományokról adott általános helyzetértékelése közben külön előadást és szemináriumot szentelt a filológiai hagyomány és a filológiai tevékenység kérdésének, mert ezek kitüntetett szerepet kaphatnak a

humántudományokban, amelyek Gumbrecht szerint kényszerű és radikális átalakulás előtt állnak.

Kifejezetten külföldi szakmai közönségnek szólt az a két könyvbemutató, amelyeken a kutatócsoport által jegyzett „Kulturtechnik Philologie. Zur Theorie des Umgangs mit Texten” című kötetet mutatták be. Az egyik bemutató a berlini Zentrum für Literatur- und Kulturforschungban zajlott 2011. 01. 28-án a „Philologie als Kulturwissenschaft” című workshop keretei között. A másik bemutatóra Budapesten került sor 2011. 05. 06-án az Österreichisches Kulturforumban. Ez utóbbi esemény a „Seitenweise. Die Kulturtechnik Buch” című nemzetközi filológiai-könyvtörténeti workshophoz kapcsolódott, amelyet a kutatócsoport az ELTE Germanisztikai Intézetével és több osztrák partnerrel közösen szervezett.

2011-ben került sor arra a konferenciára is, amelynek célja az volt, hogy összekapcsolja a hagyományosan (szöveg)filológiai kérdéseket az irodalmi, pontosabban írásalapú nyilvánosság kérdéseivel. Ezt a konferenciát („Trauma – esemény – szimptóma”, 2011. 11. 17–18.) az előző évben a „Történés – Médium – Nyilvánosság” című workshop készítette elő.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport 2011-es tevékenységéhez több olyan esemény is tartozik, amely a tudományos diskurzuson és a szűk értelemben vett szakmán kívüli nyilvánosságot célozta meg. Ilyen volt 2011. március elsején az a kettős könyvbemutató a Petőfi Irodalmi Múzeumban, amelyen a „Kulturtechnik Philologie. Zur Theorie des Umgangs mit Texten” című kötetet együtt mutatták be Hans Ulrich Gumbrecht „A jelenlét előállítása” című könyvével, amelynek megjelentetése szoros kapcsolatban áll a stanfordi professzor 2011-es budapesti mesterkurzusával.

A nem professzionális olvasóközönséget célozták meg azok az események is, amelyek a Szabó Lőrinc-szövegkiadások kiegészítéseképp a Szabó Lőrinc-kultusz ápolását célozták. Ennek keretében avattak 2011. 05. 31-én emléktáblát a költő tiszteletére a horvátországi Korčula szigetén, és ennek keretében avatták fel 2011. október 3-án a költő megújuló síremlékét. Ez utóbbi eseményhez illeszkedett Kabdebó Lóránt „Mesék a költőről” című Szabó Lőrinc-tanulmánykötetének bemutatója a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport és az ELTE Ókortudományi Intézetének 2009-ben egy közös OTKA-projekt révén intézményesült együttműködése 2011-ben is folytatódott. Az együttműködés fő területe ebben az évben is oktatási segédanyagok előállítása a filológiaelmélet és -történet, valamint az (irodalmi) nyilvánosság elméletének és történetének tárgyköre volt.

A kutatóhely nemzetközi kapcsolataiban nagy előrelépést jelentett Hans Ulrich Gumbrecht sikeres mesterkurzusa. Azon kívül, hogy közvetlenül a kurzus után megtörtént a vendég felterjesztése az ELTE díszdoktori címének elnyerésére, a kapcsolat következő lépései is körvonalazódtak: az előadások internetes (angol és német nyelvű), valamint papír alapú (magyar nyelvű) publikálása, amelyre előreláthatólag 2012-ben kerül sor.

2011-ben megkezdődött két további hasonló kurzus szervezése. A tervek szerint 2012 májusában az a Werner Hamacher (Frankfurt) tart előadásokat és szemináriumokat, aki több

nagy hatású munkában értekezett az irodalomtudomány filológiai múltjáról és a filológiai tevékenység jövőbeli lehetőségeiről. Ehhez a meghíváshoz a kutatócsoportnak sikerült a kari TÁMOP-keretből plusz forrásokat szerezni. A kutatócsoport előkészítette továbbá Nicolas Pethes (Bochum) meghívását is, aki a 18. századi filológiában számít kiemelkedő szakembernek, és aki várhatóan 2012 októberében tartja meg kurzusát.

2011. 06. 24-én került sor „Közvetített érzékelés” címmel arra a workshopra, amelyet a berlini Freie Universität két professzora, Dr. Susanne Strätling és Dr. Georg Witte kezdeményezett, és amelynek szervezése 2010-ben kezdődött. A közös munka 2012 januárjában berlinben folytatódik egy következő workshopon. Ezek a rendezvények nagyban hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a legújabb médiatudományi perspektívából válhassanak szemléltetővé a hagyományos filológiai kérdések.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben az Österreichisches Kulturforum Budapest 1300,- € összegben támogatta a „Die Kulturtechnik Buch” című rendezvényt, amely filológiai-könyvtörténeti workshopot és könyvbemutatót is magában foglalt. 2012 májusában a kutatócsoport meghívására Budapestre látogató külföldi vendégelőadó költségeinek fedezésére 464 E Ft támogatást biztosít az ELTE BTK-n futó TÁMOP-projekt. A kutatócsoportnak 2011-ben két a kutatáshoz kapcsolódó OTKA-projektnak köszönhetően, amelyek lehetővé teszik a filológiaelméleti és -történeti kutatás kiszélesítését a nyilvánosságkutatás és a médiatörténeti kutatások felé, ebben az évben is rendelkezésére álltak tervezhető többletforrások (összesen 28,347M Ft).

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Kelemen P, Kulcsár Szabó E, Tamás Á (eds.): Kulturtechnik Philologie. Zur Theorie des Umgangs mit Texten, Heidelberg, Winter, 2011. p. 487.
2. Kelemen P, Kozák D, Kulcsár Szabó E, Molnár G T (eds.): Filológia – nyilvánosság – történetiség, Budapest, Ráció, 2011. p. 788.
3. Déri B, Kelemen P, Krupp J, Tamás Á (eds.): Metafilológia 1. Szöveg – variáns – kommentár, Budapest, Ráció, 2011. p. 612.
4. Kabdebó L: Mesék a költőről, Budapest, Ráció, 2011. p. 351.
5. Vincze F: Az átmen(t)et(t): Dsida. Szerzők, kiadások, értelmezések, Budapest, Kijárat, 2011. p. 164.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	1,5
PhD, kandidátus:	0	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			47
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			32
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	14	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	1	idegen nyelven:	1
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	2	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	3	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	3	idegen nyelven:	8
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	4	hazai:	17
Nyilvános esemény ¹³ :	5	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			4
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	10
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	3

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	5	Diplomamunka (BSc):	6
Diplomamunka (MSc):	6	PhD:	3

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	11 000	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	29 200 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	28 300	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	500	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	400	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE GEOLINGVISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Kiss Jenő, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A
telefon: 1-411 6500
e-mail: kullo@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoportnak ebben az évben is a terepmunka végzése volt a legfontosabb feladata. Tehát kérdőíves gyűjtést végzett **188 hazai és szomszédos országokbeli kutatópontokon**, s ennek eredményeként ma már 1 településen a gyűjtés be is fejeződött. A gyűjtések eredményeként tovább folyt a hangrögzítésű regionális nyelvi korpuszépítés, s ennek eredményeként tekintélyes mennyiségű adatbázis jött létre. Ez a még bővülő adatbázis lesz a tulajdonképpeni elemző kutatások alapja. A gyűjtés mellett megkezdődött a szakmai körök publikációk formájában történő tájékoztatása a terepmunka tapasztalatairól, a gyűjtés módszertani kérdéseiről és a fölmerülő szociológiai és társadalomlélektani problémákról. Elkezdődött a gyűjtött anyag bizonyos részeinek (lexikális és szociolingvisztikai mintavételeinek) meghatározott szempontú feldolgozása (részben tanulmányokban, részben doktori disszertációkban és egyetemi szakdolgozatokban).

A kutatócsoport alkalmazottai (2 személy) által 2011. január 1-től november 30-ig végzett munka:

- Nyelvjárásgyűjtő utak és ellenőrző gyűjtések technikai és szakmai szervezése, lebonyolítása, nyelvjárásgyűjtések és ellenőrző gyűjtések.
- Részvétel az „Egy elkészült és egy készülő magyar nyelvjárási atlasz — A Romániai magyar nyelvjárások atlasza és az Új magyar nyelvjárási atlasz” című tudományos konferencián (Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 2011. november 23).
- A kutatócsoport honlapjának szerkesztése.
- A gyűjtésbe bekapcsolódó hallgatók tájékoztatása, felkészítése és munkájuk koordinálása.
- Az atlaszos kutatás hasznosítása az egyetemi oktatásban: az érdeklődést mutató hallgatók bevonása az új atlasszal összefüggő szemináriumi és szakdolgozati témák kiadásával, gondozásával, s a folyó kutatás eredményeinek népszerűsítése, közvetítése az egyetemi nyelvészeti oktatásban a dialektológiai órákon.
- A beérkező anyagok archiválása, feldolgozásra való előkészítése, biztonsági másolatok készítése.
- Kapcsolattartás a kutatócsoport munkájába bekapcsolódó kollégákkal, hallgatókkal.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A más természetű eredmények között azért említendő a gyűjtés során szerzett szociológiai-társadalomlélektani tapasztalatok, mert a magyar nyelvterületet átfogóan s a falusi lakosságot célba vevő, a rendszerváltást követő és a globális kultúraváltás kellős közepén nem készült még efféle szinkrón felmérés. Külön hangsúlyozandó, hogy a magyarországi és a kisebbségi magyar lakosság körében lezajlott szemlélet-, életmód- és identitásmódosulások következményei egyre nyilvánvalóbban jelentkeznék, s tetten érhetők a folyó kutatással.

A kutatócsoport kapacitását ebben az évben (is) értelemszerűen szinte teljesen a sok időt, energiát igénylő terepmunka, a gyűjtések kötötték le. Sok ezer kilométert tesz ki az a távolság, amelyet a kutatópontok fölkeresése jelent (vannak pl. moldvai kutatópontok is). S minthogy

minden kutatóponton 10 adatközlővel kívánunk dolgozni, egy-egy kutatópontra legalább 2, de nem ritkán 3 napot kell szánni (szállás- és étkezési szükségletekkel és költségekkel). A gyűjtések előmozdítása érdekében, a szabályok adta lehetőségekkel élve pénzüsségeket kellett átcsoportosítani a terepmunka finanszírozására. Ez sem lenne azonban elég, ezért külön is megemlítendő, hogy dialektológus kollégák és nyelvész doktoranduszok, nemkülönben dialektológiai érdeklődésű egyetemi hallgatók is vállalnak gyűjtést szűkebb pátriájukban, ill. többen azon kívül is. Csak olyan, szakmailag kellően felkészített, több-kevesebb nyelvjárási gyűjtési tapasztalattal rendelkező hallgatók kapnak megbízást gyűjtésre, akiknek van ismeretük a népi kultúráról és környezetről is. Minden hallgató mögött egy dialektológus szakmai felkészítése és támogatása is áll.

Az új atlaszos kutatásnak pozitív visszhangja van a magyar dialektológiában: több tanulmány megírását is ihlette már a kutatócsoporton kívül is. Ukrajnában ottani magyar kutatók, az új atlaszos kutatást mintának tekintve, átfogó kárptaljai nyelvföldrajzi gyűjtést-kutatást terveznek, Szlovákiában az ottani egyetemi tankönyv (Bevezetés a szlovákiai magyar nyelvjárások tanulmányozásába) tájékoztatást ad róla, az ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskolájában több doktori értekezésnek részben, ill. érintőlegesen tárgya az új atlaszos korpusz, készült már egyetemi szakdolgozat a kutatás egyik fő vonulatának tekintett, ún. követéses vizsgálat szempontjai szerint, több egyetemi magyar szakos hallgató választott eddig is és választ dolgozata témájaként új atlaszos típusú nyelvföldrajzi változásvizsgálatot.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Ami a tudomány és a társadalom közötti párbeszédet illeti: a kutatás korábbi szakaszában az akadémiai honlapon megjelent kutatócsoporti tájékoztatás alapján több országos és megyei lapban és a rádióban (MR-1 Kossuth Rádió) jelent meg, illetőleg hangzott el beszámoló, interjú a kutatásról, melyeknek kedvező visszhangja volt. 2011. február 22-án a Heves Megyei Hírlapban „Az emléke sem marad meg” címmel jelent meg híradás a kutatócsoport munkájáról. A korábbi tételekre l. a kutatócsoport honlapját (<http://umnya.elte.hu/publikaciok.php>).

A kutatás jelenlegi állása:

Elkészült kutatópontok: 188 kutatópont

Acsalag, Algyő, Alpár, Alsóittebe, Alsóőr, Bajka, Bajsa, Balaton, Balmazújváros, Bálványos, Bana, Becsehely, Bede, Biharugra, Bogdánfalva, Bolyk, Bugyi, Csáb, Csernakeresztúr, Csiklázárfalva, Csíkrákos, Csongor, Csucsom, Dad, Dálnok, Decs, Désháza, Dévaványa, Diószeg, Doboz, Dobra, Dormánd, Dunapataj, Dunaszeg, Dunavecse, Ebed, Egri, Egyházaskozár, Egyházaskozár, Érkörtvélyes, Érsekcsanád, Fajsz, Farkaslaka, Felsőnyék, Felsőőr, Felsőtők, Földeák, Galambok, Gelej, Gice, Gölle, Gyergyóremete, Gyón, Hahót, Halmágy, Hermánszeg, Hernádszurdok, Hévízgyörk, Hidas, Hodos, Homok, Hort, Hosszúpályi, Ipolytölgyes, Ivád, Izsák, Izsap, Jánok, Jászfákóhalma, Kakasd, Káld, Kalotaszentkirály, Kapolcs, Karancslapujtó, Kásonaltíz, Kék, Kézdiálmás, Kide, Kisassszond, Kiskundorozsma, Kiskunhalas, Kisnémedi, Kobátfalva, Koltó, Kórógy, Kót, Kovácsbuda, Köröstárkány, Középpulya, Kunágota, Kupuszina, Lozsád, Lövete, Ludányhalászi, Magyaragencs, Magyarhegyemeg, Magyarhegyemegye, Magyarvalkó, Martos, Mátraszőlős, Mecsekszakál, Mélykút, Mesztegnyő, Mezőkeszű, Mogyoród, Nagybózsza, Nagyhind, Nagykönyi, Nagykőrű, Nagyöved, Nagyszalánc, Nyáradremete, Nyárádszentmárton, Ófehértó, Oltszakadát, Öcsöd, Ördögösfüzes, Órisziget, Pakod, Palást, Pamuk, Páprád, Patak, Páty, Pély, Péterréve, Piros, Pusztafalu, Pusztina, Réte, Ricse, Salánk, Sárpatok, Sepsikőröspatak, Sítér, Sófalu, Sókszelőce, Somlóvásárhely, Soponya, Sövényháza, Sukoró, Szabéd, Szabófalva, Szapárfalva, Szegvár, Szék, Székelyzsombor, Szentá, Szentetornya, Szentgál, Szentgyörgyvölgy, Szeremle, Szilágybagos, Szilsárhány, Szinpetri, Szuhogy, Tállya, Tápiószentmárton,

Tapolcafő, Tatrang, Temerin, Tiszacsege, Tiszadob, Tiszakerecseny, Tornagörgő, Torockószentgyörgy, Torontáltorda, Torontálvásárhely, Tószeg, Újkígyós, Úny, Uszód, Vajasd, Vajdakamarás, Várdaróc, Vári, Velem, Velika Pisanica, Verpelét, Viss, Viszák, Völcselj, Vörs, Zágon, Zengővárkony, Zsejk, Zsíp, Zsitvabesenyő.

Folyamatban lévő kutatópontok: 18 kutatópont

Bakonyszentlászló, Barslédec, Becsvölgye, Bödeháza, Csütörtök, Dávod, Deregyő, Dózsagyörgy, Eperjeske, Kálmánca, Kemence, Lipót, Mihályi, Nagyszalonta, Nyitragerencsér, Rábagyarmat, Szalafő, Vága.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A mostani anyaggyűjtési szakaszban a kapcsolatok abban nyilvánultak meg, hogy a szomszédos országok magyar egyetemei, főiskolái egy részének magyar tanszékeivel együttműködve szerveződött meg a határon túli gyűjtések egy része, és a terepmunkában segítséget nyújtottak az említett intézmények oktatói is.

A nemzetközi kapcsolatokat jelzi emellett, hogy a kutatócsoport **nemzetközi konferenciát** rendezett a Magyar Tudományos Akadémián „Egy elkészült és egy készülő magyar nyelvjárási atlasz — A Romániai magyar nyelvjárások atlasza és az Új magyar nyelvjárási atlasz” címmel (Budapest, 2011. november 23.), amelyen egy szlovákiai, egy ukrainai, egy romániai és egy szerbiai előadó is tartott előadást.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport programjába tartozó, tehát az új magyar nyelvjárási atlasz létrehozását közvetlenül támogató pályázat nem született, támogatást csak a TKI-tól kap a kutatócsoport.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bárh M. János, Schultz Judit: „*Mi már elkrumplisodtunk...*” Beszámoló az Új magyar nyelvátlasz munkálatairól. *Néprajzi Hírek* (Várható megjelenés: 2012.)
2. Schultz Judit: A nyelvvesztés útján — az új magyar nyelvátlasz Velika Pisanica-i gyűjtésének tanulságaiból. In: Szoták Szilvia (szerk.): *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében*. Gramma Nyelvi Iroda, UMIZ – Imre Samu Nyelvi Intézet, Dunaszerdahely – Alsóőr, 2011. 74–83.
3. N. Fodor János: A kórógyi nyelvjárás nyelvföldrajzi tanulságai. In: Szoták Szilvia (szerk.): *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében*. Gramma Nyelvi Iroda, UMIZ – Imre Samu Nyelvi Intézet, Dunaszerdahely – Alsóőr, 2011. 62–73.
4. N. Fodor János: Nyelvjárás és népiségtörténet. *A szlavóniai magyarság nyelvjárásáról*. *Magyar Nyelv 108. évf.* (Várható megjelenés: 2012 márciusa.)
5. N. Fodor János: *A Fekete-Körös völgyi magyarság eredetéről a nyelvföldrajz tükrében*. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 56 (2012)*. (Várható megjelenés: 2012 tavasza.)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	0,5	Ebből kutató ² :	0,5
PhD, kandidátus:	0	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			2
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			2
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	1	hazai:	9
Nyilvános esemény ¹³ :	1	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	1	hazai:	2

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	10

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9 300	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	9 000 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	9 000	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE HÁLÓZATI KRITIKAI SZÖVEGKIADÁS KUTATÓCSOPORT

Szegedy-Maszák Mihály, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/A
telefon: 1-411 6700 / 5113; fax: 1-485 5200 / 5034
e-mail: kata.dobas@gmail.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A Kosztolányi kritikai kiadáson dolgozó kutatócsoport – az OTKA által támogatott, az MTA Irodalomtudományi Intézetben működő kutatócsoporttal közösen – 2010-ben kezdte el Kosztolányi Dezső összes művei kritikai kiadássorozatának megjelentetését, a Kalligram Könyvkiadó gondozásában. Ennek megfelelően 2011-ben is folytatódtak a bibliográfiai feltárások és a sajtótörténeti alap kutatások, mint a kritikai kiadássorozat alapját képező tevékenység. Újabb kritikai kiadások láttak napvilágot, valamint egy tanulmánykötet is, illetve tudományos folyóiratokban számos cikk és tanulmány. Ebben az évben továbbfejlődött a népszerűsítő honlap is. Újdonságként elindultak az életrajzi kutatások, ebben mind a filológiai alapok, mind a műfajjal kapcsolatos esztétikai kérdések szerepet kaptak. A 2011-es évben is folytatódott az anyaggyűjtés az antitrinitarizmus kutatásának 19–20. századi történetéhez, illetve annak vizsgálata, hogy az erdélyi unitáriusok teológiai és filozófiai megoldásai milyen fogadtatásra találtak a kortárs bölcseleti rendszerekben. A lengyelországi és erdélyi antitrinitarizmus különbségei, kapcsolatai és nyugat-európai visszhangja is a kutatás tárgyát képezte, valamint a possessorgyűjtések az erdélyi befogadás megközelítéséhez.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A 2011-es év legkiemelkedőbb eredménye, hogy tovább bővült a kritikai kiadás sorozata két újabb kötettel. 2011-ben látott napvilágot a Kosztolányi Dezső spanyol műfordításait tartalmazó kiadás, a kötet Kosztolányi valamennyi, spanyol nyelvből készített átlüktetését egybegyűjti, s bemutatja a fordítások feltételezett forrásául szolgáló spanyol szövegeket is. Szintén tavaly jelent meg a *Nero, a véres költő* című regény kritikai kiadása is, a kézirat és a szerzői jegyzetek közreadása mellett a keletkezés és a befogadás történetének bemutatása s bőszeges tárgyi magyarázat is a kiadás részét képezi. A köteteket nagyszámú közönség előtt mutatta be a Kalligram Kiadó.

Megjelent *Az újraolvasás kényszere* című tanulmánykötet is, a Kalligram Kiadó gondozásában, melynek bizonyos fejezetei a Kosztolányi-életmű fontos kérdéseit járják körül. A kötetet szintén a Kalligram Kiadó szervezésében, könyvbemutatón is bemutatták.

A kutatócsoport egyik tagja hét éven keresztül végzett filológiai alap kutatásait foglalta össze egy másik tanulmánykötetben, melynek címe: *Isten bálján. Kosztolányi-tanulmányok*. A kötetet Veszprémben mutatták be, egy Kosztolányi-émlékezés keretében, melyet a Magyar Irodalomtörténeti Társaság helyi tagozata szervezett, s melyen a kutatócsoport vezetője is részt vett, s előadást tartott. A tanulmánykötet a Kosztolányi kritikai kiadási projekt indulásának alapkérdéseit is összefoglalja.

A kutatócsoport doktoranduszok és MA-hallgatók bevonásával a 2011-es évben is folytatta a bibliográfiai jegyzékek összeállítását, s megjelentette a *Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke* című sorozat következő kötetét is, mely a

negyedik az évek során. Ehhez a nagyszabású feltáró munkához külön sajtótörténeti kutatásokat is végeztek a munkatársak, a budapesti sajtó 1903 és 1936 közötti anyagának feltérképezésével, katalógusba rendezésével. A primer anyag feldolgozásával továbbra is párhuzamosan folyik a szekunder irodalom feltárása és szerkesztése is a kutatócsoporti honlapon (www.kosztolanyioldal.hu), ezzel is nagymértékben segítve a kritikai kiadáson dolgozók munkáját. A Kosztolányi-életmű alapvető segédletei továbbra is szerepelnek és bővülnek az internetes fórumon: sajtótörténeti adatokat összegző táblázatok, az álnevek folyamatosan bővülő listája, a szerző életében megjelent munkáinak korábban soha össze nem gyűjtött lajstroma.

Jelentős előrelépés történt a Kosztolányi Dezső korai lírájához (1907-ig) kapcsolódó korpusz összegyűjtésére, valamint a meglévő anyagok kollacionálására. A cél egy olyan, egyaránt a tudományos kutatók és a Kosztolányi-lírárt tanulmányozó olvasók számára készült olvasói felület létrehozása volt, amely lehetővé teszi egyetlen felületen belül a több rétegben történő olvasást anélkül, hogy ez egyébként bármilyen különleges kompetenciát igényelne annak befogadójától. Az anyag ilyen típusú tesztelését az ehhez kapcsolódó egyetemi kurzusok keretein belül végeztük el. Szintén folytatódtak Kosztolányi Dezső *Aranysárkány* és *Pacsirta* című regényének kiadási munkálatai, a kéziratok teljes körű rendszerezése és feldolgozása, a szövegváltozatok feltárása, a jegyzetek előkészítése. A munkálatok véglegesítése után a 2012-es évben mindkét kötet napvilágot fog látni.

A kutatócsoport egyik tagja a 2011-es évben elnyerte az Akadémiai Ifjúsági Díjat, „*Most elmondom, mint veszttem el*”. *Kosztolányi Dezső betegségének és halálának dokumentumai* címet viselő kritikai kiadásáért.

A hálózati szövegkiadások hosszú távú megőrzésének érdekében a kutatócsoport dolgozott az irodalomtudományi adatbázisok és a könyvtári digitalizálási munkák összekapcsolásán. Ezzel nagyon jelentős előkészületek történtek meg a forrásjegyzékek adatainak, valamint a kéziratos anyagoknak adatbázisban történő feldolgozására.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport nagy hangsúlyt fektet arra, hogy eredményei eljuthassanak a szélesebb nagyközönséghez is. A könyvbemutatókon nagyszámú közönség jelent meg rendszeresen. Ezenkívül alapvető fontosságú a kutatócsoporti honlap, amelyen minden kutatási eredményt, illetve minden friss információt, valamint a rendezvényekre szóló meghívókat is rendszeresen közzéteszi a csoport. A kutatócsoport a tudománynépszerűsítést is vállaló honlapján és a hozzá tartozó blogon (www.kosztolanyidezsoter.blog.hu) keresztül kutatási eredményeit folyamatosan publikálja, valamint pályázatokat ír ki, a csoport tagjainak szerepléseiről tudósít, velük készült interjúkat mutat be, programokra invitálja a nagyközönséget. A folyamatosan bővülő forrásjegyzék munkálataiban egyetemi és PhD-hallgatók is részt vettek, s így megvalósulhatott az oktatás és a kutatás kölcsönhatása is.

A májusban, Miskolcon az MTA ITI által szervezett, szokásos régi magyaros rendezvény előtt szűk körben az új irodalomtörténeti kézikönyv koncepciójáról megtartott kis konferencián vett részt az egyik kutatócsoporti tag. Felszólalása erősen érvényesítette azt a szempontot, hogy a jövő nemzedék irodalomtanárai számára forgatható kézikönyvnek kell készülnie.

II. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport több tagja is részt vett a Szabadkán megrendezett Kosztolányi Dezső és József Attila „*Testvérünk voltál és lettél apánk*” című konferencián, amit a József Attila Társaság, valamint a szabadkai Tanítóképző Kar szervezett. A kutatócsoport egy tagja részt vett az Érmindszent-Nagykároly-Nagyvárad helyszíneken megrendezett *Kocsi-út az éjszakában* című Ady-konferencián, ahol hazai és határon túli kutatókkal vette föl a kapcsolatokat.

Az életrajzi kutatások megkezdésének okán a szabadkai kutatókkal is folyamatos volt a kapcsolatok ápolása, nem utolsósorban a Városi Könyvtár munkatársaival. Egy Kosztolányi-tanulmánykötet bemutatója kapcsán a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Veszprémi Tagozatával is megtörtént a kapcsolatfelvétel.

A kutatócsoporti tagok közül többen az SZTE BTK Régi magyar irodalom tanszékén vettek részt az oktatásban, oktatásszervezésben.

Kapcsolatok tekintetében fontos eredmény, hogy az erfurti egyetem filozófiatörténeti intézetével szoros kapcsolat alakult ki, közös kiadványterv körvonalazódott, amely az altdorfi egyetemen az 1600-as évek elején kialakult heterodox irányzat legjelentősebb képviselőjének, Ernst Sonernek az OSZK-ban tavaly fellelt ismeretlen kéziratának kiadására és feldolgozására irányul: a szövegkiadás az erfurtiak sorozatában fog megjelenni.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport egy tagja Móricz Zsigmond Alkotói Ösztöndíjban részesült, Az életrajz esztétikája címen, részben már elkészített munkájához.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Végh Dániel (szerk.): Kosztolányi Dezső: Spanyol műfordítások, sorozatszerk. Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Budapest, Kalligram, 2011.
2. Takács László (szerk.): Kosztolányi Dezső: Nero, a véres költő, sorozatszerk. Szegedy-Maszák Mihály, Veres András, Budapest, Kalligram, 2011.
3. Arany Zsuzsanna: Isten bálján. Kosztolányi-tanulmányok, Veszprém, Művészetek Háza, 2011, 187.
4. Arany Zsuzsanna – Dobás Kata (szerk.) Kosztolányi Dezső napilapokban és folyóiratokban megjelent írásainak jegyzéke 4. A budapesti sajtó anyaga 2., Budapest, Ráció, 2011.
5. Arany Zsuzsanna: Az életrajzírás művészet(-)e(?), Kortárs, 2011/7–8, 151–158.
6. Balázs Mihály: Mit búsulsz kenyeres (verselemzés), in Magyar Művelődéstörténeti Lexikon LX, Minden kor, szerk. Bartók István, Budapest, 2011, 154–162.
7. Szegedy-Maszák Mihály: Az újraolvasás kényszere, Budapest, Kalligram, 2011.
8. Szegedy-Maszák Mihály: Az első szótól az utolsóig: Regényművészet és íráskultúra, Filológiai Közlöny, 57 (2011): 5–28.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Hálózati Kritikai Szövegkiadás Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			15
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			10
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	4	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	2	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	34	Összes független hivatkozások száma:	34
Kapott recenzió, kritika:	6		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	1	hazai:	8
Nyilvános esemény ¹³ :	1	kulturális rendezvények ¹⁴ :	1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	4

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	2	Diplomamunka (BSc):	4
Diplomamunka (MSc):	5	PhD:	11

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	10 200	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 1	Teljes saját bevétel:	0 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE INTERDISZCIPLINÁRIS RÉGÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Szabó Miklós, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/B
telefon: 1-411 6554; fax: 1-411 6553
e-mail: archinst@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport fő feladata a 2011. évben is az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének keretei közt működő különböző természettudományos vizsgálatokat végző laboratóriumok (térinformatika, archeozoológia, anthropológia) és részkutatói programok (fizikai kormeghatározások, számítógépes tipológia, geofizikai mérések, régészeti célú légifényképezés) valamint a kisegítő egységek (restaurátor műhely, fotólabor) tevékenységének integrációja, ezen túl pedig a vaskor interdiszciplináris módszerekkel való településtörténeti elemzése volt.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport munkájában mérőföldkönek számító Ludas-Varjú-dűlői temetőfeldolgozás korábban elkészült kéziratának 2010-ben tervezett kiadása, forráshiány miatt csak 2012-ben valósulhat meg. Ezt előkészítendő a szöveg mellé számos illusztrációk és fotó készült, illetve az év végén a nyomdai előkészítő munkálatok is megkezdődtek.

A vaskori programban szereplő másik kiemelt lelőhely, Sajópetri-Homoki-Szőlőskertek feldolgozása a tervezett ütemben haladt. A korábban megkezdett alapkutatásokra épülve (a település monográfiája 2007-ben került kiadásra) készül a temető publikációjának kézírata. A sírok és mellékleteik leírását, fényképekkel és rajzokkal való illusztrációját tartalmazó katalógus, továbbá a már elkészült természettudományos vizsgálatok a régészeti értékelést is lehetővé tették. A további kutatásokat megalapozandó a 2011-ben folyt munka elsődlegesen a temető kronológiai és társadalmi vizsgálatára fókuszált. A Sajópetri esetében alkalmazott kombinációstatisztikai elemzés révén felvázolták a nekropolisz belső periodizációja, amely jó alapként szolgált a temetőszerkezet kialakulását befolyásoló társadalmi tényezők kimutatására. A régészeti értelmezéssel párhuzamosan haladt a humán antropológiai anyag analízisének. Az egyének nem- és életkor-meghatározását a kutatócsoport által megpályázott fiatal kutatói álláshelyen alkalmazott kutató végzi.

Sajópetri mellett a Povegliano-ban feltárt késő vaskori temető antropológiai feldolgozására a tervezett ütemben haladt. Ezen a lelőhelyen a hamvasztásos temetkezések embertani elemzése mellett a hamvasztás körülményeire, illetve a temetkezési rítusra vonatkozó megfigyelésekre nyílt lehetőség. Ezek a vizsgálatok meglepő eredménnyel szolgáltak: a sírok jelentős része többes temetkezésnek bizonyult, amelyeknél több esetben megállapítható volt az egy időben, ugyanazon a máglyán történt hamvasztás. Az antropológiai és a régészeti adatok egyaránt a rekonstruálható temetkezési rítus összetettségére utalnak.

Az Ordacsehi határában feltárt település anyagának tudományos értékelése ugyancsak a tervezett ütemben haladt. Ez a lelőhely számos új adattal szolgál a késő vaskori épülettípusokról és a települési struktúráról.

A Vaskori elit kutatása c. OTKA program egyik résztémája a Verona környéki La Tène hagyományú lakosság Povegliano di Veronese (Olaszország, Veneto) határában 2007 és 2009 között feltárt 186 késő-vaskori temetkezés (Kr.e. II-I. századi) vizsgálata volt. Ez a

nekropolisz a sírmellékletek gazdagsága és összetétele (kerámiaegyüttesek, bronzedények, fegyverek, ékszerek és pénzek) miatt nem pusztán az észak-itáliai régió legfontosabb késő-vaskori lelőhelye, hanem referenciaként szolgálhat a késő-vaskori La Tène-kultúra egyéb európai központjaiban, például a kelta oppidumokon előkerült leletanyag vizsgálata során is. Különösen jó támpontként szolgálhatnak azok az „arisztokrata-sírok”, amelyek mellékletei között a kerámiaedények és a római bronzedények (situlák, serpenyők, kancsók és poharak) mellett a La Tène fegyverzet (kard, lándzsa, pajzsdudor) tipikus elemei is megtalálhatóak. 2011-ben a fent említett antropológia feldolgozás mellett folytatódott az előző évben restaurált teljes leletanyag tudományos feldolgozása.

A vaskori elitkutatás program másik iránya a franciaországi Mont Beuvray oppidumának nemzetközi együttműködésben végzett kutatása. 2011-ben az eddigi eredmények publikációjának előkészítése céljából megkezdődött a stratigráfiai egységek és a leletanyag összegző feldolgozása.

A kutatások koordinációját a kutatócsoport vezetője és három főállású munkatársai végezték. Munkabérüket a kutatócsoport MTA által biztosított pénzügyi kerete szolgáltatta. A természettudományos vizsgálatok, a restaurálás, a rajzoltatás költségeit részben a kutatócsoporti, részben OTKA pályázati forrás, illetve az ELTE BTK Régészettudományi Intézete által biztosított (elsődlegesen infrastrukturális) támogatások fedezik. A kutatócsoport építész-régész végzettségű tudományos munkatársának feladatkörébe tartozik a feltárt vaskori lakóházak és a településkörnyezet rekonstrukciójának elkészítése, illetve a Mont Beuvray-i kutatások eredményeinek építészeti vonatkozású feldolgozása. A kutatócsoport másik tagja nagy tapasztalattal rendelkezik komplex lelőhelyek régészeti anyagának szisztematikus feldolgozásában, így mindenképpen indokolt részvétele a vaskori temető-feldolgozásokban. A kutatócsoport által megpályázott fiatal kutatói álláshelyen alkalmazott munkatárs a történeti embertani leletek vizsgálatát végzi. A kutatócsoport tagjai a 2011-es évben is részt vettek az ELTE BTK Régészettudományi Intézetnek graduális és posztgraduális oktatási programjában.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A tudomány és a társadalom közötti párbeszéd megvalósítása érdekében a kutatócsoport vezetője ismeretterjesztő előadásai mellett rendszeresen megjelenik a médiában. A kutatócsoport vaskori programjának eredményei a Francia Intézetben megrendezett tematikus kiállításon mutatták be.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A *Vaskori elit kutatása* c. OTKA program keretében az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének az Università di Bologna Dipartimento di Archeologia-val és a Soprintendenza archeologica per il Veneto-val együttműködésben megvalósuló poveglianoi temetőfeldolgozás két olasz kutató fogadását igényelte. A program másik pillére, a Mont Beuvray-i ásatás – amelyen a kutatócsoport vezetője és egyik tagja 1 hónapos időtartammal vettek részt – a Centre Archeologique Européen du Mont Beuvray (Glux-en-Glenne) együttműködésével valósult meg.

A sajtópetri leletek régészeti feldolgozására a franciaországi Université de Bourgogne (Dijon), az olaszországi Università di Bologna - Dipartimento di Archeologia, továbbá a németországi Römisches-Germanisches Zentralmuseum (Mainz) munkatársainak bevonásával került sor. Magyarországi partnerként megemlítendő még az ELTE TTK Környezettudományi Intézetének Ásványtani, illetve Közettani Tanszéke. Az ordacsehi település feldolgozásában a kutatócsoport együttműködő partnere a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága.

A kutatócsoport vezetője egyetemi oktatói tevékenysége mellett hazai és külföldi PhD hallgatók témavezetője. A kutatócsoport tudományos munkatársai is részt vesznek az ELTE BTK graduális és posztgraduális képzésében.

A Ludasi késő-vaskori temető archeo-antropológiai vizsgálatainak eredményeit a kutatócsoport munkatársai az *Iron Age Rites and Rituals in the Carpathian Basin* (Târgu Mures, 7–9 October 2011) című nemzetközi konferencián ismertették.

A kutatócsoport vezetője és tudományos munkatársa az Alma Mater Studiorum - Universita di Bologna doktori iskoláján 2011. december 13.-án megtartott PhD védés vizsgabizottságának tagja volt.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben a jelenleg futó OTKA program mellett újabb hazai, vagy nemzetközi pályázatot nem nyert.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Zoltán Czajlik, László Rupnik, Máté Losonczi, Lőrinc Timár: Aerial archaeological survey of a buried landscape: The Tóköz project, In: David C Cowley (szerk.): Remote Sensing for Archaeological Heritage Management, EAC Occasional Paper No. 5: Proceedings of the 11th EAC Heritage Management Symposium, Reykjavík, Iceland, 25-27 March 2010. Reykjavík, Izland, 2010.03.25-2010.03.27., Brussels: 235-241. Paper 19. (2011)

2. Lőrinc Timár: The Spread of the Roman Domus-Type in Gaul., Oxford: ARCHAEOPRESS, 122 (British Archaeological Reports - International Series; 2206.) (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			7
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			7
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	3	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	3
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	0	hazai:	2
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	3

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9 000	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 1	Teljes saját bevétel:	10 000 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	10 000	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

Izsák Lajos, az MTA doktora
1053 Budapest, Egyetem tér 1-3. II. em. 211.
telefon/fax: 1-411 6518
e-mail: agihorvath@ajk.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatás ötödik éve a pályázattervezet menetrendje szerint a szintézis éve volt. Ennek eredményeképpen „**A parlamentek, pártok, parlamentarizmus**” résztéma keretében elkészült Az Európa és magyar parlamentarizmus 19. századi összehasonlító elemzése. A mű azokat a tudományos eredményeket realizálta, amelyeket a 2010. évi beszámoló részletesen kifejtett (a parlamentáris kormányzás angliai kialakulásának feltételei és kontinentális hatásai, a parlamentarizmus nemzeti, illetőleg regionális fejlődési útjai, a parlamentarizmus eszmétörténete, a parlamentáris kormányforma fogalmi ismérveinek analitikus azonosítása).

Az **Európa – régió – nemzetállamok** témakörben az abszolutizmus terminológiai kérdéseiről és nemzetállami hatásairól szóló kutatások szintézise lezárult, publikálása megtörtént. Az alkotmányos monarchia - parlamentáris monarchiára vonatkozó tematikus összefoglalás folyik, az összegzést tartalmazó kötet szerkesztés alatt áll. Ugyanezen altéma keretében zajlottak a kutatások a kettős adóztatást megelőző egyezmények története, a kettős adóztatás kiküszöbölését szolgáló jogtechnikai megoldások, illetőleg a **népszövetség keretében** történt szakértői szintű tárgyalások eredményeinek elemzésével. Folytatódott a **közigazgatási bíráskodás mértékadó külföldi modelljeire** vonatkozó kutatás. Feldolgozásra került a német kisállamok, az olasz és a belga közigazgatási jogvédelem története és ezek hatása a magyar közjogi gondolkodásra.

A **törvényalkotás – kodifikáció** résztéma tárgyévi záró kutatása az Alaptörvény és a hozzá tartozó sarkalatos törvények jogtörténeti relációira irányult. Kiemelten az **Alaptörvény preambuluma** tartalmi kérdései, a Szent-korona tan, a bírói hatalom gyakorlása, a jogszabályok érvényessége és hatálya kerültek a középpontba. A **bírói hatalom gyakorlásáról** főként az elméleti alapok, a bírósági szervezet irányítása és a közigazgatás bírói kontrollja kapott kitüntetett figyelmet. A történeti párhuzamok és a jelenkori kormányzati modell összefüggésének vizsgálatának eredményeit tudományos konferencia keretében tette közkinccsé a kutatócsoport. A **felségsértés és hűtlenség** tényállásbéli változásainak kutatásában kiegészítésre került sor a 19. századi **kodifikációs fejlődéstörténet** összegzésével. A **jog kulturális kontextusainak** vizsgálata folyt, különös tekintettel a jogtudománynak más területekkel való kapcsolódására.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A „kormányforma és parlamentáris kormányzás a 19. századi európai és a dualizmus kori magyar közjogban” címmel az **MTA doktori cím megszerzésére irányuló eljárásban** benyújtott értekezést az opponensi bírálatok új tudományos eredményként rögzítették. Ebben az esztendőben **lezárult egy másik MTA doktori eljárás**, melynek eredményeképpen a kutatócsoport egyik tagja DSc címmel gyarapodott. Megjelent A **kormányzás a dualizmus korában** a 19. századi európai parlamentarizmus és Magyarország kormányformája a kiegyezés után 1867–1918 **című kötet** (Atlantisz, 466 o.). Az Európa–régió–nemzetállamok

témakörben publikálásra került **Az abszolút monarchia** című tanulmánykötet (Gondolat 214. o.), amely összefoglalását adja az abszolutizmus – nemzetállam témakör eredményeinek. Az alkotmányról tudományos polémia anyagát külön kötet rögzíti, melyben a kutatócsoport eredményei is benne foglaltatnak (**Preambulum az alkotmányokban**, Complex). A két világháború közötti közigazgatás-tudományi és kormányzatpolitikai konferencián elhangzott előadásokat a **közigazgatás tudományos kutatása egykor és ma** című kötetben az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara tette közzé (Gondolat). A 2010. évi megvédett PhD-disszertáció kibővített változatának előkészítése a megjelentetésre (**Felségsértés és hűtlenség**). **Bibó István állam- és jogelméleti írásainak** megjelenése fontos hozzájárulásként értékelhető a magyar gondolkodástörténeti hagyomány felélesztése szempontjából. A kötetet a kutatócsoport tagja szerkesztette és írt hozzá utószót. Megszerkesztésre került és kiadásra előkészítetten várja a megjelenést a **pénzügyi közigazgatási bíróság története** című 320 oldalas kézirat. A bécsi egyetem jogtörténeti intézetével együttműködésben publikálta a kutatócsoport az osztrák jogtörténet-tudomány állásának elemzését (Wilhelm Brauner-Gerald Kohl: **A jogtörténet-tudományi kutatások Ausztriában**, Gondolat, 112 o.). **A jogi kultúra** területére eső, két esztendeje szervezett konferencia előadásainak foglalatoként jelet meg a Bor és jogtörténet c. tanulmánykötet (Gondolat, 151 o.).

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

Mint hogy a kutatócsoport egyik fókuszpontja a magyarországi jogtörténet-tudományi kutatásoknak, tagjai valamennyi hazai rendezvény állandó résztvevői. Ezen túl gondot fordítanak arra, hogy **ismeretterjesztő konferenciákon, előadássorozatokon** való szerepléssel vagy egyedi előadásokkal jutassák el a tudományos információkat az érdeklődőkhöz. Ennek érdekében nemcsak tudományos fórumokon, hanem ismeretterjesztő lapokban, **rádióban és televízióban** is rendszeresen megjelennek. A Rubicon történelmi magazin és a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék együttműködésében rendezett **mesterkurzusok** programjaiba előadóként bekapcsolódó kutatók lehetővé teszik, hogy a történelem tanárok és a történelem iránt érdeklődők hozzájussanak a jogtörténet-tudomány legfrissebb eredményeihez. A kutatócsoport által publikált monográfiákat, tanulmányköteteket, illetve szerkesztett műveket megfelelő szakmai, illetve a nagy nyilvánosságnak szóló, egyetemeken, tudományos műhelyekben, a parlamentben, szakmai fórumokon és kamarákban, egyesületekben **sajtóbemutatókon** tárta a nyilvánosság elé.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport nemzetközi kapcsolatainak egyik fontos állomása volt a német, osztrák, svájci kollegákkal történő együttműködés eredményeképpen publikált **Szimbolikus kommunikáció** (A jog színházától a jog rituáléig – Budapest, 2011 Gondolat Kiadó, 130 o.) c. kötet bemutatójára, melynek kapcsán a szerzők nevében **Prof. Dr. Reiner Schulze** (Westfälische Wilhelms-Universität Centrum für Europäisches Privatrecht) tartott előadást. A kutatócsoport szervezésében zajlott a 11. Deutsch-ungarisches **Strafrechtsgeschichtliches Seminar** német és magyar professzorok, poszt doktorok, doktoranduszok és hallgatók részvételével. Az **Osztrák Tudományos Akadémiával** kialakított kapcsolat keretében a kutatócsoport egy tagja felkérést kapott arra, hogy a **Thomas Olechowski** szerkesztésében megjelenő **Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs** című folyóirat nemzetközi szerkesztőbizottság tagjaként működjön közre. A kutatócsoport újonnan alakított ki együttműködést nemzetközi kapcsolatrendszerét kibővítve az augsburgi egyetem jogtörténetisével (**Prof. Dr. Arnd Koch**). A nemzetközi kapcsolatok keretében a csoport vendége volt ebben az esztendőben **Prof. Dr. Jozef Klimko** (Pozony), **Prof. Dr. Paolo**

Becchi (Genova) és **Dr. Jiri Sousa** (Prága), valamint **Prof. Dr. Wilhelm Brauner** (Bécs), **Prof. Dr. Kónya Péter** (Eperjes), **Prof. Dr. Szalma József** (Újvidék). A kutatócsoport tagjai rendszeresen részt vesznek nemzetközi tanácskozásokon, szemináriumokon, így 2011-ben Tübingenben, Maastrichtban, Eperjesen és Újvidéken. A csoport szakmai együttműködést ápol a **Presovska Univerzita v Presove** magyar intézetével és a **Vajdasági Magyar Tudományos Társasággal**, melynek éves tudománynapi rendezvényein előadással jelennek meg tagjai. A kutatócsoport a szintetizáló év tematikájának megfelelően **nemzetközi és hazai záró tanácskozást** szervezett (Aktuelle Aspekte der Rechtshistorischen Forschung /Budapest/, Régiók – parlamentarizmus – jogállam /Győr-Komárom/). Militarizálás – demilitarizálás címmel a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társasággal közösen rendvédelem-történeti **konferenciát** rendezett a kutatócsoport. A kutatócsoport tagjai a hazai kapcsolattartás keretében részt vettek a magyarországi konferenciákon (**KRE, MTA, SZTE, PTE, PPKE, ELTE**). A kutatócsoport fiatal munkatársai több **PhD-konferencián** is részt vettek.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

2011-ben a kutatócsoport pályázatot nem nyert, a nemzetközi kapcsolatok fenntartását alapítványi, egyetemi TAMOP, ERASMUS finanszírozásban bonyolította.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Barna Attila: Bene ambula! – Gondolatok Magyarország Alaptörvényének bevezető rendelkezéseiről, Közszerződés, I. évf. 2. szám, 16-17. o.
2. Frey Dóra: Geschichte der internationalen Doppelbesteuerungsabkommen: Selbstbeschränkung der Finanzhoheit. In: Inter-Trans-Supra? – Legal Relations and Power Structures in History. Szerk.: Eliana Augusti, Norman Domeier; Fritz Georg von Graevenitz, Markus J. Prutsch. Saarbrücken, 2011. 118-132. p.
3. Frey Dóra: Zigeunerrecht und Zigeunergericht: Zur Fortwirkung überlieferter archaischer Konfliktbewältigungsformen in der Gegenwart am Beispiel des Romani Kris. In: Die Inszenierung des Rechts - Law on Stage (Jahrbuch Junge Rechtsgeschichte, 6.) Szerk.: Viktoria Draganova, Stefan Kroll, Helmut Landerer, Ulrike Meyer. München, 2011. 293-314. p.
4. Karácsony András-Pokol Béla: Paradigmák erőterében. Máriabesnyő, Attraktor, 2011. 97.
5. Karácsony András: Jogtudósból politikai gondolkodó. In: Bibó István Munkái 1. Centenáriumi Sorozat. Az államhatalmak elválasztása (szerk.: Dénes Iván Zoltán). Budapest, Argumentum Kiadó – Bibó István Szellemi Műhely. 2011, 347-368.
6. Karácsony András: Idő és jog (társszerző: Techet Péter). in: Mezey Barna (szerk.): A szimbólumok üzenete. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011, 269-294.
7. Karácsony András: Bibó István a jog hatáiról. In: Pénzes Ferenc – Rácz Sándor – Tóth-Matolcsi László (szerk.): A szabadság felelőssége. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011, 67-72.
8. Máthé Gábor: Közjogi értékeink a preambulumban /társszerzőkkel/ In: Preambulum az alkotmányokban /Szerk.: Lamm – Majtényi – Pap/ Complex Bp. 2011. 9-22 pp.
9. Máthé Gábor: A Szent Korona eszme In: A szimbólumok üzenete. A jogi kultúra jelképei: eljárások, szokások, formák és tárgyak /Szerk.: Mezey Barna/ Budapest 2011. 321-333 pp.
10. Máthé Gábor: A Szent Korona az alkotmányban, Közszerződés I. évf. 1. sz. 2011. 53-55 pp.
11. Stipta István: A magyar pénzügyi közigazgatási bíróság jellege és hatásköre. (Az 1883. évi XLIII. tc. tartalma és jelentősége) Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio

- Juridica et Politica. Tomus XXIX/1. (Szerk.: Sáy Pál) Miskolc University Press. 2011. 89-116. p.
12. Stipta István: Tisza Kálmán és a közigazgatási bíráskodás. *Jogtörténeti szemle*. 2010/3. szám. 23-33. p.
 13. Stipta István: A magyar pénzügyi közigazgatási bíróság eljárási rendje (1884-1896). *Miskolci Jogi Szemle* VI. évf. 2011. Különszám. Bíbor Kiadó Miskolc, 2011. 168-182. p.
 14. Szenté Zoltán: Kormányzás a dualizmus korában. A XIX. századi európai parlamentarizmus és Magyarország kormányformája a kiegyezés után. Atlantisz Könyvkiadó, East-European Non fiction sorozat, 466 o.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	1,6	Ebből kutató ² :	1,6
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
Rendes tag és levelező tag:			0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			34
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			31
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	12	idegen nyelven:	2
külföldi folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	4
recenzió, kritika magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	4	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	7	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	267	Összes független hivatkozások száma:	267
Kapott recenzió, kritika:	6		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	6	hazai:	16
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	8
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	7

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			8
Témavezetések száma: TDK munka:	14	Diplomamunka (BSc):	2
Diplomamunka (MSc):	8	PhD:	9

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9000	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 1	Teljes saját bevétel:	0 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE KOMMUNIKÁCIÓELMÉLETI KUTATÓCSOPORT

Hunyady György, az MTA rendes tagja
1064 Budapest, Izabella u. 46.
telefon: 1-461 2690; fax: 1-461 2650
e-mail: hunyady.gyorgy@ppk.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Az MTA ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport főbb feladatai a többéves szakmai vállalkásnak megfelelően a beszámolás évében a következők voltak: szavazói motívumok és válság percepció a közgondolkodásban; a történelmi tudat; Magyarország integrációja a nyugat világában és a médiakommunikáció; kulturális interakciós rétegződés, miliőtípológia.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Közgondolkodás - szavazói motívumok, válságpercepció és radikális konfliktuspotenciál

Az „Új képlet” című kötet választási részvételtől szóló tanulmánya tartalmazza azt az új megközelítést – így a participációs és pártaffiliációs motívumokat is felölelő - **tipológiát**, mely az expresszív, normatív és instrumentális („szurkolói”, „fegyelmezett-konvencionális” és „mérlegelő” jellegű) dimenziókon alapulva öt (klaszter)típust különböztetett meg. Míg a normatív elem valamennyi jelentősebb politikai tábor mozgósításának integráns mozzanatának bizonyult, az eredmények az expresszív dimenzió erőteljes hangsúlyát jelezték a sorra következő választások előtt felfutó (s a következőkben sikert elérő) pártok táborán belül. Az instrumentális (eseti-látolgtató) elem mérsékeltbb szerepet játszik a szavazói motívumok hazai palettáján; jellemző módon inkább a kisebb pártok közönségéhez kapcsolódnak (ahol ez az instrumentális mérlegelés esetenként a szimpatizánsok átlagon felüli távolmaradásában is közrejátszott). A 2008-ban kezdődött kutatássorozat már a kezdeti időszakban is fontos adalékokkal szolgált a máig húzódo válságjelenségek társadalmi kihatásairól, azok meghatározott szegmenseiről, az észlelt pozícióromlás jelentősebb közegeiről. Míg a konvergenciafolyamat utóbbi évekbeli válságjelenségei elmélyítették a kilencvenes évek eleji transzformációs válságperiódus során perifériára sodródott csoportok gazdasági-kulturális elszigetelődését, az újabban előtérbe kerülő jelenségek (mint a kedvezőbb helyzetű régiókban is fellépő foglalkoztatási gondok, lakossági eladósodás, devizahitel-törlesztés felgyülemelő problémák) nyomán viszonylag magasabb társadalmi státuszú, erőforrásokkal ellátottabb miliőkhöz kapcsolódó csoportok pozíciója is megrendült, a radikális konfliktuspotenciál elemeinek esetenként hangsúlyos megjelenésével.

A *történelmi tudat* témakörében folytatódott a 2009-ben végzett kérdőíves adatfelvételek adatainak feldolgozása. 2011-ben megjelent a „Szabadnak születtek – Huszonévesek a rendszerváltásról” (Pallasz Kiadó) c. tanulmánykötetet, mely több kutatás rendszerváltással kapcsolatos legfontosabb eredményeit foglalja össze. A magyarországi rendszerváltást övező politikai klíma az elmúlt években rendkívül negatívvá vált. A felnőtt lakosság többsége nem csupán kritikusan, hanem alapvetően **elutasítón** viszonyul mindahhoz, amit **rendszerváltásnak** nevezünk, és a társadalom nem elhanyagolható része azt is megkérdőjelezi, hogy egyáltalán történtek-e az országban olyan jelentős változások, amelyekre illik ez a fogalom. A 30 év alatti korosztály véleményalkotásában polarizáltabban tükröződik vissza a szülők generációjának véleménye. Miközben a fiatalok és a szülők körében kirajzolódó véleménymodellek struktúrája kísértetiesen hasonlít egymásra, a fiatalabb korosztály összességében kritikusan tekint a Kádár-korszakra, a mai huszonévesek

körében felerősödnek a rendszer negatívumait hangsúlyozó vélemények. A Kádár-rendszerhez hasonlóan, a fiatalok rendszerváltással kapcsolatos véleménye sem különbözik szignifikánsan a szüleik és nagyszüleik véleményétől, jóllehet a vizsgált populáció tagjai már sokkal inkább a rendszerváltás gyermekeinek, semmint nyerteseinek vagy veszteseinek tekinthetők. Ők már beleszülettek az új rendszerbe, nincsenek közvetlen tapasztalataik a Kádár-rendszerrel, és a változásokkal kapcsolatos csalódásokat sem élték meg közvetlenül. Többségük, a jelenleg fennálló rendszerrel szembeni elégedetlenségét vetíti ki a rendszerváltásra, és negatív attitűddel közelít mindahhoz, amit számára a fogalom jelent.

Magyarország integrációja a Nyugat világában

A rendszerváltással, majd az Európai Unióhoz való csatlakozással Magyarország kelet-európai társaival együtt a társadalomszerveződés nyugati típusú útjára lépett. Az elemzések szerint a társadalmi-történeti evolúció az együttműködéseknek két alapvető szerveződési módját termelte ki: szabadságelvűt és (központi) vezérléselvűt.

A Nyugat társadalmait a szabadságelvű és a vezérléselvű szerveződés egymást erősítő komplementer viszonya jellemzi: történelmi távlatokban a szervezetek szintjén a piaci versenynek köszönhetően egyre hatékonyabb és egyre komplexebb vezérléselvű struktúrák (vállalatok, intézmények, iskolák, kórházak és egyéb szolgáltatások) jönnek létre egyre több és sokfélebb szükséglet kielégítésére, miközben a társadalmi rendszer egészét és benne az alrendszereket és a (szervezeti és emberi) ágensek egymáshoz való viszonyát szabadságelvű piaci mechanizmusok koordinálják egyre nagyobb autonómiát kínálva az ágenseknek. A magyar társadalomfejlődés évszázados problémája, hogy a történelmi a megkésetttség miatt a szükséglet-kielégítés hatékonyságát (a piaci versenyképességet) vezérléselvű eszközökkel, állami dirigizmussal próbálják megvalósítani, mintegy kikényszeríteni.

Ez a történelmi eredetű ellentmondásosság a közgondolkodásban és a médiakommunikációban is lecsapódik. A közvélemény-kutatási adatok szerint a magyar társadalomban jelentős többséget képviselnek azok a polgárok, akik a társadalom céljaival, a gazdaság optimális szerveződésével, a piaci versennyel, az állam szerepével, az individuum kötelességeivel és jogaival, a vagyoni differenciálódással és más hasonló kérdésekkel kapcsolatban többnyire paternalista és antiliberális nézetekkel és attitűdökkel rendelkeznek, és több-kevesebb határozottsággal és következetességgel elutasítónak mutatkoznak a fejlett Nyugat szabadságelvű értékeivel és piaci mechanizmusaival szemben. A paternalista-antiliberális beállítódás oly erős és általános, hogy az alapvető demográfiai-társadalmi ismérvek szerint vett csoportok között alig differenciál: lényegében minden csoportban közel azonosan nagy arányban vannak jelen az állami gondoskodás igényét hordozó és a piaci versenyt elutasító nézetek és attitűdök. Mindez feltehetően nem független attól, hogy - mint a médiaközléseknek egy kiterjedt mintáján végzett tartalomelemzés mutatta - a hazai média üzeneteinek jelentős hányada, közel a fele olyan tartalmakat közvetített a közönség felé, amelyek elbizonytalanítóan hathattak a szabadságelvű piaci mechanizmusoknak és általában a nyugatias fejlődés perspektíváinak a megítélése szempontjából.

Kulturális-interakciós rétegződés, miliőtípológia – elméleti és empirikus kutatások

A kapcsolathálózati megközelítés szociológiai alkalmazásáról folyó elméleti munkálatok – az erről készülő monográfia újabb elemeként – a természettudományi kiindulópontú hálózattudomány társadalomkutatási összefüggéseire és a networkszemlélet ún. kulturális fordulatára terjedtek ki. Míg a (kapcsolathálózati és tudásstílus-elemeket kiemelő) foglalkozási miliőtípológia magyarázó szerepe főként a kulturális-kommunikációs, illetve az ideológiai-politikai orientációkra irányuló korábbi elemzésekben is számottevőnek bizonyult,

ezekkel az empirikus tapasztalatokkal a gazdasági-szociális helyzetre, annak észlelt változására vonatkozó újabb eredmények is egybecsengtek. A személyes foglalkozás (és munkaaktivitás, kereső munkaviszonnyal rendelkezés) mellett a kontextuális foglalkozási miliőt kiemelt elemként tartalmazó változóegyüttes meghatározó szerepe azokban – az aktuális jelentőséget sem nélkülöző – elemzésekben is megnyilvánult, amelyek az elmúlt évek pénzügyi-gazdasági válságjelenségeinek társadalmi következményeiről folytak. Míg a tartósan perifériára szorult, többszörös hátrányt elszenvedett szegmensekben anomikus-apatikus megnyilvánulások (passzivitás-kiilleszkedés) mutatkoztak jellemzőnek, a radikális konfliktuspotenciál “szociokulturális koalíciója” olyan heterogén csoportosulásokat gyűjtött magába, mint egyfelől a felsőperifériális miliók felé sodródott (főként ipari) szakmunkások, másfelől az alsó- és középszintű vezetői, technikus, műszaki alkalmazotti rétegek, vagy a foglalkozási miliók oldaláról nézve, akár a „cég”-, akár a „szakmilió”, sőt bizonyos fokig a „trendmilió” kontextuális mezőnyei .

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A 2009-2011 futamidejű “A politikai részvétel és képviselet kutatása a demokrácia-kapacitás növelése érdekében című, az EGT/Norvég Finanszírozási Mechanizmus program 0089/NA/2008-3/ÖP-9” jelzetű projekt, 2011 áprilisában a két kötet megjelentetésével, és kötetbemutató konferenciával fejezte be munkáját. Az idei évben a projekt folytatásaként a Magyar Választáskutatás Program keretében a terület intézményeinek, kutatóinak újabb egyesülése (MVE) jött létre a középtávú kutatási tervek előkészítésére és koordinálására, amelynek kutatói tanácsában a csoportunk képviselve van.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Enyedi Zsolt; Szabó Andrea; Tardos Róbert (Szerk.) Új képlet. A 2010-es választások Magyarországon. Budapest: DKMKA 2011. 393 o.
2. Tardos Róbert: Konszolidált szavazóközönség, eróziós tendenciákkal. A 2010-es választás a részvételi aktivitás és szavazói motívumok fényében. (In: Enyedi Zsolt, Szabó Andrea, Tardos Róbert szerk. *Részvétel, képviselet, politikai változás.*) Budapest: DKMKA 2011 273-373.
3. Tardos Róbert; Angelusz Róbert: Érdekképviselet és a pártok társadalmi beágyazottsága (In: Tardos Róbert, Enyedi Zsolt, Szabó Andrea szerk. *Részvétel, képviselet, politikai változás.*) Budapest: DKMKA 2011. 159-210.
4. Tardos Róbert; Angelusz Róbert: Régi és új törésvonalak, polarizáció, divergenciaspirál (In: Tardos Róbert, Enyedi Zsolt, Szabó Andrea szerk. *Részvétel, képviselet, politikai változás.*) Budapest: DKMKA 2011. 347-382.
5. Tardos Róbert; Enyedi Zsolt; Szabó Andrea (Szerk.) *Részvétel, képviselet, politikai változás.* Budapest: DKMKA 2011. 495 o.
6. Terestyéni Tamás: Kompország a Nyugat iskolájában. A társadalmak szerveződéséről. Budapest, Gondolat Kiadó, 2011. 356 o.
7. Vásárhelyi Mária: Szabadnak születtek. (In: Vásárhelyi Mária: *Szabadnak születtek? Huszonévesek a rendszerváltásról.*) Budapest: Pallas Páholy Kulturális és Kiadói Kft. 2011. 88 o.
8. Vásárhelyi Mária: Roncstársadalom. (In: Sándor István: „*Mi a magyar most?*”) Budapest: Kalligram Kiadó 2011. 130-150.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	3	Ebből kutató ² :	3
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			8
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			8
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	4	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	4	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	0	hazai:	7
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	0
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	2

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			3
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	1

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	18 100	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0		
Teljes saját bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE KÖZÉP-ÁZSIAI KUTATÓCSOPORT

Vásáry István, az MTA doktora
ELTE BTK Orientalisztikai Intézet
1088 Budapest, Múzeum krt 4/D, II. em. 205.
telefon: 1-411 6500/5393; fax: 1-485 5215
e-mail: vasaryi@gmail.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A közép-ázsiai török tulajdonnevek digitális adattára tovább bővült a közép-ázsiai török helynevekkel annak érdekében, hogy a népnévi eredetű helynevek is bevonhatók legyenek a kutatásba. Az adatok kibővültek és végleg rögzítésre kerültek a következő területek: türkménisztáni helynevek, 2. kazakisztáni helynevek; 3. kirgiz helynevek;

az adattárban a 2007–2010. kutatási években rögzített nép- és néprésznevek nyelvészeti (névészeti) feldolgozása folytatódott, és a szükséges fejlesztések megtörténtek;

a tervezett országmonográfiák megírásához a további anyaggyűjtő és feltáró munkák folytatódtak. A nyelvi fejezetek közül elkészült az *özbeg* és a *türkmén összefoglaló leíró nyelvtan*. Befejeződtek a *türkmén* és az *özbeg irodalmi nyelv* keletkezése, történeti fejlődése és mai állapota témakörében folytak munkálatok, valamint befejeződött az összefoglaló *kazak* és *kirgiz* leíró nyelvtan szerkesztése is. Folytak a *karakalpak* és *azerbajdzsán* leíró nyelvtanok munkálatai is. – A történeti fejezetek közül a mongol és timurida korszak (ca. 1220–1500) lezárt anyaggyűjtése alapján folyik az egyes fejezetek elkészítése. – Közép-Ázsia modern, poszt-szovjet korszakának feldolgozása után (*Közép-Ázsia a XXI. században*), ebben az évben a *Valaki mások Oroszországa: Oroszország és iszlám régiói* címen készült el és jelent meg egy fontos kétíves tanulmány formájában a Külügyi Intézet kiadásában.

a *Törzs, etnosz, nemzet, állam Közép-Ázsiában* munkacímű tanulmánykötet az anyaggyűjtés tovább folyt, és az egyik legelterjedtebb nogáj hőséneknek, a Csora Batir-nak fordítása és kommentálása jelentős mértékben haladt előre.

a kutatási program tematikájához kapcsolódó több hazai és külföldi konferencián vettek részt a kutatócsoport dolgozói (l. részletesen a III. pont alatt).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Résztvétel nemzetközi tudományos konferenciákon:

MeN IV: Fourth International Conference on the Medieval History of the Eurasian Steppe. Kairó, 2011. január 25-30.” (1 fő)

The Idea of Iran: Turks and Persians and the Spread of the Persianate World. A Symposium organised by the Centre for Iranian Studies, SOAS and the Faculty of Oriental Studies, University of Oxford, supported by the Soudavar Memorial Foundation. London, 2011. május 21. (1 fő)

Az érett kor ítélete – IX. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, 2011. szeptember 30–október 1. (3 fő)

Nemzetközi tudományos konferenciákon tartott előadások:

Mu 'in ad-Dīn Naṭanzī on the Golden Horde. MeN IV: Fourth International Conference on the Medieval History of the Eurasian Steppe. Kairó, 2011. január 25-30.” 2011. január 25.

Two Ways of Acculturation: Qarakhanids versus Ghaznavids and Seljuqs. The Idea of Iran: Turks and Persians and the Spread of the Persianate World. A Symposium organised by the Centre for Iranian Studies, SOAS and the Faculty of Oriental Studies, University of Oxford, supported by the Soudavar Memorial Foundation.” London, 2011. május 21.

Utak a steppéről az iszlám világba (karachanidák, ghaznavidák, szeldzsukok). IX. Nemzetközi Vámbéry konferencia, Dunaszerdahely, 2011. szeptember 30.

Miért zokog a türk kagán? IX. Nemzetközi Vámbéry konferencia, Dunaszerdahely, 2011. szeptember 30.

The Stages of the Development of Turkic Culture: the Beginning and the Inscription Era Conference August 15-16, 2011, Ulan Bator, Mongolia

Részvétel hazai tudományos konferenciákon és ismeretterjesztő rendezvényeken:

Conversio. ELTE BTK Vallástudományi Konferencia, ELTE BTK, Budapest 2011. szeptember 22-23. (1 fő)

Előadás hazai tudományos konferenciákon és ismeretterjesztő rendezvényeken:

Az aranyhordai és iráni mongol uralkodók iszlámra térésének narratívái. „CONVERSIO. ELTE BTK Vallástudományi Konferencia, ELTE BTK, Budapest 2011. szeptember 22-23.” 2011. szeptember 22.

Nemzetközi tudományos rendezvény szervezése külföldön:

Az érett kor ítélete – IX. Nemzetközi Vámbéry Konferencia. Dunaszerdahely, 2011. szeptember 30–október 1. (1 fő)

Részvétel akadémiai nemzetközi tudományos csereprogramban:

Látogatás a pekingi Nemzetiségi Egyetem (Minzu Daxue) Ujgur Nyelv- és Irodalmi Tanszékén, 2011. augusztus 12-14. (1 fő)

Moszkva, 2011 november 12.–november 20.

Vendégprofesszor az Aktöbei (Aktyubinszk, Kazahsztán) Állami Zsubanov Egyetemen, 2011. november 21–25.(1 fő)

Részvétel hazai felsőoktatásban:

1 fő tudományos főmunkatárs egyetemi oktatási tematikája 2011-ben:

Török leíró nyelvtan (heti 2 óra, elmélet)

Kazáni tatár nyelv (heti 2 óra, gyakorlat)

Résztétel tudományos testület munkájában:

MTA Orientalisztikai Bizottság tagja (1 fő),
MTA Iszlámtudományi Bizottság tagja (1 fő),
OTKA Társadalomtudományi Kollégium tagja (1 fő),

Nemzetközi folyóirat-szerkesztőségi tagság:

Türkoloji Kültürü Dergisi [Turkológiai folyóirat, Törökország] (1 fő);
International Review of Turkology [Törökország] (1 fő)
Acta Turcica (Online Thematic Journal of Turkic Studies) (1 fő)
Acta Orientalia Hungarica (1 fő)

IV. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Dobrovits Mihály: Tevelyné Kulcsár Andrea (ed.): Közép-Ázsia a XXI. század elején. Budapest: Magyar Külügyi Intézet, 21. (MKI-tanulmányok) (2011)
2. Dobrovits Mihály: Tevelyné Kulcsár Andrea (ed.): Valaki mások Oroszországa. Budapest: Magyar Külügyi Intézet, 28 (MKI-tanulmányok) 32. (2011)
3. Dobrovits Mihály: Az ayuq és a területiség fogalma a régi Belső-Ázsiában *Acta Universitatis Szegediensis De Attila József Nominatae Acta Historica*. CXXXVIII: 68-70. (2011)
4. Baski Imre: A kun nevek mint nyelvm emlékek és kutatásuk története.: (Tudománytörténeti visszatekintés) In: A kunok és jászok 770 éve a Kárpát-medencében.: A Jászkunság kutatása 2009. Karcag, Magyarország, 2009.09.24-2009.09.25. Szolnok: 42-61 (2011)
5. Vásáry István: Halperin On Russia and The Golden Horde: Charles J. Halperin, Russia and the Mongols. Slavs and the Steppe in Medieval and Early Modern Russia. (Romanian Academy, Institute of Archaeology of Iași. Ed. Victor Spinei and George Bilavski) Bucharest: Editura Academiei Române, 2007, 327 9; Charles J. Halperin, The Tatar Yoke: The Image of the Mongols in Medieval Russia, Corrected Edition. Bloomington, Indiana: Slavica Publishers, 2009. VIII, 239 archivum eurasiae medii aevi XVII: pp. 285-293. (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Közép-ázsiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	2,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	15		
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	7		
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	4	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	1
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	5	hazai:	6
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	1
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	3	hazai:	0

6. A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :		2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc): 0
Diplomamunka (MSc):	1	PhD: 0

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9100	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	0	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:	0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE NYELVFILOZÓFIAI KUTATÓCSOPORT

Kelemen János, az MTA levelező tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/i.
telefon: 1-485 5237; fax: 1-485 5247
e-mail: filint@ludens.elte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

2011-ben kutatócsoportunk tevékenységének fókuszában a következő témák állnak: (1) Az érzéki tapasztalatok természete. (2) A tudatos tapasztalatok privátsága és a fizikalizmus viszonya. (3) A nyelvi jelenségek intenzionalitása. (4) Saul Kripke nyelvfilozófiája. (5) Nyelvi kifejezhetőség.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

(1) Az érzéki tapasztalatok természete. A kutatások két irányban folytak. Egyrészt: a kutatócsoport munkatársai további érveket fogalmaztak meg az ortodoxnak számító állásponttal szemben, mely szerint a valósághű érzéki tapasztalat ugyanolyan típusú mentális esemény, mint az attól szubjektív perspektívából megkülönböztethetetlen hallucináció. Álláspontjuk: két mentális esemény szubjektív megkülönböztethetlensége nem implicálja, hogy a kérdéses mentális események ugyanazokkal a fenomenális tulajdonságokkal rendelkeznek. Másrészt: a kutatók amellet hoztak fel érveket, hogy az érzéki tapasztalatok esetében azok fenomenális tulajdonságai alapvetőbbek az intencionális tulajdonságaiknál.

(2) A tudatos tapasztalatok privátsága és a fizikalizmus viszonya. Egy munkatársuk amellet érvelt, hogy az az alapvető intuíciónk, hogy egy meghatározott tudatos tapasztalattal csak egyetlen szubjektum rendelkezhet, összeegyeztethetetlen a fizikalizmussal, nevezetesen azzal a metafizikai tézissel, hogy minden létező fizikai. Jelenleg az érv széles körű megvitatása folyik.

(3) A nyelvi jelenségek intenzionalitása. Egy munkatársuk PhD-értekezésében összegezte az intenzionalitással kapcsolatos eddigi kutatásait. Fő tézisei a következők: (i) A koextenzív kifejezések *salva veritate* felcserélhetetlenségét kétféle intuitív meggyőződés támasztja alá, és ennek alapján különbséget kell tennünk objektív és perspektivikus intenzionalitás között. (ii) Egy mondat egzisztenciális nyomatékának eltűnését minden esetben detektálni tudjuk a felcserélhetőségi teszt segítségével. (iii) Az intenzionális kontextusok esetében az egzisztenciális generalizáció kudarca szoros kapcsolatban áll a felcserélhetetlenségi intuíciónkkal: az előbbi kudarcának csak az utóbbi mellett tudunk értelmet adni. (iv) A kvantor exportálás kudarca a determinánsos névszói szerkezet (ontológiai vagy rugalmas) nem-specifikus használatára vezethető vissza. (v) A különböző A-, B-, Γ - és Δ -olvasatok szabadon kombinálhatók egymással, így három- vagy négyféle olvasat helyett jóval több olvasattal kell számolnunk.

(4) Saul Kripke nyelvfilozófiája. Egy munkatársuk két állítás mellett érvelt. (i) Egy tulajdonnév bevezető használattal kapcsolatos szándék megfelelő elemzése kizárólag az ún. többértelműségi tézissel működik. (ii) A szavakat és azok kimondását sem a Kaplan (és később Hawthorne és Lepore) által tárgyalt típus/példány elmélet, sem pedig az ún. stage/continuant elmélet nem tudja megfelelően kezelni. Szükségünk van (Predelli javaslatát követve) több szintű típusokra: az akusztikus alak és a fonológiai forma típusaira.

(5) Nyelvi kifejeezhetőség. A kutatócsoport vezetője a kutatócsoport munkájának irányítása mellett folytatta a nyelvi kifejezhetőség lehetőségeivel kapcsolatos történeti és elméleti kutatásait. Ezen belül a költői nyelv önreferencialitásának kérdését vizsgálta. Bebizonyította, hogy bár az önreferencialitás általában jellemzője a költői nyelvnek, nagy különbség van a között, hogy ez tudatos poétikai elvként is megjelenik-e vagy sem. Dante jelentősége ebből a szempontból abban áll, hogy az önreferencialításban rejlő kifejezési lehetőségeket ő aknáztta ki először tudatosan az európai irodalom és gondolkodás történetében. Vizsgálta továbbá az egyetemes kifejezhetőség elve mellett és ellen szóló érveket. Kimutatta, hogy ennek az elvnek nincs olyan megfogalmazása, mely ne lenne körben forgó, s ezért valamilyen formában el kell ismerni a „kimondhatatlan” létét, a nélkül, hogy ezzel teret engednénk a misztikumnak. A mondható és a kimondhatatlan közti határok változók, s az irodalom egyik funkciója az, hogy segítsen átlépni ezeket a határokat.

(6) Kategóriaelmélet, logika szemantika. Egyik munkatársuk befejezte a kategóriaelmélet alapjait és szemantikai alkalmazásait tárgyaló könyvét. A kategóriaelmélet amellet, hogy a logikai konstansok (a propozicionális logikai konnektívumok, a kvantorok és a modális operátorok) értelmezését teljesen új megközelítésbe helyezi, természetes és rugalmas keretet kínál a megszámlálható köznevek és az anyagnevek közötti kapcsolatok értelmezéséhez is.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

1. A kutatócsoport egyik munkatársa részt vett Grice tanulmánykötetének lefordításában, a magyar kötet megszerkesztésében; másik munkatársunk utószót írt a kötethez. (A kötet adatait lásd alább.)
2. A kutatócsoport vezetője az *Élet és Irodalom* című hetilap „Követési távolság” c. rovatában az év folyamán megjelent filozófiai művekről írt 12 alkalommal.
3. A kutatócsoport egyik munkatársa ugyancsak az *Élet és Irodalom* című hetilapban (a „Feuilleton” rovatban) jelentetett meg ismeretterjesztő előadásokat. Továbbá: jelen volt a *Szkeptikus társaság* ülésén, ahol a filozófia művelésének értelmessége mellett érvelt.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Hazai kapcsolatok: munkatársaik több konferencia szervezésében vettek részt:

1. „Analitikus filozófia és fenomenológia” (KE, 2011. jan. 14–15.) – a Kaposvári Egyetem Társadalomtudományi tanszékével és a Miskolci Egyetem Filozófiai Intézetével közösen.
2. „Az észlelés természete” (KE, 2011. jan. 27–29.) – a Magyar Kognitív Alapítvánnyal (MAKOG) közösen.
3. „Metafora” (Aranytíz, 2011. május 27.) – a Magyar Coach Szövetséggel közösen.
4. „David Hume évszázadai” (ELTE BTK, 2011. szept. 29–30.) – az ELTE BTK Filozófiai Intézetével közösen.
5. „Nyelvek között: interdiszciplináris dialógus” (ELTE BTK, 2011. nov. 24–25.) – az ELTE BTK Filozófiai Intézetével és a Magyar Wittgenstein Társasággal közösen.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bárány Tibor: Szépirodalom vs. lektűr. Egy rossz fogalmi megkülönböztetésről. *Holmi*, 2011. február, 249–270.
2. Bárány Tibor, Márton Miklós (szerk.): *Herbert Paul Grice, Tanulmányok a szavak életéről*. Fordította Bárány Tibor, Gyarmathy Zsófia, Komlósi

- Andrea, Márton Miklós, Mráz Attila, Réz Anna, Veres Máté. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. [376 p.]
3. Bárány Tibor: *Intenzionalitás: szavak, képek, gondolatok*. ELTE BTK PhD-értekezés. 147.
 4. Csaba Ferenc: „Whose Logic Is Three-Valued Logic? *Hungarian Philosophical Review*, special issue Imre Ruzsa—A Man of Consequence, 2010/4, 19–26.
 5. Csaba Ferenc: *Absztrakt nonszensz?* Typotex Kiadó (megjelenés előtt)
 6. Farkas Katalin, Tomasz Budek: „Two versions of the Extended Mind thesis” forthcoming in *Philosophia*.
 7. Farkas Katalin: „Which causes of an experience are also objects of an experience?” in Berit Brogaard (ed.) *The Content of Perception*, OUP, forthcoming.
 8. Farkas Katalin: „Constructing a world for the senses” in Uriah Kriegel and Terry Horgan (eds.) *Phenomenal Intentionality. New Essays*. OUP forthcoming.
 9. Farkas Katalin: „A sense of reality” in Fiona Macpherson (ed.) *Hallucinations* MIT Press, forthcoming.
 10. Farkas Katalin: „Az észlelési tapasztalat”. *Magyar Filozófiai Szemle* 55. évf., 3.
 11. Kelemen János: „Pavese, Bobbio, Torino”. In: Dávid Kinga, Madarász Klára (szerk.): *Cesare Pavese és Elio Vittorini. Életpályák célkeresztben*. Szegedi Tudományegyetem Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék – Belvedere Meridionale, Szeged, 2011. 101–108.
 12. Kelemen János: „Ulisse e Guido, due ritratti de Dante poeta. In: Eszter Szegedi, Dávid Falvai (a cura di): *Ritrar parlando il bel*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2011, 31–37.
 13. Kelemen János: „Babits és Bergson”. In: Ullmann Tamás, Jean-Louis Vieillard-Baron (szerk.): *Bergson aktualitása*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2011, 152–165.
 14. Kelemen János: „Art's Struggle for Freedom: Lukács, the Literary Historian”. In: Michael J Thompson (ed.) *Georg Lukács Reconsidered: Critical Essays in Politics, Philosophy and Aesthetics*. London, New York: Continuum, 2011, 110–128.
 15. Kelemen János: „Sull'asimmetria tra le affermazioni filologiche e quelle ermeneutiche”. In: Éva Vigh (szerk.) *Leggere Dante oggi: Interpretare, commentare, tradurre alle soglie del settecentesimo anniversario*. Roma: Aracne, 2011, 97–103.
 16. Kelemen János: „Conclusioni”. In: Éva Vigh (ed.): *Leggere Dante oggi: Interpretare, commentare, tradurre alle soglie del settecentesimo anniversario*. Roma: Aracne, 2011, 389–392.
 17. Kelemen János: „Carattere e funzione degli autocommenti di Dante”. In: *Tenzone. Revista de la Asociación Complutense de Dantologia*, Nr. 12, 21–42.
 18. Kelemen János: „Francia strukturalizmus, brit nyelvfilozófia”. In: Bács Gábor, Forrai Gábor, Molnár Gábor, Tőzsér János (szerk.): *Perlekedő rokonok? Analitikus filozófia és fenomenológia*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2011, 11–18.
 19. Kelemen János: „La critica del concetto razionalista della lingua in Vico”. In: Lorenzo Bianchi, Alberto Postigliola (a cura di): *Critica e ragione / Critique et raison*. Napoli: Liguori Editore, 2011, 101–108.
 20. Márton Miklós, Tőzsér János: „Privátság és materialista szubsztanciamonizmus”. *Magyar Filozófiai Szemle* 55. 2011, évf., 3. [megjelenés előtt]
 21. Tőzsér János: *Metafizika*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011. [2. megjelenés, e-book]
 22. Bács Gábor, Forrai Gábor, Molnár Gábor, Tőzsér János (szerk.) *Perlekedő rokonok? Analitikus filozófia és fenomenológia*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2011, 200 p.
 23. Tőzsér János: „Hogyan kapcsolódhat az elme fenomenológiájához az elme metafizikája?”. In: Bács Gábor, Forrai Gábor, Molnár Gábor, Tőzsér János (szerk.): *Perlekedő rokonok? Analitikus filozófia és fenomenológia*, Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2011, 55–68.
 24. Tőzsér János (szerk.): „Irracionalitás” című tematikus rész, *Magyar Filozófiai Szemle*, 2011, 55. évf., 1, 9–76.

25. Tőzsér János: „Az önismeret határa”. *Magyar Filozófiai Szemle* 2011, 55. évf., 1, 9–22.
26. Zvolenszky Zsófia: „Társalgás és logika” – kétszer két évtized távlatából. In: H. Paul Grice: *Tanulmányok a szavak életéről* (ford.: Bárány Tibor, Gyarmathy Zsófia et al.), Bárány Tibor és Márton Miklós (szerk.), Budapest: Gondolat, 2011, 338–364.
27. Zvolenszky Zsófia: „Ruzsa on Quine’s Argument Against Modal Logic.” *Hungarian Philosophical Review*, special issue Imre Ruzsa—A Man of Consequence, 2010/4, 40–48.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Nyelvfilozófiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	1,5	Ebből kutató ² :	1,5
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			49
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			35
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	8	idegen nyelven:	3
külföldi folyóiratban magyarul:	4	idegen nyelven:	2
recenzió, kritika magyarul:	14	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	5	idegen nyelven:	9
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	1	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	56	Összes független hivatkozások száma:	43
Kapott recenzió, kritika:	2		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	12	hazai:	18
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	4	hazai:	5

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			6
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	6

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9000	EFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:		0	EFt

ELTE PÁRTOK, PÁRTRENDSZEREK, PARLAMENTARIZMUS KUTATÓCSOPORT

Erdődy Gábor, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6-8.
telefon/fax: 1-485 5205
e-mail: erdodyg@yahoo.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport 2011. évre előirányzott főbb feladatai alapvetően az elfogadott munkaterv szerint kerültek megvalósításra a következőképpen:

A Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010) című hiánypótló kézikönyv első, a parlamenti választásokon jelöltet állító kötete, a kutatócsoporti ciklus egészét kitöltő összeállításának, szerkesztésének lezárása, a szócikkek, bevezető tanulmányok lektorálása. 2011 nyarán a Gondolat Kiadóval közösen az első kötet megjelentetése.

A pártlexikon második, az 1846 és 2010 közötti időszak parlamenten kívüli pártjait feldolgozó kötetének előkészítő munkálatainak megkezdése. A vonatkozó pártlista összeállítása, az eddig összegyűjtött dokumentáció és a már elkészült szócikkek rendezése.

A rendszerváltozás utáni első magyar miniszterelnök, Antall József kereszténydemokrata politikai filozófiai eszmerendszere monografikus igényű feldolgozásának lezárása, a munka sajtó alá rendezése, majd megjelentetése 2011 nyarán az ELTE Eötvös Kiadóval történő együttműködés keretében.

Az összevont 2010/2011-es kutatócsoporti évkönyv összeállítása, szerkesztése.

A Független Kisgazdapárt történetével kapcsolatos kutatások folytatása, elsősorban az 1930-as évek második felére és a II. világháború alatti időszakra koncentrálni.

A Magyar Szocialista Munkáspárt és a nyugat-német SPD, valamint az észak-európai szociáldemokrata pártok közti kapcsolatok levéltári kutatásának folytatása.

A magyar–nyugat-német, illetve magyar–brit pártkapcsolatok vizsgálata az itthon és külföldön fellelhető írott dokumentumok és források alapján.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Ötéves munkát követően sajtó alá rendezésre és megjelentetésre került a „Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010)” 370 szócikket tartalmazó első kötete a „Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok” alcímmel. A lexikon a történelmi műveltség természetszerű elmélyítése mellett egyfelől értékes és hasznos kiegészítést nyújthat többek között a közélet, az oktatás és a politikai média igényesebb szereplőinek munkájához, másfelől további tudományos kutatások ösztönzője lehet. Gazdag és részletes adattárként ugyanis megfelelő kiindulási alapot jelent a hazai pártfejlődés eddig hiányzó, illetve az átfogó feltárás hiányában tényekkel kellően nem megalapozott, történelmi perspektívájú elemzéséhez, valamint a nemzetközi szempontú összehasonlító vizsgálatokhoz egyaránt.

„Tradicionális történelmi identitás – modern politikai eszmerendszer. Antall József kereszténydemokrata politikai filozófiája és annak nemzeti történelmi beágyazottsága” címmel került megjelentetésre a rendszerváltás utáni első szabadon választott kormány miniszterelnökének történelemszemléletét és ebből fakadó politikai filozófiáját, a politikusi működésének szilárd ideológiai bázisát jelentő kereszténydemokrata eszmerendszert részletesen feltáró monográfia.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A „Pártlexikon” napvilágra kerülését megelőzően, ehhez kapcsolódóan, a kutatócsoportot is röviden bemutató, népszerűsítő ismertetés elkészítése és megjelentetése a Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemlében.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

Miután a kutatócsoport által szerkesztett és kiadott „Pártlexikon” parlamenti pártokat tartalmazó első kötete is 370 szócikket tartalmaz, ennek elkészítése néhány ember munkája révén nem volt megvalósítható. Ezért az adatgyűjtéshez és az egyes szócikkek, illetve a bevezetők megírásához kapcsolódóan az adott témában otthonos külső szakemberek felkérésére is sor került. Az ily módon összeállt szerzői gárda létszáma meghaladja a félszáz főt, akiken keresztül a munkálatokban képviseltette magát többek között a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi, illetve Állam- és Jogtudományi Kara, a Politikatörténeti Intézet, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi, illetve Vitéz János Kara, az Országgyűlési Könyvtár, a Holokauszt Intézet, a Jelenkutató Intézet és a Kodolányi János Főiskola is. A többnyire komoly szakmai múlttal rendelkező szerzők mellett ugyanakkor esetenként, a témavezetők által ajánlott, tehetséges doktoranduszok is lehetőséget kaptak a kutatómunkába történő bekapcsolódásra.

Szoros együttműködést és kapcsolatot tart fenn a kutatócsoport az MTA Politikatudományi Intézetével is, a kutatócsoport egyik tagja odatelepitett OTKA pályázata révén.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport 2011-ben nem nyert pályázatot. Folytatja azonban munkáját a 2009-től elnyert futó OTKA-pályázatban. („Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2006. Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok” Száma: K79153).

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Vida I. (főszerk.), Izsák L., Jónás K., Kovács T., Réfi A., Sziklai I. (szerk.): Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010). I. kötet. Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok. Gondolat Kiadó – MTA–ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2011. 535 p.
2. Erdődy G.: Tradicionális történelmi identitás – modern politikai eszmerendszer. Antall József kereszténydemokrata politikai filozófiája és annak nemzeti történelmi beágyazottsága. ELTE Eötvös Kiadó – MTA–ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2011. 236 p.

3. Erdődy G.: „Szennyes érdekek vezetni sohasem fognak.” A magyarországi polgári átalakulást megalapozó korszak (1825 – 1875) helye Antall József történelemképében. In: A szabadság felelőssége. Írások a 65 éves Dénes Iván Zoltán tiszteletére. Szerk. Péntes Ferenc, Rácz Sándor, Tóth-Matolcsi László. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen University Press, 2011. 180–196.
4. Erdődy G.: „Németország folyamatosan belesüllyed a legkimondhatatlanabb zűrzavarba.” (A belga sajtó a német kérdés alakulásáról 1848-1849-ben) In: História mezején. A 19. század emlékezete. Tanulmányok Pajkossy Gábor tiszteletére. Szerk. Deák Ágnes, Völgyesi Orsolya. Csongrád Megyei Levéltár, Szeged, 2011. 265–278.
5. Vida I.: A koalíciós korszak és a magyarországi szocializmus politikai rendszere (1944–1989). In: Vida I. (főszerk.), Izsák L., Jónás K., Kovács T., Réfi A., Sziklai I. (szerk.): Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010). I. kötet. Parlamenti választásokon jelöltet állító pártok. Gondolat Kiadó – MTA–ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2011. 255–272.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			8
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			8
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	1	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	2	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	1	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	3	hazai:	3
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	2
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	4

6. A HAZAI FELSZŐKATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	5
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	6

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9 000	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	4 000 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	4 000	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE PPKE ÓKORTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Maróth Miklós, az MTA rendes tagja
1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F.
telefon: 1-411 6500/5870; fax: 1-411 6500/5399
e-mail: marothm@gmail.com

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

- Az antik és a bizánci irodalom kiválasztott jelentős alkotásainak elemzése.
- A Magyarországi Középkori Latinság szótári munkálatainak folytatása.
- Középkori, humanista és újkori latin nyelvű, valamint bizánci szövegek elemzése és kiadásra való előkészítése.
- A magyar ókortudományi bibliográfia számítógépes adatbázisának karbantartása, az internetes szolgáltatás biztosítása

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Megvédésre került egy a kutatócsoportban született egyetemi doktori disszertáció, mely Pindaros költészetét elemzi. A bírálók igen nagyra értékelték, ezért német nyelvű változata is rövid időn belül megjelenhetett az egyik legjelentősebb nemzetközi klasszika-filológiai monográfia-sorozat tagjaként.

Szintén 2011-ben került megvédésre az az akadémiai doktori értekezés, melynek tartalma a hazai középkori latinság eddig összegyűjtött és közzétett szóanyagának kiegészítése volt, témája ennek alapján a hazai középkori latin nyelvhasználat kereteinek és arányainak vizsgálata és meghatározása. Az értekezés az ábécé feléig, az 'i' betűig tartalmazta az utólag összegyűjtött és megrostált anyagot, ami hozzávetőleg 10 %-kal bővítette az eddig rendelkezésre álló lexikai bázist. A munka alkalmat adott a számvetésre, az eddigi arányok megállapítása lehetőséget teremtett a továbbiakban közzéteendő szóanyag más arányok szerinti dokumentálására és elrendezésére. A védés után megkezdődött a kézirat nyomdai előkészítése és további kiegészítése. Kiderült, hogy a hazai szaknyelvek sorában kiemelkedő jelentősége van a szerzetesrendi rendkormányzati iratoknak és a jámborsági irodalomnak (pálosok, ferencesek ill. domonkosok), ezen felismerés alapján további jelentős anyagot sikerült feltárni a szótári munkálatok nyereségeként. Az értekezés ugyan csak az ábécé első felének címszavait és ezek dokumentációját tartalmazza, a gyűjtőmunka azonban természetesen az ábécé hátralévő részére, második felére is kiterjedt. Ennek hozadéka a munka folytatásának elektronikusan hozzáférhető alapját képezi.

Emellett a szótár szerkesztési munkálatai az O-betűs címszavak készítésével haladtak tovább.

Janus Pannonius elégiái szövegtörténetének vizsgálata során sikerült a kutatás egyik fontos megoldatlan problémájára választ találni. A Zsámboky János által Janusnak tulajdonított 18 elégia valójában más szerzőnek a műve, és bizonyítható, hogy ezt Zsámboky maga is tudta.

A magyar ókortudományi bibliográfiájának adatbázisát a kutatócsoport folyamatosan üzemelteti a <http://clph.elte.hu/bisah/> címen.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A *Magyarországi Középkori Latinság Szótára* kutatási projekt megtervezésének idején az alapítók a történeti forráskánont tekintették mérvadónak. Erről azonban kiderült, hogy olyan Európából átvett paneleket alkalmaz, melyek egyrészt a nyelvhasználatot és a szókincset az iskolai latinság elemeivel egyezőnek mutatják, másrészt azt a hamis benyomást keltik, hogy a Magyarországon a korban használt latin nyelv nem ütött el jelentősen a nyugat-európaiétól. Röviden: a magyarországi latin terület nem rendelkezett önálló jegyekkel. Józan logika alapján belátható, hogy a diplomatika évszázadok alatt kialakított formulavilága, az egyházi és történeti irodalom nyelvi homogenitása, valamint a humanista szövegek nyelvi egyöntetősége mögött nem nehéz felismerni az iskolarendszer normavilágát. Az újonnan feltárt forrásanyag azonban arra mutat, hogy az alkalmi források – missilisek, rendkormányzati iratok, feljegyzések – olyan nyelvi szinten szerveződtek, amelyek sok tekintetben az ókori vulgáris latin nyelvhasználat jegyeivel bírnak. Ennek a vizsgálata a késő középkor történeti kutatásának irányaira is hatással van, s a korabeli kultúra eddigiekben merev képét átalakítja.

Az antik kultúra értő befogadásának nagy sikerű eszköze Wilfried Stroh könyve (*Meghalt a latin, éljen a latin! Egy nagy nyelv rövid története*. Budapest: Typotex Kiadó, 2011. 375 p.), mely a kutatócsoport szakmai gondozásában jelent meg.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

1311/12-ben ülésezett a Viennes-i Zsinat, melynek határozatai között szerepelt a pápai joghatóság alatt működő egyetemeken arab, héber-arámi és görög tanszékek felállítása. A nyelvi tudományos képzés ekkor került az európai értelmiség kiképzésének fókuszába. Ennek emlékére a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából rendezett ülészakon egyik befogadónkkal, a PPKE-vel közös szervezésben egész napos ülészakot szerveztünk, melynek előadásai részint magával a zsinati határozattal, részint a rendelet folytán ma is működő magas szintű filológiai képzés és kutatás új eredményeinek a bemutatásával foglalkoztak. A kutatócsoport részéről a délelőtti és délutáni szekcióban összesen négy előadás hangzott el: a görög retorika szerepe az arab prózairodalom fejlődésében; a szegénység fogalma az archaikus görög líra szövegei alapján; Janus Pannonius és az *Anthologia Graeca* szöveg hagyománya; egy magyar zsinati vélemény forrás- és szövegkritikája.

A *Byzantinische Zeitschrift*-ben, a tudományterület egyik legrangosabb folyóiratában megjelent az első olyan bibliográfiai áttekintés, melynek számára a kutatócsoport munkatársa összegzi a magyar bizantinológiai szakirodalmát.

A kutatócsoport munkatársai szervezőként és előadóként is részt vállaltak a *Byzanz und Ungarn* címmel szervezett nemzetközi konferencia előkészítésében és megrendezésében.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoportban folyó munkák közül ebben az évben is a legkorábbi magyarországi oklevelek valamint Janus Pannonius munkáinak földolgozása részesül pályázati támogatásban.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Adorjáni Zsolt: Auge und Sehen in Pindars Dichtung. Hildesheim; Zürich; New York: Georg Olms Verlag, 249 (Spudasmata 139) (2011)
2. Adorjáni Zsolt: Der Blick der Erinyen. (Aischyl. Choeph. 283–290). Wiener Studien 124: 17-24 (2011)
3. Adorjáni Zsolt: Der Gott der Diebe? Bemerkungen zum homerischen Hermes-Hymnos. Hermes 139: 131-146 (2011)
4. Adorjáni Zsolt: Der Lichtglanz des Perseus. Eine Bemerkung zu Sim. Fr. 543.11 PMG. Gymnasium 118: pp. 421-427. (2011)
5. Adorjáni Zsolt: Eustathios und Pindar. Acta antiqua academiae scientiarum hungaricae 51: pp. 77-85 (2011)
6. Maróth Miklós: A retorikai meggyőzés módszerei. In: Radvánszky Anikó (szerk.) Retorika – Irodalom – Poétika. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, 8-29 (2011)
7. Mayer Gyula: Zur Textgeschichte der Elegien des Janus Pannonius In: Christian Gastgeber; Ekaterini Mitsiou; et alii (eds.) Matthias Corvinus und seine Zeit: Europa am Übergang vom Mittelalter zur Neuzeit zwischen Wien und Konstantinopel. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 109-118 (2011)
8. Mayer Gyula: Zsámboky János Janus Pannonius-kiadása és csonka Brandolini-kézirata.
9. Irodalomtörténeti közlemények 115:(2) 202-216 (2011)
10. Szebelédi Zsolt: Guido Ferrari: Savoyai Eugén herceg magyarországi háborúban végrehajtott haditetteiről szóló három könyv. Máriabesnyő 121 (fordítás, kommentár, utószó) (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE PPKE Ókortudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	6	Ebből kutató ² :	6
PhD, kandidátus:	2	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			3

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :		24
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :		218
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	6	idegen nyelven: 1
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven: 5
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven: 0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	1	idegen nyelven: 1
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven: 0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	3	idegen nyelven: 0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	1	idegen nyelven: 0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven: 0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	1
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	5	hazai:	6
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	2

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :		6
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc): 0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD: 2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	18 500	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 1	Teljes saját bevétel:	0 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévra vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévra vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

ELTE TÖRTÉNETI RUSZISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Szvák Gyula, az MTA doktora
1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8.
telefon: 1-485 5207; fax: 1-485 5207
e-mail: ruszisztika@btk.elte.hu; honlap: www.russtudies.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A tárgyévre kitűzött konkrét célfeladatok az alább felsorolt hat tematikus blokkban kerültek meghatározásra:

- A keleti szláv államalapítás problematikája a kortársak és az utódok diskurzusaiban (a Kijevi Rusz kora)
- A moszkvai állam létrejötte, megerősödésének folyamata, az egyház és az állam fejlődése a 14–15. században
- A Bizánctól örökölt középkori államfelfogás és a tradicionális középkori orosz gondolkodás, világkép változása a Nagy Péter uralkodása előtti évszázadokban
- Az autokrácia és az orosz hatalmi doktrínák az újkori Oroszországban.
- Tradíció és modernizáció kérdései az orosz társadalmi-politikai gondolkodásban és a kormányzati politikában a 19. század első felében
- Nemzet és állam: a kultúra mint a hatalom önreflexiója a szovjet korszakban a párt és az állam központi intézményeinek levéltáraiban található dokumentumok tükrében

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az első tematikus blokkban: Egy német nyelvű tudományos cikk látott napvilágot, amely a Kijevi Rusz törvényhozásának továbbélését vizsgálta a keleti szlávok által lakott területen. A kutatócsoport egy másik tagjának tanulmánya a rózsza mint keresztény szimbólum szerepét és megjelenését követte nyomon a keleti szlávok 11. századi történetében. 2 fő dolgozott rajta.

A második tematikus blokkban: A kutatócsoport egyik tagja *summa cum laude* eredménnyel védte meg doktori értekezését a Moszkvai Fejedelemség története a nagyfejedelmi végrendeletek (1336–1462) tükrében címmel. A disszertáció kéziratából *A tatár függéstől az önálló uralkodóig* címen készült monográfia magába foglalja a moszkvai nagyfejedelmi végrendeletek tudományos jegyzetapparátussal ellátott magyar nyelvű forráskiadását. A Moszkvai Fejedelemség 14–15. századi történetéhez kapcsolódóan egy magyar és egy orosz nyelvű tanulmány került publikálásra. A fenti témakör és korszak kitekintéseként tudományos cikk született a 14. századi eleji *Halics és a lengyel-magyar érdekek* címmel. 2 fő dolgozott rajta.

A harmadik tematikus blokkban: Publikálás alatt áll, elsőként a hazai történeti ruszisztikában a középkori orosz képvédő irodalmat a bizánci források segítségével bemutató monográfia első kötete. A témához kapcsolódóan egy orosz nyelvű tanulmány is napvilágot látott. 1 fő dolgozott rajta.

A negyedik tematikus blokkban: Publikálásra került a kutatócsoport vezetője által szerkesztett orosz-angol nyelvű konferenciakötet, amely a 2010. évben megrendezett *Az állam szerepe az orosz történelmi fejlődésben* elnevezésű nemzetközi konferencia előadásainak tudományos cikkeit foglalja magába. A kutatócsoport egyik tagja nemzetközi konferencián szerepelt,

előadásában a politikai ikonográfia változását mutatta be a 17. századi Oroszország történetére vonatkozóan. 2 fő munkája.

Az ötödik tematikus blokkban: A kutatócsoport egyik tagja által tudományos cikk született az orosz állam 19. század első évtizedét érintő átalakításának reformprogramjáról és annak eredményeiről. Publikálás alatt áll további három magyar és angol nyelven elkészült tanulmánya, amely a magyar történeti ruszisztikában elsőként mutat rá – új levéltári források bevonásával – arra a tényre, hogy a 18–19. századi orosz hatalmi politika elvei és lehetőségei megváltoztak. 1 fő dolgozott rajta.

A hatodik tematikus blokkban: Napvilágot látott a *Filmtörténetek olvadása* című hiánypótló kötet, amely az 1950-es évek második felének szovjet-orosz filmművészetét vette górcső alá és az adatbázison alapuló módszer alkalmazásával elemezte és rendszerezte a korszak filmtörténetének meghatározó műveit. Elkészült a történelmi Oroszország népeinek történetét feldolgozó adattár. 2 fő dolgozott rajta.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A 2011. évben két kiemelkedő rendezvény segítette a tudomány és társadalom közötti élő kapcsolat megerősítését. Az ELTE Ruszisztikai Napok keretében sikeres kiállítást nyílt az úrkutatók történetéről, a kutatócsoport tagjai előadásokat tartottak, kiemelve az első úrkutató ötven éves jubileumát, amely sorsfordító tényezőnek bizonyult az emberiség történetében. A Kutatók Éjszakája az országosan meghirdetett rendezvénysorozatba is bekapcsolódtak a kutatócsoport tagjai, és lehetőségük nyílt kutatásaik tudományos eredményeinek interpretálására.

Az *oroszvilag.hu* információs elemző portál és a Magyar–Orosz Művelődési és Baráti Társaság rendezvényei továbbra is lehetőséget nyújtanak a kutatócsoport tagjai számára, hogy kontaktust teremtsenek a tudomány és társadalom között.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A 2011. év legfontosabb nemzetközi kulturális-oktatáspolitikai eredménye: Az ELTE és az Oroszországi Állami Bölcsészettudományi Egyetem rektorai 2011. október 3-án Moszkvában aláírták a három tanévet átfogó a Párhuzamos Ruszisztika MA szak indításának részleteit rögzítő szerződést és a hozzá tartozó jegyzőkönyvet. Az együttműködés létrejöttében nagy szerepet vállalt a kutatócsoport vezetője.

A kutatócsoport vezetője 2011. június 20-án nemzetközi együttműködési – tudományos-kulturális-szakmai kapcsolatokat megerősítő – szerződést írt alá a Voronyezsi I. Péter Állami Agrártudományi Egyetemmel.

A kutatóhely munkakapcsolatokat ápol az Oroszországi Tudományos Akadémia Oroszország Történeti Intézetével, Társadalomtudományi Információs Intézetével, és Szlavisztikai Intézetével, valamint a moszkvai Bölcsészettudományi Egyetemmel, a moszkvai Lomonoszov Egyetemmel, és a Szentpétervári Állami Egyetemmel, az Uráli Állami Egyetemmel. A hazai társműhelyek közül a Debreceni és a Pécsi Tudományegyetemmel.

A kutatócsoport számos tagja aktív részt vállalt a történeti ruszisztika különböző részterületeinek BA, MA és Phd oktatásában a budapesti, a pécsi, és a debreceni egyetem bölcsészettudományi karán.

A kutatócsoport legfontosabb nemzetközi konferencia szervezése:

2011. május 6. Budapest: *Történeti Ruszisztika és Uralisztika az Urálban és Budapesten II.* A konferencia 2009 október 5-én az ELTE Ruszisztikai Központ és a kutatócsoport

társszervezésében azonos címmel megrendezett nemzetközi tudományos szeminárium folytatása, jekatyerinburgi (Uráli Állami Egyetem, Uráli Tudományos Akadémia), budapesti (ELTE Ruszisztikai Központ, a kutatócsoport és a Finnugor Tanszék) és szegedi kutatók részvételével.

2011. június 10–11. Budapest: A kutatócsoport társszervezésében a *Nagy Honvédő Háború – 70 éve támadta meg a náci Németország a Szovjetuniót* elnevezésű konferencián a kutatócsoport két tagja előadással szerepelt.

A kutatócsoport tagjainak legfontosabb nemzetközi és hazai konferencia szereplései:

2011. március 25. Budapest: *A magyar–orosz „humán” kapcsolatok aktuális kérdései címmel* a kutatócsoport vezetője az Orosz Nyelv XVI. nemzetközi konferenciáján tartott előadást.

2011. július 25–29. Pécs: *VI. Középkori Krónika* nemzetközi konferencián a kutatócsoport két tagja előadással szerepelt.

2011. szeptember 30. Szeged: *A magyarországi ukrainisztika jelene és jövője* elnevezésű VI. Ukrainisztikai konferencián a kutatócsoport egyik tagjának *Halics a magyarországi Anjouk politikájában* című előadása hangzott el.

2011. október. 6–7. Debrecen: A kutatócsoport egyik tagja a *Kisállamok a birodalmak/nagyhatalmak perifériáin* elnevezésű finn-magyar történész konferencián angol nyelven adott elő *Az orosz diplomácia és a svéd/finn kérdés, 1801–1825* címmel.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport vezetője 2010-ben elnyerte a Visegrad Fund pályázatát *A Közép-Európa és Oroszország: múlt, jelen, jövő* három féléves előadássorozat megtartására. A projekt 2011. januárjában vette kezdetét.

A kutatócsoport egyik tagja sikerrel pályázott EU (Marie Curie)-OTKA-NKTH Mobilitás pályázatával a *Középkori orosz képvták (15–16. század)* címmel. A projekt 2011. augusztusában vette kezdetét.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Szvák Gyula (ed.): *Rol goszudarsztva v isztoriceszskom razvityii Rosszii/The Role of the State in the Historical Development of Russia*, [Az állam szerepe az orosz történelmi fejlődésben], Ruszisztikai Könyvek XXVII., Budapest, Russica Pannonicana, 348 (2011) (*A kutatócsoport vezetőjének és egyik tagjának szerkesztésében és benne a kutatócsoport nyolc tagjának orosz nyelvű tanulmánya*)
2. Szvák Gyula: *The Golden Age of Russian Historical Writing: The Nineteenth Century* [Az orosz történetírás aranykora: a 19. század], in: *Oxford History of Historical Writing*, vol. 4: 1800–1945, (red. S. Macintyre, J. Maigushca, and A. Pók). Oxford University Press, 303–325 (2011)
3. Bótor Tímea: *A tatár függéstől az önálló uralkodóig. A Moszkvai Fejedelemség története a nagyfejedelmi végrendeletek (1336–1462) tükrében*, Ruszisztikai Könyvek XXVIII. Budapest, Russica Pannonicana, 384 (2011)
4. Forgács Iván: *Filmtörténetek olvadása. Az 1950-es évek második felének szovjet-orosz filmművészete*, Ruszisztikai Könyvek XXIX. Budapest, Russica Pannonicana, 224 (2011)
5. Gyóni Gábor: *A történelmi Oroszország népei. Adattár*. Ruszisztikai Könyvek XXVI. Budapest, Russica Pannonicana, 280 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ELTE Történeti Ruszisztikai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	2,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			29
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			29
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	2
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	4	idegen nyelven:	2
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	3	idegen nyelven:	5
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	1	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	14	hazai:	17
Nyilvános esemény ¹³ :	12	kulturális rendezvények ¹⁴ :	12
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	3	hazai:	9
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	7	hazai:	6

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			8
Témavezetések száma: TDK munka:	9	Diplomamunka (BSc):	22
Diplomamunka (MSc):	19	PhD:	21

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9 100	EFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	6 000	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	6 000	EFt	
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt	
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt	
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt	
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt	
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt	

ORZSE ZSIDÓ KULTÚRATUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORT

Kiss Endre, az MTA doktora
1143 Budapest, Stefánia út 21.
telefon: 1-252 3306
e-mail: andkiss@hu.inter.net

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A 2011-es első átfogó cél a tervezett modern magyarországi zsidó művelődéstörténet további felépítése volt. Számos más részleteredmény mellett öröndetes Kóbor Tamás hírlapi írásainak egy gyakorlatilag teljes bibliográfiája, *A hét* című hetilap több év folyamának annotált feldolgozása, valamint korábbi sajtótörténeti kutatásaik folytatása az *Egyenlőség* c. folyóiratról. Az összefoglaló munka új területeit is megnyitottuk, kiemelném a harmincas évek vége és a negyvenes évek elejének sajtó- és mentalitástörténetét.

Munkatársuk összefoglaló munkája után (*Judentum – Emanzipation – Mitteleuropa*) 2011-ben másik munkatársuk is kiadta összefoglaló kötetét Jura Soyferről (ld. a publikációk listáját). Emellett egy igen fontos tervezett másik célt is teljesített, elkészült összefoglaló nagy tanulmánykötetének szövegével is.

Mind kizárólag tudományos, mind pedig a tudományos kapcsolatok szempontjából egyaránt lényeges megvalósított terv egy terjedelmes *Felvilágosodás*-kötet kiadása (ld. a publikációk listáját).

Végül érdemileg elkészült a több rendezvény anyagából közösen összeválogatott tematikus kötet az *Identitás* átfogó problémájáról, mely különösen is erősen támaszkodott a kiválóan sikerült *Igaz emberek* konferencia előadásaira.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A távlati és a középtávú célok kettősségében a legnagyobb idei eredményeket ebben az évben is a könyvpublikációk sora jelentette. Munkatársaik könyvpublikációi egyenként is érdemesek lennének a kiemelésre. 2011-ben mégis egyik gyűjteményes kötetüket tartják a legkiemelkedőbb eredménynek *Dichter im Brett. Jura Soyfer. Budapest 2010 [2011]*, MTA-ORZSE, 145 p. In: Magyar Zsidó Szemle Füzetek 5.) Munkatársuk lényegében monográfiát ír a nemzetközi jelentőségű és fiatalon elhunyt bécsi humoristáról Jura Soyferről. Az életmű összes korszakáról ír tanulmányt, miközben az életmű összes lényeges problémájára kitér. A kötetet Soyfer magyarul még meg nem jelent színművének sajátkezű magyar fordításával egészíti ki. Szerencsés egybeesés, s egyáltalán nem véletlen, hogy – s ez a kutatócsoport elismerése is – a szerzőt 2011 őszén a Bécsben dolgozó Internationale Jura Soyfer Gesellschaft alelnökének választotta.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A 2011-es évben dinamikusan fejlődtek az előző évek társadalmi kapcsolatépítési kezdeményezései. Egy budapesti és egy szombathelyi zsidó tudományos szabadegyetem létrehozásában és előadásainak nagy részében a Kutatócsoport tagjai dolgoztak. Kiépült a kapcsolat a Kisebbségkutató Intézetbe betagolt Hebraisztikai Kutatócsoporttal, a közös temetőkutatások társadalmi mozgalommá kezdenek válni. A Szécsi József vezette Keresztény-Zsidó Társasággal erősödő sokrétű együttműködés szintén társadalmi méretűvé

kezé válni. Számos népszerűsítő rendezvényt, könyvbemutatót tartottak, sok munkatársuk különböző meghívásoknak tesz eleget. A tavalyi jelentésben felsorolt társadalmi szervezetekkel változatlan kapcsolatban vannak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

1. Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport 2010 decemberében együttműködési megállapodást kötött a Gál Ferenc Hittudományi Főiskola Bálint Sándor Valláskutató Intézetével. Az együttműködési megállapodást az ORZSE részéről az Egyetem rektora és a kutatócsoport vezetője, a Gál Ferenc Hittudományi Főiskola részéről a rektor és a Bálint Sándor Valláskutató Intézet vezetője írták alá. Az együttműködés kiterjed a zsidó és a keresztény vallások, művelődéstörténet, egyháztörténet kutatására, tudományos konzultációkra, egymás tudományos konferenciáin való részvételre, valamint az alkalmankénti közös publikációkra. 2011 májusában nagy médiumérdeklődést kiváltó közös konferenciát tartottunk Szegeden, amelyen megjelent a szegedi püspök is.

2. Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport a „Visegrád” projektum keretén belül együttműködik a Palacky Egyetem Filozófiai Intézetével (Prof.Dr. Ivan Plecha). Az együttműködés aktuális helyzetéről lásd e jelentés beadandó pályázatainak kifejtését. Vezetőjük 2011 novemberében előadást tartott Olomouchban és tovább dolgozott a kapcsolat kiépítésén.

3. Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport kapcsolatba lépett az ELTE-n működő Hebraisztikai Kutatócsoport vezetőjével. 2010-ben személyes megállapodást kötöttünk a két kutatócsoport között a magyarországi zsidó temetők kutatásának témájában. Ezt az együttműködést az összes lehetséges irányba szeretnénk tovább is fejleszteni. 2011-ben közös konferenciát rendeztünk a temetőkutatás témájáról, a kötet előszavát a csoportok vezetői írták.

4. Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport 2011-ben is kapcsolatban állt a Budapesti Holocaust Intézet vezetőjével, és ezt az együttműködést is tovább szeretné fejleszteni.

5. Kapcsolatba léptünk Prof. Matthias Morgensternnel (Tübingen), aki már járt Magyarországon, a csoport vezetője 2011 augusztusában már tartott előadást Tübingenben.

6. A *Felvilágosodás-súlypontot* két nagy konferencián (Graz 2011 július és Kolozsvár, 2011 augusztus képviselte a csoport.

7. Munkatársukat az Internationale Jura Soyfer Gesellschaft alelnökévé választották.

Az MTA-ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport egyes munkatársai együttműködnek a következő intézményekkel:

1. Bécsi Egyetem Filozófiai Intézete
2. Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Nem- és Kultúrakutató Központja
3. Keresztény-Zsidó Társaság
4. Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Filológiai Intézete
5. Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Hittudományi Kara
6. Magyar Felvilágosodáskutató Műhely
7. Magyarországi Teológusnők Ökumenikus Társasága
8. Religions Office
9. Szegedi Zsidó Hitközség Dr.Birnfeld Sámuel Könyvtára

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az Olomouci Palacky Egyetemmél kötött megállapodás (Erasmus Pályázat keretében) során vezetőjük előadást tartott 2012 novemberében Husserl-ről Olomouc-ban. Munkatársuk 200 000 forintot kapott a Zsidó Örökség Pályázat keretében a szegedi Chevra aranykönyvének felújításáért. Munkatársuknak (a MAZSIHISZ és Kutatócsoport által közösen benyújtott pályázataért) 200 000 forintot ítélték oda a zsidó helytörténeti kutatásokat dokumentáló és egyeztető projektumra. Munkatársuk az idén is jelentetett meg könyvet a tavalyi jelentésben felsorolt pályázati keretéből.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Babits Antal: Végtelen ösvények, zsidó bölcsélet vagy/és misztika. Gabbiano Print Kft., második javított kiadás (360 oldal, 613 db lábjegyzet és hivatkozás), szerkesztette: Uhrman Iván. (2011)
2. Glaesser Norbert: Mako110@ - A makóiség képi megjelenítése a „Makói Szent Udvar” elektronikus körleveleiben In: A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve Néprajzi Tanulmányok – Studia Ethnographica 7. Szeged, 61-80 (2011)
3. Kiss Endre: Korszakok, irányzatok, életművek. Tanulmányok a közép- és kelet-európai felvilágosodásról – Epochen, Richtungen, Lebenswerke. Studien über mittel- und osteuropäische Aufklärung. (A szerkesztésben közreműködött Egyed Emese és Rathmann János) Budapest, 2010 [2011], 345 l. - Magyar Zsidó Szemle Könyvek 2. Sorozatszerkesztő: Lichtmann Tamás (Többnyelvű tanulmánykötet)
4. Kiss Endre: Edit Gyömrői and Hermann Broch. In: Magyar Zsidó Szemle, Új folyam. 6-7-szám, 2009-2010. Budapest, 123-146. (valódi megjelenés: 2011)
5. Kiss Endre: About a Universal Theory of the Enlightenment. In: Korszakok, irányzatok, életművek. Tanulmányok a közép- és kelet-európai felvilágosodásról. Egyed Emese és Rathmann János közreműködésével szerkesztette Kiss Endre. Magyar Zsidó Szemle Könyvek 2. Budapest, 235 –251 2010 (2011)
6. Lichtmann Tamás: Dichter im Brett. Jura Soyfer. Budapest 2010 [2011], MTA-ORZSE, 145 p. In: Magyar Zsidó Szemle Füzetek 5. Sorozatszerkesztő: Lichtmann Tamás
7. Schöner Alfréd: Az Irgalom Kapuja. Négy évtized a szószéken 1970-2010. Szerk.: Oláh János. Kiadó: Gabbiano Print és Kiadó Kft., Budapest, 400 (2011)
8. Staller Tamás: Scheiber és a neológia. Magyar Zsidó Szemle, 8. Szám, 25-36 (2011)
9. Szita Szabolcs: Raoul Wallenberggel Moszkváig. Langfelder Vilmos élete és családtörténete, Budapest, Aura Kiadó 222 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: ORZSE Zsidó Kultúratudományi Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	1,2	Ebből kutató ² :	1,2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			90
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			85
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	27	idegen nyelven:	5
külföldi folyóiratban magyarul:	4	idegen nyelven:	4
recenzió, kritika magyarul:	3	idegen nyelven:	2
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	10	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	14	idegen nyelven:	9
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	4	idegen nyelven:	2
Sorozatszerkesztés magyarul:	3	idegen nyelven:	2

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	11	Összes független hivatkozások száma:	11
Kapott recenzió, kritika:	2		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	15	hazai:	33
Nyilvános esemény ¹³ :	13	kulturális rendezvények ¹⁴ :	4
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	12	hazai:	11
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	10

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			9
Témavezetések száma: TDK munka:	5	Diplomamunka (BSc):	21
Diplomamunka (MSc):	30	PhD:	25

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9000	EFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	400	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		1	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		400	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:		0	EFt

OSZK RES LIBRARIA HUNGARIAE KUTATÓCSOPORT

Madas Edit, az MTA doktora
1827 Budapest, Budavári Palota F épület
telefon: 1-487 8633; fax: 1-487 8633
e-mail: madas@oszk.hu; honlap: www.fragmenta.oszk.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport a középkori magyarországi írásbeliség, kódexek és kódextöredékek rendszeres forráskutatását végzi, illetve 19. századi társadalom- és művelődéstörténeti irányultságú könyv- és sajtótörténeti forrásfeltárást.

A kutatócsoport középkori műhelye (*Fragmenta codicum*) 2011-ben az Országos Széchényi Könyvtár újabb 50 kódextöredékét dolgozza fel és digitalizáltatja. Ezzel párhuzamosan befejezte az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár kódexállományának feltárását és a leíró katalógus magyar nyelvű verzióját. – 15 kódexszel folytatja a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár kódexállományának feldolgozását. – A teljes magyarországi középkori liturgikus költészet forrásjegyzékének kéziratát lektoráltatja és megjelenteti. – Az Interneten közzéteszi Gyöngyösi Gergely (+1531) pálos generális műveit latinul, németül és magyarul. – Tanulmánykötetet jelentet meg a csoport akadémikus tagjáról a PPKE BTK-val és az OSZK-val közösen.

A 19. századi műhely folytatja a Budapest Főváros Levéltára tanácsi és elnöki iratanyagából az 1874–1901 közötti periódusra vonatkozó forrásfeltárást és a kigyűjtött iratok digitális adatbázisban történő feldolgozását és kiértékelését. – Heckenast Gusztáv születésének 200. évfordulójára az OSZK-val közösen rendezett reprezentatív kiállítással, a kutatócsoport tagjai által elért új kutatási eredményeket is tartalmazó kétnyelvű tanulmány kötettel és gazdagon illusztrált katalógussal készül.

A munkatársak rendszeresen részt vesznek hazai és nemzetközi konferenciákon és a tudományos közéletben.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A középkori műhely 2011-re vállalt feladatainak megfelelően az OSZK állományából 50 kódextöredéket, köztük több nemzetközi fontosságú darabot dolgozott fel. Ezen felül listába veszi és identifikálja az OSZK más gyűjteményeinek feldolgozása során előkerült kódextöredékeket, s ugyanezt teszi külső megkeresésekre is (12 db ilyen töredék került azonosításra). A könyvtár kódextöredékeinek mintegy fele van jelenleg digitalizálva. A műhely befejezte az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár kódexállományának tudományos feldolgozását, a magyar nyelvű katalógus elkészült, de anyagi megfontolások miatt egy kötetben jelenik meg a német nyelvű verzióval 2013-ban. 15 kódexszel folytatódott a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár kódexállományának feldolgozása. A hazai medievisztika nagy nyeresége, hogy gyűjteményes kötetben megjelentek Vizkelety András legfontosabb, Magyarországon nehezen hozzáférhető tanulmányai. A műhely honlapján látott napvilágot Gyöngyösi Gergely pálos generális műveinek kritikai kiadása, illetve a művek német és magyar fordítása. A kutatócsoport vezetője Széchényi Ferenc díjban részesült.

A műhely tagjai közreműködnek az I. Osztály, az Irodalomtudományi Bizottság, a Művelődéstörténeti Bizottság és a Könyvtörténeti Munkabizottság munkájában, rendszeresen

részt vesznek középkori témájú disszertációk, pályázatok, szakkönyvek bírálatában, három folyóirat szerkesztésében.

A 19. századi Könyv-és Sajtótörténeti Műhely 2011-ben folytatta a könyvkereskedelemre, könyvkiadásra, sajtótörténetre és az olvasástörténetre vonatkozó kettős vállalását: a levéltári források feltárását és azok adatbázisban rögzítését. A Budapest Főváros Levéltárában található dokumentumok alapján a 2011-es munkafázis feladata volt a fotórekordok hozzárendelése a meglévő szöveges iratleírásokhoz (6100 rekord, ami 12400 adatsornak felel meg), ami az 1874–1901 közötti időtartamra vonatkozólag is elindult. Tovább folytatódott a betöltött adatok szerkesztése, egységesítése. A 2011. év kiemelt feladata volt a műhely szakmai irányításával a Heckenast Gusztáv-kiállítás megrendezése. A 19. század egyik legjelentősebb magyar könyvkereskedője, nyomdatulajdonosa és könyvkiadója életét és vállalkozásainak történetét egy komplex képet nyújtó, gazdaság-, művelődés- és társadalomtörténeti aspektusokat felölelő kiállítás mutatja be az OSZK-ban. A kapcsolódó kutatások a MOL két részlegében, a BFL-ben, az Országos Evangélikus Levéltárban, a Deutsche Nationalbibliothek-ban, a Wiener Stadtarchiv Kézirattárában és az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában, valamint az OSZK Különgyűjteményeiben folytak.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A Heckenast-kiállítást 2011. november 18. és 2012. február 28. között 1700 látogató tekintette meg. A 19. századi részleg tagjai eddig húsz alkalommal tartottak szakmai vezetést az érdeklődő csoportoknak, múzeumpedagógus vezetésével pedig 32 általános és középiskolás gyerekcsoport nézte meg azt és vett részt múzeumpedagógiai foglalkozáson, mely az irodalom- és történelemoktatásban, illetve a média tantárgyban hasznosulnak. A kiállítás ünnepi irodalmi és zenei műsor keretében nyílt meg 2011. november 18-án neves művészek közreműködésével, és hasonló tematikájú programmal zárul 2012. március 15-én. A kiállítást 2011. november 25-én, a magyar tudomány ünnepéhez kapcsolódó OSZK-beli programsorozat nagyszámú résztvevője tekintette meg, hasonlóan 2012. január 19-én a magyar kultúra napjához kapcsolódó programok keretében. A kiállításnak élénk a médiavisszhangja: 3 televíziós interjú, 6 rádióinterjú, 17 ismertetés folyóiratokban, újságokban, 12 híradás web-portálokon, az OSZK honlapjáról elérhető önálló honlap (MTV 1, ATV, Hír TV, Kossuth Rádió, Bartók Rádió, Lánchíd Rádió, Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet).

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatóhely folyamatos munkakapcsolatban van az Osztrák Tudományos Akadémia (ÖAW) Kommission für Schrift- und Buchwesen des Mittelalters munkatársaival. Ez év májusában is sor került cseh, német, osztrák és magyar részvétellel Prágában egy több napos paleográfiai konzultációra. Nemzetközi konzultáció folyt pálos kutatási programokról a szlovákiai Máriavölgyben. A kutatóhely előadásokkal volt jelen a Magyarságtudományi Társaság kolozsvári kongresszusán.

A 19. századi műhely a Heckenast-kiállítás kapcsán szorosan együttműködött a Lipcsei Egyetem Institut für Kommunikation und Medienwissenschaften intézetének két tanszékével, illetve a Heckenast-hagyaték a Heckenast-család Kanadában élő ágának felajánlása révén, a műhely montreali kutatásának eredményeképpen és közvetítése révén került az Országos Széchényi Könyvtár tulajdonába.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport a 2011-ben kiírt akadémiai kutatócsoporti pályázaton támogatást nyert a következő ciklusra (2012-2016) az MTA-tól. A kutatócsoport vezetője a 2008-2011-es periódusra OTKA támogatásban részesül a középkori műhely munkájához, melyet egy évvel meghosszabbított. Társkutató a CEU Középkori Tudományok Tanszék által 2010-ben elnyert *Szimbólumok, amelyek összekapcsolnak és megosztanak közösségeket: a szentkultusz, mint a lokális, regionális és univerzális identitás ösztönzője és kifejezője* c. OTKA-programban, és ugyancsak társkutatóként vesz részt a Károli Gáspár Református Egyetemen 2009 és 2012 közt folyó *Laskai Osvát: Sermones de sanctis* OTKA által támogatott szövegkiadásában.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Lipták Dorottya: A modernkori könyv- és sajtótörténeti kutatások állapotáról. Magyar Tudomány 172:(9) 1121–1131 (2011)
2. Lipták Dorottya: Vállalkozás, kultúra, polgárosodás. Heckenast Gusztáv születésének 200. évfordulójára. Entreprise, Culture, Embourgeoisement. Exhibition for the Bicentenary of Gusztáv Heckenast. Benkő Andrea, Lipták Dorottya (szerk.) Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, 67 (2011)
3. Madas Edit: Az Érsekújvári Kódex mint a menekülő apácák hordozható könyvtára és két új forrás-azonosítás. In: Boka László, P. Vásárhelyi Judit (szerk.). Szöveg – emlék – kép. Budapest, 91–104 (Bibliotheca Scientiae et Artis; 2). (2011)
4. Sarbak Gábor (kiad.): Gyöngyösi Gergely OESPPE: Epitoma és Directorium latinul, magyarul és németül, p. 209. <http://www.fragmenta.oszk.hu> (2011)
5. Sarbak Gábor: A pálosok és a könyv. In: Szöveg, emlék, kép. Szerk.: Boka László, P. Vásárhelyi Judit. Budapest, Gondolat, 105–116 (Bibliotheca Scientiae et Artis, 2) (2011)
6. Somorjai Szabolcs: Nem fizető adósok és csaló hitelezők. Csalási módszerek az 1840-es évekből. In: A város és társadalma – Tanulmányok Bácskai Vera tiszteletére. A Hajnal István Kör 2010. évi, Kőszegen megrendezett konferenciájának kötete. Budapest, 335–345 (2011)
7. Vizkelety András: Ad fontes. Válogatott tanulmányok. Ausgewählte Schriften. Ünnepi kötet Vizkelety András 80. születésnapjára. Festgabe für András Vizkelety zum 80. Geburtstag. Berzeviczy Klára, Jónácsik László, Lőkös Péter, Sarbak Gábor (szerk.). Budapest: Szent István Társulat, 445 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	4	Ebből kutató ² :	4
PhD, kandidátus:	3	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			1
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			0

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			27
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			11
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	4	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	1
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	3	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	3	Összes független hivatkozások száma:	3
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	4	hazai:	9
Nyilvános esemény ¹³ :	3	kulturális rendezvények ¹⁴ :	3
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	3

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			0
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	18 200	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	2 000 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	2000	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

PE REGIONÁLIS INNOVÁCIÓS ÉS FEJLŐDÉSTANI HÁLÓZATI KUTATÓCSOPORT

Török Ádám, az MTA rendes tagja
8200 Veszprém, Egyetem u. 10.
telefon: 88-624 808; fax: 88-624 002
e-mail: vidazs@gtk.uni-pannon.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport kiterjesztette az egyetemek és főiskolák rangsoraival kapcsolatos kutatásait oly módon, hogy elvégezte a hazai főiskolák és egyetemek méret, teljesítmény, regionális jelentőség és kutatási kapacitás szerinti kategorizálását és vizsgálta ezen intézmények fejlődési lehetőségeit, különös tekintettel az intézményi mobilitásra. Ugyancsak e kutatás keretében elemezte a leendő egyetemi hallgatók intézményválasztási szokásait, valamint azt, hogy milyen mértékben támaszkodnak az egyetemi rangsorokra. A kutatócsoport e témakörben együttműködik a Pannon Egyetem Kvantitatív Módszerek Tanszékével, illetve a Pannon Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskoláinak hallgatóival is.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport elemezte az adósságválságok megelőzésére és kezelésére alkalmas fiskális politikai keretrendszerek működését az Európai Unióban. Vizsgálta az adósságválságok kockázati mutatóit, valamint a fiskális politika hitelességének, fenntarthatóságának és átláthatóságának kritériumait. A fiskális politika „intézményi horgonyára” van szükség minden olyan országban, ahol a nemzetközi befektetők kételkedhetnek a kormány teljes elkötelezettségében a fiskális fenntarthatóság és átláthatóság iránt. Csak egy politikai törvényhozási ciklustól független intézmény képes megértetni a társadalommal, hogy a kormányzat költségvetéssel kapcsolatos ígéreteit és kötelezettségeit külső tényezők érvénytelenné tehetik.

Tanulmány készült a felsőoktatás teljesítményének és sikerének mérési problémáiról, a nemzeti és nemzetközi rangsorok eltérő módszertanának elemzéséről. Újabb felmérés készült a felsőoktatási rangsorok ismertségéről és a hallgatójelöltek intézményválasztási szempontjairól. A felsőoktatási rangsorok a hallgatójelöltek körében még kevésbé ismertek, döntésükhöz információt jellemzően a nyílt napokról és az internetről szereznek. Az intézményválasztási döntés egyben beruházási döntésként is értelmezhető, mert a képzés költségeit a leendő hallgatóknak maguknak, vagy az ő szüleiknek kell állniuk. Így az intézményválasztás során az optimális döntést kell meghozniuk. A kutatás azt is feltárta, hogy a felsőoktatási intézményeknek az eddigieknél részletesebb, személyre szabottabb tájékoztatást kell nyújtaniuk.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport tagjai számos konferencián vettek részt előadóként. A kutatócsoport vezetője és egyik tagja részt vett a Gazdaságpolitikai Kerekasztal debreceni találkozásán, ahol *Az adósságválságok megelőzésének intézményi feltételei* címmel tartottak előadást. A kutatócsoport három tagja részt vett a Romániai Magyar Közgazdasági Társaság XX.

Vándorgyűlésén Kolozsvárott, ahol a gazdasági felsőoktatásba jelentkezők intézményválasztási preferenciáiról tartottak előadást. A kutatócsoport két tagja részt vett a Győrben megrendezett „Új trendek és kihívások a hazai felsőoktatásban” című konferencián, ahol a 2010-ben, a nyílt napokon készített kérdőíves felmérés eredményeit ismertették a szakemberekkel, egyetemistákkal és PhD hallgatókkal.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport a tárgyévben is megrendezte *A regionális versenyképesség innovációs tényezői az Európai Unióban* címmel az immár szokásos tavaszvégi konferenciáját, amelyen most 21 előadás hangzott el két szekcióban. A konferencia előadásait a csoport külön kiadványban teszi közzé.

A csoport egyik tagja szervezte meg Budapesten 2011 februárjában a Kulturforum Österreich közreműködésével a FORIM (Forum Implizites Wissen) nemzetközi kutatóhálózat harmadik rendes konferenciáját. A kétnapos rendezvényen mintegy 20 kutató vett részt Ausztriából, Németországból és Magyarországról.

A csoport egyik tagja felvette a kapcsolatot egy építőipari klaszter vezetőségével. Az együttműködés részeként előadást tartott a klaszter egyik összejevetelén.

A csoport továbbra is végzi az egyetemek innovációs rendszereinek kutatását és ezért folytatta azt az interjúsorozatot, amelynek keretében volt egyetemi rektorokat kérdeznek meg. Az interjúsorozat elsődleges célja az egyetemi innovációs rendszerek fejlődéstörténetének és jelenlegi működésének tanulmányozása.

A kutatócsoport két tagja részt vett a Brüsszelben megrendezett Annual Symposium on University Rankings and Quality Assurance című konferencián, ahol megismerkedtek a legfrissebb kutatási eredményekkel és lefektették a közös kutatás alapjait a Pannon Egyetem Kvantitatív Módszerek Tanszékével.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport 2011-ben elnyerte a következő ötéves ciklusra szóló támogatást az MTA pályázatán. A kutatócsoportnak 2011-ben nem volt más önálló pályázata, de a tagjai több pályázaton nyertek.

A csoport három tagja részt vett a „Társadalmi Megújulás Operatív Program Tudományos Képzés Műhelyeinek Támogatása” című pályázaton, amelyet el is nyertek. A kutatás középpontjában a vállalati versenyképességet befolyásoló jogi és intézményi tényezők részletesebb elemzése, illetve az ipari parkok feltérképezése, a sikertényezők vizsgálata áll.

A kutatócsoport három tagja részt vesz a „7th Framework Programme on Research, Technological Development and Demonstration – Collaborative Project Large-scale Integrating Project” (Welfare, Wealth and Work for Europe) nevű, osztrák koordinációval működő 32 tagú konzorciumban. A kutatás során arra a kérdésre keresik a választ, hogy milyen iparpolitikára van szükség az újonnan csatlakozott tagállamokban a felzárkózáshoz.

A csoport egyik tagja lezárta az NKA biztosította ösztöndíjas időszakát és leadta a kutatási időszakban írt könyvkéziratát.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Török Ádám: The Costs and Risks of Excessive Government Debt. Wirtschaftspolitische Blätter, Vol. 58. 2011/1. 63–74.
2. Török Ádám, Csuka Gyöngyi (2011): Gátfutás ólomcsizmában. Szabályozási és versenyképességi feltételek a magyar gazdaságban. Megjelent: Muraközy László (szerk.): 20 év múlva. Vissza a jövőbe. Akadémiai Kiadó, Budapest. 185–219.

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: PE Regionális Innovációs és Fejlesztési Hálózati Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	3,5	Ebből kutató ² :	2,5
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			14
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			11
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	5	idegen nyelven:	1
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	2
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	1	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	2	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	3	hazai:	5
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			1
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	2	hazai:	4
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	2	hazai:	3

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			3
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	3
Diplomamunka (MSc):	2	PhD:	4

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	13 700	EFt	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:		0	EFt

PTE MAGYARORSZÁG, EURÓPA ÉS IBERO-AMERIKA KUTATÓCSOPORT

Fischer Ferenc, az MTA doktora
7624 Pécs, Rókus u. 2.
telefon: 72-503 642; fax: 72-501 565
e-mail: fischer.ferenc@pte.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

Kutatási célkitűzéseinek megvalósítása – tekintettel arra, hogy a kis létszámú kutatócsoport mindegyik tagja félállású (4 fő) – csak oly módon volt lehetséges, hogy a kutatócsoport tágabb hazai és nemzetközi kutatói hálózat kiépítésére törekedett, s erre a külső hálózatra alapozva dolgozott 2011-ben is. Továbbra is szem előtt tartotta a kutatási projekt *belülről kifelé*, illetve *kívülről befelé* irányuló kutatási szempontjait. A magyarságkép-vizsgálat tervezett elsődleges céljai közé tartozott annak feltárása, milyen visszhangot váltott ki a környező államokban *Pécs2010 Európa Kulturális Fővárosa* programsorozat.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport az előző évekhez hasonlóan 2011-ben is két nemzetközi tudományos konferenciát szervezett. Az ibero-amerikai kutatási irányhoz kapcsolódó, illetve a közép-európai vizsgálódás eredményeit feltáró két nemzetközi konferencián összesen 47 hazai és külföldi előadó vett részt. A kutatócsoport az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság Ibero-Amerika Munkacsoportjával és a PTE Ibero-Amerika Központtal együtt 2011. májusában 12. alkalommal szervezte meg az Ibero-Amerika Hét (XII Jornadas Iberoamericanas) tudományos-kulturális rendezvénysorozatot, melynek ez alkalommal is, mint 2001-től minden évben, a fővédnöke a Magyar Köztársaság Külügyminisztere volt. 2011. május 2–3. között zajlott az „*EncUEntros – Viejos y nuevos encUEntros entre Hungría, Europa e Iberoamérica*” nemzetközi konferencia, amelynek egyik fő témája a spanyol–portugál nyelvű országok kapcsolatainak alakulása volt Európával és Magyarországgal. A konferencián összesen 34 Ibero-Amerika-szakértő vett részt 10 országból (Spanyolország, Brazília, Mexikó, Németország, Horvátország, Szlovénia, Lengyelország, Románia, Szerbia, Magyarország). A kutatócsoport kutatási programjának megfelelően, külön szekcióban („*Magyarország képe Ibero-Amerikában – La imagen de Hungría en Iberoamérica*”) folytatta a Magyarországkép-vizsgálatát, mely keretében 3 magyar, 2 mexikói, 1 román kutató számolt be kutatási eredményeiről. Mivel az Ibero-Amerika Hét hivatalosan *Pécs2010 Európa Kulturális Fővárosa* programjában szerepelt, ezért a „Határtalan város – Ablak a Balkánra” koncepció prioritásait továbbra is szem előtt tartva megkülönböztetett figyelmet kapott az, hogy a kétnapos nemzetközi konferenciára a déli szomszédos országok spanyol–portugál világot kutató műhelyeiből is előadók érkezzenek. A konferencián bemutatásra került a 2010 májusában megrendezett konferencia – „*1810-2010: Europa, Hungría y América Latina*” – spanyol és portugál nyelvű előadásait tartalmazó kötet, az *Iberoamericana Quinceeclesiensis* 9. Az őszi, „*Kulturális főváros és magyarságkép*” nemzetközi tudományos konferencia vizsgálódásának alapja a *belülről kifelé* sugárzott kép volt, s a *Pécs2010 Európa Kulturális Fővárosa* programok, illetve beruházások külföldi recepciójával foglalkozott. A vizsgálódás középpontjában az állt, hogy a programsorozat milyen visszhangot váltott ki a környező államokban. A nemzetközi tudományos tanácskozáson összesen 13 előadó meghívására került sor. A magyar előadókon túl a program külföldi előadói szlovák, román, horvát és ukrán specialisták. A kutatócsoport által megrendezett két

nemzetközi konferencia, illetve a 2011-ben megjelent tanulmánykötet a Magyarország-kép vizsgálata kapcsán, valamint az ebben az évben is megvalósult szoros együttműködés a határon túli magyar kutatókkal a tudományos feldolgozás által hozzájárult a nemzeti kulturális örökség megőrzéséhez és relevanciája egyértelmű a jelenlegi magyar, Kárpát-medencei és az Európai Unió társadalmi, külkapcsolati viszonyai között, amit Martonyi János külügyminiszter is kiemelt a májusi konferencia megnyitására írt levelében.

a) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport eredményeit igyekezett a szélesebb közvélemény felé is kommunikálni. A 2011-ben megrendezett két nemzetközi konferencián egyetemisták mellett doktoranduszok, kollégák és a város közéletének számos személyisége megjelent. A Külügyminisztérium, a NEFMI vezető képviselői mellett, a Magyarországra akkreditált spanyol, portugál és latin-amerikai diplomáciai képviseletek nagykövetei is megtisztelték jelenlétükkel a rendezvényt. A konferenciára az egyetemi polgárokon túli látogatottság biztosítása érdekében az EKF-projektben felépült Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontban került sor. Az együttműködő partnerek közé tartoztak a pécsi spanyol nyelvet oktató középiskolák és a Pécsi Spanyol–Magyar Baráti Társaság. Az Ibero-Amerika Hét során másodjára megszervezésre került az oktatói, kutatói mobilitási program keretében az Egyetemisták Fóruma is. E workshopon 5 országból (Spanyolország, Románia, Horvátország, Szerbia és Magyarország) 28 spanyol nyelvet tanuló egyetemista vett részt. A megjelent konferenciakötetek eljutottak a fontosabb hazai műhelyekbe, nemzetközi folyóiratokban jelentek meg ismertetések és egyetemi szemináriumok kötelező anyagát képezik. A kutatási eredmények a politikai/kultúrpolitikai döntéshozók számára értékes háttéranyagot jelentek a kultúrpolitikai irányvonalak pontosabb meghatározásához. A kiadványok elkerültek a külső kutatói hálózat révén a szomszédos országokba, illetve más európai és tengeren túli országokba is. A megjelent kötetek belső címlapján szereplő támogatói kör lógói jól tükrözik a kutatócsoport egyetemen belüli, városi, illetve országos beágyazottságát. Az Ibero-Amerika témájú tudományos konferenciák 2001 óta szervesen összekapcsolódnak az Ibero-Amerika Hét keretében szervezett nagy látogatottságú kulturális, ismeretterjesztő és szórakoztató programokkal, melyek nemcsak a pécsi universitas polgárai számára nyitottak, hanem Pécs városa és a régió egyik fontos évről-évre ismétlődő tavaszi kulturális rendezvénysorozatát is jelentik.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport továbbfejlesztette a már meglévő, jól kiépített nemzetközi kapcsolatrendszerét. A kutatócsoport tagjai – részben MTA TKI támogatással – külföldi konferenciákon tartottak előadásokat (Salamanca, Cádiz-San Fernando, Krakkó, Kolozsvár, Szabadka, Skopje, Moszkva, Szófia, Basel), több hetet oktattak és kutattak külföldön (Krakkó, Prága, Belgrád, München, Braunschweig, Eszék, Kolozsvár, Temesvár). A kutatócsoport vezetője a Consejo Europeo de Investigación Social de América Latina (CEISAL) Végrehajtó Bizottságának újjáavasztott tagja lett Toulouse-ban a CEISAL VI. Kongresszusán a 2010–2013 közötti ciklusra, és e minőségében vett részt Salamancában a VB-ülésen. A kutatócsoport továbbra is kiemelt feladatai közé sorolta a tudományszervező tevékenységet, amellyel a PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola „Európa és a magyarság a 18–20. században” Doktori Program, valamint a PTE BTK Történettudományi Intézet Újkortörténeti és Modernkori Történeti Tanszékek munkáját segíti. A kutatócsoport vezetője elnökként részt vett több PhD és habilitációs eljárásban, a fiatalabb munkatársak

pedig bíráló bizottságok opponenseként, illetve tagjaiként és titkáraiként vettek részt a tudományos minősítési eljárásokban a PTE-n és más hazai doktori iskolákban is.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport által 2011-ben szervezett tudományos konferenciák sikeres lebonyolításához az előző évek gyakorlatához hasonlóan sikerült külső forrásokat is megszerezni. Így a PTE XII. Ibero-Amerika Hét tudományos és kulturális programjaira ismét jelentős támogatást kapott a NEFMI és a PTE Rektori Pályázatból, illetve a „PTE Európa Kulturális Főváros” programok pályázati támogatásból, valamint mind a két konferencia részesült a PTE BTK konferenciaszervezésre kiírt pályázatából.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Dévényi Anna: Együtt-tanulás és együtt-tanítás a történelem tanárképzésben – egy kezdő kooperáló botlodozásainak tanulságai. In: Arató Ferenc (szerk.): Kooperatív tanulásszervezés a felsőoktatásban. Pécs: PTE BTK, 2011. pp. 129–142.
2. Dévényi Anna, Gözsy Zoltán: A történelem tanításának tartalmi és módszertani változásai. Pécs: PTE BTK, 2011.
3. Dévényi Anna: A magyar történelemtankönyvek ideológiai-szemléleti és didaktikai változásai 1945 és 1989 között – egy ellenforradalmi miniszterelnök példáján. *Tortenelemtanítás 2011: Paper 02-01-06*.
4. Fischer Ferenc: Az 1956-os magyar forradalom tükröződése a spanyol történelem tankönyvekben. *Tortenelemtanítás XLVI:(1) Paper 02-01-02*.
5. Fischer Ferenc: A német katonai befolyás megmaradása Chilében. 1919–1933. In: Gecsényi L, Izsák L (szerk.) Magyar történettudomány az ezredfordulón: Glatz Ferenc 70. születésnapjára. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó – MTA Társadalomkutató Központ, 2011. pp. 717–727.
6. Hornyák Árpád: Učešće Mađarske u rasparčavanju Jugoslavije 1941. In: Janjetovic Zoran (szerk.) „Srbi i rat u Jugoslaviji 1941.” Beograd: Zbornik Radova, 2011. pp. 139–148.
7. Hornyák Árpád: A Habsburg-kérdés és a Jugoszláv Királyság. In: A Sajti Enikő, Vukman Péter (szerk.) Magyarország és a Balkán a 20. században. Szeged: Szegedi Tudományegyetem, 2011. pp. 121–128.
8. Lilón Domingo: Magyar katonák a dominikai fegyveriparban (1947–1957). In: Bene Krisztián, Dávid Ferenc, Sarlós István (szerk.) Fejezetek a hadtörténelemből: Válogatás a Hadtörténeti esték 2006 és 2010 között elhangzott előadásaiából. Pécs; Budapest: Magyar Hadtudományi Társaság, 2011. pp. 145–158.
9. Vitári Zsolt: Staatliche Zugeständnisse und sozialistische Integration. Möglichkeiten und Grenzen der Bewahrung einer ungarndeutschen Identität in den 1950er und 1960er Jahren.
10. In: Gräf Rudolf, Volkmer Gerald (szerk.) Zwischen Tauwettersozialismus und Neostalinismus. Deutsche und andere Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1953–1964. München: IKGS Verlag, 2011. pp. 65–82.
11. Vitári Zsolt: Hitlerjugend. Pártifjúságból „tökéletes” államifjúság. *Rubicon* 2011:(2) pp. 70–79. (2011)
12. Vitári Zsolt: Európai összefogás a bolsevizmus ellen. A Hitlerjugend külföldi kapcsolatai a világháború idején. *Századok* 2011:(6) pp. 1359–1416. (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: PTE Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	0	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			11
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			10
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	4	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	6	idegen nyelven:	0
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	0	Összes független hivatkozások száma:	0
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	10	hazai:	2
Nyilvános esemény ¹³ :	13	kulturális rendezvények ¹⁴ :	0
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			2
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	4	hazai:	4
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSZŐKATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			5
Témavezetések száma: TDK munka:	1	Diplomamunka (BSc):	10
Diplomamunka (MSc):	9	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	8800	EFT	
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	0	EFT
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFT
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFT
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFT
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFT
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0	
A tárgyévre vonatkozó bevétel:		0	EFT
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:		0	EFT

SZTE KÉPESSÉGGUTATÓ KUTATÓCSOPORT

Csapó Benő, az MTA doktora
6722 Szeged, Petőfi sgt. 30-34.
telefon: 62-544 354; fax: 62-544 354
e-mail: csapo@edpsy.u-szeged.hu; honlap: <http://www.edu.u-szeged.hu/kkcs/>

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport fő feladata a 2003-ban elindított iskolai longitudinális program (*Hungarian Educational Longitudinal Program – HELP*) felméréseinek kivitelezése, illetve a felvett adatok rendszerezése, elemzése és az eredmények publikálása. A program kezdete óta követett, akkor első évfolyamosokból álló minta tanulói 2011 tavaszán fejezték be általános iskolai tanulmányaikat. A 8 év alatt összegyűjtött adatok lehetővé teszik a tanulók fejlődésének nyomon követését, és számos összefüggés-vizsgálat elvégzésére adnak lehetőséget. A 2007-ben iskolába lépő korosztály felmérése folytatódott, valamint 2011 szeptemberében új minta kialakítására került sor.

A kutatócsoport tagjai – a TÁMOP *Diagnosztikus mérések fejlesztése* c. kutatási-fejlesztési program megvalósítása keretében – a longitudinális program súlypontját képező szövegértés, matematika és természettudományos műveltség területeken a méréseket támogató tartalmi keretrendszerek kidolgozását vezették, amelynek eredményei 4 könyvben kerültek közlésre.

A kutatócsoport fokozatosan áttér a technológia alapú tesztelésre. E törekvés keretében egy online tesztelő program előkészítésére került sor, a 2011-ben indított minta tanulói már részt vettek online tesztelésben, körükben a felméréseket elektronikus formában végzi a kutatócsoport; ennek szakmai előkészítése, az iskolák infrastrukturális hátterének felmérése ennek érdekében megtörtént.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Az iskolai longitudinális vizsgálat évről évre bővülő adatbázisa egyre hosszabb fejlődési folyamatok elemzését teszi lehetővé. A felméréssorozat a közoktatás teljes szakaszát átfogja. Az adatok alkalmasak a fejlődés stabilitásának, illetve az iskola fejlődési folyamatokat befolyásoló hatásának elemzésére.

A kutatócsoport a felméréssorozatban résztvevő tanulók adatainak kezelését 2011 tavaszán új alapokra helyezte, vizsgálataiban az Országos kompetenciamérésben is használt mérési azonosítókat használja. Ez egyrészt a tanulók adatainak legbiztonságosabb kezelését teszi lehetővé, másrészt az adatok összekapcsolhatók más adatbázisokkal (pl. Országos kompetenciamérés), így még árnyaltabb elemzések elvégzésére biztosítanak lehetőséget.

2011/12-es tanévtől kezdődően a longitudinális programban résztvevő iskolák adatai egy elektronikus adatgyűjtő felület segítségével kerülnek begyűjtésre, a kapcsolattartás az iskolákkal is ezen keresztül történik.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport tagjai több nemzetközi tudományos konferencián tartottak meghívott plenáris előadást (pl. *International Symposium on Learning Outcomes in Science Education* című konferencián Kielben, *Mit mondanak a tények* címmel a MTA-KEB és a Tárki Tudok által megrendezett konferencián Budapesten; *Dialógus a Természettudományos Képzés*

Fejlesztéséért tanári konferencián Budapesten; *Közoktatás-fejlesztést támogató hálózat kiépítése a Közép-dunántúli régióban* c. projekt záró-konferenciáján Veszprémben). Részt vettek és meghívott előadóként előadást tartottak nemzetközi szakmai konferenciákon (pl. *TAO Days*, Luxembourg, Chilei Oktatási Minisztérium által szervezett *Successful Education Policies: What is behind the improvements in PISA?* elnevezésű konferencia, Santiago; Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften által szervezett *Workshop Future Dimensions of Science Education and Technology Literacy in Europe* c. műhelykonferencia, Berlin). Ezeken a fórumokon lehetőségük volt bemutatni a kutatócsoport eredményeit, a mérési-értékelési folyamatok javításának szerepét a közoktatás fejlesztésében, továbbá az oktatási rendszer fejlesztésének szélesebb társadalmi-gazdasági hatását, felhívni a figyelmet a kutatócsoport által vizsgált műveltségterületek fontosságára.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport tagjai meghatározó szerepet játszanak a *Diagnosztikus mérések fejlesztése* című TÁMOP-pályázat megvalósításában. A korábbi kutatási eredményeket mindenekelőtt a diagnosztikus mérések tartalmi kereteinek kidolgozásában, a feladatbankok felépítésében, – különösen a papír alapú és a technológia alapú tesztek ekvivalenciájának biztosítása terén –, az online rendszer fejlesztésében, a sajátos nevelési igényű tanulók különleges tesztelési problémáinak megoldása során lehet alkalmazni.

A kutatócsoport szakmai együttműködést alakított ki a kutatási eredmények felhasználásában érdekelt intézményekkel, például az Oktatási Hivatal (kompetenciamérések és nemzetközi felmérések adatainak másodelemzése) és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (tantervek fejlesztése, vizsgakövetelmények kidolgozása) munkatársaival. A dinamikus problémamegoldás kutatása terén együttműködik a Heidelbergi Egyetem kutatóival, azzal a munkacsoporttal, amelyik vezető szerepet játszik a 2012-es PISA-felmérés dinamikus problémamegoldás feladatainak kidolgozásában. Az együttműködés eredményeit több közösen szervezett workshop és szimpóziumon keretében mutatták be.

A kutatócsoport munkatársai 2011-ben kilencedik alkalommal rendezték meg a Pedagógiai Értékelési Konferenciát, amely nem csupán a kutatók egymás közötti párbeszédének fóruma, hanem alkalmasa a tudományos eredményeknek a gyakorlati szakemberekhez való eljuttatására is. Harmadik alkalommal szervezték meg a *Szeged Workshop on Educational Evaluation* címmel indított műhelykonferenciát, mintegy 30 európai kutató részvételével.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport tagjai részt vettek az Európai Unió által finanszírozott *Mérési Stratégiák a természettudományok kutatás-alapú tanulásához* (*Strategies for Assessment of Inquiry Learning in Science – SAILS*) elnevezésű projekt nyertes pályázatának megírásában. A 2012-ben induló pályázat célja, hogy Európa-szerte segítse a pedagógusokat a 12–18 éves tanulók kutatás-alapú természettudományos oktatásának elsajátításában. Ennek megvalósítása érdekében már meglévő modellek és források kerülnek felhasználásra mind a gyakorló pedagógusok, mind a tanárjelöltek képzése során.

A kutatócsoport egyik tagja *Kritériumorientált képességfejlesztés 4–12 éves kor között* című pályázatával 4 évre nyerte el az OTKA támogatását. A projekt a 2007–2011 között lebonyolított kutatás folytatása, amely egy átfogó kritériumorientált készségfejlesztő kísérletet foglal magában.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Nunes Terezinha, Csapó Benő: Developing and assessing mathematical reasoning. In: Csapó Benő, Szendrei Mária (szerk.) Framework for diagnostic assessment of mathematics. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 17-56 (2011)
2. Csíkos Csaba, Csapó Benő: Diagnostic assessment frameworks for mathematics: Theoretical background and practical issues. In: Csapó Benő, Szendrei Mária (szerk.) Framework for diagnostic assessment of mathematics. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 137-162 (2011)
3. Molnár Gyöngyvér: Playful fostering of 6- to 8-year-old students' inductive reasoning. Thinking Skills And Creativity 6:(2) pp. 91-99. (2011)
4. Tóth Edit, Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő: Az iskolák IKT-felszereltsége – helyzetkép országos reprezentatív minta alapján. Iskolakultúra 10-11: pp. 124-137 (2011)
5. Molnár Gyöngyvér, Csapó Benő: Az 1-11 évfolyamot átfogó induktív gondolkodás kompetenciaskála készítése a valószínűségi tesztelmélet alkalmazásával. Magyar Pedagógia 2: pp. 127-140. (2011)
6. Tóth Edit, Székely László: Háttértényezők hatásának vizsgálata hierarchikus lineáris modellekkel. Magyar Pedagógia 110:(4) (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: SZTE Képességkutató Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	2	Ebből kutató ² :	2
PhD, kandidátus:	1	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akadémikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			28
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			28
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban magyarul:	9	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban magyarul:	0	idegen nyelven:	3
recenzió, kritika magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸ magyarul:	0	idegen nyelven:	0
tanulmánykötet magyarul:	2	idegen nyelven:	2
könyvrész, könyvfejezet ⁹ magyarul:	7	idegen nyelven:	5
Tanulmánykötet szerkesztése magyarul:	0	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés magyarul:	0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	100	Összes független hivatkozások száma:	100
Kapott recenzió, kritika:	0		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	14	hazai:	30
Nyilvános esemény ¹³ :	1	kulturális rendezvények ¹⁴ :	2
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	6	hazai:	10
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	6	hazai:	6

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	11
Diplomamunka (MSc):	57	PhD:	36

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9 200	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0	Teljes saját bevétel:	387 000 EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		4
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	11 700	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		2
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	375 300	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

SZTE MOL MAGYAR MEDIEVISZTIKAI KUTATÓCSOPORT

Blazovich László, az MTA doktora
6722 Szeged, Egyetem u. 2.
telefon: 62-544 506, fax: 62-544 464
e-mail: piti@hist.u-szeged.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A kutatócsoport jelen formájában 2007. január 1-jétől működik a korábbi szegedi MTA-SZTE Magyar Medievisztikai Kutatócsoport és a budapesti MTA-MOL Zsigmondkori Oklevéltár Kutatócsoport egyesülése által.

Két munkatársuk elsődleges feladata a 14. századi okleveles anyag feltárása és publikálása az Anjou-kori Oklevéltár-sorozat keretein belül, emellett a 10–14. századi magyar történelem kutatása. Budapesti tudományos főmunkatársuk elsődleges feladata a Luxemburgi Zsigmond magyar király uralkodásának (1387–1437) ideje alatt keletkezett levéltári források feltárása és kiadása a Zsigmondkori Oklevéltár-sorozat keretein belül, emellett a 15–16. századi magyar történelem kutatása.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport vezetője és a csoport kutató tagjai 2011 folyamán 27 tudományos publikációt tettek közzé a magyar őstörténet és a magyar középkor területéről, ebből 5 könyv.

A kutatócsoport kiadta szokásos, 2 évente megjelenő tanulmánykötetét (*Acta*).

Budapesti főmunkatársuk Kristó Gyula-díjban részesült.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A csoport kiadványai 4 nyilvános könyvbemutatón kerültek ismertetésre: Budapesten (2011. máj., nov.) és Szegeden (2011. jún, nov.).

Konferenciák, nyilvános előadások:

Opulíai László nádor kiadatlan proskribáló oklevele – Szegedi Bolyai Ösztöndíjasok Konferenciája. Szeged, 2011. dec.

A X. századi magyar államszervezetről – Medievisztikai műhelyelőadás. Szeged, 2011. ápr.; *The 40th Chapter of the De Administrando Imperio and the Hungarian State-organisation in the 10th Century* – Ungarn und Byzanz. Internationale Konferenz. Bp., 2011. máj.; *Avar pusztalakók és birodalmi nagymorvák. A IX. századi Kárpát-medence politikai és etnikai viszonyairól* – VII. Medievisztikai PhD-konferencia. Szeged, 2011. jún.; *Árpád-házi szállásbirtokok és állami központok a X. századi Magyarországon* – IX. Erdélyi Magyar Régészeti Konferencia. Gyergyószentmiklós, 2011. nov.; *Nomádállam vagy nomád állam? A 9–10. századi Magyar Nagyfejedelemség jellegéről – Hadak útján. A népvándorlás-kor fiatal kutatóinak XXI. konferenciája*. Szeged, 2011. nov.

Bátori III. István pályaképe – 500 éves a nyírbátori stallum; Az ecsedi Bátori család a 15–16. században. Nyírbátor, 2011. máj.; *A nádori hivatal betöltésének gyakorlata 1387–1526* – VII.

Medievalisztikai PhD-konferencia. Szeged, 2011. jún.; *Nádor = királyi helytartó a középkori Magyarországon* – Bp., MTA TTI. 2011. jún.; *Ecsedi Bátori István és Szapolyai János viszonya Mohács előtt* – VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus. Kolozsvár, 2011. aug.; *Zsigmond király és a magyar főpapság* – Világvallások a társadalomtudományok tükrében. Sopronbátfalvi Pálos-Karmelita Kolostor, 2011. okt.; *Az ecsedi Báthoriak és a stallum* – Nyírbátori Báthori István Múzeum, 2011. okt.

A kőrösi várjobbágyok a XIII–XIV. században. VII. Medievalisztikai PhD-konferencia. Szeged, 2011. jún.

Barbárok és bölcsek. Szkítafelfogás ókeresztény szerzők műveiben – Az ókori keresztény világ. Debrecen, 2011. ápr.; *Chabannes-i Adémar világképe* – VII. Medievalisztikai PhD konferencia. Szeged, 2011. jún.; *Eredetmondák a középkori történetírásban* – IV. Történettudományi Találkozó. Hódmezővásárhely, 2011. júl.; *Személyes hangvétel és önéletrajz-kezdemények a korai magyar történetírásban* – VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus. Kolozsvár, 2011. aug.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A csoport tagjai összességében számos tudományos testületben jelen vannak, pl. Szegedi Középkorász Műhely, Anjou-kori Oklevéltár-sorozat szerkesztőbizottsága, Magyar Neolatin Társaság, MTA Köztestülete, Magyar Bizantinológiai Társaság, Magyar Történelmi Társulat.

A csoport majdnem minden tagja tartott középkor történeti kurzust az SZTE BTK-n a BA-, az MA-, vagy a PhD-képzésben.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Blazovich L., Schmidt J.: A Sváb tükör. Szeged, 512 (2011)
2. Blazovich L.: Bevándorlók Debrecenbe a 16. század második felében. In: Bárány A., Papp K., Szálkai T. eds. Debrecen város 650 éves. Debrecen, 265–284 (2011)
3. L. Blazovich: Die Bibel und der Schwabenspiegel. Zeitschrift der Savigny-Stiftung für rechtsgeschichte 128. Kanonistische Abteilung 97. Wien–Köln–Weimar, 384–389 (2011)
4. F. Piti: A Planned campaign of King Charles I of Hungary to Dalmatia. In: Z. Kordé, I. Petrovics eds. La Diplomatie des États Angevins aux XIIIe et XIVe siècles. Diplomacy in the Countries of the Angevin Dynasty in the Thirteenth-Fourteenth Centuries. Roma–Szeged, 179–185 (2011)
5. R. Horváth, T. Neumann, N. C. Tóth: Documenta ad historiam familiae Bátori de Ecsed spectantia I. Diplomata 1393–1540. Ed. C. Tóth N. Nyíregyháza, 2011. 407 p.
6. C. Tóth N.: Az egri püspöki szék betöltésének problémái 1520 és 1523 között. Adatok az egri, szerémi és váci püspökök archontológiájához. In: Erősségénél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére. Nyíregyháza, 367–376 (2011)
7. C. Tóth N.: Az örökös ispánságok Zsigmond király korában. Történelmi Szemle 53 467–477 (2011)
8. Szabados Gy.: Magyar államalapítások a IX–XI. században. Előtanulmány a korai magyar állam történelmének fordulópontjairól. Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 26. Szeged, 416 (2011)
9. Gy. Szabados: On the Justification of the Medieval Term 'State'. In: B. Vida ed. Church and Ethnicity in History. Ostrava, 30–39 (2011)

10. Szabados Gy.: Hóman Bálint, a korai magyar állam és ethnogenezis kutatója. In: Ujváry G. ed. Történeti áértékelés. Hóman Bálint, a történész és a politikus. Budapest, 19–39 (2011)
11. B. Halász É.: Adalékok a kőrösi comes terrestrisek tevékenységéhez a XIV. században. In: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica. Tomus CXXXII. Szeged, 37–50 (2011)
12. M. Halmágyi: Identität und Fremdheitsvorstellungen in der früheren ungarischen Geschichtsschreibung und dessen europäische Beziehungen. Chronica. Annual of the Institute of History, University of Szeged. 9–10 (2009–2010) [2011] 26–37 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: SZTE MOL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlagléttség ¹ :	5	Ebből kutató ² :	4,5
PhD, kandidátus:	4	MTA doktora:	0
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			1

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :			27
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :			24
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 2	idegen nyelven:	1
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven:	0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 13	idegen nyelven:	4
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 2	idegen nyelven:	0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven:	0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	250	Összes független hivatkozások száma:	200
Kapott recenzió, kritika:	1		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	4	hazai:	13
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	4
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSOÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			4
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	0
Diplomamunka (MSc):	0	PhD:	2

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	17 700	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 1		
Teljes saját bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

SZTE TURKOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT

Ivanics Mária, az MTA doktora
6722 Szeged, Egyetem u. 2.
telefon: 62-544 318; fax: 62-544 319
e-mail: res13986@helka.iif.hu; biacsim@hung.u-szeged.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2011-ben

A 2011-es év legfontosabb feladata a *Turkic Loanwords in Hungarian* második kötetének sajtó alá rendezése volt. Az év második felében megjelent a kétkötetes monográfia. 2011 októberében az MTA elnöke méltatta a kutatócsoport munkája eredményeként bemutatásra kerülő művet. Majd a szerzők egyike ismertette a hallgatósággal az etimológiai szócikkek felépítését és a munka új eredményeit.

A monográfia 2011 novemberében a Nyelvtudományi Intézet előadássorozata keretében a magyar szakmai közönség előtt is debütált. Felkért hozzászólók véleményezték a finnugrisztika és a magyar nyelvtörténet szempontjából. Az előadás élénk vitával zárult. A *Turkic Loanwords in Hungarian* közel 1500 oldalt tartalmazó két kötetének nemzetközi értékelése 2012. március 12–13-án lesz egy Szegeden tartandó workshop keretében. A konferenciára Németországból, Svédországból, Oroszországból és Törökországból várjuk a szakma kiemelkedő képviselőit.

II. A 2011-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A kutatócsoport vezetője és kutatóprofesszora januárban részt vettek és előadást tartottak a Kairóban január 25–30. között rendezett *Medieval Nomads. Fourth International Conference on the Medieval History of the Eurasian Steppe* c. konferencián. A kutatócsoport vezetője további két konferencián vett részt: júliusban az Indianai Egyetem *54th Permanent International Altaistic Conference* elnevezésű rendezvényén, ahol angol nyelvű, illetve októberben az Ankarai Egyetem Magyar Tanszéke fennállásának 75. évi ünnepi konferenciáján, ahol török nyelvű előadást tartott.

A kutatócsoport tagja a tanszék kazak lektorával együttműködve kétnyelvű, kazak-magyar mesegyűjteményt jelentetett meg, mely segédanyagként szolgál az egyetemi kazak nyelvtanításhoz.

b) Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A kutatócsoport vezetője felhasználva az Indianai Egyetemen rendezett konferenciát tárgyalásokat folytatott a 2011. január 12-én elhunyt neves altajista, Sinor Dénes professzor könyvtárának Szegedre hozataláról. Sinor Dénes a Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára Keleti Gyűjteményére hagyta szakmai szempontból egyedülálló kb. 9000 kötetes könyvtárát. Az ajándékozás tovább növeli a Keleti Gyűjteménynek, mint Közép-Európa egyik legjobb orientalisztikai könyvtárának a hírnevét. A végrendeletet kezelő ügyvéddel és az egyetem vezetésével folytatott megbeszélések eredményeként várhatóan 2012 végén a kötetek megérkeznek Magyarországra.

A kutatócsoport vezetője 2011 novemberében a Magyar-Török Baráti Társaságnál előadást tartott *A török népek fakultusza* címmel. A szegedi Eötvös kollégium tudományos

műhelyében pedig *Nemzeti jegyek a török törzseknél* címmel beszélgetést folytatott a kollégium hallgatóival.

A Szegedi Egyetemi Tavaszi Fesztivál keretében két beszélgetést szerveztek a város érdeklődő közönségének. A kutatócsoport tagja beszélgetett Tasnádi Edit műfordítóval, a mai modern török irodalom magyarországi fogadtatásáról, továbbá Torma Tamás követségi tanácsos Törökország aktuális politikai, társadalmi és gazdasági kérdéseiről adott felvilágosítást a nagyszámú hallgatóságnak.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2011-ben

A kutatócsoport vezetője 2011 márciusában az Arany Horda történetéről kéthetes, vizsgával záródó kurzust tartott a dél-kazahsztáni Tarazi Pedagógiai Egyetem MA szakos hallgatóinak. Tarazi tartózkodása során egy későbbi együttműködés alapjait tárgyalta meg az egyetem vezetésével, melynek keretében ez év februárjának végén kéthetes, oktatással egybekötött vizionlátogatásra kerül sor. A kazak kapcsolat lehetővé teszi a kutatócsoport tagjai számára a ritka török kéziratokhoz való hozzáférést.

IV. A 2011-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

A kutatócsoport a TÁMOP keretéből 300.000 forintot kapott a *15th International Conference on Turkish Linguistics* című konferencia előadásainak publikálására, mely csak egy részét fogja fedezni a nyomdai költségeknek.

V. A 2011-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Róna-Tas, A. & Berta, Á. (with the assistance of L. Károly): *West Old Turkic. Turkic Loanwords in Hungarian 1-2.* Wiesbaden: Harrassowitz. 1494 (2011)
2. Róna-Tas, A.: *Recent trends in Mongolic studies.* *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 64. 221-238 (2011)
3. Róna-Tas A.: *Az Uráltól a Kárpát-medencéig. Új kutatási eredmények a korai magyar történelemről.* *História* 33: 8, 2-6 (2011)
4. Ivanics M. *Gazi Giray II., der Dichter und der Heerführer.* In: Csaplár-Degovics, K. – Fazekas, I. (Hrsg.) *Geteilt – Vereinigt. Beiträge zur Geschichte des Königreichs Ungarn in der Frühneuzeit (16. -18. Jahrhundert).* Berlin: Osteuropazentrum Berlin-Verlag. 250-258 (2011)
5. Ivanics M. – Fodor P. – Sudár B.: *Magyarok és oszmánok török szemmel.* *Magyar Tudomány* 172: 4, 416-424 (2011)
6. Ivanics M.: *II. Gázi Giráj kán, a költő és a hadvezér.* *Bácsország* 57. 48-52 (2011)

VI. A kutatóhely főbb mutatói 2011-ben

A kutatóhely neve: SZTE Turkológiai Kutatócsoport

1. LÉTSZÁMADATOK

Átlaglétsszám ¹ :	2,6	Ebből kutató ² :	2,6
PhD, kandidátus:	0	MTA doktora:	1
		Rendes tag és levelező tag:	0
A kutatóhelyhez kötődő akademikusok száma ³ :			0
35 év alatti, intézeti állományban levő fiatal kutatók száma ⁴ :			2

2. PUBLIKÁCIÓK

Az év folyamán megjelent összes (tud. és ismeretterjesztő) publikáció száma ⁵ :	6	
Az év folyamán megjelent összes tudományos publikáció száma ⁶ :	6	
Tanulmány, cikk ⁷ hazai tud. folyóiratban	magyarul: 3	idegen nyelven: 1
külföldi folyóiratban	magyarul: 0	idegen nyelven: 0
recenzió, kritika	magyarul: 0	idegen nyelven: 0
Megjelent könyv/monográfia ⁸	magyarul: 0	idegen nyelven: 1
tanulmánykötet	magyarul: 0	idegen nyelven: 0
könyvrész, könyvfejezet ⁹	magyarul: 0	idegen nyelven: 1
Tanulmánykötet szerkesztése	magyarul: 0	idegen nyelven: 0
Sorozatszerkesztés	magyarul: 0	idegen nyelven: 0

3. IDÉZETTSÉGI MUTATÓK

Összes hivatkozás száma ¹⁰ :	10	Összes független hivatkozások száma:	8
Kapott recenzió, kritika:	1		

4. TUDOMÁNYOS FOKOZAT, ILL. CÍM MEGSZERZÉSE 2011-BEN

Tud. fokozat megszerzése ¹¹ :	PhD:	0	MTA doktora:	0
--	------	---	--------------	---

5. RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS KÖZÉLETBEN

Tudományos előadások száma nemzetközi rendezvényen ¹² :	4	hazai:	0
Nyilvános esemény ¹³ :	0	kulturális rendezvények ¹⁴ :	1
Tanácsadói tevékenységek száma ¹⁵ :			0
Nemzetközi tudományos bizottsági tagság:	0	hazai:	3
Nemzetközi folyóirat szerkesztőségi tagság:	0	hazai:	0

6. A HAZAI FELSORÓKTATÁSBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Rendszeres hazai felsőfokú oktatási tevékenységet végzők száma ¹⁶ :			2
Témavezetések száma: TDK munka:	0	Diplomamunka (BSc):	5
Diplomamunka (MSc):	3	PhD:	0

7. PÉNZÜGYI ADATOK

Az időszak folyamán a teljes költségvetési támogatás összege ¹⁷ :	9000	EFt
Fiatal kutatói álláshelyek száma ¹⁸ : 0		
Teljes saját bevétel:	300	EFt
Az év folyamán művelt OTKA pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán az Innovációs Alapból támogatott témák száma:		1
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	300	EFt
Az év folyamán művelt egyéb hazai pályázati témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán uniós forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
Az év folyamán egyéb külföldi forrásból támogatott témák száma:		0
A tárgyévre vonatkozó bevétel:	0	EFt
A tárgyévre vonatkozó vállalkozási és nem kutatási bevétel:	0	EFt

